

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ПАВЛІВ АНДРІЙ ПЕТРОВИЧ

УДК 711.4-043.86(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

**ТЕОРІЯ ІМПУЛЬСІВ В УРБАНІСТИЧНОМУ РОЗВИТКУ
ВЕЛИКОГО МІСТА**

18.00.01 – Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури

Подається на здобуття наукового ступеня доктора архітектури

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ А.П. Павлів

Науковий консультант
Черкес Богдан Степанович
доктор архітектури, професор

Львів – 2019

АНОТАЦІЯ

Павлів А. П. Теорія імпульсів в урбаністичному розвитку великого міста. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора архітектури за спеціальністю 18.00.01. – Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури. – Національний університет «Львівська політехніка». Міністерство освіти і науки України. Львів, 2019.

Основні тенденції в містобудуванні, що стали очевидними на межі ХХ – ХХІ століть, пов'язані із досягненням фази гіперурбанізації, тобто суттєвою кількісною перевагою міського населення над сільським та виникненням нових економічних та соціальних явищ, зумовлених інформаційною (постіндустріальною) формаційною специфікою. У цьому контексті виникає проблема критичного переосмислення тих засад містобудування, які були розроблені в індустріальну добу, та розроблення стратегій та принципів моделювання урбаністичного середовища, котрі були б більш відповідними до нових умов постіндустріальної доби. Важливість використання теорії імпульсів у вирішенні містобудівних завдань підтверджено еволюційно-імпульсним характером історії розвитку міст, котрі проходять фази стрибкоподібних перетворень, актуальність дослідження зумовлене недостатнім вивченням цієї проблеми на сьогодні.

Мета дослідження: визначити передумови, сформулювати закономірності і особливості імпульсних факторів в урбаністичній стратегії та розробити основні положення теорії імпульсів, що обґрунтовують керований розвиток великого міста.

Завдання дослідження:

1. Підсумувати сучасний стан наукової урбаністичної думки та окреслити основні проблеми щодо моделювання міських поселень.
2. Сформулювати ефективні методологічні підходи основи та дослідження із вивчення потреб і перспектив розвитку сучасного міста.

3. Розкрити історичні форми еволюції міських поселень унаслідок дії імпульсних факторів.
4. Виявити основні проблеми та закономірності, характерні для формування соціальних, інфраструктурних, економічних та адміністративних аспектів розвитку.
5. Визначити імпульсні чинники впливу на розвиток системи великого міста.
6. Розробити основи прикладної теорії імпульсного розвитку містобудівної тканини, як нової стратегії урбаністичного моделювання.
7. Обґрунтувати методологічні засади прогнозування можливих імпульсів для моделювання керованого розвитку містобудівної системи.
8. Апробувати обґрунтовані положення теорії поліімпульсності для практики просторової організації та розвитку великого міста.

Об'єктом дослідження – є розгляд процесів, що відображають імпульсні явища в урбаністичному розвитку великого міста.

Предметом дослідження – вплив імпульсних факторів на розвиток великого міста, стрибкоподібні зміни урбаністичних структур, мотивація населення та містоперетворюючий потенціал.

Межі дослідження. Роботу виконано на основі містобудівного досвіду, накопиченого впродовж тривалого періоду.

Хронологічні рамки роботи охоплюють періоди від античності до сьогодення. Нижня межа хронологічних меж обумовлена початком будівництва міст. Верхня хронологічна межа пов'язана із «новою ерою» містобудівного розвитку міст які формуються з особливим акцентом на специфіку постіндустріальної урбаністики.

Територіальні межі дисертаційного дослідження:

- міста, які розвиваються поступово (еволюційно) без помітних стрибків від початкового ядра, шляхом тривалого накопичення ускладнень. Переважно це історичні центри (Рим, Стамбул, Нью-Йорк, Каїр, Лондон, Сан-Паулу, Пекін

тощо), або такі що пройшли більш швидко еволюцію, однак без стрибкоподібних змін (Сідней, Сіетл, Хошимін, Тяньдзін, Фейсалабад);

- міста для яких характерним є етап різкого пришвидшення розвитку, після чого спостерігається або стабілізація, або відносно уповільнення його темпів (Венеція, Чикаго, Єрусалим, Шанхай, Сингапур, Лос-Анджелес, Сан-Франциско). Вибір цих міст для дослідження обумовлений тим, що в них найкраще проявилися імпульсні фактори конструювання містобудівельної тканини, які дають можливість сформулювати закономірності теорії імпульсного розвитку.

Наукова новизна роботи.

Вдосконалено:

- наукові та практичні джерела із сучасної урбаністики були розглянуті з огляду на критичне переосмислення як модерністської, так і постмодерністської систем;

- до наукового обігу введено значний масив нових джерельних матеріалів, зокрема особисті польові дослідження автора, міст та знань, котрі впливають на творення сучасного містобудування (футуристичні, маніфестаційні, рефлексивні);

- розроблено методологію дослідження урбаністичних процесів, що спирається на виявлення і диференціацію прикладів еволюційної чи передбаченої концентрації імпульсних факторів позитивного та негативного урбаністичного досвіду. В історичному та актуальному контекстах.

Вперше:

- синтезовано концепцію гетеротопного моделювання міської тканини та обґрунтовано її основні положення та прогнозовані результати;

- впроваджено в українську урбаністику інформація про існування стрибкоподібного (імпульсного) розвитку містобудівної тканини;

- окреслено поняття імпульсного фактора як основної смислової категорії пізньоіндустріальної урбаністики, виявлено його системотворчі риси та функціональні завдання;

- обґрунтовано та сформульовано засади теорії імпульсів як нової урбаністичної стратегії для ефективного управління містобудівним розвитком великих населених пунктів у ХХІ столітті;

- класифіковано основи прикладної теорії імпульсів розвитку міст, зокрема тих, що діють в перехідних станах їхньої трансформації.

- на основі узагальнення досвіду містобудівельної практики та аналізу вводяться поняття: урбаністичний імпульс, імпульсний фактор.

- встановлено дві форми розвитку міст – еволюційна та імпульсна.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у можливості їх використання:

Для проведення передпроектного аналізу міських середовищ, пропозицій з корегування та розроблення генеральних планів міст, детальних планів територій, елементів функціонального зонування та районного планування.

Для підготовки навчальних курсів студентів напрямку “Містобудування” та “Архітектура”.

Публікації. Наукові результати дисертації опубліковано у – 26 статтях, з них - 13, що опубліковані в наукових виданнях, що включені до наукометричних баз, 19 статей опубліковані в наукових фахових виданнях України, з них - 6, в наукових виданнях, що включені до наукометричних баз; 7 – статей, які опубліковані в наукових періодичних виданнях інших держав, усі в наукових виданнях, що включені до наукометричних баз, в 18-и тезах міжнародних конференцій.

Структура і обсяг роботи. Дисертація містить анотацію, вступ, п'ять розділів, висновки, ілюстрації, список використаних джерел, додатки. Обсяг дисертації 427 сторінок (в тому числі 339 сторінок основного тексту, 26 сторінки

списку використаної літератури, 43 сторінки ілюстрацій та 19 сторінок додатки. Дисертація викладена українською мовою.

У вступі розкрито актуальність теми дослідження, визначено мету і завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, наукову новизну і практичне значення результатів дослідження, висвітлено апробацію результатів роботи, наведено кількість публікацій за темою дослідження та структуру і обсяг роботи.

У першому розділі «Стан вивченості та особливості моделювання розвитку великого міста» здійснено систематизацію матеріалу, відповідно до пріоритетів поданої роботи. Їх поділено на три групи: футуристичні, котрі розглядають формаційну трансформацію як гіпотезу, остаточне підтвердження якої належить майбутньому, проте її вірогідність впливає із запропонованої авторами абстрактно-логічної схеми; маніфестаційні мають стверджувальний та популяризаторський характер і часто поєднуються із пропагуванням тих чи тих технологічних та інженерних вирішень, найчастіше із сфери комунікаційних та енергетичних інновацій; а також рефлексивні, що базуються на критичному аналізі вже здійснених на практиці формаційних перетворень.

У другому розділі «Методологічні основи дослідження імпульсного розвитку урбаністичної структури великого міста» структуруємо застосовані методи дослідження імпульсних факторів у розвитку містобудівного організму. Виділено низку головних завдань, методичного опрацювання теми. Першим із них є аналіз прикладів стрибкоподібного розвитку містобудівної структури в історичній ретроспективі та відповідно до хронологічного порядку. Другим є спеціальне дослідження прикладів стрибкоподібного розвитку урбаністичної тканини у межах сучасного (постіндустріального) містобудування. Третім є вироблення дослідницьких прийомів, котрі б дозволили сформулювати картину синтезу загальноісторичних закономірностей імпульсного розвитку міст та тих особливих прикметних рис, котрі визначають містобудування постіндустріальної епохи. Четвертим напрямком є теоретичне узагальнення та понятійне впорядкування елементів практичного досвіду автора у сфері

моделювання містобудівної структури на прикладі Львова і пов'язаного із ним набору функціональних аналогій. П'ятим – аналіз, систематизація і розмежування матеріалів, котрі дають можливість виокремити позитивні та негативні приклади стрибкоподібного розвитку сучасної постіндустріальної містобудівної тканини. В цьому контексті можна виділити два важливих аспекти цього напрямку. Наведено ряд методів, за допомогою яких було отримано основні результати роботи, а саме: порівняльного аналізу, метод формаційної селекції, структурно-перформативного синтезу, формаційно-конвергентного синтезу, стадійного аналізу тощо.

У третьому розділі «Форми та досвід розвитку міст внаслідок дії імпульсних факторів» розглянуто феномен стрімкого розвитку містобудівної структури за короткий проміжок часу під впливом визначених факторів. Обґрунтовано існування чотирьох принципових універсальних факторів історичного містобудування, котрі можна розглядати як імпульсні, - інфраструктурні, демографічні, економічні, міфотворчі. Окрім універсальних, визначено низку імпульсних чинників, котрі мають формаційну природу, та зумовлені специфікою соціально-економічною специфікою тієї чи іншої історичної епохи. На прикладі деяких міст розглянуто особливості містобудівних імпульсів у сільськогосподарську (Венеція), індустріальну (Чикаго), постіндустріальну (Шанхай).

У четвертому розділі «Мотивації населеності та їх містоперетворювальний потенціал» розглянуто явище поліімпульсності, котре впливає із унікально великих масштабів гіперміста постіндустріальної епохи. Розкрито різницю між розумінням сучасної поліімпульсності та теорією поліцентричності, котра була характерна для модерністської епохи. Окреслено поняття мікроокумени, як структурної моделі сучасного урбаністичного простору, що дає можливість говорити про трансформацію управлінської структури модерністського міста. У випадку Великого Сан-Франциско, відзначено цілу низку факторів, які свідчать про розчинення модерністських управлінських установок і заміну їх на більш

гнучкі та диференційовані, які можуть сприйматись як їх альтернатива. Визначено універсальні фактори поліімпульсного досвіду Лос-Анджелеса, котрі можна застосовувати у контекстах інших гіперурбаністичних утворень, котрі виникли на базі історично-модерних міст. На основі аналізу містобудівельних систем Сан-Франциско та Лос-Анджелес визначено перспективні засади моделювання гіперурбанізованих структур. До засад такого моделювання віднесено формування: життєпростору широкого вибору, стратегію змінної подієвості, техно-біосферного симбіозу, регіонального накопичення глобальної присутності.

У п'ятому розділі «Поліімпульсний розвиток постіндустріального міста» дається конкретизація теоретичних принципів імпульсного розвитку постіндустріального міста. Окреслено поняття локального житлового кластеру, як однієї із головних категорій постіндустріального містобудування. Ці одиниці творять собою безпосереднє середовище життя міського мешканця та є оціночним матеріалом, за яким можна визначити рівень якості всього містобудівного утворення. Описано низку напрямків, за якими відбувалось конструювання містотворчих стратегій Львова впродовж 2000-х років. Виділено ті явища, котрі можуть бути трактовані як такі, що мали характер містобудівного імпульсу.

Ключові слова: *імпульс, місто, постіндустріальність, моделювання.*

SUMMARY

A. Pavliv Impulse-based theory in the concept of urban development of a large city. - Manuscript copyright. Dissertation for the degree of Doctor of Architecture in specialty 18.00.01. - Theory of architecture, restoration of architectural monuments. - Lviv Polytechnic National University. Ministry of Education and Science of Ukraine. Lviv, 2019.

The main trends in urban development, which became evident at the turn of the XX - XXI centuries, are closely linked to the advancement of hyper urbanization- the stage which is characterized by ultimate predominance of the urban population over the rural one and the emergence of new economic and social phenomena due to the information (post-industrial) formational peculiarities. This context brings about a problem of critical reconsidering of those principles of urban planning that were developed in the industrial era and the need for development of strategies and principles of urban environment modeling that would be more appropriate to new post-industrial conditions. The importance of applying the theory of impulses in dealing with urban planning issues is justified by the evolutionary impulse-based character of urban development in historical aspect, which undergo phases of spin-off transformations and relatively low amount of studies on this development.

Purpose of the study: to determine the prerequisites, to formulate the patterns and features of impulse factors in urban strategy and to develop the basic provisions of the theory of impulses, which substantiates the controlled development of the big city.

Objectives of the study:

1. To summarize the major provisions of scientific urban concept of nowadays and outline the main issues typical for urban settlements in terms of their modeling.
2. To form effective methodological approaches to studying the needs and prospects of a modern city.
3. To look at various historical forms and experience of evolution of urban settlements which was caused by the range of impulse factors.
4. To identify the main problems and patterns typical for the formation of social, infrastructural, economic and administrative aspects of development.
5. To systematize impulse factors according to their influence on the development of urban systems.
6. To outline the content of the impulse-based theory in the concept of development of urban fabric as a new strategy for urban modeling.

7. To substantiate the methodological principles of spatial organization and modeling of the urban-planning system.

8. To test the substantiated positions of the theory of poly impulses in terms of their practical implementation in spatial organization and development of a large city.

The object of the study is consideration of processes that reflect impulse phenomena in urban development of a large city.

The subject of the study is the influence of impulse factors on the development of a big city, the abrupt changes of urban structures, the motivation of the population and their city-transforming potential.

The research methods are determined by five main directions. The first of these is detection and analysis of examples of spin-off development of urban structure in historical retrospective, chronologically. The second is the study of examples of spin-off development of urban fabric in the framework of modern urban planning. The third is development of research techniques that would allow us to visualize the synthesis of general historical patterns of impulse-based development and those particular notable features that overall determine urban development of the post-industrial era. The fourth direction is analysis and conceptual arrangement of elements of practical experience of the author in the field of modeling of urban structure on the example of Lviv and related set of functional analogies. The fifth is the analysis, systematization and categorization of materials that make it possible to distinguish between positive and negative examples of the spin-off development of modern post-industrial urban fabric.

Scientific novelty of work:

Improved:

- scientific and practical sources with modern urban products have been examined for critical redevelopment of both the modernist and postmodern systems;
- to the scientific central level, which introduced massive newest sources, the personality of the researched researcher who is and know who work in their modern city (futuristic, demonstrative, reflexive);

- a methodological study of urban processes has been developed, which is synchronized in production and in work, but at the same time there is a successful use of the concentration of impulse factors, positive and negative urbanistic. In historical and current context.

For the first time:

- the concept of heterotopic modeling of urban fabric was synthesized and its main provisions and predicted results were substantiated;

- information on the existence of abrupt (impulse) development of urban fabric was introduced into Ukrainian urban studies;

- the concept of impulse factor as the main semantic category of late industrial urbanism is outlined, its system-forming features and functional tasks are revealed;

- the principles of impulse theory as a new urban strategy for effective management of urban development of large settlements in the 21st century are substantiated and formulated;

- classified the foundations of applied theory of urban development impulses, in particular those operating in the transitional states of their transformation;

- based on the generalization of the experience of urban planning practice and analysis, the following concepts are introduced: urban impulse, impulse factor;

- two forms of urban development are established - evolutionary and impulse.

The practical value of the findings of the study is the possibility of their practical implementation and use. It can be applied to pre-project analysis of urban environments, proposals for correction and development of city master plans, detailed plans of territories, elements of functional zoning and district planning. It can be used for educational courses such as "Urban Development" and "Architecture".

Publications. The scientific results of the dissertation research have been published in 26 scientific works, 7 articles in foreign and 19 Ukrainian editions, 18 theses of international conferences.

Structure and scope of work. The dissertation research consists of abstract, introduction, five sections, conclusions, illustrations, list of references, appendices,

results of implementation. The volume of the dissertation is 427 pages (including 339 pages of the main body, 26 pages of the list of references, 43 pages illustrations and 19 pages appendices. The dissertation is presented in Ukrainian.

The introduction presents the relevance of the research topic, defines the purpose and objectives of the research, subject, methods of research, scientific novelty and practical significance of the results of the study, approbation of the results of work, the number of publications on the topic of the research and the structure and scope of work.

The first section "The state of study and features of modeling the development of a large city", presents systematization of the material and initiates an actual urban development discourse in accordance with the priorities of this work. They can, basically, be divided into three groups: futuristic, which view formation transformation as a hypothesis, the final confirmation of which belongs to the future, but its probability follows from the abstract-logical scheme proposed by the authors; manifestational, which are affirmative and promotional by nature, and are often combined with propagation of certain technological and engineering solutions, most often from the field of communication and energy innovations; and reflexive ones, which are based on a critical analysis of already implemented transformations.

The second section "Methodological foundations of the study of impulse-based urban development", presents systematization of applied methods for investigating impulse factors, which triggered the development of a city. A range of major tasks as well as methodical work on the topic are highlighted. The first of these looks at the examples of spin-off urban development in historical retrospective and according to chronological order. The second represents a study of examples of spin-off development of urban fabric in modern (post-industrial) epoch. The third is the development of research techniques that would allow us to visualize the synthesis of general historical patterns of impulse development and those particular notable features that determine urban development of the post-industrial era. The fourth is theoretical generalization and conceptual arrangement of elements of practical experience of the author in the field of modeling of urban structure on the example of

Lviv and a set of functional analogies associated with it. The fifth is analysis, systematization and differentiation of materials that make it possible to distinguish between positive and negative examples of the spin-off development of modern post-industrial urban fabric. In this context, there are two important aspects to be mentioned. The range of methods, which were used to obtain the results of work is specified here, namely: comparative analysis, the method of formational selection, structural-performative synthesis, formation-convergent synthesis, stage analysis, etc.

In the third section "Forms and experience of the cities, which development was triggered by impulses" the phenomenon of rapid development of urban structure in a short period of time under the influence of certain factors has been considered. Four main universal factors of historical urban development, which can be viewed as impulse-based, with clearly expressed changes - infrastructural, demographic, economic, and myth-making, were substantiated. In addition to the universal ones, a number of impulse factors that have formational nature and are determined by socially-economic specificity of certain historical epoch has been described. With reference to the range of cities, main features of the impulses in agricultural (Venice), industrial (Chicago), and post-industrial (Shanghai) epoch have been considered.

In the fourth section, "Motivations of the population and their city transforming potential", the phenomenon of poly-impulses, which stems from the uniquely large scale of the hyper-city of the post-industrial era, is considered. The difference between modern poly-impulse concept and the theory of polycentricity, which was characteristic of the modernist era, has been explained. The concept of micro-oikumene, as a structural model of modern urban space, has been described, which allows us to talk about transformation of the administrative structure of a modernist city. In the case of Great San Francisco, a number of factors have been determined which indicate blurring of modernist management notions and their replacement with more flexible and differentiated ones that can be viewed as an alternative. The universal factors of poly-impulse experience of Los Angeles, which can be applied in the contexts of other hyper-urban formations that arose on the basis of historic-modern

cities, have been determined. Based on the analysis of urban planning systems in San Francisco and Los Angeles, perspective principles for modeling hyper-urbanized structures have been identified. The basics of such modelling include formation of: living space of wide choice, the strategy of the variability of events, techno-biospheric symbiosis, regional accumulation of global presence.

In the fifth section, "The theory of poly-impulse development of the post-industrial city", specification of theoretical principles of impulse-based development of the post-industrial city has been provided. The concept of a local housing cluster as one of the key categories of post-industrial urban planning has been outlined. These units make up living environment of a city resident and serve as evaluation material with the help of which one can determine the level of quality of all urban structure. The article describes the range of directions in urban-planning strategies of Lviv during the 2000s. Emphasis is put on the phenomena that can be interpreted as impulse-based.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Павлів А. П. Закордонний досвід в контексті проблем і перспектив розвитку дизайнерської освіти в Україні. *Вісник НУ "Львівська політехніка". Серія: Архітектура.* 1999. № 375. С. 128–135.
2. Павлів А. П., Мазур Т. М., Скопюк А. Ю. Сучасні тенденції використання комп'ютерних технологій в містобудуванні. *Вісник НУ "Львівська політехніка". Серія: Архітектура.* 2001. № 429. С. 129–134.
3. Павлів А. П., Зінчук Н. Б. Розвиток міст як комунікаційної структури. *Вісник НУ "Львівська політехніка". Серія: Архітектура.* 2002. № 439. С. 105–108.
4. Павлів А. П. Ідеолого-економічні аспекти розвитку сучасного дизайну. *Вісник НУ "Львівська політехніка". Серія: Архітектура.* 2003. № 486. С. 250–259.
5. Павлів А. П. Європейське середовище – європейському місту. *Вісник НУ "Львівська політехніка". Серія: Архітектура.* 2004. № 505. С. 383–393.

6. Павлів А. П. Проблеми формування туристичної інфраструктури та збереження природного середовища. *Вісник НУ "Львівська політехніка". Серія: Архітектура*. 2005. № 531. С. 114–119.
7. Павлів А. П. Особливості формування екстер'єрів багатоповерхових житлових будинків та комплексів 2014–2015 рр. м. Львова. *Вісник НУ "Львівська політехніка". Серія: Архітектура*. 2016. № 836. С. 53–58.
8. Павлів А. П. Особливості формування екстер'єрів готелів 2006–2015 рр. м. Львова. *Проблеми теорії і історії архітектури України* : сб. науч. тр. Одесса, 2016. № 16. С. 90–98.
9. Павлів А. П. Особливості формування екстер'єрів житлових будинків середньої поверховості 2010–2015 р. м. Львова. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування* : наук.-техн. збірник. К., 2016. Вип. 42. С. 322–332.
10. Pavliv A. Main features of housing development in Lviv over the period of 2008–2015. *Architectural Studies*. 2016. Vol. 2, No 1. P. 35–40.
11. Pavliv A. Ecological challenges in urban development of Lviv nowadays. *Architectural Studies*. 2016. Vol. 2, No 2. P. 155–160.
12. Pavliv A. The factors of impulse modeling of the territory as a part of transitional nature of modern city planning. *Architectural Studies*. 2017. Vol. 3, No 1. P. 47–54.
13. Павлів А. П. Розвиток житлового будівництва у м. Львові в контексті змін політичної та економічної ситуації в Україні. *Вісник НУ "Львівська політехніка". Серія: Архітектура*. 2018. № 893. С. 167–175.
14. Павлів А. П. Елементи гетеротопічності та прото-постіндустріальності у еволюції містобудівельного розвитку Лос-Анджелеса. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування* : наук.-техн. збірник. К., 2018. Вип. 51. С. 250–259.
15. Павлів А. П. Структуризація джерельної бази особливостей моделювання розвитку великого міст. *Комунальне господарство міст* : наук.-техн. збірник. Серія: Технічні науки та архітектура. Харків, 2018. Вип. 142. С. 172–178.

16. Павлів А. П. Сучасне моделювання локальних кластерів в урбанізованому середовищі. *Містобудування та територіальне планування* : наук.-техн. збірник. К., 2018. Вип. 67. С. 347–356.
17. Павлів А. П. Елементи імпульсного розвитку ареалу великого Сан-Франциско у другій половині ХХ століття. *Містобудування та територіальне планування* : наук.-техн. збірник. К., 2018. Вип. 68. С. 434–444.
18. Pavliv A. Urban space in the 21st century. The issues of scale and choice. *Architectural Studies*. 2018. Vol. 4 , N 1. P. 61–68.
19. Pavliv A. The role of urban-planning impulses in the activity of city-wide institutions. *Architectural Studies*. 2018. Vol. 4, N 2. P. 241–248.
- Статті в наукових періодичних виданнях інших держав*
20. Павлів А. П. Імпульсне моделювання урбанізованих територій, як фактор переходу до етапу пост-індустріального містобудування. *World Science. Multidisciplinary Scientific Edition*. 2018. No. 7 (35), Vol. 2, July 2018. P. 23–30. DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/12072018/6008
21. Павлів А. П. Імпульсне моделювання локальних кластерів. *World Science. Multidisciplinary Scientific Edition*. 2018. No. 8 (36), Vol. 1, August 2018. P. 27–33. DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/30082018/6050
22. Pavliv A. Urban structure of the San-Francisco bay area in the context of formation of a new type of urban fabric. *World Science. Multidisciplinary Scientific Edition*. 2018. No. 10 (38), Vol. 1. P. 4–9. DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/31102018/6170
23. Pavliv A. Post-industrial elements in urban development of Los Angeles (XX–early XXI century). *World Science. Multidisciplinary Scientific Edition*. 2018. No. 11 (39), November 2018. P. 20–27. DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/30112018/6229
24. Pavliv A. Influence of the city council towards model urban development. *Geomatics, Landmanagement and Landscape*. 2018. No. 2. P. 65–74. DOI: <http://dx.doi.org/10.15576/GLL /2018.2.65>

25. Pavliv A. Principles of impulsive modeling of local clusters in post-industrial urban fabric. *Geomatics, Landmanagement and Landscape*. 2018. No. 3. P. 45–54. DOI: <http://dx.doi.org/10.15576/GLL/2018.3.45>
26. Pavliv A., Kuzmych V., Petrovska J. Angular harmony in architectural design of city sketch. *Space & Form*. 2018. No. 35. P. 107–112. DOI: <https://doi.org/10.21005/pif.2018.35.C-01>

Розділ у колективній монографії

27. Павлів А. П. Україно-польський проект ЄВРО-2012 – потужний містобудівельний чинник розвитку Львова. *Українсько-польські архітектурні візії: погляд крізь часи та епохи = Ukrainian-Polish Architectural Visions: A Look Through the Times and Epochs* : монографія / редкол.: В. М. Бабаєв, Н. В. Бібік, Л. М. Жванко та ін. Харків : Золоті сторінки, 2016. 328 с. С. 282–290.

Тези і матеріали наукових конференцій

28. Павлів А.П. Проблеми дизайнерської освіти в Україні: перспективи зарубіжний досвід. «Реклама і дизайн ХХІ сторіччя: освіта, культура, економіка». Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 18-20 вересня, Київ – 2001. Вип. 2. Збірник наукових праць. С. 166-167.
29. Павлів А.П. Дизайн як відображення ідеолого-економічних аспектів. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Реклама і дизайн в умовах глобалізації вищої освіти та інформаційної інтеграції». 17-20 вересня 2002р., м. Київ. Вип. 3., Збірник наукових праць. С. 191-195.
30. Pavliv A. Lviv – 2025, Master plan. CUPA (co-operative urban planning approaches) CapaCity Workshop, 4th Quadrant Bratislava Report Implementation Lab, 20-22 september, 2010, p. 67-69.
31. Pavliv A. Modern factor of Lviv city development (2006-2016). Theory and practice of academic education: Architecture and Urban design. Symposium. Vienna Lviv – 20 years academic cooperation. Lviv 18th-21th of November 2015. Vienna 1th-4th of December 2015.

32. Павлів А.П. Містобудівельні імпульси Львова у період 2006 - 2016 рр. – показники сталого розвитку міста. Матеріали науково-технічної конференції «Архітектурта: Естетика + Екологія + Економіка». Полтава, 3-5 жовтня, 2016р. – 44 с.
33. Павлів А.П. Україно-польський проект ЄВРО-2012 – потужний містобудівельний чинник розвитку Львова. Програма і матеріали Міжнародного симпозіуму «Україно-польські архітектурні візії: погляд крізь часи та епохи» 15-16 квітня 2016р. ХНУМГ ім. О.М.Бекетова., м.Харків. (Certificate).
34. Павлів А.П. Сучасні екологічні виклики просторового розвитку Львова. Програма і матеріали Міжнародного науково-практичного симпозіуму «Арнольд Рерінг – мистецтво і природа в урбаністичному розвитку Львова». Львів, 19-21 травня, 2016. – 61-62 с.
35. Pavliv A. Ukrainian-Polish project EURO-2012 - Modern factor of Lviv city development (2006-2016). CapaCity Workshop, Wroclaw, Poland, CUPA Implementation Lab, june 29th – july 1st, 2016. P. 76-79.
36. Павлів А.П. Виклики сучасної урбаністики в контексті формування простору міста. Міжнародна науково-практична конференція «Простір міста – напрямки розвитку», приурочена до 75-річчя з дня народження професора Богдана Посацького. 23 червня, 2017р. С. 85-86.
37. Павлів А.П. Особливості формування багатоповерхової житлової забудови (будинки та комплекси) у м. Львові. Центр наукових досліджень «Solution» (Київ, Україна), Видавництво Premier Publishing s.r.o. (Відень, Австрія), Accent Graphics Communications & Publishing, Hamilton, Canada. V Міжнародна наукова конференція «Science and Society», м. Гамільтон, Канада, 15 червня 2018 р. С. 948-963.
38. Павлів А.П. Імпульсне моделювання урбанізованих територій як фактор переходу до етапу пост-індустріального містобудування III International

- Scientific and Practical Conference “International Trends in Science and Technology” June 30, 2018, Warsaw, Poland. (Certificate).
39. Павлів А.П. Аспекти імпульсної трансформації міської тканини на прикладі Львова. IV міжнародна науково-практична конференція. 23-24 листопада 2018 р. Київ. Присвячується 100 – річчю Мілецького А.М. Архітектура історичного Києва. Феномен урбанізованих ландшафтів. С. 95-96.
 40. Павлів А.П. Аналіз трансформації світових міст внаслідок дії імпульсних факторів. X наукова конференція. 22 листопада Київ – 2018. Сучасна архітектурна освіта. Містобудування: естетика хаосу та порядку. (Certificate).
 41. Павлів А., Кузьмич В., Петровська Ю. Кутова гармонія в архітектурному проектуванні абрису міста=Angular harmony in architectural design of city sketch. Архітектурне середовище міста: вчора, сьогодні, завтра (до 90-ліття професора Андрія Рудницького) : матеріали міжнародної наукової конференції, Львів, 6 грудня 2018 р./відп. за вип. Б. С. Черкес ; за ред.: І. Диди, О. Диди, Ю. Ідак/– 2018. С. 87–88.
 42. Павлів А.П. Практичні аспекти реалізації імпульсної стратегії моделювання міської тканини на прикладі Львова = The study of practical aspects of implementation of the impulse strategy in modelling of urban fabric at the example of Lviv. Архітектурне середовище міста: вчора, сьогодні, завтра (до 90-ліття професора Андрія Рудницького) : матеріали міжнародної наукової конференції, Львів, 6 грудня 2018 р. / відп. за вип. Б. С. Черкес ; за ред.: І. Диди, О. Диди, Ю. Ідак/ – 2018. С. 99–102.
 43. Павлів А.П. Просторовий розвиток українських міст в постіндустріальному періоді. XII Форум Європа-Україна. «Україна після 2019 року. Що варто змінити, що варто продовжити?». 24-25 січня 2019, Виставково Конгресовий Центр Підкарпатського Воєводства – G2A Arena, Жешув, Польща.
 44. Pavliv A. Influence of a city council towards an urban model development Dream Silesia. Design-Reseach-Education in Architecture/ Multiconference 2019. 5th-6th April 2019, Glivice-Zabze. (Certificate).

45. Павлів А.П. Історичні передумови та практичні аспекти реалізації імпульсної стратегії моделювання міської тканини на прикладі Львова. Всеукраїнська наукова конференція «Історія архітектури та художні дисципліни у підготовці фахівця-архітектора: значення і перспективи. Присвячується світлій пам'яті доцента Романа Липки». 30 травня 2019 р. - С. 64-65.

ЗМІСТ

	Стор.
АНОТАЦІЯ	1
SUMMARY	7
СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ	13
ЗМІСТ.....	20
ВСТУП	23
РОЗДІЛ 1. СТАН ВИВЧЕНОСТІ ТА ОСОБЛИВОСТІ МОДЕЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ВЕЛИКОГО МІСТА.....	30
1.1. Проблематика структуризації джерельної бази сучасної урбаністики.....	30
1.2. Моделі сучасного урбаністичного розвитку в наукових та теоретичних джерелах.....	47
1.3. Передумови імпульсної стратегії містобудівного розвитку в наукових джерелах.....	80
Висновки до розділу 1	92
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІМПУЛЬСНОГО РОЗВИТКУ УРБАНІСТИЧНОЇ СТРУКТУРИ ВЕЛИКОГО МІСТА.....	97
2.1. Містобудівна тканина ХХІ століття як об’єкт емпіричного аналізу.....	97
2.2. Методологічна структура дослідження стрибкоподібних змін містобудівної тканини.....	104
2.3. Методологічні підходи дослідження містоперетворювальних явищ великого міста ХХІ століття.....	116
Висновки до розділу 2.....	122
РОЗДІЛ 3. ФОРМИ ТА ДОСВІД РОЗВИТКУ МІСТ ВНАСЛІДОК ДІЇ ІМПУЛЬСНИХ ФАКТОРІВ	128
3.1. Змісто-поняттєва структуризація факторів перформативного	

творення крупного поселення.....	128
3.2. Імпульсний характер містобудівного розвитку у різних історично-економічних формаціях.....	168
3.3. Дихотомія населеності та якості життєпростору сучасних урбаністичних структур.....	206
Висновки до розділу 3	210
РОЗДІЛ 4. МОТИВАЦІЇ НАСЕЛЕНОСТІ ТА ЇХНІЙ МІСТОПЕРЕТВОРЮВАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ.....	217
4.1. Особливості розвитку імпульсних факторів в умовах гіперурбанізму.....	217
4.2. Мінливість та гетеротопічність містобудівних структур.....	230
4.3. Поліімпульсна стратегія урбаністичного розвитку в умовах моноцентричного міста.....	246
4.4. Перспективи моделювання постіндустріальних гіперурбанізованих структур.....	272
Висновки до розділу 4.....	290
РОЗДІЛ 5. ПОЛІІМПУЛЬСНИЙ РОЗВИТОК ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО МІСТА.....	296
5.1. Міський простір у ХХІ столітті. Проблеми масштабу та вибору.	296
5.2. Особливості та цілі проектної концептуалізації постіндустріальної міської тканини.....	308
5.3. Практичні аспекти реалізації імпульсної стратегії моделювання міської тканини на прикладі Львова.....	345
Висновки до розділу 5.....	367
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	377
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	382

ДОДАТОК А

Список опублікованих праць за темою дисертації 408

ДОДАТОК Б

Сімпозиуми, наукові конференції, без публікацій тез..... 415

ДОДАТОК В

Документи впровадження дисертаційного дослідження..... 423

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Обґрунтування вибору теми дослідження. В історії містобудування початок третього тисячоліття ознаменований видатною подією, висвітлення якої не завжди відповідало її справжньому значенню. Упродовж 2000–2010 рр. вперше за весь час існування людського суспільства кількість міських жителів перевищила половину усіх мешканців планети [286, 280]. У Північній Америці кількість мешканців міст 2014 року склала 81% від усього населення, а в найменш урбанізованій Африці міський ріст виявився стрімкіший, ніж в інших частинах світу, що свідчить про вирівнювання загальної надвисокої статистики кількості мешканців міст по всій планеті. За різними прогнозами, до 2050 року міське населення складе від 66% [269] до 75% [265], однак є припущення, що такі показники ще вищі. Очевидно, що і надалі загальносвітова тенденція урбанізації буде тривати, наближаючись до сучасних північно-американських показників.

Фактично вже протягом ХХ століття поняття *велике місто* змінило своє значення, цей вислів вказував, що це обширна урбанізована територія, однак за подальшого росту міського населення таке розуміння цього терміна може зазнати видозміни, гадаємо, що воно означатиме не лише подальшу територіальну експансію.

Ці найбільш загальні дані свідчать про те, що попередня еволюція містобудування може виявитись лише своєрідною підготовкою до нинішнього етапу та періоду найближчого майбутнього, що має великі шанси стати історичною кульмінацією урбаністики, стратегія і форми якої все ще залишаються невизначеними.

Глибокі формаційні змінами, що почали відбуватись упродовж останніх десятиліть ХХ століття, пов'язані із занепадом індустріальної системи виробництва як головного фактора економічного і соціокультурного життя модерного суспільства. Оскільки міста у нинішньому вигляді формувались, здебільшого, як індустріальні центри та планувались в рамках модерного

світогляду (характерного тотальністю, раціоналізмом та ієрархічністю), то зміна системотворчої економічної моделі спричинила кризу панівних засад урбаністики.

Аналізуючи нову соціально-економічну систему, можна стверджувати, що зважаючи на інтенсивність та великий масив накопичених гіпотез та знань, у цій системі не створено візії нового міста майбутнього і сконцентровано увагу, в основному, на сегментних проблемах, як-от: довкілля, енергозбереження, пішохідна доступність тощо. Дуже часто ці окремі явища, або навіть способи їх поєднання, представлено як сама “постіндустріальна” урбаністика, хоча інструментально всі вони, як правило, розраховані на реалізацію за допомогою тих самих централізованих механізмів і фінансово-економічних схем, створених індустріальною системою.

Подана робота є спробою, на основі аналізу окреслених вище формаційних змін та практичного досвіду управління урбаністичним розвитком великого міста, сформувані стратегічні засади ефективного містобудівного розвитку на перспективу до середини ХХІ століття.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дослідження еволюції теорії та практики містобудування є об’єктом зацікавлення низки державних, освітніх, наукових, аналітичних установ різного рівня. В умовах України, де протягом останніх десятиліть відбувається значний демографічний спад та зменшення населення більшості великих міст, урбаністична проблематика мала дещо інший характер стосовно загальносвітового. Подану роботу написано в рамках тематики наукової спеціальності 18.00.01, дослідження пов’язане з науковою темою «Дизайн в системі природи, суспільства і архітектури» (номер державної реєстрації 0108U010396) кафедри дизайну та основ архітектури. Наукова праця перебуває також в контексті низки законодавчих актів таких, як: “Закон України Про основи містобудування” (1992 р.), “Закон України Про регулювання містобудівної діяльності (2011 р.), напрямків міждержавних досліджень

“Гармонічна урбанізація: проблеми збалансованого територіального розвитку” (4-й Всесвітній форум міст WUF, Нанкін, Китай, 2008 р.), “Стратегія розвитку Львова до 2027 року” (2007 р.), “Стратегія підвищення конкурентоспроможності Львова” (2010 р.).

Мета дослідження: визначити передумови, сформулювати закономірності і особливості імпульсних факторів в урбаністичній стратегії та розробити основні положення теорії імпульсів, що обґрунтовують керований розвиток великого міста.

Завдання дослідження:

1. Підсумувати сучасний стан наукової урбаністичної думки та окреслити основні проблеми щодо моделювання міських поселень.
2. Сформулювати ефективні методологічні підходи основи та дослідження із вивчення потреб і перспектив розвитку сучасного міста.
3. Розкрити історичні форми еволюції міських поселень унаслідок дії імпульсних факторів.
4. Виявити основні проблеми та закономірності, характерні для формування соціальних, інфраструктурних, економічних та адміністративних аспектів розвитку.
5. Визначити імпульсні чинники впливу на розвиток системи великого міста.
6. Розробити основи прикладної теорії імпульсного розвитку містобудівної тканини, як нової стратегії урбаністичного моделювання.
7. Обґрунтувати методологічні засади прогнозування можливих імпульсів для моделювання керованого розвитку містобудівної системи.
8. Апробувати обґрунтовані положення теорії поліімпульсності для практики просторової організації та розвитку великого міста.

Об’єктом дослідження – є розгляд процесів, що відображають імпульсні явища в урбаністичному розвитку великого міста.

Предметом дослідження – вплив імпульсних факторів на розвиток великого міста, стрибкоподібні зміни урбаністичних структур, мотивація населення та містоперетворюючий потенціал.

Методи дослідження - обумовлені п'ятьма головними напрямками. Першим із них є виявлення та аналіз прикладів стрибкоподібного розвитку містобудівної структури у історичній ретроспективі та згідно хронологічного порядку. Другим, є дослідження прикладів стрибкоподібного розвитку урбаністичної тканини у межах сучасного містобудування. Третім є вироблення дослідницьких прийомів, які б дозволили сформулювати картину синтезу загальноісторичних закономірностей імпульсного розвитку міст та тих особливих прикметних рис, що визначають містобудування постіндустріальної епохи. Четвертим напрямком є аналіз та понятійне впорядкування елементів практичного досвіду автора у сфері моделювання містобудівної структури на прикладі Львова і пов'язаного із ним набору функціональних аналогій. П'ятим є аналіз, систематизація і розмежування матеріалів, які дають можливість виокремити позитивні та негативні приклади стрибкоподібного розвитку сучасної пост-індустріальної містобудівної тканини.

Межі дослідження. Роботу виконано на основі містобудівного досвіду, накопиченого впродовж тривалого періоду.

Хронологічні рамки роботи охоплюють періоди від античності до сьогодення. Нижня межа хронологічних меж обумовлена початком будівництва міст. Верхня хронологічна межа пов'язана із «ною ерою» містобудівного розвитку міст які формуються з особливим акцентом на специфіку постіндустріальної урбаністики.

Територіальні межі дисертаційного дослідження:

- міста, які розвиваються поступово (еволюційно) без помітних стрибків від початкового ядра, шляхом тривалого накопичення ускладнень. Переважно це історичні центри (Рим, Стамбул, Нью-Йорк, Каїр, Лондон, Сан-Паулу, Пекін

тощо), або такі що пройшли більш швидко еволюцію, однак без стрибкоподібних змін (Сідней, Сіетл, Хошимін, Тяньдзін, Фейсалабад);

- міста для яких характерним є етап різкого пришвидшення розвитку, після чого спостерігається або стабілізація, або відносно уповільнення його темпів (Венеція, Чикаго, Єрусалим, Шанхай, Сингапур, Лос-Анджелес, Сан-Франциско). Вибір цих міст для дослідження обумовлений тим, що в них найкраще проявилися імпульсні фактори конструювання містобудівельної тканини, які дають можливість сформулювати закономірності теорії імпульсного розвитку.

Наукова новизна роботи:

Вдосконалено:

- наукові та практичні джерела із сучасної урбаністики були розглянуті з огляду на критичне переосмислення як модерністської, так і постмодерністської систем;

- до наукового обігу введено значний масив нових джерельних матеріалів, зокрема особисті польові дослідження автора, міст та знань, котрі впливають на творення сучасного містобудування (футуристичні, маніфестаційні, рефлексивні);

- розроблено методологію дослідження урбаністичних процесів, що спирається на виявлення і диференціацію прикладів еволюційної чи передбаченої концентрації імпульсних факторів позитивного та негативного урбаністичного досвіду. В історичному та актуальному контекстах.

Вперше:

- синтезовано концепцію гетеротопного моделювання міської тканини та обґрунтовано її основні положення та прогнозовані результати;

- впроваджено в українську урбаністику інформація про існування стрибкоподібного (імпульсного) розвитку містобудівної тканини;

- окреслено поняття імпульсного фактора як основної смислової категорії пізньоіндустріальної урбаністики, виявлено його системотворчі риси та функціональні завдання;

- обґрунтовано та сформульовано засади теорії імпульсів як нової урбаністичної стратегії для ефективного управління містобудівним розвитком великих населених пунктів у XXI столітті;

- класифіковано основи прикладної теорії імпульсів розвитку міст, зокрема тих, що діють в перехідних станах їхньої трансформації;

- на основі узагальнення досвіду містобудівельної практики та аналізу вводяться поняття: урбаністичний імпульс, імпульсний фактор;

- встановлено дві форми розвитку міст – еволюційна та імпульсна.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у можливості їх використання:

- для адаптації управління міським розвитком в умовах пізньоіндустріальної (в інших інтерпретаціях постіндустріальної) економічної моделі, характерної значними змінами у соціальній структурі та культурному світогляді. Теорія імпульсного розвитку, викладена у цій роботі, покликана надати бачення такої урбаністичної моделі, яка з, одного боку дасть можливість уникнути кризових явищ, характерних для будь-якого перехідного періоду між історичними, економічними формаціями, а з іншого - окреслить принципові засади ефективного розвитку міста в умовах вже сформованої нової системи економічної та соціальної взаємодії XXI століття;
- для проведення передпроектного аналізу міських середовищ, пропозицій з корегування та розроблення генеральних планів міст, детальних планів територій, елементів функціонального зонування та районного планування;
- для підготовки навчальних курсів студентів напрямку “Містобудування” та “Архітектура”.

Особистий внесок здобувача. Основні праці, що містять зміст і результати дисертаційної роботи, автор розробив і опублікував одноосібно 23 праці, 3 праці

у співавторстві, де розроблено постановку теми, методологію дослідження, формулювання висновків.

Апробація результатів дисертаційної роботи. Концепція, архітектурна методологія та результати досліджень за темою дисертації впроваджені та апробовані: на 18 наукових конференціях серед яких Theory and practice of academic education: Architecture and Urban design. Symposium. Vienna Lviv – 20 years academic cooperation. Lviv 18th-21th of November 2015. Vienna 1th-4th of December 2015; V Міжнародна наукова конференція «Science and Society» м. Гамільтон, Канада, 15 червня; III International Scientific and Practical Conference “International Trends in Science and Technology” June 30, 2018 Warsaw, Poland; 5th European Congress of Local Governments. Institute for Eastern Studies. April 8th-9th 2019, Cracow, Poland. ICE Krakow, Congress Center.

Публікації Наукові результати дисертації опубліковано в 26 наукових працях, з яких 7 - у наукових періодичних виданнях інших держав та 19 у наукових фахових виданнях України, 18 - тезах міжнародних конференцій.

Структура і обсяг роботи. Дисертація містить анотацію, вступ, п'ять розділів, висновки, ілюстрації, список використаних джерел, додатки, результати впровадження. Обсяг дисертації 427 сторінки (в тому числі 339 сторінок основного тексту, 26 сторінки списку використаної літератури, 43 сторінки ілюстрацій та 19 сторінок додатки. Дисертацію викладено українською мовою.

РОЗДІЛ 1. СТАН ВИВЧЕНОСТІ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОДЕЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ВЕЛИКОГО МІСТА.

1.1. Проблематика структуризації джерельної бази сучасної урбаністики.

Наукова робота із матеріалом, який стосується урбаністики та проблем розвитку міста, в силу значного обсягу та різноаспектності потребує вирішення питання про основоположні принципи його аналізу та структуризації. Упродовж роботи над цим дослідженням автор тією чи іншою мірою використав, опрацював або оглянув близько 500 джерел, що належать до категорії наукових та фахових, хоча справжній масив праць присвячених проблемам сучасної урбаністики, очевидно, ще значніший. Велика кількість теоретичних даних доповнюється ще більшим обсягом практичного досвіду, до якого можна віднести різні аспекти сучасного містобудування, як здійснюваного відповідно до фахово розроблених планів, так і тих, котрі є прикладами різних форм стихійного розвитку.

Такий значний обсяг матеріалу вимагає вироблення певної систематики його аналізу як стосовно балансу переважаючих тем та напрямків, так і відповідно до пріоритетів поданої роботи. Очевидно, що такий аналіз є необхідною частиною будь-якої наукової розвідки, і в тій, чи тій формі проводили чимало авторів, котрі опрацьовували таку тематику. Далі буде наведено більш детальний розгляд основних напрямків наукової думки щодо актуального стану та перспективних шляхів еволюції урбаністики. Однак, зараз варто зупинитись на принциповому аспекті самого феномену містобудування як галузі знань, а також на його аналітичному потенціалові стосовно проблеми сучасної урбаністики, тобто самої методологічної здатності традиційного індустріального містобудування відображати явища та події постіндустріального міста.

Відтак, осмислене на рівні загальнопланувальної структури містобудування сягає найбільш ранніх фаз розвитку цивілізації, можна стверджувати, що аж до кінця XIX століття, воно здебільшого носило характер регуляції вуличної мережі за допомогою простих геометричних прийомів. Найбільші штучно розплановані метрополії античності (такі, як Александрія, від 0,5 до 1 млн. жителів) та передмодерного часу (такі, як Нью-Йорк, 2,5 млн. у 1890 році) мають майже тотожні функціонально-планувальні концепції, невелика відмінність яких визначається лише специфікою природного середовища, в яких вони сформовані. Містобудування в сучасному розумінні, як складна система регулювання життєвих, виробничих та побутових детермінант, є значною мірою продуктом Нового Часу, як і саме велике місто, населення якого далеко перевершило позначку в мільйон мешканців.

Таким чином, розподіл між містобудуванням, як досвідом людства будувати крупні поселення, з одного боку, та з іншого, сукупністю знань із влаштування індустріального міста (метрополії) Нового Часу, варто детальніше розглянути і виявити, наскільки ця сукупність знань забезпечує потреби сучасного інформатизованого соціуму, який виявився найбільш урбанізованим в історії. Проблема, котра згодом, (як це видно також і з поданої роботи) поступово трансформується у питання: чи придатне індустріальне місто для пристосування до вимог соціуму, цінності якого часто протилежні?

Ці міркування мають принципове значення для поданої роботи, оскільки спрямовують до переосмислення самого феномену сучасного містобудування як явища модерної доби, актуальність якої поставлено під сумнів. Мабуть, найкращою ілюстрацією цієї тези є трансформація так званої “Афінської хартії”, яка довгий час була основою і своєрідною квінтесенцією модерної урбаністики. Історія “Афінської хартії” дуже добре ілюструє не лише сам факт завершення епохи індустріального міста XX століття, але також і наївну впевненість про актуальність у XXI столітті його директивної природи (що насправді є невід’ємною частиною модерністського світобачення).

Через шістдесят років після написання оригінальної “Афінської хартії” (1933-го року) її нова редакція 1994 року стала констатацією суттєво відмінних урбаністичних ідеалів, а редакція 2003 року, фактично, цілковитою протилежністю [282]. Якщо місто ХХ століття – це тканина з чітко розділених функціональних зон та крупномасштабних геометричних узагальнень, то тут ми маємо справу із невизначеним образом постійно мінливих пріоритетів, які потребують перманентного переосмислення та поновлення. Прикметно, що ініціатори “нових афінських хартій” взяли на себе зобов’язання видавати їх нові редакції кожних п’ять років. Цілком очевидно, що така часта зміна пріоритетів у настільки інерційній галузі, як практична урбаністика (основою якої є довготривале стратегічне планування), може бути чіткою ознакою дезорієнтованості сучасного містобудівного дискурсу та втратою ним зв’язку із процесами, котрі рухають розвитком сучасного великого міста.

Усе це не означає, що науковий аналіз урбаністики на межі ХХ – ХХІ століть перестала відображати актуальні потреби і явища розвитку міських поселень. Радше навпаки: як вже було сказано вище, кількість наукових та фахових праць, що торкаються цієї тематики є надзвичайно великою, а її змістовна частина, мабуть, найбагатшою серед усіх попередніх історичних періодів. Однак, на рівні практичного управління великим містобудівельним утворенням, цей масив матеріалу, здебільшого, важко корелюється із традиційними стратегемами управління, базовими елементами яких є генеральний план та похідні від нього документи, що розроблено у парадигмі великомасштабного індустріального урбанізму перших хвиль промислової революції. Причина цієї невідповідності, очевидно, полягає не лише у еволюції технологічного розвитку чи зміщенні ваги економіки у бік сектору обслуговування, але також і значно гострішому соціальному розшаруванні населення за рівнем заможності. Межа ХХ - ХХІ століть стала періодом кризи середнього класу, що був фундаментом так званого “суспільства загального благополуччя”. Його початком стало повоєнне відродження у Західній Європі та Північній Америці на базі соціального

консенсусу між крупними промисловцями та працівниками, основи якого були закладені ще у першій половині ХХ століття. Цей консенсус мав на меті також і загальну згоду підтримувати певне структурно-правове поле, в тому числі і у сфері урбаністики. Ріст заможності середнього класу спричинив ріст вимог із комфортності проживання та відповідної нормативно-правової бази проектної діяльності, що певний час сприяло подоланню суперечливих наслідків ранньоіндустріального проектування, до якого належить спадщина розвиненого модернізму першої “Афінської хартії”.

Постмодернізм та різні світоглядні форми антиіндустріалізму (“контр-культура” 1960-х, екологічне проектування, “новий урбанізм” 1990-х,) стали вираженням зростого благополуччя середнього класу та виставлених нових, більш високих вимог до свого життєвого середовища. Саме в цих умовах було написано більшість з нині актуальних робіт із сучасної урбаністики з ідеалами сталого розвитку (sustainable development), технологізації побуту, деавтомобілізації, контекстуального озеленення тощо. Проте, останнє десятиліття показало, що цей базис може виявитись ненадійним, а сформовані на його основі візії занадто ідеалістичними.

Звичний образ “суспільства загального благополуччя” зовні здавався непорушним до 2008 року, коли світова економічна криза унааявила вже давно чинні процеси руйнації суспільно-економічного консенсусу. Середній клас, що формувався за допомогою індустріального виробництва і соціальних гарантій (в тому числі і високої оплати праці), опинився у становищі деконструювання, з одного боку, глобалізацією, яка дозволила залучати до виробництва значно дешевшу робочу силу із бідних країн, а, з іншого боку, його оптимізацією та технологічною автоматизацією (роботизація, адитивні методи виробництва).

У результаті значна частина прибутків, що раніше розподілялась серед кваліфікованих робітників промислового сектору, опинилась в руках, невеликої групи крупних власників виробництв, що суттєво змінило суспільний баланс сили. Уже у другому десятиріччі ХХІ століття в руках лише 1% населення Землі

опинилась половина (50%) його багатства [221]. У найближчому майбутньому цю динаміку буде збережено, 99% людства далі біднішатиме.

Така ситуація ще більше порушує проектно-правову схематику містобудування, базованого на нормативістиці представницької демократії. Оскільки реальні фінансові можливості проводити ефективні виборчі кампанії сконцентровано в руках вкрай вузького кола осіб, саме вони у підсумку чинять вирішальний вплив на обраних за допомогою їхніх ресурсів, представників виборної влади, передовсім, законо-і нормотворчої. У результаті сукупність науково-практичних знань та прийомів адміністрування, що традиційно складала галузь містобудування, зазнає змін, поступово порушуючи попередній консенсус. Управлінські структури епохи “загального благополуччя” більше не в змозі підтримувати систему модерністської урбаністики другої половини ХХ століття, вони трансформуються, набуваючи поступово інших рис та функціональних характеристик.

Це може відбуватись двояко: з одного боку, відкритою є можливість поступової законодавчої зміни поля містобудівельного адміністрування, з іншого, в умовах більш глибокої деградації (або відсутності) середнього класу, це поле перестає сприйматись як зобов’язальне для тих, чи тих суб’єктів проектно-будівельної діяльності. У першому випадку, поступова зміна поля містобудівельного адміністрування, декларативно, може носити характер цілеспрямованої системи покращення стандартів життя із залученням нових технологічних та інноваційних розробок, використання яких відповідає маркетинговим цілям їх фірм виробників.

У такому контексті можна говорити, що модерністське містобудування стикається із цілою низкою нових факторів впливу, які не мають відповідників у його початковому змісті. Аналіз цих факторів, а також меж поняття “містобудування”, наводить на думку про засадничу сутність останнього як однієї із галузей знань. Принцип розподілу знань на галузі є однією із базових засад науки та економіки Нового Часу, в рамках якої модерністське

містобудування не лише було сформовано, але і ввійшло у співкоординацію із іншими галузями, котрі сумарно мали утворювати соціально-економічний організм епохи. Проте впродовж свого подальшого розвитку, галузева фрагментація знань продовжувалась, внаслідок чого з базових галузей стали виокремлюватись спочатку напрямки, а потім самостійні галузі знань, рівноцінні тим, із яких вони походили.

У результаті, нові явища, що постали з містобудівельного досвіду, поступово вилучались із його рамок та створили низку окремих самодостатніх галузей, в той час як саме містобудування продовжувало залишатись в межах своєї початкової основи. Таким чином, систему джерельної бази дослідження сучасної урбаністики можна розглядати двояко. З одного боку – це наукові роботи, котрі є у рамках галузі знань, що називається “містобудуванням” у строгому сенсі цього слова. З іншого боку, це набір різних галузей, котрі у більшою чи меншою мірою залучені до процесу функціонування великого міста, кількість та межі яких на можуть бути чітко визначені.

Враховуючи наведені вище аргументи та завдання даної роботи, масив джерельної бази розглядаємо в кількох умовних розрізах: *консервативному, контекстуальному, синтетичному та перформативному* (Рис 1.1) [49].

У консервативному розрізі, під час аналізу джерельної бази розглядаємо масив даних, які обмежені традиційними рамками поняття “містобудування”, котре представлено як галузь знань, сформованої в епоху Нового часу. Це в основному праці, котрі оперують концепцією міста як єдиної структури, що може бути об’єктом цілісного проектного творення і трансформації. Концептуальною максимую консервативного масиву урбаністичних знань є створення повноцінної містобудівної структури “з нуля”, у вигляді одномоментно облаштованої урбаністичної системи, що задовольняє весь комплекс вимог управлінського, виробничого, побутового та структурних циклів. До такого роду джерел належать монографії та статті, у котрих розглянуто містобудування як онтологічне явище, що пов’язане з історією раціоналістичної думки, проходить

Рис. 1.1. Проблематика структуризації джерельної бази сучасної урбаністики

певні стадії пристосування до демографічних, економічних, інфраструктурних змін, пов'язаних із природнім розвитком того чи того населеного пункту. У такому ж контексті робимо більш широкі узагальнення та міркування на тему самого феномену сучасного містобудування.

Контекстуальний розріз є продовженням, описаного вище, процесу фрагментації урбаністичних знань та перетворення їх на окремі, відносно ізольовані галузі, котрі стали об'єктами наукових досліджень не завжди пов'язаних із містобудуванням чи архітектурою. У певному сенсі можна сказати, що виникнення цих нових галузей мало і позаурбаністичну генезу, і може бути трактовано, як розвиток не лише інших наукових галузей, але й соціальної публіцистики. Тут, зокрема, можна навести приклад книги Кейчл Карсон "Безмовна весна" ("Silent Spring") 1962 року [95], що будучи актуальною роботою з вузької тематики забруднення їжі пестицидами, по суті, стала однією із вихідних пунктів сучасного руху за збереження довкілля, який, згодом, переріс у низку популярних урбаністичних концепцій. У дослідженнях, що умовно належать до контекстуального типу, автори часто схильні розглядати проблематику своєї новосформованої галузі, як основу для успішного розвитку всього містобудування або як його наступну, більш ефективну форму. Прикладом може бути, сформований наприкінці ХХ століття, світогляд *сталого розвитку (sustainable development)*, що розвинувся до масштабів складної різноаспектної суми теоретичних та практичних поглядів на облаштування населеного простору, до складу якої входить естетична, економічна, екологічна, транспортна, антропологічна та інші моделі. У сучасній науковій думці ці галузі, як правило, розглядають окремо, вони можуть бути частинами досить різних спеціальностей: від економіки та адміністрування до енергетики, культурології та архітектури.

Джерела, які окреслено тут в рамках синтетичного розрізу, містять досить невелику групу робіт та аналітичних спроб, у котрих автори намагаються подолати рамки ексклюзивізму окремих (новоутворених) галузей та розглянути

сучасну урбаністику як їх логістичне поєднання. Інколи такий підхід має і практичний вираз, як, наприклад, ідеологія та практика так званого “нового урбанізму” [184]. В основі “нового урбанізму” немає однієї провідної концепції (технологічної, економічної, функціональної тощо), таку роль відіграє синтез різних прийомів просторової організації соціосистеми, які вже тою чи тою мірою було перевірено практичним досвідом. Тут можна побачити органічне поєднання елементів постмодернізму, довкільництва, енергоощадності, соціальної спільнотності та низки інших важливих галузевих досвідів другої половини ХХ століття.

Під перформативним зрізом розуміємо джерела та матеріали, котрі не пов’язані із систематикою модерністської урбаністики і творять обриси нової методології трактування містобудівельного простору на засадах сингулярної реальності інформатизованого суспільства. Незважаючи на те, що ця категорія джерел не може бути чітко окреслена рамками певної галузі знань, і є відкритою до акумуляції різномірних даних, котрі стосуються трактування і перетворення містобудівельної тканини в умовах розгортання “постіндустріальної” парадигматики, у поданій роботі, увагу звернено, передовсім, на ті матеріали, які мають добре виражений соціотворчий та містотворчий характер. До такого роду матеріалів належать, зокрема, і аналітика урбаністичних та протоурбаністичних утворень спонтанного характеру, як, наприклад, населені пункти, котрі виникли на базі стихійних ринків, тимчасові протоурбаністичні поселення подієвого характеру, довготривалі табори перебування біженців тощо. Всі ці та інші подібні зразки, паралельної урбаністики часто містять у собі елементи перформативного трактування еволюції сучасного містобудування, та є важливим практичним матеріалом, яким оперуємо в поданій роботі.

Хоча дослідження на тему взаємозв’язку традиційних галузевих наук із теоріями формаційних змін другої половини ХХ століття (а також початку ХХІ) проводять у багатьох наукових працях, в тому числі і тих, котрі стосуються архітектурної та містобудівельної тематики, вивчення корпусу матеріалів із

трактування пост-(пізньо-)індустріальної соціоекономічної моделі є неминучою частиною тих розвідок, які спрямовано на аналіз функціонально-просторового виразу певної соціосистеми, чим по суті є містобудування у його нинішньому розумінні.

Однак, з огляду на особливості завдань роботи та її зв'язок із практичним досвідом автора із управління містобудівним розвитком крупного населеного пункту, такого роду теоретичні дослідження розглянуто не лише в рамках необхідного описово-оціночного аналізу, але також як матеріал для самостійного узагальнення.

У цьому контексті можна виокремити два види такого роду матеріалів. З одного боку, це універсалістські роботи, у котрих розглядають явища пост-(пізньо-)індустріальної трансформації як цивілізаційний феномен, зосереджуючись на загальних принципах і закономірностях. З іншого боку, це різного обсягу дослідження, у котрих заакцентовано на тих чи тих галузевих аспектах постіндустріальної трансформації. Враховуючи мету та завдання даного дослідження, увагу буде зосереджено, передовсім, на матеріали першого роду.

Масив подібного роду даних можна розподілити на три принципові групи: *футуристичні*, *маніфестаційні* та *рефлексивні*. До першої групи зараховуємо наукові та науково-публіцистичні матеріали, котрі розглядають формаційну трансформацію як гіпотезу, остаточне підтвердження якої належить майбутньому, проте її вірогідність впливає із запропонованої авторами абстрактно-логічної схеми. Такого роду дослідження, характерні, передовсім для раннього етапу становлення постіндустріальної концептуалістики, загальний тон яких був заданий футуристично-популярними роботами Е. Тоффлера [61,62], прогностичною соціологічною аналітикою М. Маклюена [157,158,159] та політекономією Д. Белла [97]. Хоча основний масив таких робіт належить до другої половини ХХ століття, проте швидкість змін та популярність теми

постійно продовжували тривалість у часі футуристичного періоду, риси якого можна побачити і у багатьох сучасних роботах.

До другої групи можна зарахувати роботи, котрі мають стверджувальний та популяризаторський характер, і часто поєднуються із пропагуванням тих чи інших технологічних та інженерних вирішень, найчастіше із сфери комунікаційних та енергетичних інновацій. Формаційні трансформації тут представлені як своєрідна самоочевидність, максимальне ствердження якої посилює вагу пропонованих вирішень та способів пристосування. Джерела маніфестаційного характеру, загалом, переважають також у вітчизняній науковій літературі, яка торкається сучасного стану та проблем розвитку різних галузей науки та виробництва. В основному це пов'язано із пізнім акцептуванням вітчизняною наукою пост-індустріальної концептуалістики, що почалась лише із кінця 1980-х років, коли ідеологічно детермінована радянська наука уступила місце плюралістичному підходу, відкривши доступ до, на той момент, вже достатньо розвиненого формаційного дискурсу на Заході.

Рефлексивна група джерел представляє найбільш цінний для цієї роботи матеріал, оскільки тут дані, як правило, базуються на критичному аналізі вже здійснених на практиці формаційних перетворень. Хоча в такому випадку ми часто стикаємося з ознаками футуризму та маніфестаційності, все ж таки прикладний характер рефлексивних джерел, особливо тих, які стосуються експериментів із містобудівною тканиною, є головним аргументом пріоритетності такого роду матеріалів для сучасних урбаністичних студій. Разом із тим, матеріали, котрі стосуються оцінки вже здійснених перетворень, часто створюють самі автори і потребують сторонньої критичної оцінки, особливо у тих випадках, коли автори оперують такими поняттями як “екологічність”, “деавтомобілізація”, “самодостатність” тощо, котрі додають конотацію, безумовно, позитивності, самоочевидність якої не потребує додаткової перевірки.

До цієї ж категорії робіт належать ті дослідження, публікації та матеріали, автори яких на основі аналізу попередніх прогнозів та розрахунків ставлять під сумнів концептуалістику постіндустріалізму, а інколи і заперечують її як спекулятивну. Такий напрямок пережив дві фази актуалізації: на початку виникнення ідей третьої формаційної революції, коли їх достовірність не могла базуватись на достатній кількості фактологічного матеріалу, а також на початку XXI століття, коли технологічна сингулярність поставила під сумнів довготривалість результатів такого роду трансформацій. У контексті поданої роботи, особливо важливим є той сегмент такого роду критичних матеріалів, який стосується співставлення фінансових та технологічних основ зазначених змін. Хоча економічна футуристика, яка виникла із цього зіставлення виходить за рамки досліджуваної тематики, її базова основа – диспропорція між розподілом капіталу і потенційної доступністю технологій, можна розглядати як суттєвий фактор корегування містобудівних прогнозів, які впливали із парадигми “третьої хвилі”. Таке корегування стало актуальним внаслідок досвіду так званих країн третього світу, або країн, що розвиваються, в яких процеси урбанізації не спричинили пропорційного росту міських форм зайнятості та технологізації.

Важливою частиною систематизації джерелознавчої бази дослідження є позиціонування опрацьованого матеріалу стосовно значних соціальних змін, що відбулись на межі XX - XXI століть, у зв'язку із сукупним ростом сфери послуг, комунікативних технологій і різних форм самоорганізації малих та великих груп населення.

На сьогодні соціологи та економісти не дійшли до консенсусу в трактуванні економічних та культурних наслідків таких змін, однак, аналітика цієї теми та власний досвід роботи із різними групами мешканців великого населеного пункту дають можливість ствердно оцінити тенденції відходу від парадигми економічного детермінізму. Економіку вже не може розглядати як єдиний і винятковий базис, на якому розвиваються похідні соціальні та культурні

феномени [217]. Комунікативні технології призвели до творення самоорганізованих громадянських структур, котрі, маючи різні цілі та сфери діяльності, впливають на директивно-ієрархічні структури індустріальної доби.

Феномен “нового урбанізму”, котрий виник у 1990-ті роки і став продовженням більш ранніх експериментів, часто непрофесійного і спонтанного характеру, досі залишається мало дослідженим явищем, що увібрало в себе багато ознак впливу самоорганізованих громадських структур та форми містобудівної діяльності. Інформаційна сингулярність, котра від початку XXI століття постійно зростає, трансформувала становище проектувальників, що працюють із містобудівним масштабом. Їхня інерційна спроба працювати в деміургівських рамках “героїчного” модернізму все більше наштовхується на протидію самоорганізованих мікрогромад мешканців, котрі виступають із власними пропозиціями організації життєвого простору в прилеглих районах. Такі ініціативи, зазвичай, наштовхуються не лише на модерністський світогляд проектувальників, але і на відповідну регулятивно-правову базу, створену протягом десятків років домінування індустріально-ієрархічних управлінських моделей.

У цьому контексті перед дослідниками, що розглядають потенційні шляхи розвитку сучасної урбаністики, постає проблема вивчення окреслених вище явищ та врахування їх у гіпотезах про моделювання розвитку великого міста. У низці досліджень, передовсім, соціально-футуристичних та тих, котрі оперують цінностями сталого розвитку, натрапляємо на думку, про трансформацію ролі містобудівника-проектанта у місію містобудівника-комунікатора. Досвід такого способу творення життєвого простору (наприклад творчість Алехандро Арравени), на перший погляд, дає підстави для позитивного ставлення до такого зміщення акцентів. Проте ці поодинокі приклади часто оцінюють лише із егалітаристського погляду, вони потребують додаткової перевірки в умовах відсутності у комунікатора професійних знань у сфері, яка зачіпається діяльністю громади.

Посилення ролі комунікативно згуртованих громадянських спільнот спричинює зміну також і у валоризаційній площині. Змінюються категорії та критерії вибору, уявлення про цінність, а також способи їх передачі (розповсюдження). Творена, таким чином, соціосистема починає виступати не як “надбудова” на економічному “базисі”; а як рівнозначна йому за значенням одиниця. З іншого боку, це можна сприймати і як еволюцію самого “базису” зміст якого конститує “еґоцентрична” чи “соціоцентрична” функціональна система [218].

Хоча така термінологія може викликати зауваження і, ймовірно, потребує вдосконалення, вона визначає горизонт, який відділяє фазу капіталістично-промислової формаційної моделі від фази споживацько-індивідуалізованої.

Роботи Ангуса Дітона із дослідження проблем бідності, багатства та задоволеністю життям, засвідчили існування порогу “нечутливості” до багатства, після досягнення певного його рівня (Дітон називає цифру у 6500 доларів у місяць на людину). Після досягнення цього порогу (що гарантує базові потреби споживання), поведінка індивідуума значно змінюється, як і змінюється пріоритети його вибору [103]. Широке визнання праць Дітона у світовій науці може свідчити про досягнення певного консенсусу щодо конкретизації межі, за якою починається “соціоцентрична” функціональна модель, а також її неминуче наближення навіть у тих країнах, котрі демонструють найнижчі показники ВВП на душу населення та індексу людського розвитку (HDI).

Враховуючи вищесказане, можна окреслити низку важливих для поданого дослідження джерел, котрі пов’язані із існуванням сучасної урбаністики в рамках соціального стратиграфування, яке з’являється на зміну процесуальному (тут варто зазначити, що маємо на увазі не зникнення процесуальних факторів, а їх перехід із категорії основних у категорію допоміжних).

Разом із тим, варто внести деякі уточнення щодо змістового наповнення понять, які розглядаємо. У традиційному індустриальному місті ХХ століття життєпростір теж був “еґоекономічним”. У рамках процесуальної стратиграфії

базовим елементом служило промислове підприємство, потреби якого творили інші елементи містобудівної тканини: транспортні мережі, житлові квартали з відповідною інфраструктурою, адміністративно-управлінські кластери. Таке підприємство було головним фактором індивідуального розвитку, що у вигляді зарплатні та низки соціальних гарантій (пенсії, стипендії, лікарняні тощо) давало можливість підтримувати певний рівень споживання, що був вищим від рівня споживання сільського мешканця. Можливість підвищити рівень споживання пов'язувалась із підвищенням кваліфікації у закладах професійної освіти. Таким чином, освіту було сконцентровано на вузьку переважно промислову спеціалізацію, яка індивідуалізувала особистість та надавала їй суспільної ваги. У такому сенсі термін “егоекономіка” має, ймовірно, більш коректне застосування ніж у теоретиків постіндустріальної парадигми.

Однак, в процесі вдосконалення промислового виробництва і його заміщення (як основного джерела зайнятості) сферою послуг вже високий рівень споживання, забезпечений індустріальним виробництвом, був далі розвинений ростом не матеріального, а інтелектуального споживання. Так, наприклад, заклади харчування, які до кінця ХХ століття розглядали лише як місця для споживання їжі, в контексті формаційного переходу, стали розглядати як місце отримання вражень: візуальних, слухових, когнітивних, комунікативних. Формування пропозиції у сфері інтелектуального споживання стало значно динамічним середовищем накопичення капіталу, індивідуалізації особистості та набуття суспільної ваги.

Отож на початок ХХІ століття “процесуальна” урбаністична модель, зазнала значних змін. Ріст сфери послуг змінив транспортні пріоритети, місця скупчення мас людей, вимоги до життєвого простору тощо. Обслуговування та непромислова діяльність, що переважно концентруються у центральній частині міст, створили нові інфраструктурні виклики, які неможливо вирішити в рамках модерністської парадигми. Головною причиною є велика ступінь мінливості

“непромислової” діяльності, фактори успіху якої не є стабільними і потребують постійного креативного пошуку.

Таким чином, особочентрична “соціоекономіка” – це передовсім система зв’язків, яка забезпечує фізичне споживання (як у сільськогосподарську добу), чи фізичне і обмежене інтелектуальне (як у індустріальну добу), а домінантне інтелектуальне споживання, котре потребує інших інфраструктурних рішень та методів керування великим населеним пунктом.

На сьогодні можна констатувати, що джерельна база, котра стосується цього комплексу знань є вкрай неструктурованою і несформованою. Багато даних є розподілено між різними сегментами знань від автономного енергозабезпечення до “теорій щастя”, вони потребують більш базових досліджень, які б заклали основи універсального розуміння феномену “еоекономіки” чи “соціоекономіки”. У поданій роботі розглянуто лише ті аспекти цієї тематики, котрі перегукуються із вже наявними прикладами архітектурної та містобудівельної практики, а також ті неемпіричні концепти, які стосуються різних видів самоорганізації “соціоекономіки”, котрі можуть мати значення для містопланування у майбутньому.

Тут, передовсім, йдеться про експерименти навколо так званої “безгрошової економіки”, або “економіки дарування”, котра передбачає налагодження матеріальних продовжень вже створених у комунікативній мережі зв’язків. У цьому сенсі особочентрична парадигма може вступити у системний конфлікт із директивною структурою управління містом, оскільки певні локальні групи мешканців, гіпотетично, можуть самостійно замовляти проекти щодо планувально-функціонального вирішення територій, на яких вони проживають, і впроваджувати у них свої власні вимоги. Така потенційна можливість відкриває перспективу докорінного перегляду поняття про централізоване моделювання міського розвитку та компетенцію органів, котрі його будуть здійснювати. Для даного дослідження важливими є ті праці, котрі простежують зміни у структурі

життєвого укладу індивідууму та невеликих локальних груп мешканців, після того, як вони покидають традиційну індустріальну систему взаємозв'язків.

Варіант розвитку міста, що повністю відповідає описаним вище прогнозам, виглядає малоймовірним. Практичні спостереження та дослідження постіндустріальних принципів, свідчить про те, що формаційні шари не змінюються, а накладаються один на одного, поступово синтезуючись і створюючи більш складну логістичну структуру. Хоча у соціосистемному аспекті попередні шари маргіналізуються завдяки постійному технологічному вдосконаленню, це, однак, не означає перспективи їхнього зникнення, бо об'єктивна потреба в їх існуванні є незмінною.

Тому для дослідження сучасної урбаністичної думки, важливою є структуризація прогностичного та оціночного матеріалу відповідно до ступеню його взаємопов'язаності, котра розглядає явища попередньої формації як актуальні та важливі для функціонування провідної. Відтак, досить перспективною групою досліджень виглядають ті роботи, які вивчають пристосування і трансформацію старих структур після втрати ними головної економічної та адміністративно-управлінської ролі.

До цих основних принципів структуризації джерельного масиву дослідження, можна додати також низку досить розрізнених матеріалів, котрі стосуються впливу на формування містобудівної тканини окремих об'єктів, котрі потягнули за собою значні зміни її функціонування, як у напрямку позитивного розвитку, так і деградації. Тут можна брати до уваги як постійні капітальні об'єкти міської (а також більш широкої) інфраструктури, так і тимчасові утворення часто спонтанного характеру, пов'язані із громадськими ініціативами, вимушеними заходами, дією природних факторів тощо. У такому випадку використовувались як науково-теоретичні оцінки (там, де вони встигли з'явитись), так і публіцистичні та описові матеріали, котрі служили у як додатковий та ілюстративний матеріал для аналізу. Крім того, до цього розряду належить різноманітні ініціативи експериментального аналізу мотивів, що

змушують людей на тривалий час скупчуватись в одному місці та спонтанно утворювати протоурбаністичне поселення.

1.2. Моделі сучасного урбаністичного розвитку в наукових та теоретичних джерелах.

Враховуючи розроблену у попередньому підрозділі структурування джерельної бази дослідження, можна почати детальний аналіз однієї з тих праць урбаністики, котрі належать до групи консервативних. У них, як правило, містобудування розглядають в академічному ключі, заснованому на принципах вертикального централізованого управління, що оперує знаннями галузевого характеру.

Досить показовою роботою, у цьому контексті, є монографія Н. Еллін “Постмодерний урбанізм”, що вийшла друком у 1999 році. Рухаючись руслом традиційних установок теорії постмодерністської архітектури, авторка переносить проблематику на містобудівельний рівень та популяризує цілковите переосмислення його зовнішньовізуального наповнення. А також критику раціонально-технологічної естетики модернізму поєднують із підтримкою технологічних інновацій та критикою соціуму модерністичного міста [108]. Обширний ілюстративний та фактологічний матеріал, що залучила авторка до своєї роботи, вказує на глибокі знання сучасних процесів у архітектурній думці, однак, у своєму практичному сенсі спирається на модерністські директивні механізми та управлінські структури. Висока оцінка спадщини минулого та заклик до використання історичної стилістики базується на модерністських механізмах творення і функціонування міста є, фактично, модернізмом, одягненим у чужу зовнішню оболонку. Варто відзначити, що у своїх наступних працях авторка значно переосмислює ці положення і висуває інші пропозиції, котрі, однак, вже належать до наступної групи джерел та будуть розглянуті нижче.

Дещо ширші горизонти для міркування можна помітити у монографії М. Мостафаві “Життя міст: паралельні урбаністичні розповіді”. Автор, ґрунтуючись на суто модерністських уявленнях про управління та розвиток населеного пункту, наводить досить широку палітру аналізу міст у різних кінцях світу, показуючи як ці уявлення калібруються такими категоріями, як: локальна культура, традиції соціуму, політична система, соціальна нерівність тощо. Роботу Мостафаві можна вважати своєрідною демонстрацією тривалої актуальності модерністських принципів для розвитку урбаністики, яка для своєї ефективності потребує лише системи, яка б забезпечила їх чесне і чітке дотримання [164].

До консервативної категорії джерел належить і фундаментальні теоретичні та експериментально-теоретичні роботи Крістофера Александера, які вписано у розроблену універсальну концепцію “патернового проектування”[74]. Хоча Александер є відомим критиком модернізму, і його погляди на архітектуру де в чому нагадують метафізику Альдо Россі, алгоритмізований зміст “патернового проектування” видає в ньому директивно мислячого теоретика індустріально-раціоналістичної формації. Містобудівні та планувальні ідеї Александера сформульовано в книгах “Нова теорія урбаністичного проектування”[79] і “Природа закону: есе про будівельне мистецтво і природу Всесвіту”[77]. Будучи переконаним постмодерністом та критиком “інтернаціонального стилю”, Александер оперує поняттями математичної детермінації. Багата творчість та, без сумніву, видатний доробок автора потребують окремого аналізу, що виходить за рамки цього дослідження. Для цілей поданої роботи можна виокремити лише два важливі аспекти теорії, що розробив Александер.

Перший аспект стосується початкової частини книги “Природа закону” (“Феномен життя”), в якому автор розглядає поняття “центру” населеної структури, його тлумачення та ефективності. У сенсі “патернової” теорії, розвиток чи деградація центру залежить від його зв’язаності (когерентності) із тією множиною явищ, центром якої він є, а також від взаємодії з іншими

центрами. Александер висуває думку про те, що центри не можуть розвиватись самі собою, а лише із власним навколишнім масивом, а також існують у тісному зв'язку з іншими центрами, передусім з сусідніми. Такий зв'язок може бути або позитивним, або негативним. Слаборозвинені та ізольовані сусідні центри призведуть до його деградації, а сильні та відкриті до взаємообміну зумовлюють його розвиток.

Другий аспект пов'язаний із поняттями розвитку населеної системи, теорія якої описана у другому розділі (“Процес створення життя”). Тут Александер виступає противником установки індустріально-модерністського містобудування, котра дає можливість будівництва повноцінної урбаністичної структури на основі комплексно розробленого генерального плану. Повноцінно працюючи, організм населеного місця може розвиватись лише як поступове розгортання та ускладнення вихідного ядра, яке на своїй початковій стадії є простим за змістом. Далі, автор наводить деякі думки, щодо якостей ядра, котрі також підтримують загальний антимодерністичний настрій його робіт. Головною якістю ядра є його унікальність, що випливає із вихідних умов, до яких воно має бути пристосоване. Глибоке дослідження вихідних умов, за Александером, дає можливість сформуванню унікального, але простого ядра, котре поступово, розвиваючись, створює органічну та відповідну до людських потреб все складнішу і складнішу структуру [78].

Поєднання традиційного підходу із популярними ідеями комунікативного суспільства описано в книзі, що вийшла у 1999 році під редакцією Р. Бугеярта та С. Боді-Генрот “Космополітичні проблеми міста кінця ХХ століття”. Книга, фактично, містить вісім частин, котрі об'єднані однією загальною ідеєю. Для авторів так само, як і у вище проаналізованих працях, очевидними є недоліки модерного мегаполісу, які, незважаючи на містобудівну спрямованість тексту, мають явний соціальний характер. До певної міри цю книгу зараховуємо до тих джерел, котрі зачіпають проблематику особочентризму та переосмислення ролі та становища людини у крупному населеному місці. У дусі постмодерністських

традицій у книзі звернено увагу на те, як розв'язували проблеми міста в історії на прикладі соціалізованих просторів давньогрецьких та, частково, середньовічних міст. Містобудівна тканина еллінського (а потім еллінсько-римського) полісу була насичена громадськими будівлями, що змішувались із житловою забудовою. У гімназіях, термах, агорах, лекторіях, відбувалось спілкування та солідаризація соціуму в умовах різного виду діяльностей, що давало мешканцям відчуття інклюзивності, стимулювало розвиток можливостей, сприяло виявленню та розвитку особистих здібностей. Такий спосіб вирішення урбаністичної структури, що сприяє росту солідарності містян і гармонізації відносин між різними соціальними групами через створення просторів спілкування, є на думку авторів бажаними нововведеннями до традиційної стратегії розвитку крупного населеного місця майбутнього, що виростало на індустріальних началах [85]. Така візія, однак, не позбавлена деякої долі абстрактного романтизму. Розміри сучасних та античних міст неспівставні. Так само як і структура зайнятості населення. Якщо в період пізньоримської епохи місто досягало населення у 350-400 тисяч жителів, то воно набувало статусу одного із найбільших у імперії. В індустріальну епоху така кількість могла позначати населений пункт середнього та невеликого розміру, а в умовах урбаністично розвинених пізньоіндустріальних країнах ще менше. Це означає, що навіть велика кількість громадських просторів не може солідаризувати населення крупного індустріального центру, в тому сенсі, як це було в умовах античного полісу. Крім того, за своїм прямим призначенням громадські простори еллінського міста були доступні лише відсотково невеликій кількості громадян, часто, вільних від роботи та будь-якої виробничої діяльності. Такі соціо-структурні відмінності свідчать про великий потенціал адаптації запропонованих у книзі засад розвитку до умов актуальних урбаністичних реалій.

Досить високий академічний рівень зауважуємо у книзі Т. Деккера (основний редактор) “Переглянуте сучасне місто” [162], в якій оцінка

модерністського урбанізму розглянуто безвідносно до традиційних аргументів постмодерністської критики. Автори розкривають походження індустріального поселення, його об'єктивні виклики і реально досяжні механізми їх вирішення, намагаючись зберігати нейтральність оцінок і висновків. У підсумку, традиційний модерністський урбанізм постає як, загалом, позитивне з погляду суспільної еволюціоністики явище, котре дозволило розв'язати багато проблем, вирішення яких було неможливе у попередні історичні епохи. До позитивних явищ належить: забезпечення значно вищих побутових умов, подолання антисанітарії і розвиток систем водо- і теплопостачання, спроби збалансованого зонування, адаптація нових транспортних засобів тощо. Негативні явища, які торкаються, передовсім, гуманітарно-довкільних аспектів, не переважають у досвіді ХХ століття, їх варто розглядати, як потенційне поле для діяльності нової генерації управлінців та проєктантів.

Досить близьким за своїм академічним рівнем до попередньої є монографія П. Халла "Міста майбутнього", автор подає доволі багатогранний огляд розвитку урбаністики від початку промислової революції у другій половині ХІХ століття, не наводячи категоричних оціночних суджень, виявляє внутрішні зв'язок технологічних інновацій "машинної ери" із ідеями облаштування життєвого простору, його функціонування в умовах змінених економічних та соціальних зв'язків, котрі мали на них вирішальний вплив [126].

До цієї групи джерел належить низка праць із теорії містобудування, котрі на сьогодні можна вважати класичними. Однією із найбільш очевидних, у цьому контексті, є книга А. Россі "Архітектура міста", що стала своєрідним маніфестом європейського постмодернізму. Автор цілковито заперечує модерністську претензію на разово і цілісно сформовану містобудівну структуру і наводить свої аргументи на користь принципової гетерогенності урбаністичної системи, обумовленої різними світоглядами, економічними можливостями, часовими нашаруваннями тощо. Тотальність, можливість якої зачарувала ранньомодерних романтиків, виявилась не властивою рисою уявлень більшості

про повноцінне життєве середовище. Водночас, як багатозначність та спонтанність середньовічних міст, яка на зорі індустріалізму асоціювалась із недолугістю і відсталістю середньовіччя, виявила свою стійку популярність та бажаність у середовищі мешканців індустріалізованих міст [187]. Проте, Росії не виступає як прихильник історизму та прямого вернакуляру. Поширена модерном, тяга до вічних та статичних естетичних конструктів привела Росії до манери постмодерністського метафізичного образу, багато в чому натхненного живописом та графікою Джорджо де Кіріко – художника абстрактно-реалістичного напрямку [197].

До такого ж розряду джерел можна зарахувати і спадщину відомого американського урбаніста та психолога докільця Кевіна Лінча. Свої дослідження він проводив у середовищі індустріального міста, отож визначені принципи просторової організації житлової структури спрямовані, передовсім, на естетичне перетворення життєвого середовища Нового часу. Оскільки найактивніша фаза наукової діяльності Лінча припала на епоху панування “інтернаціонального стилю” тріумфу функціоналістичних засад у проектуванні, пропозиції Лінча не мають відвертого антимодерністського характеру та не передбачають такого кардинального перегляду доктрини, як це згодом робили постмодерністи. Таке бачення вдалої організації урбаністичного простору, базується на структуризації його частин та їх відповідної архітектурно-просторової організації. Лінч нараховує п’ять таких частин: дороги, межі, квартали, вузли і пам’ятки. Успішна інтерпретація цих елементів, створює сприятливий психологічний клімат, сприяє орієнтації у просторі, разом із тим не призводить до втоми та пригніченості одноманітністю і повторюваністю [18, 241, 127].

Далекою від критики модерністського містобудування є і класична праця відомого англійського архітектора і урбаніста Ф. Гібберда “Дизайн міста” [13], базова робота із містобудування країн так званого соціалістичного табору “Історія містобудівельного мистецтва” А. Буніна і Т. Саваренської [10], а також

роботи ряду вітчизняних вчених, зокрема “Планувальна композиція сучасного міста” В. Макухіна [34], А. Рудницького “Управління міським середовищем” [223], В. Тімохіна “Територіальний ріст та планування міста” [58].

Наступна група джерел, яку умовно можна назвати контекстуальними, фактично формує основний масив сучасного містобудівного дискурсу і переважно концентрується на баченні перспективи урбаністичного розвитку великого населеного місця з погляду контексту певного напрямку знань, який виступає як альтернатива традиційному модернізму.

Можна виокремити два домінуючі контексти – контекст сталого та екологічного проектування, а також соціальний контекст. Обидва ці напрямки є органічним продовженням критики містобудування ХХ століття, головними проблемами якого стала забрудненість життєвого простору, а також знеособлення та ізоляваність індивіда. Тематика екологічності та сталості, котра початково розвивалась у рамках різних субкультурних та публіцистичних проектах набула більш широкого та практичного розвитку після отримання позитивних результатів у сфері технологічного забезпечення сталих механізмів, починаючи із кінця 1980-х років.

Прикладом тривалої та методично структурованої роботи в такому напрямку можна вважати дослідження данського урбаніста та архітектора Яна Гехла (хоча вони мають не лише характер концептуалізації екологічної сталості міської структури, але також і багато соціальних аспектів, роботи Гехла розглядаємо у цій групі джерел через їх тісний зв'язок з тематикою покращення міського довкілля). У своїх публікаціях та книгах таких як “Міста для людей” [118] і “Життя між будинками, використання публічних просторів” [119], він виступає переконаним противником модерністських принципів проектування, яке звинувачує у “бразильському синдромі” (тут маємо на увазі м. Бразилія), головною рисою якого є гіпергеометризм (“проектування з висоти пташиного польоту”), відсутність уваги до деталей, пріоритет великих транспортних магістралей, типовість планувальних рішень тощо. Оскільки Гехл починав свою

діяльність у період домінування парадигматики “Афінської хартії” та створеного ще Райтом образу “Міста широких обріїв”, з ідеєю масової автомобілізації та крупним масштабом містобудівної тканини, його діяльність багато в чому мала протестний характер, сила якого базувалася на постійні практичні дослідження та експерименти.

У своїх працях Гехл не закликає до відмови від абстракціоністських та раціоналістичних ідеалів модернізму, а лише до переосмислення їх основної мети. На думку автора, нею має стати не забезпечення функціонування виробничих процесів, а створення зручного середовища для життя людини [238]. Отож, він розробив та перевіряв на практиці модель безавтомобільного простору, зорієнтованого на пішохідний та велосипедний рух, а також різні прийоми соціалізації міських просторів. Крім того, Гехл запропонував реабілітувати цінність непередбачуваних та геометрично неструктурованих містобудівельно-розпланувальних схем (категорично відкинутих свого часу модернізмом), які, на його думку, більш зручні з погляду людського масштабу. Експерименти Гехла, що відбувалися в умовах Данії, та низки інших рівнинних міст (Мельбурна, Сіднея, Лондона, Аделаїда, Перта, Окленда тощо), не дають однозначної відповіді на проблему облаштування пішохідних і, особливо, велосипедних шляхів в умовах складного рельєфу. Крім того, вирішення громадських просторів великих міст із змішаним населенням, що належить до різних, часто конфліктних, етнічних та релігійних груп, можуть перетворитись на майданчики для зіткнень і порушень громадського спокою, потребуючи, відповідно додаткових планувальних, адміністративних та безпекових заходів.

На початку ХХІ століття такі ідеї стали майже нормативними для багатьох індустріальних міст (переважно економічно розвинених країн), що сприяли створенню відповідної бази для аналізу та наукового дискурсу. До цих робіт, зокрема, належить книга “Зелений урбанізм: Навчаючись у європейських міст” Т. Бітлі [99], яка є прикладом бачення вже, відносно, зрілого метаіндустріального міста. Підтримуючи вже традиційні концепції деавтомобілізації та

впровадження поновлюваної енергоресурсної бази, автор також висуває ідею “урбаністичного метаболізму”, котра розглядає технологічну можливість поглинання і перероблення побутового сміття, як одну із можливостей життєзабезпечення міста, пошук інноваційних вирішень озеленення наявної забудови і комп’ютеризоване управління енергетичного забезпечення, котре дасть можливість оптимізувати роботу всієї суми сонячних та вітроустановок – від індивідуальних до комунальних. Хоча у книзі багато повторів раніше відомих ідей, тут їх зібрано разом та сконструйовано в цілісну картину, котра намагається вийти за рамки сталоекологічної галузі і наближається до образу міста майбутнього, як нового стилю життя.

Такий саме характер має і книга А. Річля та Р. Томаса (головні редактори) “Стале міське проектування”, що містить низку теоретичних та практичних досліджень різних аспектів самодостатнього урбаністичного середовища (розпланування, транспорт, ландшафт, будівництво, водопостачання тощо). Важливою частиною книги є аналіз досвіду лондонського району BedZED, який є комплексним експериментом невеликого містобудівельного утворення, побудованого за принципами енергетичної самодостатності, з використанням як технологічних інновацій, так і планувальних прийомів. Мікрорайон має у своєму складі зблоковані малоповерхові корпуси, розташовані паралельно осі схід – захід, котрі сегментовані житловими одиницями, кожна з яких складається із відповідно – південної та північної частини двох суміжних паралелей. Таким чином, житлову комірку розділено на дві частини, між якими пролягає внутрішній двір, який можна трактувати: і як особистий простір власника, і як прохідний для інших мешканців. Така конфігурація дає можливість забезпечувати низьким зимовим сонцем житлові приміщення та монтувати прилади накопичення енергії із поновлюваних джерел [199].

До цієї ж категорії робіт із подібними висновками належить і монографія Д. Фарра “Сталий урбанізм: проектування міста із природою”[110], Х. Фарджаді і М. Мостафаві “Відкладений простір”[163], дослідження П. Ньюмана [31] тощо.

Головними ідеями цих та подібних робіт є певна форма комбінування різних, вже відомих прийомів із сталоекологічної галузі із елементами соціального вдосконалення (що ставить їх, частково, у категорію синтетичних джерел). Засоби сталої та дружньої до довкілля енергетики та перенесення уваги із автомобільного до пішохідного сполучення поєднується із елементами “особоцентризму” і “особоцентричної економіки”, які пов’язані із такими ідеями як “універсальна доступність”, “пішохідне сусідство”, “торгівля місцевих власників”. Ці новоутворені урбаністичні поняття відображають різні способи практичної реалізації, проголошеної ще Гехлом концепції зміщення головної мети модерністського містобудування, із забезпечення раціонального функціонування виробництва до забезпечення комфортних умов життя міського мешканця. Своєрідним ідеалом такого зміщення є утворення містобудівної тканини, головною якістю якої буде можливість пішохідної доступності індивіда до всіх благ та необхідних потреб, котрі раніше очікувались від всього міста як цілості (робота, активний відпочинок, розваги, різні види торгівлі та обслуговування, доступ до рекреаційних ресурсів тощо) (Рис.1.2.).

Іншим напрямком містобудівельної думки, який можна зарахувати до групи контекстуальних джерел, що близький до “особоцентричного” світогляду, є дослідження, котрі розглядають проблеми сучасної урбаністики з погляду концепції так званого “змішаного використання” (mixed-use).

Ідея “змішаного використання” є ще однією сторінкою в деконструкції модерністської системи поглядів на містобудування, причому стосується вона їх основоположного змісту, а саме: принципу функціонального розділення цільових зон, що стало продовженням у містобудівному масштабі фундаментального постулату індустріальної архітектури, що зумовлював форму функцією. У площині проектування окремих будівель чи навіть цільових комплексів будинків, принцип раціональної функціональної диференціації досить вдало пережив потужні ревізіоністські хвилі постмодернізму, деконструктивізму, неоісторизму тощо, однак постійних ріст розмірів

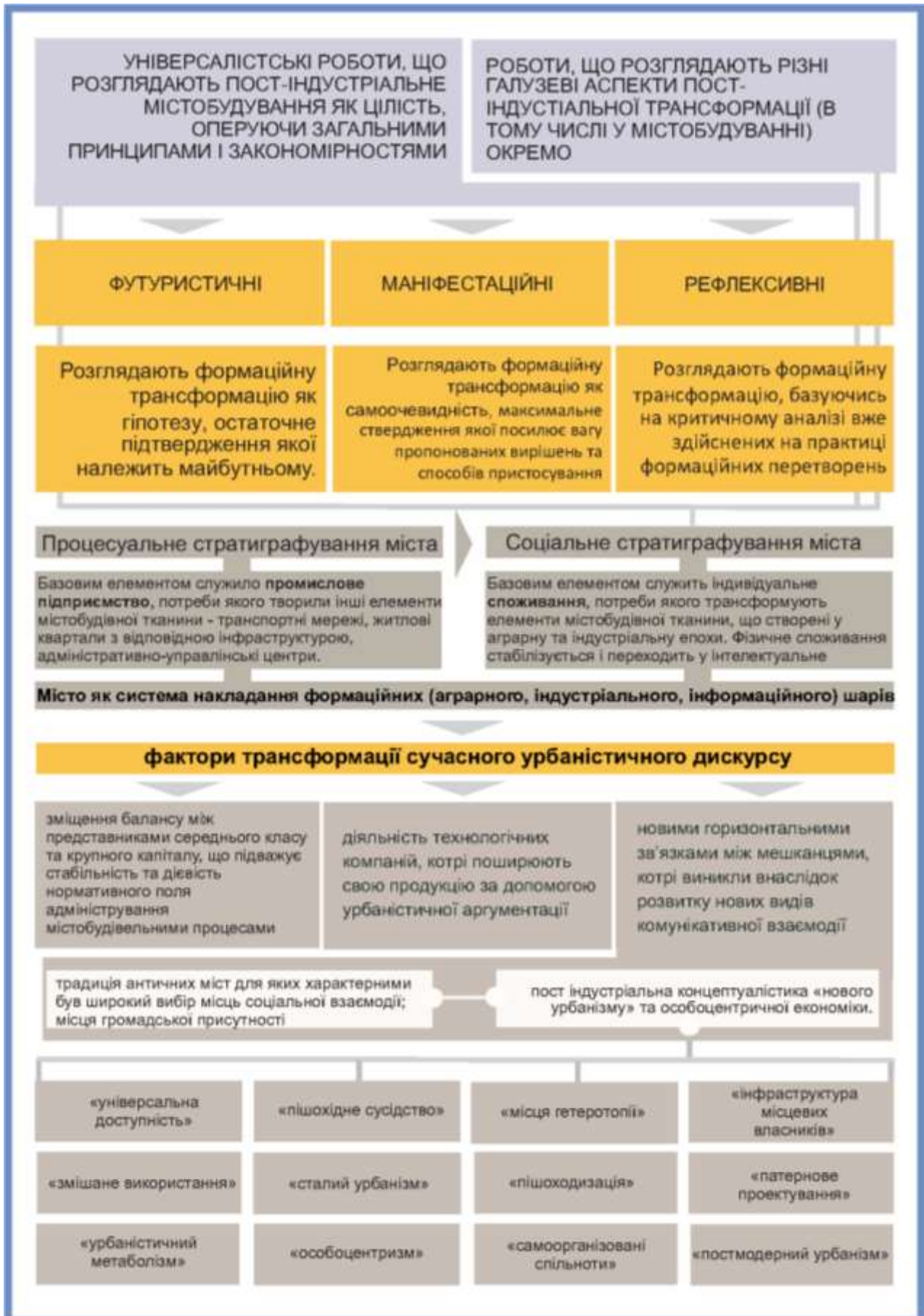

Рис. 1.2. Моделі сучасного урбаністичного розвитку в наукових та теоретичних джерелах

містобудівної тканини ставив функціональне зонування в урбаністиці перед перспективою все більш громіздкої транспортної інфраструктури, неефективність якої постійно збільшувалась через ріст відстаней між зонами та часу на їхнє подолання.

Прикладом однієї з ранніх робіт, що розвивали тему “змішаного використання” можна вважати монографію А. Капланда “Відновлення міста: Розвиток змішаного використання” 1997 року [99]. Основна думка праці, крім критики наявного на той час досвіду, полягає у відмові від великих функціональних масивів та насичення містобудівної тканини дрібною мозаїкою різних функцій та призначень, котрі дадуть можливість перетворити життєвий простір (яким користується певна локальна група) на більш різноманітний, унікальний та зручний для використання.

Тематика “змішаного використання” отримала досить помітний розвиток на початку XXI століття, коли стало зрозуміло її сенситивність щодо ідей пов’язаних із універсальною пішохідною доступністю та громадянською локалізацією. Прикладом може служити дисертаційне дослідження Ф. ван дер Ховена “Урбаністика”, що в остаточній редакції було завершено у 2012 році [205]. Іноді автор набирає постмодерністської тональності і звертається за аналогіями до історичного досвіду середньовічних міст, передовсім будинків, котрі мали різнофункціональні рівні та кварталів, що при великій щільності забудови та легкій доступності, покривали весь спектр потреб кожного окремого мешканця.

Проте, дослідження ван дер Ховена, звичайно ж, не зводиться до аналізу історичних ретроспекцій. Змішане використання в сучасному його розумінні ставить багато питань щодо самого змісту функцій, котрі змішуються.

Наприклад, пропозицію ввести до цього переліку також і виробництво, не може бути розглянуто, якщо під цим розуміємо традиційну промисловість індустріальної доби. Очевидно, що тут ідеться про різні форми “особоцентричної” економіки та ріст домашньої зайнятості. Однак, таке

виробництво, не може цілком замінити певні промислові галузі, котрі потребують великих площ та окремої транспортної інфраструктури (наприклад складальні цехи, металургійні комбінати тощо). У такому контексті, змішане використання, є наслідком знелюднення великих промислових комплексів та їх заміна на роботизовані і комп'ютеризовані утворення, що можуть контролюватись із відстані, але мінімальною кількістю працівників. За таких умов, виробничі функції, змінюють свою природу, переходять у розряд “особоцентричних”, втрачають шкідливі наслідки для довкілля і стають доступними для змішування з іншими потребами урбанізованого індивіда.

Трохи інші аспекти змішаного використання розкриває монографія П. Калторпа “Урбанізм у добу кліматичних змін”, котра вийшла у 2010 році [94]. Калторп наводить статистичні дані про дуже високий рівень урбанізації Каліфорнії та трансформацію її традиційної природи. Якщо у ХХ столітті для міст штату були характерними великі площі приміських малоповерхових територій, котрі поступово все далі розростались, то тепер, можна говорити про свого роду згущення і ущільнення основної маси мешканців. За прогнозами автора найближчим часом 55% міської території буде сформовано із компактних та концентрованих субурбій, існування яких, у такій формі, неможливо без застосування принципу змішаного використання. Оскільки, як прогнозується у книзі, територія традиційної дотепер низько-щільної субурбії скоротиться до 10%, метод “мішано-вжиткового” проектування має стати домінантною формою урбаністики, і тому потребує поглибленого та інтенсивного розвитку.

Напрямами такого розвитку, на думку автора, мають стати: освоєння поверхонь із проникних матеріалів (що наблизить їх властивості із властивостями елементів природи), організація оптимальної доступності максимальної кількості можливостей для пішохода, мінімізація та заміна автомобільного транспорту більш компактними і нешкідливими транспортними засобами.

Ті чи інші ознаки проектування за принципом змішаного використання можна простежити у низці реалізованих містобудівних утворень таких, як: “Медіа Сіті” (Лондон, 2011 р.), “Пуерто Мадеро” (Буенос-Айрес, 2013 р.), “Хафен Сіті” (Гамбург, 2017 р.) тощо. Досвід цих проектів, до певної міри, підтвердив теоретичні передбачення про великий морфотворчий потенціал такого принципу і значний ріст естетичної та візуальної якості архітектури, не залежно від домінантного стилістичного вирішення.

До наступної категорії цього роду джерел варто також зарахувати дослідження, котрі розглядають проблеми сучасного містобудування із контексту соціальних проблем та явищ, які сформувались за майже сто років розвитку індустріального міста. Хоча саме міське поселення протягом всіх фаз його історичного розвитку завжди було соціальним феноменом та ґрунтувалось на ньому в епоху Нового часу. Тематика соціальної обумовленості урбаністики значно пов’язана із роботами Луїса Вірта. Роботи Вірта, основну масу яких було написана у першій половині ХХ століття, не містять тієї критичності та сумнівів, котрі позначили професійну літературу періоду постмодерну. Автор, загалом, безсторонньо, а інколи навіть позитивно описує явища, розвиток яких призвів до кризи індустріальної урбаністики. Відчужене спілкування, знецінення індивідууму, високий рівень фрагментації соціуму на часто конфліктні та ворожі групи – у роботах Вірта окреслено у систематизованому та всеохопному вигляді, так само як і фактори, які можна вважати позитивними і котрі лежать у природній реакції на соціальну специфіку модерністичного міста. До таких належать пошуки засобів, які гармонізують фрегментованість та конфліктогенність, універсального законодавчого поля, ріст терпимості до різних груп, які складають меншість тощо [210, 211, 212].

У рамках постіндустріального урбанізму, соціальна тематика розвинулась відразу з кількох напрямків таких, як: боротьба з ізоляцією, самоорганізація місцевих громад, розвиток пішохідного руху тощо. Прикладом робіт такого типу є монографія Р. Гратіса і Н. Мініца “Повернення міста з прірви. Нове життя для

середмість”, котра вийшла у 2000-му році [123]. Хоча у книзі не йдеться про такі проблеми вочевидь, однак автор по суті пропонує деконструювати схему Вірта, завдяки сегментації міської тканини на цілу низку мікротериторій, що за своєю соціально-функціональною структурою нагадуватимуть сільські.

Свою критику схеми Вірта, автори ілюструють прикладом дисфункціонального використання загально-міських парків. Вони стверджують, що незважаючи на статус та планувально-просторовий масштаб, головними відвідувачами так званих “загальноміських” парків насправді є жителі прилеглих вулиць та кварталів, а мешканці інших районів міста не схильні витратити час на дорогу до парку, який, за задумом, мав належити їм, так само, як і мешканцям прилеглих будинків. Продовжуючи свою пропозицію щодо “рустикалізації” міської тканини, автори високо оцінюють ідею розміщувати в житлових районах, на рівні пішохідної доступності, фермерські ринки, які можуть виконувати двояку місію: з одного боку, бути джерелом екологічно чистої продукції, а з іншого – місцем спілкування та солідаризації локальної громади. Якщо до цього додати поширення урбаністичного фермерства і прийомів вирощування сільськогосподарської продукції в умовах міського житла, то такого роду місія фермерського ринку ще більше зростає. Виникла, таким чином, згуртована громада, передбачувано, буде по-іншому ставитись до архітектурно-планувальних проблем свого району, брати на себе частину відповідальності та трансформувати його, деконструюючи модерністичні залишки та перетворюючи їх у постіндустріальні.

Досить цікавою роботою серед соціальної групи можна вважати книгу 2002 року “Сила планування: простори контролю і трансформації”, що є результатом праці колективу авторів. Тут розглянуто механізм адаптації та пристосування одна до одної різнокультурних груп мешканців, залежних від планувального вирішення їх сусідства. Так, у матеріалах книги, наводиться приклад того, як за допомогою містобудівельних прийомів було здійснено спробу асиміляції неєвропейських переселенців (мізрахім) європейськими (ашкеназі) в Ізраїлі.

Цими прийомами стало, зокрема, поселення мізрахім меншими групами всередині кварталів ашкеназі, переважно спроектованих у цілісному функціоналістичному стилі. Таким чином, урбаністика може розглядатись як одна із форм соціального конструювання [203].

Майже та сама тематика, але на інших прикладах розглянуто в монографії В. Неллі “Містобудування та культурна ідентичність”. Тут автор наводить досить цікавий матеріал про соціальне розмежування та проблеми конфліктно-культурного сусідства. Для прикладу взято три міста Берлін, Детройт та Белфаст [165]. Берлін після значної зміни національної структури населення (знищення євреїв під час Голокосту) та розмежування на зони геополітичного впливу після II Світової війни, став місцем зіткнення та протистояння двох антагоністичних політико-економічних систем. За відсутності будь-якої повноцінної комунікації між двома частинами міста, нею, до певної міри, стала архітектура, котра перетворилась на елемент візуальної пропаганди. У підсумку, після розвалу комуністичної системи та реінтеграції обох частин міста у єдиний урбаністичний організм, воно стало прикладом позитивного досвіду гармонізації конфліктних зон і територій, хоча економічні та соціокультурні відмінності між цими частинами продовжували зберігатись, протягом певного часу.

Для великого промислового міста Детройта характерним став інших спосіб вирішення конфліктного сусідства що, у цьому випадку, виник на расово-майновому ґрунті. Місто втратило до половини населення через кризу автомобілебудівної галузі, яка була його економічною базою. Ріст імпорту японських та європейських авто, а також паралельний цьому процес розбудови заводів у передмістях, цілковито змінив демографічну картину у центральній частині. Кваліфіковане та освічене населення майже повністю переїхало до передмість, а в центрі поступово залишились лише найбільш і криміналізовані групи. Таким чином, місто поділилось на дві, практично ізольовані частини, депресивне ядро і розвинуті субурбії. Починаючи із кінця 1960-х років, відбувався процес пошуку рішення соціальноурбаністичних проблем Детройта,

які, незважаючи на певні успіхи, так і не повернув йому колишньої чисельності та впливовості. Однак, расово-майнові контрасти вдалось згладити через розвиток центру як місця ділової активності, престижу та зайнятості.

Значно складнішою є проблема конфліктно-культурного сусідства у Белфасті, котра своєю природою сягає релігійних та національних коренів. Хоча ні расово, ні майново, ні політ-економічно дві групи що зіткнулись у Белфасті не розмежовані одна із одною. Візуальна невпізнаваність представників англо-протестантської та ірландо-католицької груп лише посилює відчуття небезпеки та незахищеності потенційних жертв протистояння. Історія конфлікту в Белфасті, крім своєї гостроти, ще і найбільш тривала порівняно із попередніми прикладами. У результаті різних фаз відкритої, терористичної та психологічної боротьби місто було поділено так званими “Смугами миру” на кілька зон, в яких проживають представники однієї із груп, що дає можливість покращити їх емоційний стан та знизити кількість конфліктних ситуацій. Хоча, на сьогодні гостра фаза протистояння минула, мешканці зон не погоджуються на демонтаж смуг, що може свідчити про національно-релігійний конфлікт, як найбільш важку форму протистояння, котра не має інших урбаністичних способів вирішення, окрім ізоляції.

Дещо відмінну тональність має монографія М. Біраїді “Містобудування у багатокультурному суспільстві”, що було опубліковано 2000 року. Автор досить оптимістично оцінює можливості міжкультурного діалогу та виступає противником очевидних асиміляторських прийомів. Для гармонійного взаємоіснування різних релігійних, етнічних, расових та інших груп, він пропонує відмовитись від стороннього проектування та залучати до нього мешканців, котрі найкращим способом зможуть транслювати власні культурні маркери та ідентифікатори. Таке повне та вільне задоволення потреб кожної сторони, на думку Біраїді, можна вважати найкращим шляхом уникнення незадоволення та, як наслідок, наростання небезпечного конфліктного потенціалу. Водночас, в книзі висловлюються і застереги проти неправильних

планувальних вирішень, котрі можуть мати негативні для міжкультурного діалогу наслідки [92].

Деякі інші аспекти цієї ж проблематики розглядає в монографії Х. Веслунда “Соціальний капітал у епоху мегаміст та економіки знань” 2014 року. Автор намагається заглянути у саму природу етнічності та відокремленості груп і робить висновок, що головним фактором виступає фізичне дистанціювання. У середовища щільного античного, середньовічного та навіть ранньоіндустріального міста таке дистанціювання було практично відсутнє. У таких умовах відмінні групи існували у незмінному стані (особливо, коли цьому сприяло дискримінаційне законодавство), або відбувався процес поступового змішання та універсалізації соціуму (пізньоримські “цівітас”). Однак, середовище сучасного крупного поселення (мегаміста) часто простягається на десятки кілометрів та розділене антропогенними і природними бар’єрами, тому поступово складаються умови для того, щоб культурні середовища або навіть частини раніше гомогенного населення поступово формували відокремлені конфліктні групи. Водночас, Веслунд називає соціальну дивергентність як одну із головних переваг великого міста, яка у разі правильної адміністративної та просторової організації перетворюється на джерело пришвидшеного розвитку. Погляди на взаємозв’язок таких мегаміст між собою де в чому схожі на концепцію “центрів” Александера, їх розглядають, як необхідний елемент власного росту і збагачення [208].

Позиції соціальної дивергенції підтримують також і у книзі “Гібридний урбанізм: дискурс ідентичності і творення середовища”. Автори книги окреслюють процес несподіваної реакції на глобалізацію, котра стала причиною ренесансу різноманітних локальних та обцинних ідентичностей та їх візуальної детермінації у міському просторі. Загалом, робота має констатаційний характер, в ній не розглядають згадане явище в однозначних оціночних категоріях [133].

Важливим внеском у тематику соціального контексту сучасного містобудування можна вважати збірку праць під редакцією М. Саважа і

Т. Блокленда “Мережевий урбанізм: Соціальний капітал у місті”. З погляду її змісту, своєрідною квінтесенцією є розміщене тут дослідження Т. Батлера “Соціальний капітал і формування середнього класу Лондона”. Автор розглядає феномен, який можна вважати зворотнім до того, котрий відбувся у Детройті (про що йшлося вище). Завдяки поєднанню низки факторів колись бідні та відсталі райони робітничого класу, що оточували середмістя, поступово стали трансформуватись у місце проживання середнього класу і більш заможних та освічених городян (автор називає таке явище “джентрифікацією”). У підсумку, Т. Батлер окреслює досвід трансформації Лондонського “середнього центру”, як прикладу вдалого вирішення одного із основних завдань сучасного “мережевого урбанізму” – накопичення соціального капіталу [93].

У цьому контексті варто зазначити, що такого роду поняття сягають ще кінця ХХ століття, коли містобудівна думка зазнала значного впливу теорій інформаційного суспільства і технологічних інновацій у сфері комунікацій. На таке переосмислення, зокрема, натрапляємо у книзі Н. Тейлора “Містобудування від 1945”, в якій автор в рамках дискурсу навколо модерністських основ проектної думки індустріальної епохи виводить їх межовий поділ появою різних містобудівних виразів “комунікативної дії” [143]. Деяко інше трактування цього питання знаходимо у книзі Д. Еплярда “Довкілля як соціальний символ”. Книгу написано паралельно із розгортанням руху за довкілля та задовго до актуалізації комунікативної тематики, автор бачить саме трансформацію соціуму, залученому у творення нового більш гуманного довкілля, як межу класичного періоду індустріального містобудування [81]. Близькою до цієї ж думки є монографія Т. Тернера “Місто як ландшафт. Постмодерне бачення проектування і планування” [204].

Своєрідною демонстрацією різноманітності та фрагментації сучасних знань соціального контексту містобудування є книга Я. Ліна і К. Меле “Читання з урбаністичної соціології” [244]. Тут зроблено спробу зібрати та синтезувати розрізнений та вкрай строкатий матеріал із цієї тематики та закласти основи

універсального погляду на такого роду проблематику. Зрештою, досить традиційно, автори підсумовують розглянуті напрямки у дусі прагматичного юридизму. Соціальна дивергентність може бути фактором прогресу або деградації міста залежно від ефективності юридичних механізмів, котрі регулюють взаємовідносини між групами та рівні забезпеченості власними особливими потребами.

Цінний матеріал для даного дослідження міститься в джерелах, котрі були віднесені до синтетичної групи, яка об'єднує спроби вийти за межі суто галузевого контексту розгляду містобудівельної проблематики і досягнути певного рівня універсальної теорії (та практики) містобудування. Тут в першу чергу варто відзначити ті матеріали, котрі стосуються феномену, що здобув популярну назву “нового урбанізму”, хоча сам термін, без сумніву, надто загальний і не дає уявлення про зміст явища.

“Новий урбанізм” виник на основі сильного впливу постмодерністської ідеології та досвіду різного роду спонтанних ініціатив громадянських груп із пошуку альтернативи проживанню в умовах індустріального міста. До важливих прикмет “Нового урбанізму” належить його широка практична апробація, котра робить теоретичну та наукову дискусію на його тему предметною та аргументованою, що стало причиною досить широкого кола праць, що їй присвячені.

Досить повна аналітика “Нового урбанізму” міститься у монографії Дж. Грант “Планування доброї спільноти: Новий урбанізм у теорії та практиці” [122]. Маючи вже значний обсяг практичного матеріалу, автор у книзі розкриває планувально-архітектурні прийоми містобудівельного утворення як наслідку не лише функціонального, але і низки інших пріоритетів проектування, котрі прийшли із різних “галузевих” видів урбаністичних візій. Від постмодернізму “новий урбанізм” засвоїв архітектурну естетику базовану на реабілітації історичних та рустикальних мотивів, індивідуалізацію кожного життєвого мікропростору та часткове повернення до квартальної забудови. Від

екологічного руху: увагу до якості матеріалів, збереження природних елементів ландшафту, чистої води і повітря. Із принципів сталого проектування – залучення поновлюваних джерел енергії та часткове використання пасивних методів енергозбереження. Крім того, із соціальних рухів та проектів було адаптовано принцип общинності та солідарного підходу до вирішення побутових і експлуатаційних проблем мешканців.

Такий синтетичний підхід, давав можливість претендувати на позицію принципово нової, завершеної у собі, системи поглядів на урбаністику та її вищий еволюційний рівень у порівнянні із модерністським статус-кво Афінської хартії. Крім того, він відкривав перспективу вирішення проблем міських передмість, віддалених від важливих інфраструктурних вузлів центру та переважно одноманітних і невиразних. З іншого боку, у такому вигляді “Новий урбанізм” постає радше, як програма для нового планування та будівництва, ніж методика трансформації всього містобудівного організму, більшу частину якого у переважно уже сформовано.

Про таку грань “Нового модернізму” розглянуто в монографії А. Пассела “Розбудовуючи Новий урбанізм: місця, професії і переваги”, що вийшла у 2013 році. Першу частину книги присвячено еволюції розвитку американських субурбій у післявоєнний період, як символу зростання середнього класу та своєрідного індикатора “суспільства загального благополуччя”. Початкові піднесені враження від можливості мати свій будинок і автомобіль, яка з’явилась у більшості громадян США, поступово трансформувались у незадоволеність архітектурно-планувальними якостями передмість, котрі виявились одноманітними і культурно порожніми. Велика кількість субурбій та структура їх адміністративного управління, не дають можливості вирішити питання їхнього повноцінного охоплення централізованими планувальними заходами. У другій частині розкрито суть та метод “Нового урбанізму”, як залучення творчого потенціалу громади мешканців, яким, однак, запропоновано досить чіткий набір пропозицій, що входять у стандартний набір прийомів, котрі було

описано вище. Разом із тим, постмодерністська та ретроспективна стилістика, енергоефективність та інші особливості “Нового урбанізму”, сприймаємо тут як такі, що закорінено в інтересах та побажаннях самих жителів, а інші прийоми, як такі, що є архітектурно-просторовим вираженням общинності та принципів колективного спілкування і комунікації [169].

Багато в чому співзвучною є книга “Урбанізм тепер: Майбутнє місто є тут”, що вийшла у 2014 році за авторства Дж. Хоу, Б. Спенсера, Т. Вей, К. Йокона. Хоча авторів дослідження не можна вважати прямими апологетами “Нового урбанізму”, вони, однак, багато в чому поділяють думки про ті передумови, які стали причиною його виникнення. Незважаючи на це, автори намагаються вирішити головну слабкість ідей “Нового урбанізму”, а саме його зорієнтованість на нове проектування, а не на трансформацію вже наявної, і переважно створеної в індустріальну епоху містобудівної тканини. Дійсно, громада навіть дуже дієва і активна не в стані суттєво змінити розташування вулиць або вже збудованих будинків, а також знайти площі для громадських просторів та озеленення, для чого, часто потрібно викуповувати та демонтувати частину будівель. Автори, натомість пропонують переосмислити теперішнє, переважно, все ще модерністське місто, як підказку для стратегії майбутнього. На їхню думку, головною перешкодою для того, щоб ці підказки могли спрацювати є директивна система централізованого адміністрування, котра потребує реформи і переосмислення [130].

У чомусь подібною за змістовим наповненням є і книга Дж Крікена, Ф. Енквіста, Р. Рапопорта “Будівництво міста: основні принципи згідно Сکیدмор, Оуінгс і Мерріл”, що вийшла у 2010 році. Традиційна критика модерністського міста і досить поширені рекомендації з його покращення, котрі наявні у багатьох інших працях (проаналізованих вище), тут, однак, продовжуються практичними рекомендаціями та принципами. Сумарно їх дев'ять: сталість, доступність, різноманітність, відкритість просторів, сумісність, створення стимулів, здатність до пристосування, щільність, ідентичність. Важливою частиною роботи є

обґрунтування поняття “оптимальної щільності”. По суті вона виступає, як певний, поки недосяжний ідеал нової урбаністики, що відкриває перед проєктувальниками широкі перспективи для експериментів та пошуків. Передовсім, це пов’язано із суперечливістю якостей, котрі, передбачувано, мають бути притаманними “оптимальній щільності”, серед яких і реабілітація елементів природи, і пішохідна доступність до всього спектру потреб міського жителя, і формування просторів спілкування, рекреації тощо. Залишаючи за майбутнім наповнення цих принципів практичними прикладами, автори книги вказують на неефективність глобалістичних методів та універсалістських підходів такого роду проєктних завдань. Найбільш доречним, у цьому сенсі, вони вважають дослідження локальних традицій і прикметностей та їх інтерпретація як елементів нової урбаністичної стратегії [142].

Дуже важливим в рамках дослідження наукової думки у царині сучасної урбаністики є аналіз четвертого, перформативного типу джерел, адже саме тут існує простір для уявлення і розкриття принципово нової стратифікації урбаністики XXI століття. Систематизація, цих джерел, однак, доволі умовна, оскільки принципові інновації у містобудівному мисленні мають дуже різно-природний характер, що неминуче веде до суб’єктивної вибірковості в їхній систематизації. Очевидно, що далі йтиметься лише про ті роботи, котрі мають безпосередній зв’язок із завданнями поставленими у поданому дослідженні.

Найбільш очевидним у цьому переліку є досвід містобудівних перетворень, що здійснив архітектор та мер міста Куритиба Ж. Лернер. Про такий досвід він описав у книзі “Урбаністична акупунктура”, котра вийшла у 2014 році [148]. Серед великої кількості публіцистичних та медіа матеріалів, котрі супроводжували та аналізували діяльність Лернена, можна заакцентувати лише на найпринциповіших із них, а також тих, які не входять у традиційний перелік досягнень Куритиби.

Очевидно, що досвід Лернера лежить в одній площині із теоретичними розробками руху довкілля та переосмислення спадщини Афінської хартії. Однак

видатні інновації (їхній опис тут опускаємо, бо це загальновідомі факти), котрі були запроваджені у Куритиби, виявили два принципові відкриття, важливі для формування візії сучасного містобудування. Перша із них полягає у тому, що саме високощільне місто є однією із найбільш чистих та дружніх до довкілля територій. Деавтомобілізація, що провів Лернер завдяки впровадженню знаменитого швидкісного і доступного автобусного руху, показала практично на досвіді, що власне проживання людей не є фактором забруднення середовища, навіть якщо воно організовано у формі поселення високої щільності. Навпаки, спільнота людей, яка володіє технічними можливостями та традицією поведінки певного трактування свого побуту, може зробити таке середовище значно чистішим і здоровішим, ніж інші – приміські та заміські зони населеного пункту.

Наступним важливим підсумком експерименту Куритиби стала тимчасовість дії тих методів, котрі Лернер метафорично назвав “акупунктурними”. Стимулювання тих чи тих процесуальних сегментів функціонування міста не дає постійного результату. На певний час добре розраховані та повноцінно впроваджені операційні інновації можуть значно покращити інфраструктурну якість міського середовища, але без постійного аналізу потреб і нового реагування, воно знову може повернутись до свого вихідного становища, або, щонайменше, зазнати сегментної деградації. Таким чином, місто ХХІ століття постає перед нами, як процес постійного “вгадування акупунктурних точок”, розвиток яких може забезпечити безперервне зростання урбаністичної якості поселення або його утримання на стабільному рівні.

До такого типу праць належить також монографія А. Вошбурна “Природа урбаністичного проектування”, що вийшла 2013 року [207]. Автор бере за приклад трансформації традиційного модерністського менеджменту міста, що відбулись за останні роки у Нью-Йорку. На основі багатого ілюстративного матеріалу та аналізу прикладів й аналогів із інших міст, А. Вошбурн робить висновок, що усталений протягом ХХ століття погляд на містобудування як процес проектування не можна більше розглядати як безальтернативний.

Наслідки “проектного” підходу не завжди мають негативний характер, однак не відповідають внутрішнім мотивам тих процесів, котрі насправді стоять за розвитком міста. В умовах ринкової економіки, приватної власності та тенденцій до самоорганізації певних груп мешканців (тут не ідеться лише про ті форми самоорганізації, котрі передбачають вирішення побутових чи експлуатаційних потреб), свідчить про доцільність зміни змістового наповнення професії містобудування. У розумінні автора, актуально необхідним є переорієнтація проектних зусиль із створення фізично-просторових форм до визначення правил, пілотних проектів та ефективних способів поєднання політичних, фінансових та архітектурних чинників, котрі беруть участь у виникненні життєвого простору міста.

Цінним доробком з погляду завдань поданої роботи є книга Р. Мерлота, Ф. Вери, Х. Мейорала “Ефемерний урбанізм, міста у постійному русі” [160], в якій автори розглядають різні приклади спонтанних містобудівних утворень, а також акселерації їхнього росту під впливом різних природних та антропогенних чинників. Зокрема, автори виділяють такі спонтанні чинники, котрі творять “ефемерне” місто: святкування, співпраця, саморозкриття, вплив біженців, військова діяльність, релігія, катастрофа. Усі ці випадки, можуть стати вихідним імпульсом для творення нового населеного місця, різної історичної тривалості.

Крім того, у книзі також розглядається можливість подібної урбаністичної еволюціоністики і у середовищі вже наявних містобудівної тканини, коли окремі, часто спонтанні фактори (наприклад ринки) “відвойовують місто, та переображають простір”. У такому випадку, можна говорити про дослідження цих факторів, як інструментів нового урбаністичного моделювання.

На межі із контекстуальною групою джерел перебуває оригінальне дисертаційне дослідження Дж. Оласкога “Розвиток нового підходу до підвищення естетичного рівня міста” [168]. Автор підсумовує, що поняття естетики життєвого простору міста різне у колі професійних проєктантів та серед рядових мешканців. Професійні проєктанти, як правило, вибудовують свою

ціннісну шкалу відносно абстрактних стилістично-функціональних категорій, валоризація яких відбувається залежно від їх позицій у еволюції архітектурних явищ. Рядові мешканці оперують, передовсім, порівняльними категоріями, опираючись в оцінці на асоціації та подібності, джерелом яких можуть виступати медіа чи особистий досвід. Разом із тим, вони схильні високо оцінювати такі поняття як цілісність, різноманітність, гармонійність, ритмічність, наявність просторів, людський масштаб, комбінацію вбудованих та природних елементів, теплі кольори, таємниці і складності та елементи мистецького декору. Не важко помітити, що цей арсенал переважаючого вибору досить добре збігається із головними маркерами постмодернізму, а також опосередковано свідчить про факт відсутності повноцінної постмодерністської теорії містобудування, що, очевидно, виходить за межі завдань, які поставили автори книги. Суть нового методу, який вони пропонують полягає у оцінюванні та моделюванні середовища із врахуванням двох валоризаційних масивів – професійного та масового, та пошукові такої структури проектування, в якій обидва були представлені у єдиній системі. Таким чином, ми спостерігаємо, що усунення конфлікту між різними соціально-рольовими групами “особливими – простими”, “меншістю – більшістю” тощо є важливим в умовах високої комунікативної культури та росту самоорганізаційних ініціатив громадян.

Високий ступінь перформативних якостей у трактуванні стратегії моделювання міського середовища відображено у книзі М. Деане та Л. Де Котера “Гетеротопія та місто”, котру було опубліковано 2008 року. Нова концептуалістика у трактуванні поглядів на урбаністику, базується на ідеях французького філософа Мішеля Фуко про так звані “інші простори”.

У творчості самого М. Фуко ідея “інших просторів” – *гетеротопій* згадано лише у загальному, концептуальному вигляді і позначено таку структуру населеного простору, котра передбачає відхід, як від ієрархічної середньовічної системи (резиденція феодала - двір - місто - передмістя) так і від лінійної модерністської системи (зона житла - зона роботи - зона обслуговування). Згідно

з інтуїції Фуко на зміну попереднім системам приходять третя система, характерною рисою якої є точкова фіксація. Оскільки, на його думку, всі ці точки творять поєднану мережу то, відповідно, виникає питання про їх позиціонування одна відносно одної. Саме в цьому контексті виникає поняття гетеротопії, оскільки “фіксація” відбувається на різних принципах і об’єктах. Автори книги, розвивають ідеї Фуко у більш розлогу та конкретизовану систему урбаністичних поглядів. Творення мережі точок пов’язано із так званими “місцями-гетероклітами”, для яких характерним є здатність змінювати нормальну поведінку людей та поміщати їх у середовище, у якому вони “травестують” звичну поведінку індивідууму й змушують його набувати іншої моделі поведінки та соціальної ролі. Серед об’єктів традиційного міста, що володіють якостями гетеротопії є лікарні, кладовища, курорти, колонії, тощо [104].

Деане та Де Котер, досить природно, пов’язують інтуїції Фуко із мережевою соматикою сучасної соціальної структури, котра інтерполюється на містобудівну тканину в пошуках способів її оптимальної організації. “Місця гетерокліти”, із трансформативним впливом на особу, можуть стати новим індикатором якості життєвого простору, в якому споживання вражень є одним із головних пріоритетів.

Більш практичним і наглядним прикладом спостережень, накреслених філософією Фуко, можна вважати поняття “ієротопії”, котра стала предметом дискусій, в тому числі у країнах колишнього комуністичного табору, через значний обсяг будівництва релігійних споруд.

Ріст кількості храмів у колишніх спальних районах, зонах загальноміського відпочинку і, навіть деколи, промислових територіях, змусило, посткомуністичних архітекторів та урбаністів замислюватись над поняттям сакрального простору та його зв’язку із попередніми переважно модерними проектними установками. “Ієротопія” як простір сакрального багато в чому вписувалась у думку Фуко про “гетеропопію”, та, очевидно, термінологічно є із нею пов’язаною [116]. Проблема “ієротопії” полягає у її здатності “травестувати”

решта простору як “інший”, а значить “профанний”. Відповідно місце “ієракліт” повинно бути пов’язаним із навколишнім життєвим простором так, щоб ефект профанності було поглинуто інакшістю самого об’єкту “ієракліту” та, відповідно, вилучений із категорії профанного. (Це може бути досягнуто завдяки композиційних прийомів, масштабності, універсалізації стилістики тощо.)

Певної мірою, змістовий порядок, характерний для проаналізованих вище досліджень, властивий і вітчизняній науковій думці. В першу чергу слід згадати низку робіт, котрі стосуються теми пошуків більш досконалих форм урбаністичного моделювання, у котрих так само робиться спроба переосмислити модерністську спадщину ХХ століття. У цьому контексті варто згадати цілу низку робіт професора М. Дьоміна, що присвячені просторовій організації міського середовища. Автор на основі тривалого практичного досвіду, в рамках базованого на принципах афінської хартії, радянського містобудування [215, 14] окреслює бачення його подальшого переродження в умовах ринкової економіки та приватної власності [15].

Також можна відзначити групу вітчизняних дослідників, котрі працювали у полі осмислення урбаністики у контексті руху за довкілля та сталого розвитку. Це, зокрема, монографія Ю. Шкодовського “Методологічні основи екологічної реабілітації архітектурного середовища міста”. Робота, загалом, продовжує традицію теоретичного та методологічного обґрунтування самодостатності, як головної категорії містобудування майбутнього, проте автор, маючи великий практичний досвід адміністрування великого населеного пункту, пов’язує їх із конкретною містобудівною ситуацією, тісно пов’язаною із радіальними колами концентрації мешканців на великій за обсягом території. У дисертації робимо спробу вирішити і одне із головних питань розвитку крупного міста – допустимих меж щільності на одиницю площі, а також трактування елементів ландшафту та природи, котрі у парадигмі модерністського проектування відігравали відносно підлеглу роль. Незважаючи на адаптацію багатьох прийомів характерних для руху за довкілля та сталого проектування, автор,

водночас, прихильно ставиться і до пов'язаних із модернізмом принципів довгострокового планування, в тому числі і районного, а також функціонального зонування міської території на сегменти із наперед визначеним призначенням та місцем у загальній картині антропо-природного середовища проживання [71].

Розвиток цієї теми спостерігаємо також у дисертації І. Устінової “Еколого-містобудівне обґрунтування сталого розвитку урбанізованих територій України”. Авторка оперує поняттям “еколого-містобудівної системи” як базовою поняттєвою категорією, а також розвиває тему саморегуляції, як досі малодослідженого феномену, котрий слід залучити до теоретичного розроблення проблем великого постіндустріального поселення. На основі аналізу статистичних даних з різних регіонів України авторка робить висновок про те, що у динаміці зміни населеності видно ознаки спонтанної саморегуляції кількості мешканців залежно від вже наявної чисельності. Оскільки такі зміни не мають жодних пояснень з погляду економічних, природно-кліматичних та інших факторів, найбільш ймовірним поясненням може бути здатність фактора населеності до самобалансування та самовирівнювання [63, 64]. Ці спостереження є важливими з огляду на тенденцію до позитивного переосмислення категорії щільності у великих містах та виведення його ймовірного оптимального показника. Крім того, практичне підтвердження такої теорії дасть можливість зрозуміти процеси зупинки росту, а інколи і деградації деяких ділянок міської території.

Тематика сталого розвитку та застосування принципів характерних для руху за довкілля особливо актуальна для регіонів із високим ступенем техногенного навантаження, деградованої інфраструктури і високого ступеню урбанізації, найбільш очевидним прикладом якого є район Донецького басейну. Його трансформації із залученням таких знань присвячені дослідження М. Ксеневич [21].

Оригінальним дослідженням, що торкається тематики екології та руху за довкілля, є вивчення виліву ріки та її природно-ландшафтних елементів на різні

рівні урбаністичного і районного планування, котре провів професор В. Вадімов. У низці монографії “Місто та ріка (планувальні аспекти)” розглянуто виняткове значення рік та водосховищ у планувальній структурі міст, які часто є тією чи іншою формою відображення конфігурації та властивостей їх русел та берегових ліній. З погляду екологічного проектування річні басейни мають унікальний потенціал, як вихідної основи відновлення та розвитку дружніх до довкілля прийомів організації міського середовища [11]. Автор так само є прихильником актуальності модерністської парадигми трактування урбаністичного планування та оперує термінами у такому сенсі, що стосуються просторів від зосередженого населеного пункту до найширшого кроку районного планування.

Варто зауважити, що традиції синтезу біосферно-довкільних та урбаністично-функціональних сягають ще періоду межі 1980 – 90-х років. Саме у цей час було написано роботу “Охорона територіальних ресурсів містобудування” авторства І. Лазаревої та В. Маковської [25], а також монографію Б. Черкеса “Місто і аграрне середовище”. В останній автор, науково обґрунтовує можливість та окреслює корисні переваги залучення кластерів сільського господарства у розпланувальні частини та об’ємно-просторові масиви міської тканини [66]. Ці ідеї значною мірою завбачили цілу низку ідей, характерних для урбаністики так званого сталого напрямку та концепцій, пов’язаних із поняттями “оптимальної щільності”.

Крім цього напрямку, варто відзначити і низку інших вітчизняних праць, котрі присвячені розгляду сучасних проблем розвитку містобудування. Для них, загалом, характерним є еволюційний підхід до трактування зв’язку між минулим модерністським дискурсом і пошуками нової методології – більш пристосованої до нових та передбачувано вірогідних економічних умов. У більшості робіт зберігається бачення урбаністики як крупномасштабного, централізованого керованого явища, котре охоплює собою не лише весь комплекс функціональних потреб населеного пункту, але також і можливість моделювання його подальшого майбутнього на довгу перспективу. З іншого боку, це майбутнє

часто протиставляється парадигматиці Афіньської хартії, принципи якої домінували у радянському містобудуванні у останні десятиліття його існування. (Прикладом останньої може бути робота Г. Лаврика і В. Тимохіна “Проблеми моделювання і вдосконалення нормативної бази про проектуванні містобудівних систем” [24], а також монографія В.Тимохіна “Територіальний ріст і планований розвиток міста” [58].)

До робіт такого типу можна зарахувати, зокрема, монографії І. Фоміна “Основи теорії містобудування” 1997 року [74] та Б. Посацького “Формування архітектурного образу міста” [59], дисертаційне дослідження Є. Ключниченка “Містобудівні основи формування житлового середовища” [24], навчальний посібник М. Кушніренко “Методи передпроектного аналізу в містобудуванні” [23], нормативно - рекомендаційна збірка Т. Панченко “Містобудування. Довідник проектувальника” [29].

Ріст кількості приватних автомобілів та маршрутів громадського транспорту поставили перед вітчизняними науковцями завдання нової інтерпретації транспортної системи, котра склалась у радянську епоху, а інколи й у домодерний час [27]. У цьому контексті можна згадати роботи М. Дьоміна та В. Щурова [16, 73].

Особливо гостра криза мистецьких та художніх якостей середовища радянського міста, причиною якої було поширення дешевого будівництва за типовими проектами, змусила українських урбаністів шукати прийнятні засоби для індивідуалізації та вдосконалення естетики містобудівної морфології. У цьому контексті варто згадати дослідження Ю. Кишик “Системна організація висотних домінант”. Автор пропонує кардинально змінити візуальну якість міста завдяки організації серії висотних будівель, розташування яких має бути прив’язано до акцентованих ділянок рельєфу. Таким чином, поступово буде сформовано візуальний ланцюг взаємопов’язаних об’ємів, котрі дадуть змогу подолати негативні наслідки монотонної забудови радянського періоду. Варто зазначити, що у своїх пропозиціях Ю. Кишик виходив із можливості високого

ступеня містобудівельного регулювання, за допомогою якого не лише мали створюватись такі доміанти, але і забезпечувались дотримання незаповнених іншими висотними будівлями проміжків між ними [18].

Подібна тематика розроблялась у низці інших досліджень, зокрема В. Куця, А. Оситнянко [22] та В. Шимка, котра багато в чому розвиває тематику висотних доміант, яким було присвячено дослідження Ю. Кишик. У монографії В. Шимка “Архітектурно-дизайнерське проектування міського середовища” він відстоює позицію жорсткої ієрархічності просторового вирішення міського середовища та підпорядкування його доміантним будівлям, панівне становище яких має, крім того, бути підкріплене розміщеними у них основними функціями. Формування доміантних точок може відбуватись різними способами або як окремої споруди, або як цілого комплексу, але у всіх випадках, зникнення такого об'єкту має означати руйнацію всього візуального образу міської тканини [70]. Очевидно, що такі думки, можуть бути певним симбіозом мотивів, з одного боку, це продовження актуальної теми подолання негативних наслідків масового будівництва за типовими проектами, а з іншого боку, відтворенням практики доміантного проектування у крупних столичних центрах країн колишнього соціалістичного табору.

У цьому контексті можна відзначити також дослідження А. Бистрякова [10], а також дисертаційну роботу О. Панченко “Принципи симетризації архітектурно-планувальної композиції міста”, в якій авторка замислюється над способами візуального та орієнтаційного впорядкування міської тканини. Якоюсь мірою, повторюючи ще давньогрецькі космогонічні тлумачення, Панченко обґрунтовує використання симетрії як ефективного засобу розпланування урбаністичних територій, який допомагає вирішити одночасно і естетичні, і орієнтаційно-структурні проблеми, характерні для крупних та особливо крупних населених місць [52].

Класичні прийоми композиційного узгодження частин, лягли також у основу дослідження О. Нестеренко “Просторова організація міського

планування на основі закономірностей ритмічного розвитку”. Робота розглядає містобудівну тканину, як набір ритмічних градацій, котрі історично ускладнюються від простих до складних, однак закономірність їх еволюції завжди повторюється. Її початком переважно служать хаотичні скупчення функцій та процесів, які поступово проходять різні стадії впорядкування, котра характеризується формуванням ритмічних рядів каркасу та їх об’ємно-просторового наповнення. Вивчення, підтримка та вдосконалення цих рядів творить гармонійне та зріле урбаністичне середовище [30].

До переліку робіт, в котрих піднімається естетичний аспект містобудування належать також дослідження М. Бевза [3] Н. Шебека [69], М. Шолуха [72], а також дисертаційна робота Г. Осіченко “Методологічні основи формування естетики міського середовища”. На основі проведеного аналізу авторка робить не типові для модерністського дискурсу висновки, що свідчать про належність її дослідження до масиву знань, пов’язаного із аналізом комунікативного та особочентричного суспільства. Так, наприклад, у корпус оціночних категорій потрапляють такі риси, як: баланс архітектурних та не архітектурних складових (що свідчить про вихід дискурсу за межі галузевої парадигми модернізму), вплив поведінкової інформації (індивідуалізоване інтелектуальне споживання), відповідність структури якостей міського середовища структурі світів людини (особочентризм і залучення знань із сфери дослідження свідомості та інтелекту). Робота є яскравим свідченням мета-індустріалізації та зміщення фокусу уваги урбаністичного моделювання із процесуальних до антропоцентричних пріоритетів [32, 33].

Хоча робота Осіченко очевидно володіє всіма якостями переосмислення модерної спадщини містобудування, її робота продовжила вже сформовані раніше тенденції рекурсивної трансформації модерністської урбаністики. До числа робіт, котрі засвідчили появу цих тенденцій, варто віднести монографію Б.Черкеса “Національна ідентичність в архітектурі міста”, що вийшла у 2008 році. Книга стала демонстрацією уваги до таких чинників містобудівного

морфогенезу як колективна свідомість та самопояснення солідаристських груп. На прикладах кількох столичних міст Європи автор простежив, як ці феномени стали головними факторами формування центральних, репрезентативних ділянок та частинами візуального образу крупних урбаністичних структур [67].

Аспекти самопояснення соціумом свого життєвого простору зачіпається у роботі Ю. Криворучка “Тенеза сакральних уявлень про місто”, в якій автор, у свій спосіб, деконструює функціоналістичний ідеал ХХ століття, відродженням середньовічних та античних уявлень про місто як спосіб метафізичної екзистенції [20].

Важливою частиною вітчизняного містобудівного дискурсу, що позначила його досягнення у сфері синтезу різних галузевих рівнів урбаністичного моделювання, можна вважати внесок професора А. Осітнянка, котрий у своїх дослідженнях сформулював принципи централізованого управління міським розвитком на основі поєднання економічної, природно-техногенної, транспортної і демографічної підсистем. Хоча роботи Осітнянка мають очевидну модерністську основу, що базується на довірі до директивних методів впливу на містобудівні процеси, в них відбувається спроба інтегрувати до наявного корпусу тлумачень також і нові фактори постіндустріального конструювання [34, 35].

Такими ж якостями комплексного осмислення сучасних проблем містобудування володіють дослідження М. Габреля “Просторова організація містобудівельних систем” [12], В. Тімохіна “Основи містобудування”, “Архітектура міського розвитку.” [59, 60], О. Рибчинського [73], А. Плешкановської [53], Ю. Білоконя [3], В. Абизова [1,2] (Рис.1.3).

1.3. Передумови імпульсної стратегії містобудівного розвитку у наукових джерелах.

Наведена вище структура та приклади наукової думки засвідчують такий стан урбаністичного дискурсу, який можна назвати перехідним. В більшості

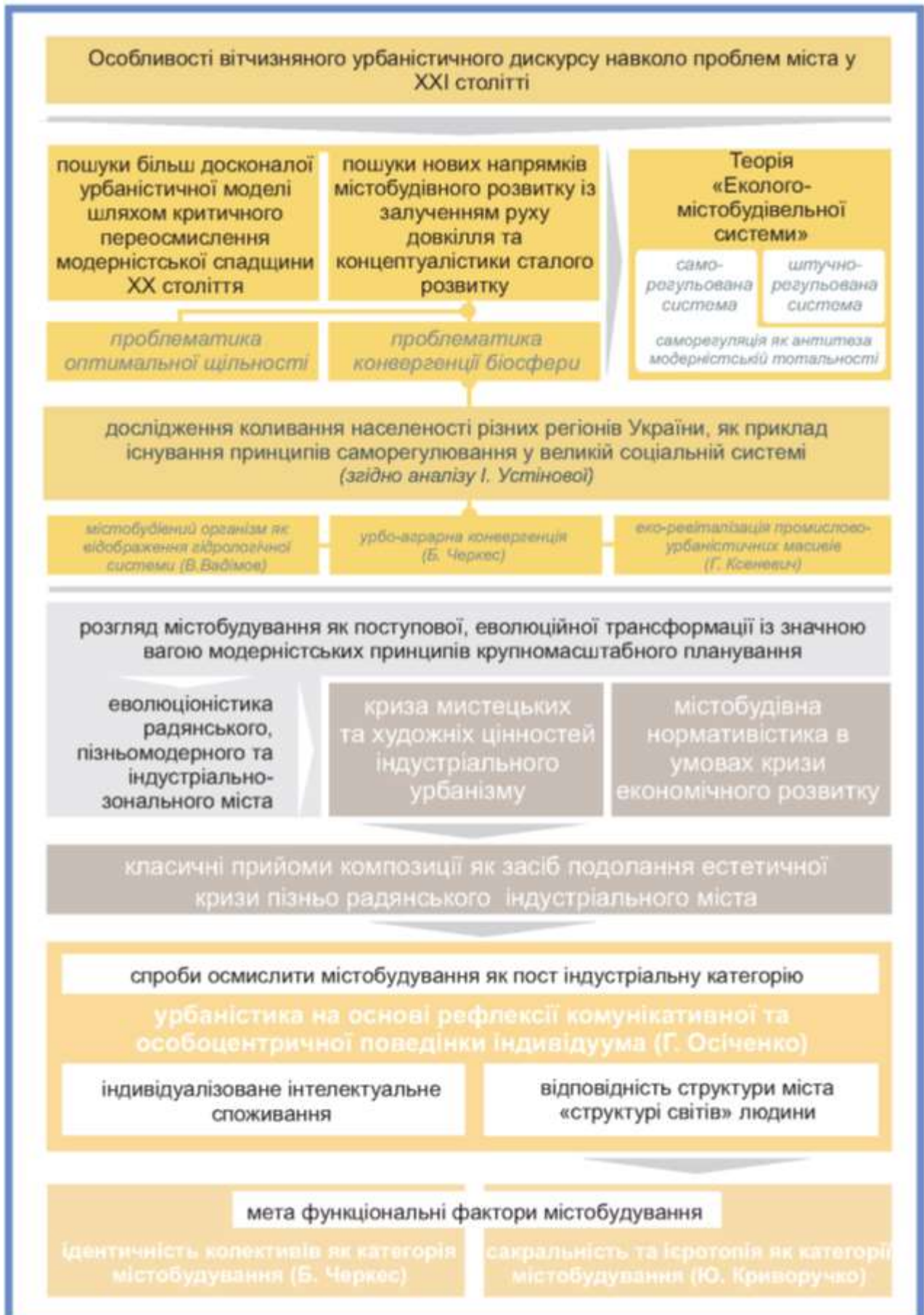

Рис. 1.3. Моделі сучасного урбаністичного розвитку в наукових та теоретичних джерелах

робіт, навіть тих, котрі мають перформативний характер, так чи інакше наявні елементи модерністського світогляду, навіть, коли його декларативно заперечують. Тому важливою складовою поданої роботи, окрім спроби систематизації всього обсягу даних, що стосуються актуальної урбаністичної думки, є також окреме виокремлення тих ідей, котрі мають ознаки цілковито іншої номогенетики.

У цьому контексті можна виділити три напрямки думки, що наближають нас до розуміння нової урбаністичної парадигми як імпульсного моделювання. Першою із них є теорія Крістофера Александера, яку було описано у книзі “Природа закону”, у якій автор торкається теми штучного творення життєвих структур і їхнього поступового ускладнення. Будь-яка складна система (в першу чергу сучасне місто) є результатом розвитку простого ядра, котре утворюється внаслідок дії унікальних вихідних умов. Таку модель прикладено до онтології всього міста в його історичному аспекті, проте її можна використати також як метод трансформації його окремих частин котрі у першому випадку формувались природними, економічними, соціальними та іншими фундаментальними чинниками, тепер можуть стати елементами вже наявного міського середовища.

Щоправда, сам Александер описував фази ускладнення, як пророчення новішого і більш складного шару із середовища ранішого (менш складного), так що поява нового неможлива без існування попереднього та зумовлена ним. Оскільки “ядро” не може існувати саме собою і дати розвиток складній системі без унікальних умов, в яких воно перебуває, у разі прийняття такими певної, вже наявної ситуації, виникає необхідність у інструментарії та механізмах її правильного тлумачення.

Сучасне велике місто, населення якого часто складає кілька мільйонів, а то і більше десятка мільйонів осіб, а його протяжність сягає десятків кілометрів, можна більше не розглядати, як складну систему, описану в праці Александера. Вона, водночас, може бути інтерпретована як набір вихідних умов для

розміщення нових “ядер”. Таким чином, домодерністське та модерністське місто уявляється як рукотворний ландшафт, а місія урбаністики, відтак, полягає у виробленні методології пошуку найбільш сприятливих точок розміщення початкових, простих імпульсів.

У такому контексті стає можливим говорити про новий вимір професії містобудівельника та інше застосування галузевих знань з історії та теорії модерністської урбаністики. Перед професійною наукою відкриваються перспективи нового осмислення спадщини “Афінської хартії” та зонально-функціоналістичного планування, котре має бути оцінено відповідно до нової системи координат, як простір для спонтанної трансформації, заданої лише вдалим аналізом її перформативного потенціалу.

Другий напрямок мислення, в якому можна бачити передумови імпульсної стратегії розвитку урбаністичного середовища, представлений у концепції “гетеротопії”, містобудівельний аспект якої розвинуто у роботі М. Деане та Л. Де Котера. Простори “інакшості”, про які говорив Мішель Фуко [116], характерні тим, що формують відмінний від “нормального” тип поведінки, поступово трансформуючи її у “нову нормальність”, а сама людина, отримавши такий досвід, може трансформуватись у самооцінковому та ідентифікаційному аспекті. Сам М. Фуко виділяв такі можливі різновиди гетеротопії: кризова гетеротопія, девіаційна (лікарні, тюрми, цвинтарі), часова (музеї), ритуальна (місця доступні не всім). Він виступав за появу якомога більшої кількості таких місць, котрі змінюють людську реальність, однак, є підстави говорити про те, що пов’язано це із скоріше соціально-політичними чинниками.

Точки “інакшості” були потрібні Фуко, як елементи ерозії директивно детермінованої та, інколи, тоталітарної “нормальності” індустріального соціуму (зрештою, попередні історичні періоди Фуко сприймав ще негативніше). За цих обставин, такі місця перетворюються на той мінімальний рівень присутності свободи і вибору, який можливий навіть у найбільш гомогенних та нетерпимих середовищах та можуть служити точками опори для подальшої лібералізації та

інклюзивності у разі зміни кон'юнктури та виникнення сприятливих для цього умов.

Незважаючи на це, концепція гетеротопії набула розвитку у багатьох сферах, (часто концентрувалась на своєму суто антропологічному вимірі), а в містобудуванні спершу переосмислив Анрі Лефевр, котрий на її основі створив власну візію урбаністичного розвитку. Відповідно до неї міська тканина існує у трьох модальностях: утопії, ізотопії та гетеротопії. Найголовнішою категорією у їхній взаємодії є поняття “центральності”. Характерні риси центру поступово поширюються на оточення, що з ним межує, тим самим таке оточення уподібнюється до центру, відтак, виникає простір ізотопії (подібності). Однак на віддалі або внаслідок ситуативних факторів існують чи виникають середовища інакшості – гетеротопії, які рано чи пізно поглинаються “центральністю” і також перетворюються на ізотопії. Незважаючи на це, час від часу з'являються нові середовища “інакшості”, котрі знову поглинаються “центральністю”. Таким чином, в інтерпретації А. Лефевра гетеротопії – це перманентні, але тимчасові феномени, котрі свою здатність до постійної появи протиставляють поглинальній силі центру [146, 147].

Інтерпретація Лефевра до певної міри перегукується із концепцією Александера про прості “ядра”, з яких розвивається складна структура. В одному і в другому випадку йдеться про головний фактор початкового імпульсу, природа і характер якого визначають всю подальшу еволюцію системи, яка виникла на його основі. Можна побачити аналогії також і у тлумаченні поняття ізотопії, адже однією із частин системи Александера, є творення обширного набору готових вузлів та деталей, комбінуванням яких може займатись або архітектор, або сам користувач. Таким чином, на думку Александера, має бути досягнуто індивідуальності, яка, не суперечить загальній єдності та візуальній гармонії.

Значно далі пішли Е. Соїя та Д. Харлі, котрі у своїй книзі “Постмодерністська географія: відродження простору у переоцінці соціальної теорії”, на основі конкретних прикладів запропонували сприймати місто Лос-

Анджелес як гетеротопію з огляду на різноманітність символів та визначень, котрі воно генерує. Ця особливість відрізняє Лос-Анджелес від інших міст світу і може служити прикладом для їхнього майбутнього розвитку [195].

Очевидні елементи імпульсної стратегії помітно в роботі Р. Меротра, Ф. Вера та Х. Майорала “Ефемерний урбанізм, міста у постійному русі”. Якщо у попередньо розглянутих дослідженнях простежуємо певну структуралістську відстороненість та схематизм, то матеріали цієї книги дають можливість наблизитись до предметного розгляду таких понять як “ядро формування складної системи” Александера чи “центральність” та “ізотопія” Лефевра. Власне загадка самого наповнення “ядра” чи “центральності” тут певним чином стає зрозумілою завдяки роздумів над явищем спонтанного скупчення великих груп людей з метою коротко- (або середньо-) строкового проживання. Такі спонтанні поселення виникають з різних причин, від релігійного поклоніння до освоєння природних родовищ, але у кожному випадку вони є своєрідним експериментом конкретного унікального місця на придатність стати центром для майбутньої складної системи великого назавжди оселеного міста.

Варто також виділити дослідження М. Саважа та Т. Блокланд, що стосується взаємозв'язку особливостей містобудівельного розвитку та накопичення соціального капіталу. Очевидно, що в умовах “особо-центричної економіки” і росту так званого “креативного класу” головною умовою успіху міста стане його здатність накопичувати та утримувати якісний людський ресурс. Досвід Лондона та Детройта, проаналізований у книзі, свідчить про те, що у майже рівних кліматичних і формаційних умовах, присутність чи відсутність певних факторів може стати причиною або деградації, або розвитку соціального капіталу.

Важливим у дослідженні М. Саважа і Т. Блокланда є те, що вони розглядають вже сформовані урбаністичні структури, зміни яких відбулись за відсутності якихось значних архітектурних чи планувальних втручань. Імпульсом для їх трансформації стали фактори формаційної еволюції. В одному випадку, були створені сприятливі умови для її перебігу, а в іншому навпаки.

Досвіди Лондона та Детройта у тих аспектах, в яких їх розглядають автори, засвідчують переваги “міста-гетеротопії” (Е. Соїя, Д.Харлі) над тими населеними пунктами, котрі мають значно більш моногенну природу. У зміні формаційної парадигми, “гетеротопії” стають першими вузлами та “ядрами” (К. Александер) нової соціальної присутності, котра забезпечує розвиток міста вже як центру іншої економічної моделі.

Разом із тим варто відзначити, що розкрита у книзі закономірність відображає лише один аспект даного явища. Хоча “джентрифікація” середнього центру Лондона відбувалась, загалом, без централізованого плану, осмислене моделювання містобудівного простору як точкового стимулу, що спрямований на розвиток всього району можна простежити у Лондоні на прикладі розвитку кварталу Canary Wharf. На місці застарілої інфраструктури часів ранніх стадій промислової революції було зведено нове містобудівне утворення, характерне фрагментованістю функцій та пристосованістю до мінливої кон’юнктури економіки послуг. У результаті було цілковито змінено традиційне трактування району Іст-Енду, створено 120 000 нових робочих місць та сформовано новий семантичний кластер, який став частиною образу міста.

Про такого роду феномени стали предметом уваги авторів книги “Великий масштаб”, за редакцією Е. Далдруп та П. Злоніцкі. Зокрема тут наводяться приклади районів Кор ван Zuid у Роттердамі, New Islington у Манчестері, Urban Renaissance у Глазго, “Територія нової центральності” у Барселоні, музей Гугенгейма у Більбао, Вісосса ex Pirelli у Мілані та інші [152].

Серед наведених у цій книзі групі прикладів випереджувальної та централізованої формаційної трансформації можна відзначити проекти “Цюріх Вест” та “Нових центральностей” у Барселоні. У першому випадку (початок у 2009 році) мова про перетворення великого кварталу, сформованого як індустриальна зона, у зону різних видів споживання. Характерною рисою “Цюріх Вест” є збереження промислової естетики, будівель та частини

інтер'єрів, котра, таким чином, перетворюється на частину споживацької гри за привернення уваги і творення продажездатного стилю життя.

У тілі промислової території було поступово розміщено низку об'єктів таких, як: Scala Tower – комерційного та житлового призначення; Hardturm – спортивний комплекс із стадіоном та торгівлею; Парк культури з музеєм мистецтва; Löwenbräuareal – колишня броварня, перетворена на торгівельні та житлові приміщення; Tony Areal – колишній молокозавод, перетворений в університет мистецтв та прикладних наук; Kleeblatt-Hochhaus – житлові та офісні приміщення тощо.

У досвіді “Цюрих Вест” важливою рисою стала не лише зміна цільового призначення забудови під вимоги нової формації, але також і гомогенності функціональною фрагментацією. Такого роду райони неможливо чітко ідентифікувати у координатах модерністського генплану. Фактично тут ідеться про рукотворне стимулювання саморозвитку сучасної соціосистеми, котра не ділить містобудівну тканину на великі мегазони, заповнені лише однією функцією (промисловість, житло, транспорт тощо) [299]. Разом із тим “Цюрих Вест” не можна ще зарахувати до району спланованого за принципом “змішаного використання” (“mixed use”), оскільки будь-яке виробництво навіть постіндустріальне виведено за його межі.

Наразі складно сказати, чи запусканий механізм розвитку цього району приведе, врешті-решт, до насичення його також і елементами “особо-центричної” економіки чи біосферної інтеграції. Однак, його досвід показує, що адміністрування імпульсів формаційної трансформації може принести обмежено позитивні наслідки і утворення більш багатоманітного життєпростору нової формації, що дає можливість у межах пішохідної доступності забезпечити багато з вимог мешканців до сучасного міського життя. (Рис. 1.4.)

Інший, із описаних у книзі “Великий масштаб” прикладів, стосується імпульсного втручання в масштабах усього міста, а не лише одного окремого району. Це проект, так званих, “нових центральностей” у Барселоні, котрий мав

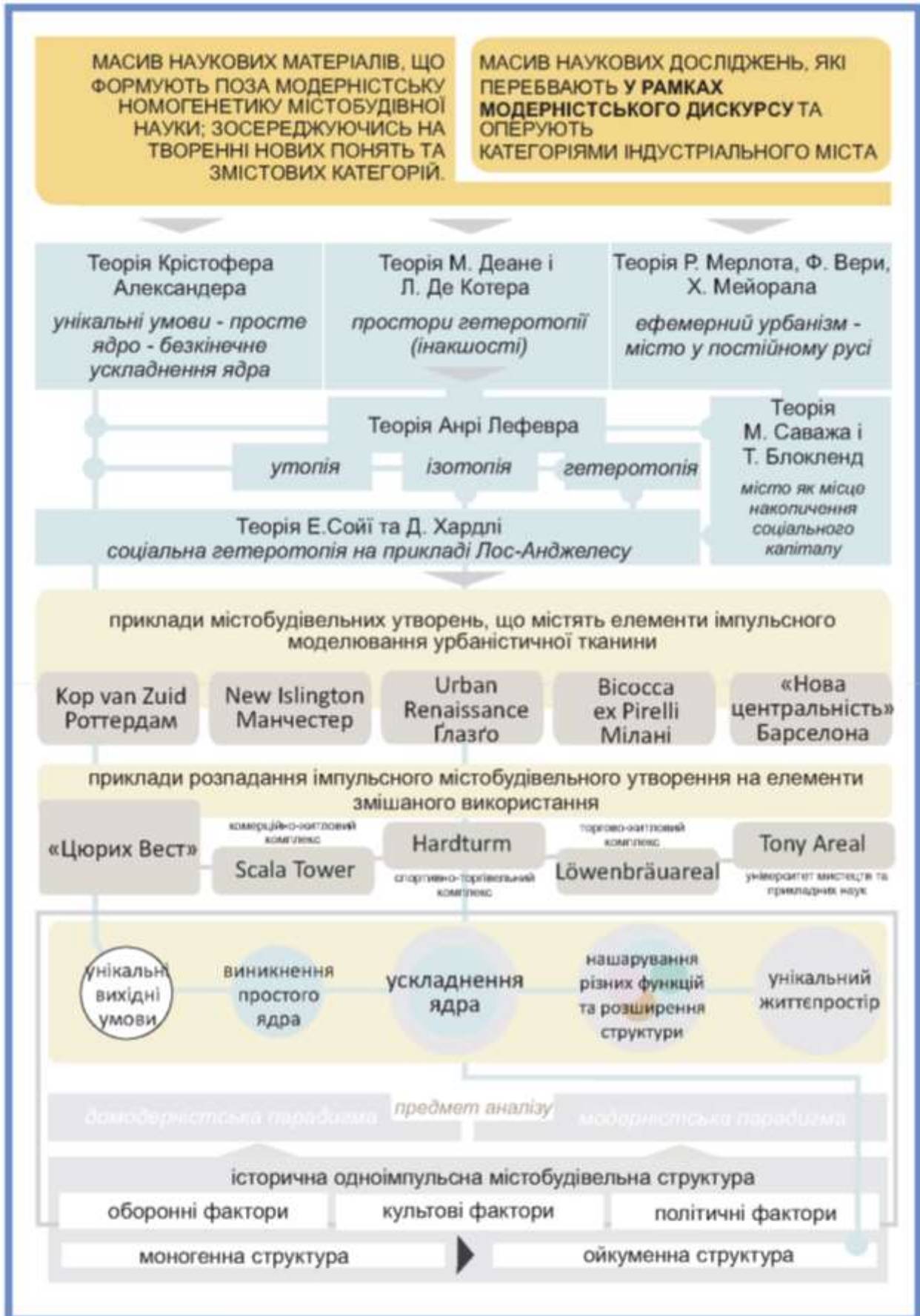

Рис. 1.4. Передумови імпульсної стратегії містобудівного розвитку в наукових джерелах

на меті покрити мережею локальних імпульсних вузлів всю містобудівну тканину, що складалась із трьох історичних “шарів” - середньовічного середмістя, міста ХІХ століття складеного із відомих “барселонських кварталів” та міста ХХ століття, що виросло навколо перших двох. Всі три “шари” мають свою, досить характерну містобудівну та архітектурну природу, з яких власне другий асоціюється із образом туристичної та медійної Барселони. На території всього міста було знайдено відповідні місця та розташовано десять вузлових точок (до яких потім було додано ще дві), котрі мали сформувати мережу нового обслуговування, характерною рисою якого стала наявність таких пропозицій, котрі раніше були притаманні вже наявному центру. “Нові центральності” не передбачали дублювання функцій та змісту локальних центрів, передбачених генеральним планом, вони лише надавали більше можливостей вибору мешканцям прилеглих районів, котрі отримували послуги на рівні із мешканцями центру. Хоча система “нових центральностей” була пов’язана із перспективою проведення у місті Олімпійських ігор (1992 року), лише дві із них безпосередньо пов’язані із їх інфраструктурним вирішенням, що свідчить про готовність місцевої влади втілювати проект навіть у разі відмови Барселони у статусі господаря ігор [283]. Проект “нових центральностей” є цінним прикладом імпульсного мислення в сучасній урбаністиці, однак його досвід не однозначний та позначений специфікою містобудівельної тканини Барселони, котра характерна великим масивом бульварних прямокутних кварталів, що виникли у ХІХ столітті, що релятивізували відносно невеликий та припортовий середньовічний район. Таким чином, фактично все місто, що виникло в індустріальну епоху володіло певними ознаками “центральності”, що значно полегшувало завдання проекту кінця ХХ століття.

В умовах більш традиційної містобудівної ситуації із чітким протиставленням історичного центру та індустріальної забудови навколо нього (або центру із імітацією певних історичних чи репрезентативних аналогій), проект аналогічний барселонському наштовхнувся б або на семантичний

антагонізм (у випадку формування “центральностей” засобами індустріальної образності, що привело б до виникнення різноприродних центрів та розмивання ідентичності міста), або на підміну автентичності (у випадку перенесення стилістики та природи історичного центру на новотворені).

Розглянуті вище ідеї до певної міри розкривають картину латентної присутності методу імпульсного розвитку в сучасній урбаністичній думці, хоча вона і розмита між різними метастратегіями, а також, інколи, спекулятивними компіляціями. На цьому етапі розвитку такого роду знань можна сформувати таку інтегральну картину котру вони представляють.

Містобудівна тканина постає перед нами як система, що виросла із одного – простого за своєю природою імпульсу, яка нерівномірно ускладнювалась залежно від своєї належності та наближеності до центру. У центрі, де почався та найдовше тривав процес ускладнення системи, накопичилась найбільш багата і різнофункціональна інфраструктура, котра поступово склалась в унікальний життєпростір, котрий став ідентифікуватись із міським стилем життя (та самим містом, як формою поселення). Периферійні зони, що прийшли менш тривалий шлях ускладнення, не є самостійними та самодостатніми одиницями та набувають свій зміст лише у зв'язку із центром, з якого мешканці периферії доотримують весь комплекс життєвих функцій, асоційованих із міськими. За межами центру та периферії, є простір, що або не залучений до системи, або залучений на одній із його найпершій стадій.

Наведений вище опис є лише частиною загальної картини і представляє історичне місто домодерної та модерної епох. Тут ми маємо справу по суті із одноімпульсним урбаністичним утворенням, перші фази творення якого були переважно пов'язані із розміщенням оборонних, релігійних або політичних функцій.

Однак із значним розширенням території (розтягнутої на десятки кілометрів) та населення (інколи більше 10 мільйонів), звична схема одноімпульсного міста, урбаністичні якості якого залежать від зв'язку його тканини

із центром, втрачає свій традиційний зміст. Ідеї так званого поліцентризму, що розроблялись ще у модерністському містобудуванні (поряд із концепціями “дезурбанізму”), натикались на об’єктивну неможливість нових субцентрів конкурувати із основними через відсутній досвід історичного ускладнення системи.

У такій ситуації можна констатувати дві принципові можливості. Одну із них описав А. Лефевр, і вона полягає у наслідуванні та копіювання периферією (“ізотопією”) всіх характеристик вже складеного центру. Таким чином, нашаровані ускладнення притаманні центру, ніби реплікуються у просторі навколишньої периферії, дозволяючи їй “перестрибнути” кілька фаз еволюційного ускладнення. (В чомусь подібним є досвід Барселони ХІХ століття).

З іншого боку, можна говорити про ймовірність імпульсного розвитку окремих, найбільш придатних для цього районів периферії (“ізотопії”), при якому невеликі фрагменти урбаністичної структури насичуються всіма варіантами вибору, характерними для центру, з подальшою перспективою саморозвитку території. Такий спосіб дає можливість залучити централізоване управління муніципальних чи інвестиційних ресурсів для розбудови імпульсних вузлів та налагодити систему підтримки майбутнього саморозвитку всього ареалу.

У першому випадку результатом з великою імовірністю стане універсалізація містобудівної тканини та перетворення її на структуру, котру можна умовно назвати *моногенною*. Фактично історична “центральність” сприймаємо як шаблон для численних повторів, варіації яких зведені до деталей та незначних відмінностей, пов’язаних із мінливістю рельєфу. У другому випадку міська структура, передбачувано, набуває характеру суми “тетеротопій”, котрі об’єднані спільними правилами адміністрування, комунікацій та медійною легендою (прикладом може служити Лос-Анджелес). Таку містобудівну структуру можна умовно назвати *ойкуменною* (середовище

різноманітності об'єднане дотриманням найбільш основоположних принципів існування).

Ця сума матеріалів свідчить про існування своєрідного передчуття іншого типу урбаністичних стратегій, котрі резонують із формаційними змінами економічної та соціальної системи межі XX – XXI століть. Безпрецедентний ріст території та чисельності крупних мегаполісів і криза модерністського директивного містобудування змушують з особливою увагою розглянути ці нові прояви, а також допомогти їхньому розвитку в актуальну систему знань із моделювання сучасних містобудівних процесів.

Висновки до першого розділу:

1. Виявлено, основні фактори трансформації сучасного урбаністичного дискурсу, котрі пов'язані із а) зміщенням балансу між представниками середнього класу та крупного капіталу, що підважує стабільність та дієвість нормативного поля адміністрування містобудівельними процесами; б) діяльністю технологічних компаній, котрі поширюють свою продукцію за допомогою урбаністичної аргументації; в) новими горизонтальними зв'язками між мешканцями, котрі виникли внаслідок розвитку нових видів комунікативної взаємодії.

2. Означено головні принципи структуризації масиву сучасного містобудівельного дискурсу на основі фактору хронологічно-галузевої фрагментації базової модерністської основи першої половини XX століття, котра впродовж наступних десятиліть пройшла шлях розмежування на окремі самодостатні сфери знань, що самоусвідомлювались як вихідні пункти для подальшої еволюції урбаністики. В зв'язку із цим було виділено чотири групи джерел, які можна окреслити як: *консервативний* (загалом відображають традиції закладені у модерністській традиції), *контекстуальний* (розглядають досвід окремої галузі як номогенний), *синтетичний* (здійснюються спроби поєднання та урівноваження різних галузевих досвідів в універсальну суму знань

та рекомендацій) та *перформативний* (пропонують відносно автономні від модерністської інерції шляхи моделювання сучасної містобудівної тканини).

3. Визначено, що одним із основних сегментів знань, котрі впливають на творення сучасного містобудівного дискурсу є аналіз еволюції соціосистеми (або соціально-економічної формації). Такого роду знання лягли в основу багатьох спроб їх інструменталізації на рівні містобудування, що, у свою чергу, стало причиною появи ряду урбаністичних програм. Встановлено, що такі джерела можуть бути поділені на три групи: *футуристичні* (розглядають формаційну трансформацію як гіпотезу, остаточне підтвердження якої належить майбутньому, проте її вірогідність впливає із абстрактно-логічної схеми, яку запропонували автори), *маніфестаційні* (мають стверджувальний та популяризаторський характер, і часто поєднуються із пропагуванням тих чи інших технологічних та інженерних вирішень, найчастіше із сфери комунікаційних та енергетичних інновацій) та *рефлексивні* (базуються на критичному аналізі вже здійснених на практиці формаційних перетворень).

4. Проаналізовано коло праць, котрі розглядають можливі шляхи трансформації модерністської урбаністичної парадигми з огляду на зміну домінуючої економічної моделі та конфігурації соціальних зв'язків. У цьому контексті виділено дослідження, які концентруються на явищах нової взаємодії локальних груп мешканців і використання їх потенціалу як ресурсу до постіндустріального переосмислення містобудівної тканини. Виділено різні форми теоретичного підходу до даної тематики, котрі варіюються від історичної ретроспекції античних міст, для яких характерний багатий набір місць соціальної взаємодії, до перспективних візій «нового урбанізму» та особочентричної економіки. Категорії якими визначаються цінності такого містобудування виступають «універсальна доступність», «пішохідне сусідство», «інфраструктура місцевих власників» тощо.

5. Окреслено сукупність накопичених наукових знань у галузі фрагментації традиційної містобудівельної системи з метою оптимізації доступу мешканця до

всього спектру пропозицій характерних для міського стилю життя. Зокрема у багатьох роботах виявлено тенденцію пов'язувати таку фрагментацію із феноменом самоорганізації локальних громад, представники яких вже залучені до нових більш гнучких форм зайнятості. За цих умов централізоване зонування, що лежить у основі генеральних планів міст, поступово змінюється набором локальних самодостатніх утворень, в яких більшість міських функцій перебувають у межах пішохідної доступності та мають замкнутий характер. В економічному та соціальному плані така містобудівна тканина, в чомусь нагадує скупчення сіл, межі яких накладаються одні на одних. Така тенденція ставить нові виклики перед урбаністичною теорією та вимагає внесення коректив до принципів загальноміської логістики та адміністрування.

6. Виявлено, що важливе місце у теорії сучасного містобудування займає тематика демографічної конвергентності, проблема якої постає в умовах постійно зростаючої чисельності міського населення та території, росту міграції і соціальної диференціації. Можна констатувати відсутність явного консенсусу щодо шляхів гармонізації співжиття різних, в тому числі потенційно конфліктних груп мешканців. Непевними також є джерела виникнення внутрішньо-міського протистояння, оскільки традиційне бачення його джерела як зовнішнього (міграція, історична спадщина, політична кон'юнктура) підважується роботами, що стверджують внутрішню природу цього явища. Збільшення розмірів міста веде до все більшої «індивідуалізації» окремих районів, солідаризації їх мешканців та, як наслідок, виникнення локальної ідентичності. Пропоновані способи трактування конфліктних частин містобудівної тканини варіюються від доктрини розчинення та дифузії до ізоляції.

7. Проведено аналіз доробку вітчизняних вчених, котрі працювали над тематикою сучасного містобудування. Визначено, що їх внесок можна розподілити на дві групи, одна з яких, представлена роботами, оперує категоріями модерністської урбаністики та за їх допомогою пояснює і трактує

перспективний розвиток крупних поселень. Інша спрямована на дослідження чинників населеності, розуміння яких прийшло із розвитком постіндустріальної науки. Вони концентрують увагу на таких явищах, як: спонтанність, саморегуляція, складні системи. У цьому контексті варто відзначити теоретичні здобутки вітчизняних учених у царині вивчення демографічної саморегуляції районного планування (І. Устінова), гідрографічна корекція містобудівельної системи (В. Вадімов), симбіоз аграрно-біосферного середовища із урбаністичним (Б. Черкес), відповідність структури якостей міського середовища структурі світів людини (М. Шолух).

8. Виділено три напрямки актуальної наукової думки, що наближаються до рівня нової урбаністичної парадигми. Першою з них є теорія К. Александера, що розглядає місто як розвиток та безкінечне ускладнення простого ядра, сформованого у свою чергу унікальним середовищем. Така теорія дає можливість розуміти урбаністику як онтологію імпульсів, дослідження яких відкриє шлях до управління ними. Другою є концепція «гетеротопії», джерелом якої є філософська спадщина М. Фуко. Її містобудівельним продовженням став ряд стратегій, які пропонують розглядати сучасне місто як різноманітність символів та визначень які воно генерує (наприклад Лос-Анджелес). Третьою є сприйняття населених місць як селекції у часі тимчасових скупчень великої кількості людей. Причинами таких скупчень можуть бути релігійні обряди, торгівля, освоєння природніх родовищ тощо. Новітня урбаністика може базуватись на знаннях, отриманих від дослідження причин того, чому одні спонтанні скупчення минули фазу тимчасовості та стали постійними, а інші – ні.

9. Визначено, що у тій частині сучасного містобудівного дискурсу, в якій містяться ознаки імпульсної стратегії містобудівельного розвитку можна виділити два типи перспектив. З одного боку, це поширення ознак та характерних рис центру поселення на всю урбаністичну структуру, яка, таким чином, набуває вигляду, котрий можна назвати *моногенним*. З іншого – міська структура, передбачувано, набуває характеру суми “гетеротопій”, котрі

об'єднані спільними правилами адміністрування, комунікацій та медійною легендою, набуваючи вигляду, який можна визначити як *ойкуменним*.

10. Виявлено, що сукупність опрацьованих матеріалів свідчить про існування передумов і окремих елементів іншого типу урбаністичних стратегій, котрі резонують із формаційними змінами економічної та соціальної системи межі ХХ - ХХІ століть. Для них характерне сприйняття міста не як взаємодії функцій, а як нестійкого балансу самодостатніх вузлів, розвиток, співіснування та пошук постійної пристосовуваності яких до мінливих умов інтелектуальної економіки, стає новим об'єктом містобудівного регулювання та адміністрування. Такі зміни, очевидно, є відповіддю не лише на зміну суспільно-економічної формації, але також на виняткові масштаби росту сучасних великих міст, обсяг яких часто співставний тепер із традиційним предметом розгляду районного планування.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІМПУЛЬСНОГО РОЗВИТКУ УРБАНІСТИЧНОЇ СТРУКТУРИ ВЕЛИКОГО МІСТА.

2.1. Містобудівна тканина ХХІ століття як об'єкт емпіричного аналізу.

Містобудівельна практика ХХ та початку ХХІ століття, як про це вже було сказано у попередньому розділі, характерна безпрецедентною в історії кількістю накопиченого матеріалу та досвіду. У кількісному вимірі до такого досвіду дотичні мільярди людей та практично всі континентальні групи розселення, за винятком Антарктики [243,283]. У такому контексті розроблення методології дослідження процесів трансформації містобудівної структури вимагає виокремлення пласту фундаментальних закономірностей, котрі не пов'язані із ситуативними факторами тої чи іншої локальної специфіки, а базуються на універсальних феноменах, котрі впливають із особливостей економічної та соціальної природи самої постіндустріальної епохи.

Однак, з іншого боку, перелік завдань поставлених у поданому дослідженні, пов'язує його не лише із явищами актуального нині становища урбаністики, але також і з тією його особливою якістю, яка названа імпульсним розвитком. Еволюція містобудування, демонструє значну кількість прикладів, для яких притаманними є відносно короткі проміжки часу, впродовж яких міста переживали стрімкий ріст населеності, економічного базису та інфраструктурного наповнення.

У зв'язку із цим структурування методологічних основ дослідження імпульсних факторів у розвитку містобудівного організму може бути розділена на два великі принципові масиви. З одного боку, *це визначення універсальних закономірностей розвитку постіндустріальної міської форми* (в межах яких простежуються приклади стрибкоподібного росту), а з іншого, *дослідження феномену стрибкоподібного розвитку міської системи загалом* (в його різних історичних проявах). Обидва ці масиви не можуть самі собою бути достатньою

підставою для висновків щодо вмотивованості гіпотези про стратегію імпульсного моделювання великого міста. Пов'язано це із тим, що у першому випадку ми маємо справу із неможливістю цілковито відокремити імпульсні фактори серед сукупності соціо-економічних (формаційних) чинників, а в другому, неможливо мати відносну впевненість у тому, що проаналізовані історичні приклади стрімкоподібного росту можуть бути застосовані в умовах актуальної соціально-економічної моделі. (Рис.2.1)

Таким чином, наступним завданням, котре стоїть перед методологічною побудовою роботи є пошук ефективної моделі синтезу цих двох масивів, що дозволило б науково ствердити можливість імпульсного розвитку великого міста у XXI столітті (або навпаки її спростувати). У дослідження вносимо елементи теорії зміни історичних соціально-економічних парадигм (формацій), а також розглядаємо тісно пов'язаного із нею феномену гіперурбанізації.

З огляду на зручність хронологічної структуризації, а також динаміки еволюційного накопичення містобудівного досвіду, початковим масивом даних, котрі аналізуємо у поданій роботі є дослідження феномену стрибкоподібного розвитку міської системи загалом. Пов'язано це також і з тим, що, як було виявлено дослідженнями особливостей формаційних моделей (аграрна, індустріальна, "інформаційна"), вони не змінюють одна одну в повному сенсі, але просто маргіналізують попередню, утворюючи таким чином суміщення формаційних пластів, з яких найновіший є одночасно домінантним [132,270].

Окремою частиною, дослідження, котре потребує методологічного пояснення є практичний досвід реалізації певних проектних ініціатив, в котрих автор брав безпосередню участь на прикладі моделювання окремих ділянок містобудівельної тканини Львова. Передовсім, вони пов'язані із створенням нових імпульсних вузлів навколо об'єктів інфраструктури призначеної для проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році. Цих об'єктів, головними з них є новий термінал Міжнародного аеропорту Львів ім. Данила Галицького та стадіон "Львів арена", не було передбачено в актуальних Генеральних планах (як

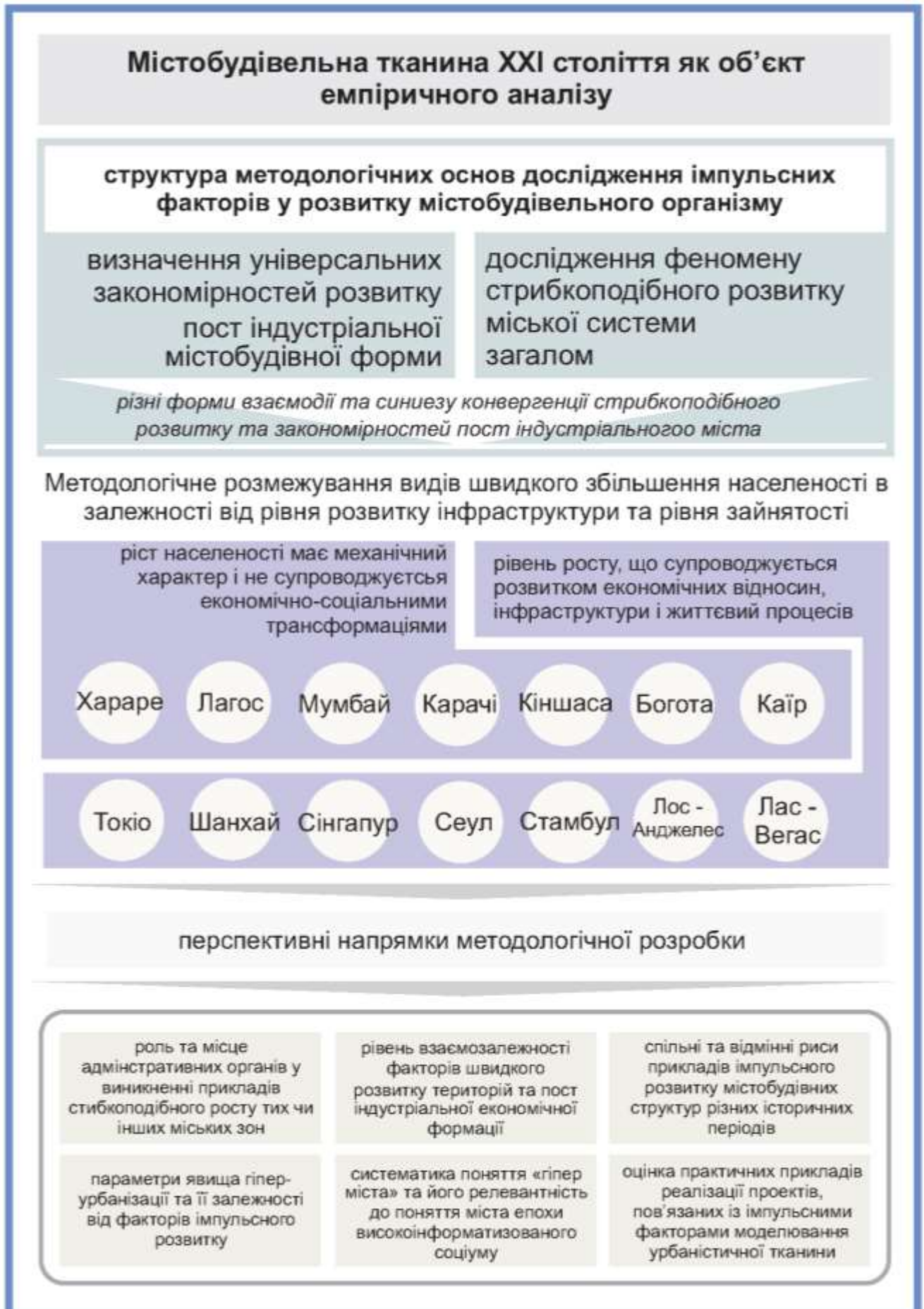

Рис. 2.1. Специфіка та проблеми формування методологічної бази дослідження

чинних, так і в проєктах), відповідно до яких аеропорт слід було перенести в один із населених пунктів області на відстані 25 кілометрів від центру міста, а розвиток стадіону мав відбуватись на базі наявних споруд – передовсім стадіону “Україна”. Ці нові об’єкти як нові містотворчі епіцентри можна вважати експериментальними прикладами іншого підходу до моделювання урбаністичної тканини, не пов’язаного із традиційною модерністською парадигмою.

Важливо зазначити, що місто у XXI столітті змінило спосіб своєї соціальної гравітації, чого не можна не враховувати під час вироблення методів його дослідження. Від початку процесу урбанізації спершу європейські, а потім північно-американські міста динамічно розвивались під впливом переносу сюди домінантного способу виробництва (яким стали індустріальні мануфактури та підприємства). Хоча індустріальні заводи займали значно меншу площу ніж сільськогосподарські угіддя, які до того були місцем провідної виробничої діяльності, вони вимагали значних територій, що привело до багатократного розширення площі міста і сегментній сепарації різних його функціональних ділянок. Однак, на межі XX - XXI століть, така структура (принаймні у країнах з високими показниками економічного розвитку) зазнала суттєвого переосмислення. Передовсім, це пов’язано із перенесенням великих виробництв в інші (переважно азійські) країни [242], а також зміною домінуючої форми виробництва, місце якої зайняло генерування інформації та різних видів обслуговування. У такому контексті для розвитку населених місць стало важливим не стільки зонування та сепарація різних функцій, скільки взаємодія різних груп населення із високим самодіяльним потенціалом. Це ставить перед дослідженням завдання розроблення такої методологічної бази, котра дозволить відстежити та проаналізувати здатність тих чи тих містобудівних організацій сприяти різним формам соціальної взаємодії із процесами стрибкоподібного урбаністичного росту.

Такий підхід зміщує методологічні акценти в бік простеження тих явищ та елементів існування сучасної містобудівної системи, котрі сприяють не простому механічному накопиченню людської маси у житлових кварталах, а професійній диференціації соціуму та виникненню нових форм їх соціально-економічної взаємодії. Отож, можна навести приклади тих ділянок містобудівної тканини, котрі частково сформувались та формуються навколо об'єктів інфраструктури для проведення Чемпіонату Європи з футболу у Львові [43], про які йшлося вище. Базові споруди тут мають виражений комунікаційний характер, зорієнтований на динамічну взаємодію різних суспільних груп, а їхні планувальні якості передбачають змішане використання.

Процеси в сучасному містобудуванні, котрі мають багато спільних рис, однак, демонструють цілий ряд негативних феноменів, котрі характерні, передовсім для економічно слабо розвинених країн. У першу чергу, це значне накопичення низькосамодіяльних груп населення, які не беруть участі у виробничо-економічній діяльності, котре спричиняє зниження безпеки, деградації інфраструктури та, як результат, занепаду міста. Прикладом такого занепаду може бути досвід столиці Зімбабве міста Хараре – одного із найбільших центрів ПАР Йоханесбурга, або також деградація центральної частини міста Детройта в США. У період домінування індустріальної економіки подібного роду групи населення, значною мірою, залишались за межами міст, з огляду на інерцію аграрного виробництва, а також, відсутність матеріально-житлової бази у містах. Однак, поступові зміни, пов'язані із ростом сфери послуг та інформаційного обміну, ріст середнього класу та інфраструктури, стали причиною збільшення фрагментації і мінливості в сфері зайнятості, що відкрило шлях до накопичення у містах населення, без стабільного місця проживання (оскільки таке місто давало можливості більш гнучкого пристосування).

У такому контексті методологія вивчення імпульсного розвитку сучасної міської структури повинна ефективно відділяти ті явища, котрі пов'язані із стрімким ростом міст внаслідок природної гіперурбанізації та масової міграції

жителів малих міст і сіл у крупні населені пункти від тих, котрі пов'язані із підвищенням якості міського життєпростору. Важливо відзначити, що у першому випадку, стихійне, хоч і стрибкоподібне збільшення кількості населення, як правило, не пов'язане із певними зовнішніми управлінсько-планувальними діями, а має характер одномірного експансивного процесу, в якому важко, а інколи неможливо, виділити будь-який імпульсний фактор у проектно-містобудівельному сенсі. У другому випадку, навпаки, стрибкоподібне підвищення якості міського середовища (одним із супутніх явищ якого може бути і ріст населення), як правило, пов'язані із зовнішніми управлінськими діями (як внаслідок діяльності структур влади так і активності представників громади), котрі дають поштовх до трансформації певної ділянки містобудівної тканини.

Таким чином, методологічна структура роботи може бути окреслена в рамках п'яти головних завдань, для кожного з яких мають бути визначені відповідні методи розробки. *Першим* із них є виявлення та аналіз прикладів стрибкоподібного розвитку містобудівної структури в історичній ретроспективі та згідно з хронологічним порядком. У цій частині дослідження базується на досить обширну базу матеріалів описового та документального характеру, картографічних, ілюстративних даних, а також різного роду аналітичних досліджень, котрі творять розвинутий дискурсивний матеріал, в тому числі й в рамках сучасної теорії урбаністики. Еволюційно-хронологічний аспект в такому випадку також виявляє ті фактори, котрі не лише вплинули на стрибкоподібне зростання тої чи тої містобудівної системи, але також і її занепад, якщо такий мав місце. *Другим*, є спеціальне дослідження прикладів стрибкоподібного розвитку урбаністичної тканини у межах сучасного (постіндустріального) містобудування, методи його зосереджені на досягненні двоякої мети. З одного боку, це визначення об'єктивної природи міста побудованого на економічних відносинах притаманних для високоінформатизованого суспільства. З іншого – виявлення тих специфічних факторів і рис, які можуть містити ознаки імпульсного розвитку в умовах надвеликих міст і в рамках процесу

гіперурбанізації, котра характерна для початку ХХІ століття. *Третім* напрямком методологічної розробки є вироблення дослідницьких прийомів, котрі б дозволили сформулювати картину синтезу загальноісторичних закономірностей імпульсного розвитку міст та тих особливих приметних рис, котрі визначають містобудування постіндустріальної епохи. Передовсім у тих випадках, коли мова про швидкий ріст певних ділянок міста та інфраструктурної мережі не пов'язаного із простим механічним збільшенням населення. Такого роду синтез повинен сприятиме формулюванню безпосередньо самих принципів імпульсного моделювання урбаністичної тканини великого міста. *Четвертим* напрямком можна вважати теоретичну аналітику та понятійне впорядкування елементів практичного досвіду автора у сфері моделювання містобудівної структури на прикладі Львова і пов'язаного із ним набору функціональних аналогій. У рамках поданої роботи такі матеріали мають допоміжний характер з огляду на не значний масштаб та надто вузькі для теоретичних узагальнень хронологічні межі. А відтак, отримані таким чином дані дають можливість посилити ті аспекти дослідження, котрі присвячено самому процесу інструменталізації містотворчого імпульсу, а також порівняти їх практичну ефективність із тими управлінськими заходами, котрі здійснюються у рамках модерністської містобудівної парадигми. *П'ятим* спрямуванням методологічної структури дослідження є аналіз, систематизація і розмежування матеріалів, котрі дають можливість виокремити позитивні та негативні приклади стрибкоподібного розвитку сучасної пост-індустріальної містобудівної тканини. У цьому контексті можна виділити два важливі аспекти цього напрямку. По-перше, це виявлення самого явища швидкого розвитку міст та феномену гіперурбанізації, окреслення ймовірних закономірностей еволюції і кількісних показників. По-друге, це визначення характеру впливу процесів надвеликого накопичення населення на функціонування системи життєзабезпечення міста, передовсім економічних відносин та стану інфраструктури. Ці два аспекти перебувають у прямій залежності із одним з основних завдань роботи, а саме

визначення самої конструктивної структури містотворчого імпульсу, або, іншими словами, мотивацій, котрі він повинен викликати в межах тої чи тої ділянки урбаністичної тканини.

Природа урбанізації, історія якої пов'язана із промисловою революцією ХІХ століття, показала, що кількісний ріст міст відбувається передовсім завдяки міграції населення із неурбанізованих (сільські населені пункти) та менш урбанізованих (невеликі міста та містечка) поселень. Однак, у випадку гіперурбанізації, котра передбачає не лише виникнення надвеликих міст, але і вирішальне зникнення малих населених пунктів, постає питання про демографічні межі гіперурбанізації та її подальше відмежування від самого факта значної кількості населення.

2.2. Методологічна структура дослідження стрибкоподібних змін містобудівної тканини.

Для виявлення та аналізу факторів, котрі можна трактувати як імпульсні, в масиві аналізу історичного розвитку урбаністики у поданій роботі застосовано, традиційний метод порівняльного аналізу, а також метод формаційної селекції. Для порівняльного аналізу використовуємо крупні населені пункти різних історичних епох, концентруємо увагу на тих, які характерні крупним масштабом та суттєвим значенням для соціально-економічного розвитку певної території чи макрорегіону. Очевидно, що з огляду на велику кількість вихідних матеріалів, порівняльний аналіз здійснюється лише серед обмеженого сегменту даних, котрі стосуються ретроспективного аналізу причин та інструменталізації швидкого росту містобудівельних структур. У цьому випадку відбір матеріалу здійснюється, передовсім, залежно від передбачуваного взаємозв'язку між швидкістю росту міста і специфікою його соціально-економічної системи. Такі крупні історичні урбаністичні утворення як наприклад Рим (епохи античності), Париж (епохи середньовіччя) чи Нью-Йорк (епохи нового часу), в рамках такого

методу не розглядаємо з огляду на відсутність ясно вираженого стрибкоподібного періоду їхнього росту.

Метод порівняльного аналізу поєднаний із формаційною селекцією, передбачає такі кроки: а) складення переліку крупних населених пунктів, що відігравали значення для певного географічного субрегіону в хронологічних рамках всієї історії науково опрацьованої історії містобудування; б) попереднє вивчення урбаністичної еволюціоністики вибраних населених пунктів та селекція стрибкоподібних періодів їх росту; в) окреслення соціально-економічної природи відносин в середині населених груп та їх порівняння із характерними рисами актуальної на той момент формаційної моделі; г) накладання результатів такого порівняння із хронологічною динамікою імпульсних періодів розвитку тих чи тих містобудівних структур. У рамках порівняльного аналізу, розглядаємо також динаміку занепаду (якщо такий мав місце) містобудівельних структур, виникнення яких пов'язано із імпульсними фазами розвитку. Береться до уваги зіставлення раніше визначених формаційних чинників швидкого розвитку та хронології занепаду урбаністичної системи. (Рис.2.2.)

Як вже було сказано попередньо, велика кількість матеріалу вимагає його оптимізації в межах цілей і завдань поданого дослідження. З огляду на це порівняльний аналіз поєднаний із формаційною селекцією, методологічно спрямований на узагальнення закономірностей та виявлення типових зразків формаційної імпульсної динаміки. Такий метод потребує завершення у вигляді виокремлення характерних типових зразків імпульсного містотворення, котрі ввібрали у себе об'єктивні перформативні прикмети. Отож, виникає потреба більш детального розгляду та структурному аналізу вужчого ряду обраних зразків як типових прикладів імпульсного містобудівного розвитку певних історичних періодів.

Значно складнішою є методологічна побудова тієї частини дослідження, котра присвячена визначенню універсальних закономірностей розвитку пост-

Рис. 2.2. Структура завдань методологічного опрацювання теми. Метод порівняльного аналізу поєднаний із формаційною селекцією.

індустріальної міської форми. Ця складність пов'язана із тим, що структура джерельної бази, котра належить до такого роду знань не має чіткої організації, а галузева природа впорядкування тих чи інших даних, радше ускладнює, ніж допомагає процес осмислення будь-якого універсального явища. Таким чином, можна говорити про необхідність вироблення власного методу роботи із матеріалами, пов'язаними із постіндустріальною специфікою урбаністики, а також виявлення тих її елементів, котрі мають характер імпульсного моделювання.

В зв'язку із цим було розроблено метод, який можна умовно назвати *структурно-перформативним синтезом*. Його основним змістом є одночасне виявлення всіх можливих явищ, змістово пов'язаних із становленням і функціонуванням пост-індустріального міста та аналізом розвитку урбаністичної думки (як теоретичної, так і практичної) впродовж останніх десятиліть. Для спрощення роботи із великою кількістю матеріалів, такий метод застосовувався лише до крупних поселень, які належать до категорії гіперміських утворень із населенням близько 10 мільйонів мешканців і більше.

Перший етап структурно-перформативного синтезу, має складну схематику, пов'язану із роботою в межах відразу кількох дискурсів, котрі визначають обсяг пост-індустріальної специфіки. На рівні наукових та публіцистичних матеріалів про це вже йшлося в попередньому розділі, що дозволяє говорити про певний концептуальний базис запропонованої методики. На його основі, проведено вибірку тих соціокультурних та економічних явищ, котрі складають собою суму матеріалів, присвячених як критиці індустріальної моделі соціально-економічних відносин, так і різні пропозиції щодо їхньої альтернативи. У цьому зв'язку варто виділити такі головні напрямки: а) концентрація уваги до довкілля; б) оптимізація енергетичної моделі; в) деієрархізація суспільних відносин; г) оптимізація високоінформатизованого обміну; д) спекулятивне утворення доданої вартості, е) глобалізація соціально-економічних мереж.

У сенсі поєднання цих напрямків із основними параметрами урбаністичного дискурсу навколо шляхів еволюції містобудування у ХХІ столітті, варто відзначити, що багато із них змістово пов'язані саме із критикою модерністського міста і спроб реформувати класичне містобудівне мислення Першої Афінської хартії. Концепція уваги до довкілля, початком якої стала консюмеристська книга кулінарного спрямування Рейчл Карсон, перетворилась на загальносвітовий рух, котрий зачепив багато системоутворювальних сфер модерністського суспільства саме тому, що еволюційно воно було вже повністю для цього підготоване. У сфері містобудування, валоризація довкілля отримала своє найперше вираження у реабілітації озеленення та розробці різних новаторських прийомів її впровадження в уже наявну містобудівну тканину. Надалі сформувався напрямок більш комплексного уявлення про урбаністичний ідеал як структуру, що виникає завдяки симбіозу із біосферою та певними визначеними параметрами повітря, води, шуму тощо. Оптимізація енергетичної моделі (б) спричинила виникнення нових містобудівельних концепцій пасивних кварталів та субурбійних районів, котрі однак не отримали широкого типологічного розвитку. Обширні дослідження, які проводились у цьому напрямку, привели до ефективної розробки, фактично, лише одного із міських типів забудови, а саме: заблокованої малоповерхової. Проте, згодом, напрямок оптимізації енергетичної моделі набув більшої багатоманітності і зачепив сферу транспорту (зменшення енерговитратності, залучення поновлюваних джерел), експлуатаційних якостей забудови (зменшення витрат на опалення та охолодження), фрагментація енергетичної системи міста за рахунок впровадження індивідуалізованих поновлюваних джерел постачання і тому подібні інновації. Деієрархізація суспільних відносин (в), що характерна створенням горизонтальних комунікативних зв'язків як альтернативної форми управління і підтримання життєдіяльності системи стала частиною пост-модерністського містобудівного дискурсу довкола переосмислення простору житлових районів. Цінності індивідуальності та общинності стали набувати

нової ваги, як позитивна альтернатива модерністській типовості та утилітаризму. Хоча на першому етапі ці цінності виражались, в основному, у вигляді спрощених відтворень різних домодерних планувально-просторових рішень, однак, згодом, стали з'являтися як нові концепції трансформації невеликих ділянок (переважно зони змішаного використання, багатофункціональні моли, мінливі громадські простори), так і більш масштабних утворень нових форм квартальної та субурбійної забудови, відродження агоратрофних площ і просторів ("Новий урбанізм") тощо. Крім того, виник феномен партисипаційного проектування, що виріс із меж невеликих приватних об'єктів до рамок трансформації окремих ділянок містобудівної структури (Александро Арравена) [279]. До цієї ж категорії належать горизонтальна самоорганізація, що звузила можливості традиційних інституцій з управління містом, котрі виникли впродовж ХХ століття і здійснювали крупномасштабне регулювання урбаністичної тканини на принципах функціонального зонування і централізованого управління.

Дещо складнішою є робота з даними, котрі пов'язують містобудівний дискурс із оптимізацією високоінформатизованого обміну (г). На нинішньому етапі накопичення відповідних знань, неможливо говорити про ясну схематику інтеграції інформаційних систем у простір сучасного міста. Разом із тим варто відзначити цілий ряд фактів, котрі свідчать, що процес перетворення міста у велику електронну систему обміну даними активно відбувається, передовсім у крупних центрах економічно розвинених держав. Передовсім це системи безпеки, транспорту, навігації, громадських сервісів тощо. Планувально-просторові аспекти тут відіграють другорядну роль при основній увазі до самих індивідуумів, поєднаних цією системою.

Спекулятивне утворення доданої вартості (д), як елемент постмодерної реальності тісно пов'язане із ростом ефективності виробництва та природній реакції капіталістично-ринкової економіки, спрямованої на захист високої прибутковості при зменшенні виробничих витрат. Ця реакція дала імпульс

великій кількості явищ культури, спрямованої на додаткову валоризацію товарів та послуг завдяки надання їм статусної вартості. У містобудівному контексті, вплив цих процесів можна постежити в розмиванні категорії прогресивного бачення предметно-просторової спадщини. Різні способи конструювання престижності сприяли розширенні можливостей стилістичного вибору та, відповідно, реабілітації історичних домодерністських естетичних моделей. Як наслідок, різко підвищилась увага до консервації та відтворення історичних архітектурних пам'яток, перелік і типологія яких значно зростає. Поступово відбувався процес змішування модерністських та домодерністських прийомів і у містобудуванні. Важливе місце зайняла реабілітація квартальної забудови, ущільнення житлової тканини та відродження форматів змішаного використання невеликих фрагментів міської території, характерного для доіндустріальних міст і до практики функціонального зонування великих масивів міської території. Крім того, можна відзначити спекулятивне міфотворення довкола певних міських територій чи цілих населених пунктів, котра спричинила ріст доданої вартості товарів тут або проданих, або, в значно рідших випадках вироблених у певному місці. Це стало фактором особливо стрімкого розвитку таких, переважно, центральних ділянок, котрі перетворились на місце концентрації інвестицій містобудівельної перформації.

Значний вплив на практику сучасного містобудування справила глобалізація соціально-економічних мереж (e), хоча вплив цей не мав професійно-доктринального характеру. Інтенсифікація загальносвітового обміну товарами, капіталами та послугами, разом із значним прогресом комунікативних технологій сприяла швидкому накопиченню досвіду та знань, в тому числі й у сфері урбаністики. Це, в свою чергу, стало причиною певного роду гомогенізації всього масиву світових містобудівельних практик, принаймні у розвинених країнах, де була існувала інституційна та фінансова можливість їх реалізації. Проте, можна відзначити, що такий процес в значною мірою відбувався й у модерну епоху, для якої характерними були спроби розробки універсальних

принципів урбаністичного проектування, для всіх міст світу (подібне можна сказати і про архітектуру - так званого “інтернаціонального стилю”). Модерністська тотальність, однак, була замінена в період постмодерну та високоінформатизованого суспільства на гнучкий та мінливий потік подієвих проектних явищ, універсалізація яких у світовому масштабі стала можливою лише завдяки суттєвому вдосконаленню глобального інформаційного обміну.

Варто зауважити, що таке вдосконалення, незважаючи на свою дійсність у глобальному масштабі, не всюди було наслідком універсалізації позитивного досвіду. У тих середовищах, котрі потерпали від відсутності чесної конкуренції та неефективного управління, глобальний інформаційний обмін не приводив до практичної реалізації позитивних проектних практик. Це стало причиною видимої різниці між гіперурбаністичними структурами економічно розвинених країн та країн так званого “третього світу”. Однак, за умови високої концентрації капіталу в руках невеликої кількості локальної еліти, переважно згуртованої навколо авторитарної системи управління, окремі, одиничні елементи позитивної універсалізації можуть потрапляти і у такі, відносно закриті системи.

Як вже було сказано вище, важливою, з погляду методології є зіставлення та синтез двох цих, вищенаведених аналітичних частин. Тут, на перший план висунуто проблему дискурсивної несумісності двох пластів інформації, один з яких має хронологічно-послідовну природу, а інший вузько-темпоральну, що розкривається в основному територіально і кількісно. В цьому випадку, неможливо говорити про надійність методу пошуку аналогій, оскільки у різних контекстах, вони можуть мати різне значення і зміст. Основний ґрунт для такого роду синтезу можна шукати у самій накопичувальній діалектиці розвитку системи економічного життєзабезпечення міських поселень, для яких характерним є накладання різних виробничих моделей в ході її еволюції, без остаточної відмови від попередньої.

Таким чином, увагу слід зосередити на розширенні відмови від суто формаційного підходу, який концентрувався лише на домінуючій економічній

моделі, як на ексклюзивній, відносно якої здійснювалась оцінка розвитку урбаністичного організму. У такому вигляді, методологічною основою синтезу імпульсних факторів у розвитку сучасного великого міста виступає суміщення всіх явищ просторового наповнення містобудівельної тканини незалежно від того, яким чином вони ввійшли в актуальну систему соціально-економічного життєзабезпечення міста: чи то як домінантні чи то як другорядні. Серед цього набору, в подальшому, вибираються ті явища, котрі пов'язані із стрибкоподібними змінами містобудівної системи. Такий метод можна назвати методом *формаційно-конвергентного синтезу*. Одним із базових питань, пов'язаних із цим методом, є питання про ймовірність застосування у сучасному місті імпульсних факторів, котрі закорінені у тих соціально-економічних моделях, які втратили свій домінантний характер (аграрною та індустріальною). Застосування цього методу показало, що можна говорити про існування чинників імпульсного розвитку, котрі не пов'язані на пряму із способом здійснення виробничих відносин, та навпаки, ці взаємовідносини лише по-іншому їх інтерпретують.

Соціокультурний контекст, який створюють в своїх межах різні колективи і солідарні групи, може бути фактором швидкого розвитку, природа якого пов'язана із психологічною прив'язаністю або підвищенням рівня самотлумачення. Хоча такі фактори, задіяні самі собою, як правило не мають довготривалого ефекту, вони, проте, цілком відповідають поняттю імпульсного типу розвитку містобудівельної структури. Разом із тим, у тих випадках, коли відбувається поступове залучення ефективних методів виробничих відносин та системи адміністрування, такі населені пункти, отримують додаткової ваги у конкуренції із сусідськими центрами, за більш-менш зіставному рівні інших показників.

Можна сказати, що такий метод виражається у пошуках тих форм імпульсного розвитку містобудівної структури, котрі детерміновані трьома факторами: стрибкоподібним ростом міста через засвоєння ним прогресивних

форм виробничих відносин, ростом пов'язаним із об'єктивними характеристиками розташування та ростом пов'язаним із особливою соціокультурною вартістю. Ці три принципові напрямки можна вважати початковим рівнем розроблення теорії імпульсного моделювання урбаністичного утворення, котрі, проте, потребують подальшого опрацювання, уточнення і перевірки, про них буде описано наступних розділах поданої роботи.

На сьогодні формаційно-конвергентний синтез дає можливість виділити і сформулювати два рівні теорії імпульсної стратегії моделювання містобудівної тканини. Перший із них розглядає загалом всю суму факторів, котрі можна вважати імпульсними в контексті історичної еволюції містобудування. Цей рівень важливий як теоретичний феномен і вихідна база знань, необхідна для розвитку та пристосування імпульсної стратегії в майбутньому. Другий із них концентрується на виділенні тих чинників, котрі мають бути задіяні у безпосередній інструменталізації імпульсної стратегії в умовах сучасного міста XXI століття, детермінованого принципами постіндустріальної економіки та високоінформатизованого суспільства.

У низці загально-наукових та спеціальних методів теоретико-аналітичного характеру, що були описані вище, специфічне місце займає розгляд безпосереднього досвіду практичної реалізації містобудівних перетворень, що містять риси імпульсності. Як вже зазначалось вище, за участі автора цього дослідження було реалізовано низку подібних проектів у Львові, передовсім пов'язаних із трансформації міської інфраструктури в рамках підготовки до проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році. З огляду на інституційну та фінансову складність такої трансформації в рамках традиційної модерністської парадигми, було запропоновано використати окремі харизматичні об'єкти як імпульси подальшого регульовано-стихійного розвитку певних великих ділянок міської тканини. Базовими в цьому досвіді стали споруди Міжнародного аеропорту Львів та стадіону "Львів-Арена". У порівнянні із модерністською містобудівною схематикою, котра передбачала деталізовану

масштабну планувальну програму із великим ступенем регуляторної регламентації, у даному випадку мова про створення гравітаційного ядра, подальша реалізація потенціалу якого залишалась відкритою для пропозицій від інвесторів. Військове протистояння з Росією, що слідувало за перемогою Революції Гідності 2014 року, не дало повною мірою розвинути закладеному в такого роду стратегію містотворчому потенціалу. Однак, аналіз подальшого розширення та освоєння цих зон може свідчити про те, що навіть за досить несприятливих умов, навколо об'єктів гравітаційних ядер почав відбуватись процес спонтанного накопичення об'єктів змішаного використання та почала формуватись локальна територія великого вибору.

У рамках цього досвіду, з'явилась можливість говорити про ще одну спеціальну методику дослідження, котра полягає в аналізі еволюції території навколо об'єктів гравітаційних ядер, які відіграють роль локальних інструментів імпульсного моделювання, яку можна назвати методом *стадійного аналізу*. Його головним змістом є фіксація стадій наповнення локального навколишнього простору тими чи іншими функціями початковим умовним етапом яких є рівень проведення базових інфраструктурних комунікацій, а умовним кінцевим етапом є сформована містобудівельна тканина змішаного використання та широкого вибору. Важливим є також дослідження процесів трансформації самих джерел містобудівного імпульсу, внаслідок їх зіткнення із реальною кон'юнктурою актуальних суспільних відносин. Як показав досвід двох базових об'єктів, котрі розглядаємо, з часом чітка функціональна природа цих об'єктів починає доповнюватись та навіть трансформуватись як завдяки додаванню тимчасових, так, інколи, і стаціонарних ролей не пов'язаних із початковим задумом. Цей феномен, може служити додатковим аргументом на користь схематики імпульсної стратегії, яка не розглядає містобудівну тканину в рамках проектно-регулятивної тотальності, а сприймає її як точково ініційований процес, подальший перебіг якого не має наперед передбачених наслідків і в подальшому спрямовується лише окремими фрагментарними втручаннями. (Рис. 2.3.)

Метод структурно-перформативного синтезу

виявлення явищ пов'язаних із становленням містобудівного дискурсу межі ХХ - ХХІ століть

гіперміські структури

основні напрямки теоретико-експериментальної думки

концентрація уваги на довкілля	оптимізація енергетичної моделі	деієрархізація суспільних відносин
оптимізація високоінформатизованого обміну	спекулятивне утворення доданої вартості	глобалізація соціально-економічних мереж

Метод формаційно-конвергентного синтезу

Метод стадійного аналізу

фіксація стадій наповнення локального навколишнього простору тими чи іншими функціями початковим умовним етапом яких є рівень проведення базових інфраструктурних комунікацій, а умовним кінцевим етапом є сформована містобудівельна тканина змішаного використання та широкого вибору.

дослідження процесів трансформації самих джерел містобудівного імпульсу, внаслідок їх зіткнення із реальною кон'юнктурою актуальних суспільних відносин

виникнення міста Хейхе (КНР), та його стрімкий розвиток навколо комплексу торговельних центрів

Рис. 2.3. Методи структурно-перформативного синтезу, формаційно-конвергентного синтезу, стадійного аналізу

Відповідно до такої специфіки, аналіз протоімпульсних ініціатив на прикладі Львова не може мати категоричних оціночних визначень. У такому випадку варто говорити про той чи той ступінь змінності навколишнього ареалу відповідно до пост-індустріальних урбаністичних принципів. У випадку стадіону “Арена Львів” можна говорити про двоякі наслідки появи гравітаційного ядра, з одного боку, це певний ріст спонтанного освоєння простору окремими видами видовищної та субкультурної активності, а з іншого, це значний ріст житлової забудови в основному середнього ступеня щільності. Такі особливості, свідчать про успішний початок виконання імпульсним (гравітаційним) ядром своєї містотворчої функції, яка, однак, володіє відносно невеликим ступенем змішуваності функцій та іншими рисами постіндустріальної урбаністичної парадигми. Дещо по-іншому відбувся розвиток території довкола Міжнародного аеропорту “Львів”. Тут почав складатись комплекс об’єктів, котрі мають виражений громадсько-орієнтований характер [79], хоча з огляду на вище згадані причини, їх будівництво та введення в експлуатацію не було здійснено у повному обсязі. Проте, такий приклад можна вважати більш інформативним з погляду мети поставленої у поданій роботі. Характер регулятивно-спонтанного освоєння територій навколо згаданих двох об’єктів має і інший вимір, а саме, вплив на формування економічних взаємовідносин в межах сформованих та перспективних ареалів, які її оточують. Загальноміський характер функцій в них закладено, а також зорієнтованість до глобальної відкритості створює не лише просторово-планувальне, але також і соціально-економічне гравітаційне поле навколо імпульсних центрів.

2.3. Методологічні підходи дослідження містоперетворюючих явищ великого міста XXI століття.

В рамках розробки методологічної бази дослідження, одним із головних об’єктів уваги якого є феномен швидкого росту, важливим є також окреслення

оціночних категорій, в межах всього масиву аналізованих прикладів. Це пов'язано із тим, що механічний ріст населеності або виробничих можливостей не може бути визначено як достатні індикатори позитивного характеру імпульсу. Виробництво та населеність, незважаючи на своє значення (особливо в індустріальну епоху), стали основними об'єктами критичного переосмислення містобудівної парадигматики ХХ століття, про що частково йшлося у попередньому розділі. Для методологічної структури важливим є фіксація різниці між тими урбаністичними ареалами, котрі зуміли, крім накопичення населення і виробництва, сформувати розвинену інфраструктуру і тими, які не змогли. Фактично мова про відмінність між великими містами, які здійснили перехід до стадії “суспільства споживання” і тими, становище яких можна назвати “суспільством виживання” [56, 5].

Враховуючи вищесказане, в рамках роботи, було використано метод *вартісно-оціночного відбору*, зміст якого полягає у аналізі новоутворених урбаністичних ареалів з погляду вартості землі та житла. Показник вартості було обрано з огляду на відносну об'єктивність відображення інфраструктурної ефективності та якості утвореного життєпростору. Однак, така оцінка можлива лише в умовах аналізу прикладів сучасного містобудування, точніше того, котре залучене у систему глобалізованих економічних відносин. Відтак, із такого методу вилучено весь матеріал, що стосується розвитку міст у допостмодерну епоху, тобто до останньої чверті ХХ століття. У результаті було проведено розподіл міст на три категорії: міста з високим ступенем інфраструктурної ефективності, середнім та низьким. Ці дані лягли в основу подальших частин дослідження і більш детально наводяться у наступних розділах роботи. Тут, варто лише відзначити, важливість розмежування масиву отриманих даних на дві категорії: залежно від ступеня проектної спрямованості імпульсного характеру трансформацій. Для цілей поданої роботи, важливим було простежити ступінь залученості адміністративних інституцій у здійснення таких трансформацій та, з іншого боку, роль стихійних процесів та процесів

самоорганізації (мешканців або тих чи інших локальних ділових кіл). Це дає можливість оцінити ступінь об'єктивної зумовленості факторів, котрі стали чинниками стрибкоподібного розвитку і їх вмотивованості закономірностями постіндустріального економічного укладу.

Суттєвою частиною методологічного підґрунтя роботи стало ознайомлення із прикладами імпульсного розвитку, яке може бути пов'язане із традиційним методом, для позначення якого використовують дещо загальний термін – *натурні обстеження*. У рамках цього методу було обстежено та проаналізовано цілу низку гіперурбаністичних та урбаністичних утворень, серед яких: зона Великого Сан - Франциско (Сан-Хосе, Окленд, Берклі, Стенфорд, Пало-Альто, Сан-Матео, Фремптон, Аламеда, Хайвард та ін.), долина Лос-Анджелесу (Лонг-Біч, Голівуд, Вест-Енд, Санта-Моніка, Пасадена та ін.), ареал міст Сан-Дієго (Олд-Таун, Оушен-Біч, Коронадо, Поїнт-Лома та ін), Лас-Вегаса, Сієтла, Чикаго, Далласа, Нью-Йорка, Філадельфії, Маямі, Венеції, Рима, Мілана, Туріна, Стамбула (Бешикташ, Уськюдар, Кадикьой, Бакіркьой, Бахчілевлер та ін.), Стокгольма, Ванкувера (Фалс-Крік), Більбао, Афін (Нея Смірні, Нея Кападокія, Нея Іонія та ін.), Барселони, Лондона, Єрусалима (Кфар Давід, Нахалат, Ваді ал-Йоз та ін.), Будапешта, Відня, Белграда, Праги, Марселя, Парижа, Франкфурта-на-Майні, Варшави, Вроцлава, Осло, Тронхейма, Копенгагена та інших.

Серед цього переліку міст та урбаністичних утворень загалом переважають приклади тих чи інших форм стрибкоподібного розвитку населеності та інфраструктури, однак, також і приклади зворотних процесів – консервації населеності та традиціоналізації або внутрішньої переорієнтації економічної структури. Крім того, матеріал має значення для визначення поняття «міста – метрополії» в умовах гіперурбанізму.

У силу великої різноманітності матеріалу та його тісний зв'язок з різними історичними та економічним контекстами на цьому етапі результати було систематизовано за чотирма головними змістовими напрямками. Першим із них є оцінка рівня росту інтенсивності економічних відносин; наявність ділової

активності, концентрації виробництва (як індустріального так і інформаційного), розвиненість системи обслуговування. (Рис. 2.4.)

Наступним є виявлення рівня самодостатності того чи того району, в якому помітні ознаки стрімкоподібного розвитку. Під самодостатністю розуміється здатність певного локального району (визначеного можливістю пішохідної доступності) забезпечувати максимально широкий спектр функціонального вибору, пов'язаного із міським способом життя. На відміну від теоретико-практичної спадщини модернізму та його базового містобудівельного елемента «мікрорайону», тут ідеться про весь життєвий цикл людини, у модерністському місті, «мікрорайон» був місцем доступного побуту, потреби всього життєвого циклу забезпечувались лише для дітей та підлітків (пішохідна доступність до дитячих садків та шкіл). У проведених дослідженнях було звернено увага на такі (ймовірні) способи розвитку містобудівельних структур, які передбачають значно ширший спектр вибору для всіх вікових груп. Хоча процес створення такого роду самодостатності перебуває, загалом, у пошуковій стадії та стадії певних інтуїтивних інновацій, проте станом на друге десятиліття ХХІ століття вже можна говорити про взаємозв'язок між формуванням (чи то у стихійному чи у централізованому варіантах) простору універсального вибору та стрімким ростом певних ділянок містобудівної структури (Сан-Хосе в Великому Сан-Франциско, Бакіркьой у Стамбулі, Лас-Вегас, Вест-Енд у Лос-Анджелесі тощо). Крім того, під самодостатністю також можна розуміти процес поширення локальної самоорганізації громад мешканців, та створення нових центрів ініціативно-управлінської гравітації на рівні районних чи квартальних общин.

Третім напрямком є виявлення рівня розвитку інфраструктури, з якою пов'язане поняття ефективності містобудівного середовища. Ріст населеності та розвиток інфраструктури, були тісно пов'язаними категоріями в умовах модерного міста, економіка якого базувалась на індустріальному виробництві, котре, у свою чергу залежало від кількості робітників (відносно низької кваліфікації). Таким чином, залежність розвитку міста від розвиненості

Метод вартісно-оціночного відбору

аналіз сучасних урбаністичних структур та утворень, розвиток яких мав імпульсний характер

вартість землі як основний показник

трансформація вартості землі в Окленді пов'язана із розвитком інфраструктури автобусного сполучення та транспортних вузлів

міста з високим ступенем інфраструктурної ефективності

міста з середнім ступенем інфраструктурної ефективності

міста з низьким ступенем інфраструктурної ефективності

Метод натурального обстеження

Венеція

Ерфурт

Лісабон

Сан -Франциско

Лос - Анджелеса, Сан - Дієго, Лас - Вегаса, Сіетл, Чикаго, Далласу, Нью - Йорка, Філадельфії, Маямі, Венеції, Риму, Мілана, Туріна, Стамбула, Стокгольма, Ванкувера, Більбао, Афін, Барселони, Лондона, Єрусалима, Будапешта, Відня, Белграда, Праги, Марселя, Парижа, Франкфурта на Майні, Варшави, Вроцлава, Осло, Тронхейма, Копенгагена та ін

ареали нового росту та стрімкої трансформації існуючої міської тканини пов'язані із виникненням житлових, культурно-дозвільних, фінансових об'єктів

Окреслення «внутрішнього» імпульсного спрямування, як наступної стадії зовнішнього росту

оцінка рівня росту інтенсивності економічних відносин концентрації виробництва

виявлення міських зон із змішаною формою зайнятості, де традиційна лінійна занятість поєднана із фрагментованою

виявлення рівня самодостатності того чи іншого району, в якому помітні ознаки стрибкоподібного росту

виявлення взаємозв'язку між районами, що пережили стрибкоподібний ріст та іншими міськими зонами

приклади внутрішньої імпульсної трансформації у міському середовищі Лос - Анджелеса

приклади внутрішньої імпульсної трансформації у міському середовищі Чикаго

Рис. 2.4. Методи вартісно-оціночного відбору, натурних обстежень, окреслення «внутрішнього» імпульсу.

індустріальних підприємств збігалась із його залежністю від кількості населення. Однак, в процесі розвитку інформаційних галузей та росту доданої вартості продукції, виробництво якої вимагало вищого рівня знань, відбувся відрив показників населеності від економічної ефективності. У постіндустріальну епоху ріст кількості мешканців міст відбувався завдяки гравітаційному полю утвореного найкращими умовами обслуговування та більшою кількістю *надлишкових благ* у порівнянні із неурбанізованою або низько-урбанізованою місцевістю. Таким чином, в постіндустріальному місті можуть виникати великі території із значним населенням зовсім не залученим ні у індустріальні, ні у інформаційні види виробництва. Такі території також можуть виникати за відносно короткий час, однак рівень життя у них вкрай низький. Тому виявлення інфраструктурних якостей новостворених міських ділянок, дає важливу інформацію про способи збалансування фрагментованої та нелінійної зайнятості інформатизованого суспільства із перебуванням великої кількості мешканців, котра у гіпермістах може складати більше десятка мільйонів осіб.

Останнім напрямком є виявлення взаємозв'язку між районами, виникнення яких мало стрибкоподібний характер, та рештою міського ареалу. У контексті поданої роботи цей взаємозв'язок є важливим з огляду на вищезгадану тенденцію, автономізації та самозамкненості певних локальних районів. Оскільки в сучасних умовах будь-який у тому числі імпульсний розвиток, спрямований на реалізацію очікувань високоінформатизованого соціуму, автономізація районів може стати загально прийнятою містобудівною реальністю. Однак, в умовах швидкого розвитку або розвитку, пов'язаного із економічним тяжінням певного об'єкту (аеропорту, торговельного центру, об'єкту дозвілля тощо), так самоізоляція та автоідентифікація можуть поставити питання про цілісність міського організму, особливо в умовах гіперміста, характерного великою територією розселення.

Окремою категорією об'єктів, які було залучено до такого методу, є приклади тих містобудівних утворень, розвиток яких є протилежним до

імпульсного. Це переважно історично сформовані міста не пов'язані із формаційними перетвореннями і концентрацією великої кількості високо-самодіяльного населення. Незважаючи на таку специфіку, вони є важливим матеріалом для наукового аналізу стосовно змісту і спрямованості міського адміністрування в умовах, загалом територіально та демографічно завершеного урбаністичного організму. Такий організм так само можна назвати ефективним у випадку наявності розвиненої інфраструктури та економічно сталої системи. Постійне перепрестосування вже наявної урбаністичної предметності так само може відбуватись завдяки націленого моделювання певного фрагменту містобудівної території. У цьому випадку із суто емпіричних показників оцінки міського середовища вони трансформуються у соціо- та антропоцентричні, і зосереджуються на поняттях відповідності консенсусним уявленням про стиль життя тієї чи іншої епохи (тут маємо на увазі не лише довгі часові періоди домодерних суспільств, але і короткотривалі тенденції притаманні модерному, а особливо високоінформатизованому соціуму). Такі «внутрішньо» спрямовані імпульси є також важливим матеріалом для дослідження, з огляду на перспективу припинення росту населення у гіпермістах, що може відбутись після того, як процес «остаточної» урбанізації буде підходити до свого завершення. За наявності доміантної тенденції «механічного», а не природнього збільшення населення в крупних містах, вичерпання його ресурсів призведе до зупинки, а потім скорочення населення міст. У такому випадку виникає питання про зміст поняття міського розвитку та методик моделювання подальшого існування його вже сформованої структури.

Висновки до другого розділу:

1. Визначено, що структуризація методологічних основ дослідження імпульсних факторів у розвитку містобудівного організму, може бути розподілена на два великі принципові масиви. З одного боку, *це визначення універсальних закономірностей розвитку пост-індустріальної міської форми* (в межах яких простежуються приклади стрибкоподібного росту), а з іншого -

дослідження феномену стрибкоподібного розвитку міської системи загалом (в його різних історичних проявах). Ці два масиви, однак, на практиці реалізують себе у тісній взаємодії та потребують комплексної наукової систематизації.

2. Окреслено низку негативних феноменів, котрі характерні, передовсім для економічно слабо розвинених країн. У першу чергу це значне накопичення низько-самодіяльних груп населення, які не беруть участі у виробничо-економічній діяльності, котре приводить до зниження безпеки, деградації інфраструктури та занепаду міста. Прикладом такого занепаду може бути досвід столиці Зімбабве, міста Хараре, – одного із найбільших центрів ПАР Йоханесбурга, або також деградація центральної частини міста Детройта в США. У такому контексті методологія вивчення імпульсного розвитку сучасної міської структури повинна ефективно відділяти ті явища, котрі пов'язані із стрімким ростом міст внаслідок природної гіперурбанізації та масової міграції жителів малих міст і сіл у крупні населені пункти від тих, котрі пов'язані із підвищенням якості міського життєпростору.

3. Виокремлено п'ять головних завдань, методичного опрацювання теми. *Першим* із них є виявлення та аналіз прикладів стрибкоподібного розвитку містобудівної структури в історичній ретроспективі та згідно з хронологічним порядком. *Другим* є спеціальне дослідження прикладів стрибкоподібного розвитку урбаністичної тканини у межах сучасного (постіндустріального) містобудування. *Третім* є вироблення дослідницьких прийомів, котрі б дозволили сформулювати картину синтезу загальноісторичних закономірностей імпульсного розвитку міст та тих особливих приметних рис, котрі визначають містобудування постіндустріальної епохи. *Четвертим* – теоретичне та понятійне впорядкування елементів практичного досвіду автора у сфері моделювання містобудівної структури на прикладі Львова і пов'язаного із ним набору функціональних аналогій. *П'ятим* – аналіз, систематизація і розмежування матеріалів, котрі дають можливість виокремити позитивні та

негативні приклади стрибкоподібного розвитку сучасної постіндустріальної містобудівної тканини. У цьому контексті можна виділити два важливі аспекти цього напрямку.

4. Описано метод порівняльного аналізу, поєднаний із формаційною селекцією, що передбачає такі кроки: а) складення переліку крупних населених пунктів, що мали значення для певного географічного субрегіону в хронологічних рамках всієї історії науково опрацьованої історії містобудування; б) попереднє вивчення урбаністичної еволюціоністики вибраних населених пунктів та селекція стрибкоподібних періодів їх росту; в) окреслення соціально-економічної природи взаємовідносин всередині населених груп та їх порівняння із характерними рисами актуальної на той момент формаційної моделі; г) накладання результатів такого порівняння із хронологічною динамікою імпульсних періодів розвитку тих чи інших містобудівних структур.

5. Систематизовано напрямки порівняльного аналізу котрі, зокрема, передбачають такі кроки: а) складення переліку крупних населених пунктів, що відігравали значення для певного географічного субрегіону в хронологічних рамках всієї історії науково опрацьованої історії містобудування; б) попереднє вивчення урбаністичної еволюціоністики вибраних населених пунктів та селекція стрибкоподібних періодів їх росту; в) окреслення соціально-економічної природи взаємовідносин всередині населених груп та їх порівняння із характерними рисами актуальної на той момент формаційної моделі; г) накладання результатів такого порівняння із хронологічною динамікою імпульсних періодів розвитку тих чи інших містобудівних структур.

6. Сформульовано розроблено метод *структурно-перформативного синтезу*. Його основним змістом є одночасне виявлення всіх можливих явищ змістово пов'язаних із становленням і функціонуванням постіндустріального міста та аналізом розвитку урбаністичної думки (як теоретичної так і практичної) впродовж останніх десятиліть. Для спрощення роботи із великою кількістю матеріалів, даний метод застосовувався лише до крупних поселень, які можна

вже зарахувати до категорії гіперміських утворень із населенням близько 10 мільйонів мешканців і більше. Виокремлено такі головні напрямки: а) концентрація уваги до довкілля; б) оптимізація енергетичної моделі; в) деієрархізація суспільних відносин; г) оптимізація високоінформатизованого обміну; д) спекулятивне утворення доданої вартості, е) глобалізація соціально-економічних мереж.

7. З огляду на те що, методологічною основою синтезу імпульсних факторів у розвитку сучасного великого міста виступає суміщення всіх явищ просторового наповнення містобудівельної тканини незалежно від того, яким чином вони включені в актуальну систему соціально-економічного життєзабезпечення міста - чи як домінантні, чи як другорядні, було сформульовано метод *формаційно-конвергентного синтезу*. Він полягає в тому, що серед цього набору, вибираються ті явища, котрі пов'язані із стрибкоподібними змінами містобудівної системи. Одним із базових питань, пов'язаних із цим методом, є питання про ймовірність застосування в сучасному місті імпульсних факторів, котрі закорінені у тих соціально-економічних моделях, які втратили свій домінантний характер (аграрною та індустріальною).

8. Як розвиток попереднього методу, з'явилась можливість говорити про ще одну спеціальну методику дослідження, котра полягає в аналізі еволюції території навколо об'єктів гравітаційних ядер, які відіграють роль локальних інструментів імпульсного моделювання, яку можна назвати методом *стадійного аналізу*. Його головним змістом є фіксація стадій наповнення локального навколишнього простору тими чи тими функціями, початковим умовним етапом яких є рівень проведення базових інфраструктурних комунікацій, а умовним кінцевим етапом є сформована містобудівельна тканина змішаного використання та широкого вибору. Важливим є також дослідження процесів трансформації самих джерел містобудівного імпульсу, внаслідок їх зіткнення із реальною кон'юнктурою актуальних суспільних відносин.

9. Окреслено метод *вартісно-оціночного відбору*, зміст якого полягає у аналізі новоутворених урбаністичних ареалів з погляду вартості землі та житла. Показник вартості було обрано зважаючи на відносну об'єктивність відображення інфраструктурної ефективності та якості утвореного життєпростору. Однак, така оцінка можлива лише в умовах аналізу прикладів сучасного містобудування, точніше того, котре залучене у систему глобалізованих економічних відносин. Відтак, із такого методу вилучено весь матеріал, що стосується розвитку міст у допостмодерну епоху, тобто до останньої чверті ХХ століття. У результаті було проведено розподіл міст на три категорії: міста з високим ступенем інфраструктурної ефективності, середнім та низьким. Ці дані лягли в основу подальших частин дослідження.

10. В рамках методу *натурних обстежень*, обстежено та проаналізовано цілу низку гіперурбаністичних та урбаністичних утворень, серед яких: зона Великого Сан - Франциско (Сан-Хосе, Окленд, Берклі, Стенфорд, Пало-Альто, Сан-Матео, Фремpton, Аламеда, Хайвард та ін.), долина Лос-Анджелесу (Лонг-Біч, Голівуд, Вест-Енд, Санта-Моніка, Пасадена та ін.), ареал міст Сан-Дієго (Олд-Таун, Оушен-Біч, Коронадо, Поїнт-Лома та ін.), Лас - Вегаса, Сієтла, Чикаго, Далласа, Нью-Йорка, Філадельфії, Маямі, Венеції, Рима, Мілана, Туріна, Стамбула (Бешикташ, Уськюдар, Кадикьой, Бакіркьой, Бахчілевлер та ін.), Стокгольма, Ванкувера (Фалс - Крік), Більбао, Афін (Нея Смірні, Нея Кападокія, Нея Іонія та ін.), Барселони, Лондона, Єрусалима (Кфар Давід, Нахалат, Ваді ал-Йоз та ін.), Будапешта, Відня, Белграда, Праги, Марселя, Парижа, Франкфурта на Майні, Варшави, Вроцлава, Осло, Тронхейма, Копенгагена та інших

11. Виділено чотири методологічних групи досліджуваних міських утворень, в яких більше не відбувається територіально-демографічний ріст, а імпульсний розвиток має «внутрішньо» спрямований характер. До них належить: а) оцінка рівня росту інтенсивності економічних відносин; наявність ділової активності, концентрації виробництва (як індустріального так і інформаційного), розвиненість системи обслуговування, б) виявлення рівня

самодостатності того чи іншого району, в якому помітні ознаки стрімкоподібного розвитку. У такому випадку під самодостатністю розуміємо здатність певного локального району (визначеного можливістю пішохідної доступності) забезпечувати максимально широкий спектр функціонального вибору, пов'язаного із міським способом життя, в) виявлення рівня розвитку інфраструктури, з якою пов'язане поняття ефективності містобудівного середовища (під яким розуміються способи збалансування фрагментованої та нелінійної зайнятості інформатизованого суспільства із перебуванням великої кількості мешканців), г) виявлення взаємозв'язку між районами, виникнення яких мало стрімкоподібний характер, та рештою міського ареалу.

РОЗДІЛ 3. ФОРМИ ТА ДОСВІД РОЗВИТКУ МІСТ ВНАСЛІДОК ДІЇ ІМПУЛЬСНИХ ФАКТОРІВ.

3.1. Змісто-поняттєва структуризація факторів перформативного творення крупного поселення.

Тривалий досвід містобудування, яке вважається однією із ознак існування цивілізованого суспільства [75,111], надає значний матеріал для аналізу динаміки та характеру розвитку його структур і еволюційних закономірностей. У цьому розділі будуть розглянуті ті із них, котрі засвідчують існування імпульсних факторів здатних суттєво вдосконалити та ускладнити урбаністичну систему на різних стадіях її вихідного стану.

Крім того, оскільки урбаністика до ХХ століття не мала таких масштабів та універсального поширення, головний масив аналізованого матеріалу перебуває у межах діади: один імпульс – одна містобудівна структура. Таким чином, у цьому розділі розглядаємо феномен стрімкого розвитку містобудівної структури за короткий проміжок часу під впливом чітко визначених факторів. Ці приклади містобудівного досвіду, однак, можуть мати різну оцінку їхньої ефективності, оскільки:

- а) не всі вони стали причиною усталеного росту і тривалих результатів;
- б) сам по собі факт значного збільшення населення не може вважатись позитивним показником, особливо у сучасну епоху, так званого гіперурбанізму, коли багато міст, що мають досвід стрімкого розвитку внаслідок імпульсних факторів не змогли вирішити базові соціальні проблеми значної кількості населення.

Розгляд історичного досвіду формування урбаністичних структур виходить із передумови виокремлення тієї групи населених місць, розвиток яких характерний двома ознаками росту – стрімкістю у часі та масштабністю за територією. Наявність цих ознак свідчить про існування вихідної причини, котра стала їх стимулом і котра може бути емпірично визначена.

Відтак, населені місця тут розподілено на дві категорії: *еволюційні* та *імпульсні* (рис.3.1), в обох випадках це складні системи, котрі містять ознаки гіперміста.

Під еволюційними розуміємо міста, що розвинулись поступово, без помітних еволюційних стрибків від початкового ядра, шляхом тривалого накопичення ускладнень. Переважно це історичні центри (Рим, Стамбул, Нью-Йорк, Каїр, Лондон, Сан-Паулу, Пекін тощо) або такі, що пройшли більш швидку еволюцію, однак без стрибкоподібних змін (Сідней, Сієтл, Хошимін, Тяньдзін, Фейсалабад, Лос-Анджелес тощо).

Під імпульсними маємо на увазі міста, для яких характерним є етап різкого пришвидшення розвитку, після чого спостерігається або стабілізація, або відносно уповільнення його темпів. З огляду на завдання, що поставлені у даному дослідженні саме ця група міст стане об'єктом подальшого розгляду. Разом із тим, важливо зазначити, що із розгляду було вилучено ті населені місця, стрімкий розвиток яких став наслідком модерністської спадщини тотального містобудування, котре розглядало можливість створення крупної урбаністичної структури з нуля, на основі разово розробленого генерального плану (Бразілія, Чіндігарх, Славутич, Ейлат, Астана, Нова Гута тощо). Пов'язано це із принциповим спрямуванням такого дослідження на пошук альтернативних до модернізму урбаністичних формацій та способів адміністрування міста, які будуть вільні від директивно-ієрархічної систематики індустріальної епохи. (Рис.3.2.)

Проведений у попередніх розділах аналіз джерельної бази та використані методи дослідження дають можливість говорити про чотири принципові фактори історичного містобудування, котрі можна розглядати як імпульсні, вони мали форму чітко виражених змін: *інфраструктурні, демографічні, економічні, міфотворчі* (рис. 3.3.). Кожен з цих факторів не є винятковим для досвіду того чи іншого міста (хоча часто лише один із них стає провідним рушієм стрибкоподібного росту поселення). В цьому випадку ідеться про

Спонтанна та імпульсна онтологія містобудівних систем

Спонтанні містобудівні утворення, що пройшли тривалу еволюцію

довготривала поступальна еволюція містобудівельної структури від початкового ядра без помітних стрибків.

Спонтанні містобудівельні утворення, що пройшли нетривалу еволюцію

короткотривала поступальна еволюція містобудівельної структури від початкового ядра без помітних стрибків.

Рис. 3.1. Змісто-поняттєва структуризація факторів перформативного творення крупного поселення.

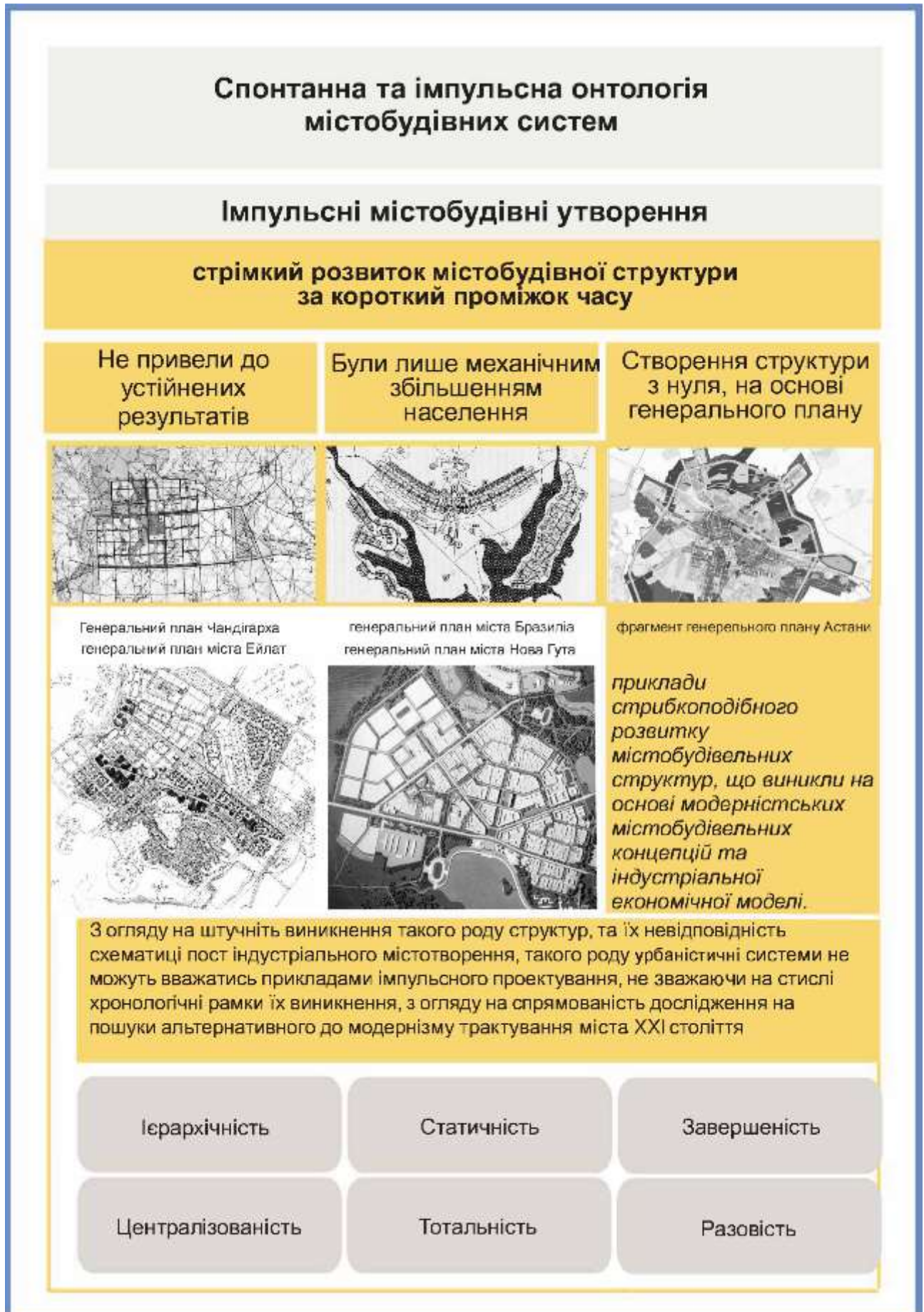

Рис. 3.2. Змісто-поняттєва структуризація факторів перформативного творення крупного поселення.

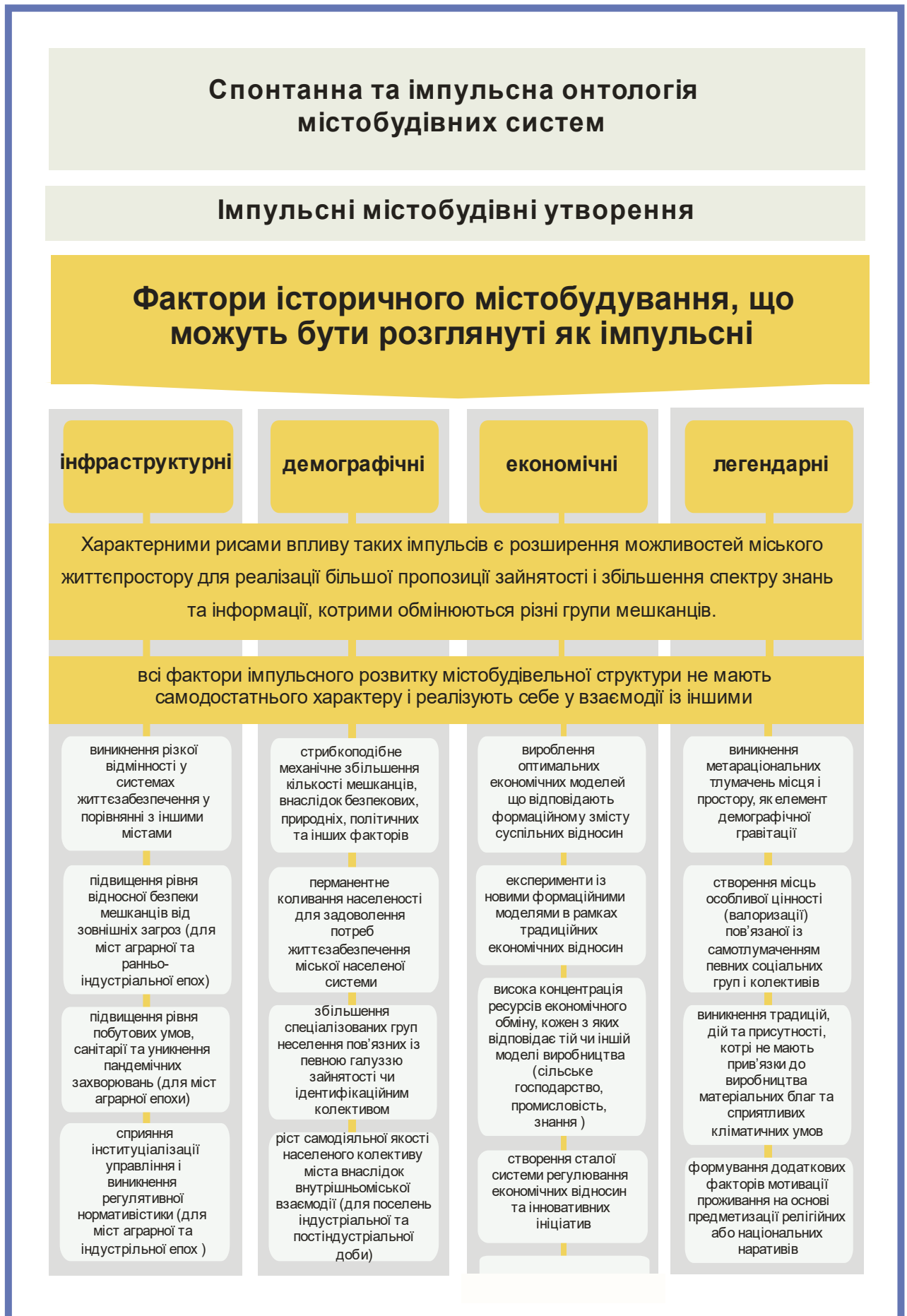

Рис. 3.3. Змісто-поняттєва структуризація факторів перформативного творення крупного поселення.

розшифрування характерних рис імпульсу, котрий, як буде видно далі, може мати різні наслідки залежно від тих історично-економічних умов, в яких він потім розвивається. Характерними рисами впливу такого імпульсу є розширення можливостей міського життєпростору для реалізації більшої пропозиції зайнятості та розширення спектру знань та інформації, котрими обмінюють різні групи мешканців.

Першими із низки подібного роду трансформацій є *інфраструктурні*. Під ними розуміємо радикальне переосмислення способів функціонування систем життєзабезпечення населеного місця, яке спричинило різке збільшення населення та диверсифікації зайнятості. Як правило, для його перетворення на фактор стрибкоподібного росту, він повинен містити принаймні тимчасово низку особливих якостей. Для інфраструктурного типу змін виділено три якості: *зручність, доступність та унікальність*.

Кожна із цих трьох якостей є самодостатньою, і появи її однієї досить для того, щоб інфраструктурна трансформація набула характеру імпульсу, однак часто такі якості виникають разом, доповнюючи та посилюючи одна одну. В ретроспективі історичного досвіду одним із найбільш яскравих прикладів поєднання інфраструктурних якостей може вважатись швидкий розвиток невеликого поселення Теночтітлан, котре станом на 1500 рік, через 175 років від свого заснування, стало, як вважається, найбільшим містом у тодішньому світі [149], або принаймні дорівнювало таким найчисленнішим населеним пунктам того часу, як Париж (історія якого на той час налічувала близько 1700 років) та Венеція (історія якої на той час налічувала близько 1100 років) [161].

Отож можна говорити про збіг лише двох останніх якостей інфраструктурної трансформації: доступності та унікальності. Незважаючи на важкі вихідні умови поселення, під впливом політичних та, ймовірно, релігійних факторів на невеликому болотистому острові посеред напівсоленого озера Текскако серед невеликої групи поселенців розвинулось вміння використовувати мул із дна для вирощування злаків, а також збільшувати

родючість завдяки живим організмам водойми. Поселення на маленькому болотистому острові стало швидко розростатись, а населення, що збирало на своїх плантаціях по кілька урожаїв на рік, збагачуватись та збільшуватись. Незважаючи на ріст населення, велика площа озера давала можливості широким верствам населення освоювати нові плантації, поступово розширюючи територію міста за рахунок площі водойми. Кожне з поколінь поселенців було свідком нового етапу ускладнення поселення, а правнуки засновників стали мешканцями центру крупної держави із великими можливостями для подальшого вдосконалення містобудівної структури завдяки використанню робочої сили значної кількості працівників. У результаті було прокладено дамбову систему, котра дозволила відвести від міста напівсолону воду та оточити прісною, а також прокласти ряд віадуків для забезпечення мешканців гірською питною водою. Ці чергові інфраструктурні зміни дозволили місту існувати як центр високо розвиненого життєпростору із значним обсягом можливостей для жителів (побутових, освітніх, культурних, релігійних тощо).

З іншого боку, варто відзначити, що одна із визначених якостей інфраструктурного імпульсу – зручність, не була характерною для цього міста. Ускладнена комунікація із навколишніми населеними пунктами, на перших етапах відігравала, частково, позитивну безпекову роль, однак, згодом, після трансформації у великий столичний центр та опанування обширними територіями, цей фактор перетворився на відчутну інфраструктурну проблему, яку частково намагались вирішити за рахунок спорудження дамб і насипів. Разом із тим, як ми побачили, цей недолік вирішальним чином не відобразився на ефективності інфраструктурного імпульсу детермінованого якостями доступності та унікальності.

Вплив якості зручності, як її розуміємо в цьому контексті, може свідчити історія урбаністичного розвитку Стокгольма, котрий став столицею Швеції лише у 1634 році в силу об'єктивної картини значення та впливу цього міста, незважаючи на існування древнього релігійно-політичного центру в Упсалі.

Стрімкий ріст Стокгольма, до якого після здобуття незалежності від Данії перемістилась королівська та архієпископська резиденції, пов'язаний із поселенням тут торгівців із Любека, котрі оцінили вигідне розташування поселення у горловині вузької протоки, що сполучала Балтійське море із великим водним басейном внутрішніх озер, котрі сполучали різні регіони центральної Швеції. З огляду на це, місто стало центральним пунктом накопичення та обробки головних товарів, які вивозились із країни – солі та міді. За період із середини 16 до середини 17 століття населення міста зросло із приблизно 3 000 до 30 000 мешканців [198].

Таким чином, інфраструктурні зміни навіть при неповній наявності всіх її виділених якостей здатні набути вигляду імпульсного стимулу, котрий спричиняє стрибкоподібний ріст населеного місця. Який може тривати доти, доки такого роду зміни не стануть нормою для інших поселень, що буває досить рідко, або не вичерпають свій ресурс. Прикладом такої інфраструктурної деградації може бути процес поступового зникнення інфраструктурних систем Александрії у IV - VI століттях. Місто було сплановано таким чином, щоб надати всім мешканцям доступ до прісного водопостачання системою підземного водогону, який живився нільською водою. Вся північна сторона міста була переобладнана у портову та припортову інфраструктуру, яка давала можливість брати участь у трансконтинентальній торгівлі між Середземномор'ям та басейном Індійського океану, завдяки тому, що канал сполучав гирло Нілу із Червоним морем. За сто перших років свого існування Александрія виросла із розмірів невеликого рибачього поселення до метрополії із населенням близько 500 000 жителів. Тут були наявні фактичні всі три фактори інфраструктурного імпульсу: зручність (ефективна транспортна мережа, комунікація із країнами середземноморського басейну та внутрішніми частинами Єгипту, надлишкова забезпеченість продовольством і безпекою тощо), доступність (великі урожаї пшениці із Нільської долини, значні запаси прісноводної риби у озері Маріот та морської із александрійської лагуни, густа мережа підземних каналів прісної

води тощо), унікальність (виняткове географічне становище та наявність адміністративного управлінського центру, давало можливість накопичувати багатства та ресурси із величезного ареалу, що простягався від Гібралтару до Індії). Однак, після кількох землетрусів та поступового замулення каналу між дельтою і Червоним морем, рівень води в лагуні піднявся, і вся портова інфраструктура опинилась під водою, систему підземних каналів прісної води було порушено, а адміністративний центр перенесено до форту Вавилон (нині Каїр). Всі ці фактори стали причиною того, що на момент османського завоювання у XVI столітті, місто, фактично повернулось до становища невеликого рибальського містечка із портовими укріпленнями [137]. (Рис. 3.4.)

До наступної форми змін, що можуть розглядатись як імпульсний фактор розвитку міста належать *демографічні* зміни. В даній роботі, однак, під такими змінами не розуміємо механічний ріст населення сам по собі – так чи інакше, більшість великих населених пунктів переживали період вищого від звичайного притоку населення. Під демографічними змінами маємо на увазі стрімкий ріст населення переселенців із інших міст та територій, котрі змінили соціальну, економічну та культурну структуру населеного пункту, вивівши його на більш досконалий рівень соціальних відносин.

Демографічні зміни, котрі призводять до таких результатів, часто не мають імпульсного характеру і визрівають поступово, як правило в результаті розміщення у такому населеному пункті осередку цивільного чи ідеологічного авторитету. Близькість до джерела прийняття важливих політичних та соціально значимих рішень переважно пов'язана із можливістю отримувати персональну вигоду тим, хто через таку близькість може впливати на деталі та умови таких рішень. З іншого боку, центри авторитету, рано чи пізно, стають місцями накопичення матеріальних багатств, що у свою чергу розвиває та урізноманітнює структуру зайнятості, приваблюючи нових мешканців перспективами (більшого) заробітку.

Рис. 3.4. Змісто-поняттєва структуризація факторів перформативного творення крупного поселення.

Разом із тим, такий процес, як правило, надовго розтягнений у часі, а будівництво готових крупних населених місць столичного статусу стало досяжним лише в епоху Нового Часу, коли для цього з'явилися фінансові та технологічні можливості, хоча їх результат не можуть бути визначені як прийнятні для вимог пост-індустріальної епохи. Ті історичні приклади, які є цінними для поданого дослідження, пов'язані із демографічними кластерами, котрі володіють великим перетворювальним потенціалом і за відносно короткий період часу, здатні сформувати нову якість життєпростору та комунікативної системи.

Головними якостями, які виділяються у рамках демографічної форми імпульсних змін, є *самодіяльність* та *солідарність*. Під самодіяльністю маємо на увазі здатність групи населення, що прибуло у місто самостійно працювати та розвивати муніципальне економічне багатство. Лише у цьому випадку, можна говорити про позитивні наслідки та імпульсний потенціал демографічного фактору. У зворотному випадку, незважаючи на ріст населення, інфраструктура і якості життєпростору зазнають деградаційних спотворень, що можуть привести до занепаду поселення, а згодом і відтоку мешканців. Прикладом такого процесу, може служити місто Детройт, про яке частково згадувалось у першому розділі поданої роботи. Через великий вплив низько-кваліфікованої робочої сили та вдосконалення технологій виробництва значна частина населення втратила здатність працювати на машинобудівних підприємствах, що були економічною базою міста. У результаті, велика кількість жителів, що не працюють, стала причиною росту злочинності та процесу виїзду більш освіченої та працездатної частини мешканців. Останньою стадією занепаду міста перед впровадженням заходів із його відродження стала деградація потенціалу того населення яке залишилось у місті, шляхом часткового виїзду до інших міст. (Рис.3.5.)

Наступною якістю, що виділяється у демографічному факторі є *солідарність*. Під нею розуміється здатність більшої та активної частини

Трансформації та зміни містобудівельної структури що мають імпульсний характер

Демографічні трансформації

трансформації, котрі змінили економічну та культурну структуру населеного пункту, вивівши його на більш досконалий рівень соціальних відносин

самодіяльність

здатність групи населення що прибуло, самостійно накопичувати муніципальне економічне багатство

Афіни

ріст солідарності та гомогенності функціонування міста

менш ніж за століття від половини XIX до XX ст. населення збільшилось у **200 разів** (в кінці 1920-х виросло на ~750 000 внаслідок появи переселенців із Малої Азії)

Філадельфія, Афіни, Нью-Йорк та інші міста розширилися у XX столітті шляхом будівництва периферійних осередків збільшення кількості житлових будівель.

План Філадельфійського міста демонструє гомогенну, концентровану структуру міста.

План Philadelphia має регулярну структуру з великою кількістю житлових будівель.

солідаризація самодійних груп на шляху розвитку Афіни внаслідок розселення переселенців із територій на яких у 1920-х роках сформувалась Туреччина державна

розселення паралельно збудовано спеціальних районів із регулярним плануванням та доступністю від центру району у 1,5 кілометра та із збереженням певних локальних особливостей

інтеграція величезних та галузевих значь селів в центри спеціальних районів у спеціальних районах в економічну систему міста та як наслідок, перетворення його із функціонального міста - метрополіса

поступове розширення локальних та районних особливостей переселенців у колективну солідарність мешканців Афіни при збереженні просторових елементів регіональної ландшафту

Переселенські райони що виникли в Афінах впродовж 1920-30-х років

Нел Філадельфія	Нел Тонія	Подоміфіліо
Нел Скірні	Нел Халкідона	Нел Скірні-Алпос

солідарність

здатність частини мешканців об'єднуватись заради безпеки, законності та локального патріотизму

Йоханнесбург

втрата солідарності та її наслідки

за **13 років** від заснування у 1886 до 1899 місто виросло до кількості **110 000** мешканців. У 1950-х роках було розроблено план жорстко сегрегованого розселення за расовою ознакою

Йоханнесбург розроблений для багатого мідного міста.

Особняк в Йоханнесбурзі, 1911 р.

Інтересів та зцінення расової солідарності шляхом локалізаційної

Виникли контрастні атмосфери між різними групами мешканців міста

лінеїзації сегрегаційних бар'єрів у 1995 році

Виникли атмосфери релакції і взаємності між різними сегрегованими групами. Значною мірою центру та економічної ситуації жителів забачення міста

Хараре

втрата солідарності та її наслідки

Столиця Зімбабве, колишнє колоніальне британське місто Салабері, досить вдало пройшло період трансформації після отримання країною незалежності

Інфраструктура міста Хараре, перетворена з регулярної структури міста Салабері на неструктуровану, що сприяло до функціонального міста.

План міста Хараре демонструє неструктуровану структуру з великою кількістю житлових будівель, великою кількістю житлових будівель.

Повільна розбитість у розширенні урбаністичних меж міста. Початок процесів інтеграції між різними групами жителів до регулярної структури. Перетворення на місто

Будова великої кількості нових будівель приватної власності, що привнесла у місто нову структуру житлових будівель. Початок процесів інтеграції між різними групами жителів до регулярної структури. Перетворення на місто

Рис. 3.5. Змісто-поняттєва структуризація факторів перформативного творення крупного поселення.

мешканців об'єднуватись навколо спільних інтересів високого рівня безпеки та дотримання законності, здатності до локального патріотизму і емоційної прив'язаності до свого населеного пункту як середовища наднаціональної, надрелігійної і надрасової ідентичності.

Аналіз урбаністичних процесів у епоху Нового Часу дає можливість говорити, що втрата солідарності може привести до важких наслідків для міського розвитку. Прикладом такого негативного процесу, може бути специфічна еволюція одного з найбільших міст Південної Африки – Йоханесбурга. Місто, що було засновано на хвилі “золотої лихоманки” ХІХ століття, можна вважати яскравим прикладом імпульсного формування населеного пункту, вздовж золотоносного рифу навколо якого виростали копальні та райони робітників і правлячого класу. За 13 років із часу відкриття покладів та заснування міста 1886 року і до початку другої англо-бурської війни у 1899 році населення зросло до 110 000 осіб. Однак вже тоді закладались основи і його майбутнього занепаду. Концепція розпланувальної структури базувалась на розмежуванні та частковій ізоляції різних груп населення за ознаками раси і багатства. Більша частина населення – переважно африканці та індійські переселенці – жили у відокремлених районах із низькою якістю життя, котрі різко контрастували із діловими та елітними районами білих мешканців. Після приходу до влади у 1948 році Національної партії контраст між групами ще більше посилювався внаслідок запровадження політики так званого “апартеїду”. Успіх партії було зумовлено страхом мешканців перед проникненням чорношкірих у традиційні міські райони та їх додатковий вплив з навколишніх сіл у міста. Йоханесбург було розділено на чіткі зони проживання білих та чорних, а для останніх введено суттєві обмеження на перетин кордонів зон відведених для проживання білим. Для ефективного видалення чорношкірих із ділових та елітних районів міста було побудовано окремі передмістя, в котрих встановлено режим суворого нагляду [232]. Масштаб сегрегації був досить

значним, так наприклад, у новостворене передмістя для чорних Соуето було переселено близько 70 000 осіб [196].

У силу таких чинників між двома расовими групами поступово наростала атмосфера конфлікту і ворожого протиставлення, так що спільна солідарність мешканців одного міста поступилась місцем расовій солідарності окремих груп та ворожій налаштованості одна до одної.

Після завершення епохи апартеїду та зрівняння у правах чорношкірих з білими у 1994 році конфліктні настрої та атмосфера реваншу призвели до виселення білих із раніше престижних та ділових районів Йоханесбурга, котрі поступово стали занепадати і там стихійно заселялись чорношкірі із колишніх передмість. Через занепад ділової та економічної активності нові мешканці центральної та багатьох інших частин міста стали переважно безробітними та криміналізованими [232]. З часом великі офісні будівлі остаточно перестали функціонувати відповідно до свого первинного призначення та перетворились на місця ночівлі та побуту безпритульних та асоціальних осіб. Незважаючи на цілу низку заходів, які муніципалітет намагався впровадити для виправлення ситуації, повернути повноцінну життєдіяльність основним ділянкам міста не вдалось, хоча в подальшому розвитку певних негативних явищ вдалось запобігти.

Дещо інша за складовим форматом, але не менш радикальна втрата солідарності спричинила руйнівні наслідки для містобудівельного розвитку Хараре, міста, в якому за півстоліття від середини ХХ століття до початку ХХІ населення збільшилось у вісімнадцять разів із 90 000 до 1 600 000 жителів.

Хоча в чомусь демографічна історія Хараре нагадувала Йоханесбург, однак тут вдалось уникнути значних конфліктів на міжрасовому та соціальному ґрунті. Довге перебування у складі Британської колоніальної імперії та Співдружності, котре приділяло увагу нейтралізації надмірних етнічних конфліктів дало можливість місту та всій країні відносно спокійно подолати етап переходу від колоніального статусу до незалежності. Разом із тим Хараре

поступово ставало епіцентром політичного протистояння прихильників та противників диктаторського режиму Роберта Мугабе, що зрештою призвело до гострого розділення міського населення на прихильників та противників визнання президентських виборів 2002 року, а потім і парламентських трьома роками згодом. Заворушення та делегітимізація місцевих органів влади стали причиною вимушеного формування спеціальної управлінської комісії, котра, за задумом, мала взяти на себе функції підтримання життєзабезпечення міста. Однак, тривалий конфлікт і система корупції у Зімбабве, не дали можливості повернутись до повноцінної роботи міської інфраструктури. Вивіз сміття, поточний ремонт, охорона здоров'я та інші важливі комунальні функції, фактично перестали працювати [284]. За деякими оцінками у 2009 році Хараре було визнано за найгірше місце для життя серед усіх крупних міст світу [277].

Демографічний фактор імпульсних змін містобудівельного розвитку повною мірою простежується в сучасній історії Афін, котрі на початок змагань грецького населення за незалежність налічували близько 4 000 мешканців (переважно албанської національності). Після того, як місто стало столицею утвореного у першій половині XIX століття, за підтримки західних держав Грецького королівства, почався процес його активного урбаністичного розвитку. В місті виникла низка репрезентативних адміністративних та освітніх будівель, регулярна мережа вулиць, проведені значні археологічні дослідження. Хоча статус столиці завжди притягує якусь частину населення, котрі задіяна у обслуговуванні державних інституцій та інфраструктури, однак на початок XX століття Афіни значно поступались іншим європейським столицям за показниками населення. Станом на 1907 рік у місті проживало 168 000 жителів [124], в той час як наприклад у столиці Італії, створеної на 30 років пізніше, Римі на 1910 рік проживало 500 000 жителів, у Берліні та Відні – більше 2 000 000 [181], в Парижі – 4 500 000, а в метрополії найбільшої колоніальної імперії світу, Лондоні, близько 7 000 000 [256] (всі дані теж датовані 1910 роком).

Суттєві зміни у економічному та демографічному становищі Афін відбулись протягом 1920-х років, коли у місто стали стікатись переселенці із Малої Азії (значні групи переселялись із Кападокії та Смірни). Внаслідок поразки греків під Анкарою та контрнаступу турецької армії, велика кількість місцевих жителів грецької національності покинули свої дома і вирушили на Захід рятуючись від переслідувань турків. Внаслідок політики обміну населенням між Грецією та Туреччиною, що мала нейтралізувати постійне напруження та небезпеку у міжнаціональних відносинах обох країн, 1 500 000 греків були переселені у Грецію, а близько половини від цієї кількості оселились в Афінах.

Таким чином, станом на 1928 рік населення міста склало вже більше 800 000 мешканців (менш ніж за століття кількість жителів Афін зросла у 200 раз). Прибулі переселенці належали до трьох різних етнічних груп греків, котрі говорили трьома різновидами грецької мови – кападокійською, понтійською та демотікою. Урбаністична структура міста, що розвивалась поступово і відповідно до об'єктивних темпів росту столиці, не була пристосована для розміщення такої великої кількості нових мешканців. У результаті, почалось проектування та розбудова нових кварталів, котрі часто призначались для представників лише однієї етнічно-мовної групи переселенців. Так, зокрема, з'явилися райони Нова Іонія та Нова Смірна, Нова Халкідона, Нова Філадельфія.

Квартали було розплановано, як регулярно-асиметричні структури із своїми власними комунікативними підцентрами та інфраструктурою дозвілля. Головним вузлом району Нова Смірна (менше 1,5 кілометри від центру міста) стала розв'язка вулиць Венізелоза – Св. Фотія із однойменним митрополичим храмом побудованим переселенцями (на його місці нині розміщена кам'яна будівля 1940-х років, з елементами мало-азійського декору), а також великим парком Нея Смірніс-Алсос. Район було відбудовано в дусі європейського функціоналізму, що дещо, розчинило його національно-регіональну ідентичність. Проте, варто зазначити, що грецька рядова архітектура не має

значних локальних відмінностей і за своїм об'ємно-просторовим змістом близька до образних принципів абстрактно-раціонального світогляду. Разом із тим репрезентативні акценти мають добре виражений регіонально-ідентифікаційний характер із відповідним архітектурним супроводом. Крім собору, в якому збережені знаки малоазійської традиції, до таких будівель належить центр дослідження спадщини малоазійських греків "Хестія" в елліністичному стилі пам'ятник Смірнській пожежі, в результаті якої було спалено більшість грецьких будинків у місті 1922 року, резиденція смірнського футбольного клубу "Паніоніс", що також покинув місто у 20-х роках тощо.

Район Нова Іонія має виразну симетричну планувальну структуру, згруповану навколо бульвару, від якого розходить напіврадіальна мережа вулиць з північного боку та прямокутно-квартальна з півдня. Територія була заселена переселенцями із грецького протекторату, що був утворений на території західної частини Малої Азії за результатами Севрського мирного договору, котрий, однак, завоювала турецька армія в ході греко-турецької війни 1919-1922 років [281]. Хоча багато кварталів згодом було перебудовано та модернізовано, частина території зберегла ранню забудову, що характерна повтором рустикальних садіб малоазійських грецьких поселень (хоча такі ж з ними стикались в інших регіонах). Такий тип забудови, очевидно був пов'язаний із більшою віддаленістю цього району від центру міста (більше 5 км.), однак також із характером та ідентичністю поселенців.

Серед, загалом, прямокутної планувальної структури Афін досить унікальним є район Нова Філадельфія, котру заселили вихідці із відомого історичного антично-візантійського центру у Малоазійських горах, що нині носить турецьку назву Алашехір. До вимушеного поселення тут біженців із Туреччини, місцевість була частиною рекреаційного ареалу і зеленою зоною із плантаціями винограду та млинами під назвою Подонтіфіс. Міністерство соціальної політики експропріювало частину цієї території, котра належала релігійному товариству, котре займалось утриманням церкви Гробу Господнього

у Єрусалимі. Розпланування району має вигляд поєднання повного еліпса із напівеліпсом, що примикає до нього із півночі. Центральною віссю більшого еліпса є проспект Декеліоса, котрий по центру перетинається вулицею Прусоса. Від цього геометричного центру розходяться по діагоналях (приблизно під кутом 45 градусів від головного перехрестя, ще чотири вулиці, із деяким відступом по вулиці Прусоса, для уникнення важкого восьмистороннього перетину транспортних шляхів. Загальна площа, яку займає ця розпланувальна структура, становить 2 квадратні кілометри, приблизно стільки ж було відведено для парку Нова Філадельфія, у якому було збережено частину зеленої зони, що існувала тут до будівництва району [239]. Емігрантський характер району відзначено також розміщенням тут центру футбольної команди АЕК (Спілка Атлетів Константинополя), що засновали грецькі переселенці зі Стамбула.

Яскраві риси общинного центру має планувальна структура району Новий Халкідон (площею близько двох квадратних кілометрів), розташованого на південь від Нової Філадельфії. Центром району є розгалуження п'яти магістралей, що доповнені невеликими зеленими зонами, і набережною невеликого потоку. П'ять кварталних секцій, що розходяться від площі, обмежуються з трьох боків магістралями загальноміського значення і лише з одного боку (північно-східного) не мають чіткого кордону із сусіднім районом.

У результаті неоднорідні за своїм походженням, стилем життя і професійними навиками групи потрапили у середовище, де вони, з одного боку, через свою кількісну перевагу не відчували потреби пристосовуватись до вже наявного соціально-культурного поля, а з іншого - відрізнялись сильним відчуттям власної ідентичності та інакшості, сформованого за сотні років окремої історії у різних регіонах Анатолії (значна частина анатолійських греків були потомками різних еллінізованих місцевих племен із своїми традиціями побуту і ремесла).

Всі ці обставини, на котрі також наклались важкий психологічний стан переселенців після втрати батьківщини, налагодженого побуту і, часто, рідних та

близьких, в результаті міжетнічного конфлікту. Крім того, характерними рисами стали: відсутність знань місцевого законодавства, відмінність клімату (в горах Анатолії він має континентальний характер), належність до різних політичних та ідеологічних платформ. Все це склало собою сприятливий ґрунт для міжгрупових конфліктів і протистояння ідентичностей.

Однак, на відміну від прикладу Хараре, політична і соціокультурна різноманітність нової більшості населення Афін не стали причиною інфраструктурного колапсу та руйнації системи адміністрування містом. Незважаючи на суттєві соціокультурні розбіжності, різні переселенські групи досить швидко утворили самодіяльну і солідарну спільноту. Вона дала можливість Афінам розвиватись, як одному із крупних європейських міст-метрополій з кількомільйонним населенням і розвиненою інфраструктурою, центр туризму, спорту (столиця трьох літніх Олімпіад) та освіти. Крім того, суттєві демографічні зміни в Афінах, багато в чому змінили у позитивному напрямку політичну систему і форму конституційного устрою держави.

Головною особливістю, що відрізняє досвід демографічного імпульсу, котрий справив визначальне враження на містобудівельний розвиток Афін була специфіка соціально-економічної структури більшості поселенців. Такі регіони Малої Азії як Кападокія, що у кінці XI століття потрапили під вплив ісламських релігійно-політичних інститутів, характерною рисою яких було трактування християнського та єврейського населення як «опікуваних» груп, котрі звільнялись від військової служби та зобов'язувались сплачувати регулярний податок державі (формально на цілях їх захисту). За цих умов, пізньовізантійські «стратіоти» і міщани отримали, з одного боку, змогу змінити свою діяльність із мілітарно-цивільної на суто цивільну, сконцентрувавшись повністю на ремеслі та торгівлі, а з іншого боку - були змушені постійно дбати про достатній дохід для виплати платежів мусульманській адміністрації.

Поступово, в таких умовах почав складатись новий клас економічної бази Османської імперії, до якого потім долучились греки із новозавойованих

візантійських територій Прибережної Анатолії та Балкан. Група константинопольських (стамбульських) греків, так звані фанаріоти, посіли статус не лише економічної, але й інтелектуальної еліти мусульманської держави та накопичували свої багатства і досвід протягом 400 років, аж до періоду, коли західні держави стали відтісняти осман Європи і скорочувати їх володіння. Хоча вплив мусульман із втрачених на заході територій певною мірою розчинив силу і демографічний вплив грецької спільноти, він, однак, не зміг усунути її від головних потоків капіталу і провідної економічної ролі, аж до подій початку 1920-х років.

У період греко-турецької війни та наступного обміну населенням між двома країнами, Афіни, як головний реципієнт біженців, отримали нову демографічну структуру населення, для якої характерним був високий ступінь самодіяльності, що випливала із тривалого досвіду економічних відносин. Крім значного капіталу, який переселенці привезли із собою та влили в актив міста, вони також принесли логістичні навички та систему ефективних взаємовідносин, що підняли розвиток міста на новий рівень.

Крім самодіяльної риси переселенців, не менш важливою була і їхня здатність до солідарності. Як було показано вище, на момент поселення в Афінах їх відрізняли суттєві відмінності у мові, традиціях і способах самоідентифікації, а крім того, урбаністичне вирішення їх поселень мало характер окремих підструктур із своїми локальними центрами, меморіальними акцентами і місцями фіксації окремої ідентичності. Усі ці чинники ставили під сумнів можливість творення більш широкої групи солідарної до міста в цілому та його пам'ятні місця.

Однак незважаючи на значні розбіжності та конфліктний потенціал, переселенські маси, ядро яких складали фінансово-торгівельні та ремісницькі групи досить швидко утворили взаємовигідні економічні зв'язки, котрі, поступово, витворили мережу впливу на управлінські структури міста і сконцентровані у столиці політичні інституції всієї держави. Переселенці із

різних районів Малої Азії та Фракії сприяли зміцненню фінансових ресурсів, що вкладались у політичні партії, котрі, отримали значну підтримку виборців, через повне домінування переселенців у демографічній структурі Афін вже на кінець 1920-х років.

Такі чинники стали причиною значної демократизації політичного режиму у Греції (через виникнення як робітничого, так і середнього класів), урізноманітненню політичних ідей та зміщення електорального спектру в напрямку відходу від консервативних традиціоналістських до ліберальних і, деколи, навіть лівих партій. Хоча, це привело країну у стан перманентного міжпартійного протистояння, що тривало навіть в епоху німецької окупації, після її закінчення та відновлення незалежності у складі західного блоку держав, це дало можливість країні перейти від монархічної форми правління до республіканської [264] і в такому вигляді стати частиною ЄС. Таким чином, можна впевнено твердити, що відносний успіх Греції став продовженням успіху афінського досвіду солідаризації та політично-економічної самоорганізації переселенських груп, що прибули до міста у 1920-х роках.

Варто також зазначити, що концентрація великої солідарної групи у одному місці, мала зовсім інші наслідки для того регіону з якого вони переселились. Починаючи від 1920-х років, Мала Азія, перетворилась на територію економічного занепаду та політичного застою. Оскільки в руках грецької меншини довгий час перебували головні канали переміщення капіталу та логістика торговельно-ремісницьких відносин, то їх зникнення привело до розбалансування аграрного виробництва у внутрішній Анатолії та занепаду міст на узбережжі. Відтік капіталу і зменшення представників робітничого і середнього класів привели до політичної гомогенізації Туреччини та зникнення конкуренції, що стали причиною відтоку населення (переважно у країни Європи) і, як наслідок, тривалого періоду відсталості країни, котрий у різних формах тривав аж до межі XX – XXI століть.

Наступною формою трансформацій, котрі містять ознаки імпульсного розвитку є *економічні* зміни. Під ними розуміємо здатність людського соціуму сконцентрованого у тому чи іншому населеному місці підтримувати життєпростір на високому рівні розвитку за допомогою акцептації ефективних економічних моделей. Ця форма змін значною мірою пов'язана із домінантними способами виробництва та конкурентоспроможністю в рамках тої чи тої історичної формації. Оскільки економічний чинник досить широкий та, так чи інакше, завжди наявний у розвитку будь-якої урбаністичної структури, в поданій роботі розглядаємо лише той його аспект, який пов'язано із значним ростом, або скороченням інтенсивності містобудівельного розвитку в дуже обмеженому часовому проміжку (20-30 років).

В історії урбаністики фактично немає прикладу такого населеного пункту, який би був прикладом успішного подолання всіх формаційних переходів характерних для розвитку людської цивілізації, однією із ознак якої є розвиток міст. Навіть найзначніші і найприспособленіші центри економічного та соціокультурного життя у зміні виробничої бази та політичних інституцій у той чи інший момент історії демонстрували невміння перелаштувати систему взаємовідносин відповідно до нових формаційних вимог. Затримка функціонування старої економічної моделі спричинила занепад навіть тих міст, котрі мали винятково вдале географічне розташування та розвинені інститути управління (Мемфіс, Вавилон, Сіань, Антіохія, Рим, Патна, Лоянь, Аквілея, Венеція тощо).

Приклади ваги та впливу фактору ґрунтованого на формаційних економічних змінах добре видно з історії переходу виробництва із натуральних до викопних енергоресурсів розвитку промисловості. Ріст вартості і попиту на вугілля (коштовні або цінні метали, мінеральні ресурси для мануфактурного виробництва тощо), став причиною стрімкого виникнення сотень міст у всьому світу, багато із яких занепали після того, як індустріальна революція досягнула

нового витка своєї еволюції, запропонувавши інші джерела енергетичного забезпечення.

До такого типу населених місць з різкою амплітудою позитивних та негативних імпульсних змін, зумовлених формаційно-економічними факторами, може бути віднесене нині зникле японське місто-острів Хашіма. Його виникнення пов'язане із відкриттям покладів вугілля та їхнім активним розробленням компанією “Міцубіші”. На середину ХІХ століття на місці міста була лише невелика скеля, яку інколи використовували для тимчасового проживання місцеві рибалки. У 1891 році розпочалось будівництво поселення, а 1916 року воно набуло індустріальних форм і в будівельному і у демографічному сенсах. У першій половині ХХ століття поселення дуже швидко перетворилось у невелике місто з унікальними урбаністичними показниками. Через 43 роки (у 1959 р.) на ділянці землі всього у 6,3 гектари проживало 5 259 осіб [237], що означало те, що Хашіма було містом із найвищою у світі щільністю населення, яка відповідала 139,100 осіб на квадратний кілометр [257].

Інфраструктура міста, крім житлових корпусів, охоплювала кінотеатр, клуб, громадські бані, плавальний басейн, зал гральних автоматів, сади на дахах, магазини, храм Ізумукуджі, общинний центр, дитячий садок, школу тощо. Таким чином, місто Хашіма стало досить розвиненим містобудівельним утворенням із доволі високим рівнем забезпечення матеріальних, суспільних та культурних благ, що зумовлено близькою доступністю роботи, інфраструктури дозвілля, освіти та економічною спроможністю мешканців – працівників шахти. Місто не мало характеру тимчасового поселення сезонних чи вахтових робітників, а було стаціонарним населеним пунктом, в якому мешканці селились сім'ями, яким було забезпечено відповідні умови проживання. У деяких аспектах життя на південному острові, оточеному морем та краєвидами островів Східно-Китайського моря, надавало поселенню певний відтінок рекреаційності та поетизму.

Проте, розвинена міська культура Хашіми виявилась вкрай вразливою до економічних факторів, які її підтримували. Згорання видобутку вугілля (через його заміну нафтою) у 60-х роках ХХ століття та відсутність заробітку у місті робила не вигідним проживання на острові. У 1974 році в місті не залишилось жодного мешканця, і лише 2008-го року воно було знову відкрите як туристичний центр, а 2015 року у зв'язку із своєю унікальною містобудівною історією внесене до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Ще одне місто з подібною історією внесене до переліку ЮНЕСКО [248] розташовано у Чилі. У другій половині ХІХ століття тут на території однієї із найбільш сухих пустель у світі виникло місто Хамберстаун, у якому стали селитись робітники селітерних шахт. Так само, як і у Хашімі, міцна економічна база дала можливість розвинути значну інфраструктурну мережу, забезпечити місто водою, розбудувати житлові квартали і об'єкти дозвілля та побуту. У місті регулярно відбувались театральні вистави, проводились спортивні змагання, а також стала народжуватись своя політична культура, профспілковий рух і міська солідарність. Незважаючи на поступове падіння попиту на селітру, міцній економічній системі Хамберстауна вдалось провести низку технологічних змін, зберегти виробництво і пристосуватись до формаційних змін, які відбулися після 30-х років ХХ століття. Однак, вже у 1950-х роках уряд згорнув у країні всі форми селітрового промислу, і тому місто через десять років втратило всіх мешканців.

Найбільш розвинена інфраструктура була у нині неіснуючому намібійському містечку Колманскоп. Діамантові поклади, котрі були відкриті тут 1908 року дали можливість побудувати населений пункт, в якому незважаючи на відносно малу кількість населення розташовувалась штаб-квартира компанії CDM, кінотеатр, бальний зал, казино, рентгенівська лабораторія, льодова фабрика, перший на Африканському континенті трамвай тощо [252]. Росту поселення сприяв і особливий режим доступу та управління, котрі поставили місто в особливі умови безпеки і підтримання порядку. Проте

вже у 1920-х роках видобуток діамантів поступово став зміщатись на південь і у 1943 році штаб-квартира CDM була перенесена із міста. Це означало втрату провідної економічної та демографічної бази, що стало причиною повного запусіння міста вже у 1956 році.

Варто зазначити, що місто супутник Калманскопа - Людеріц, зумів уникнути подібної долі через повну трансформацію економічної моделі свого життєзабезпечення, переорієнтувавшись на низку дрібних галузей виробництва (наприклад обробка водоростей та ткацтво) [292]. (Рис. 3.6.)

У рамках реалізації економічного фактора в поданій роботі виділяється дві якості, котрі зумовлюють його дію - а саме якості *адаптивності* та *фаворитивності*. Під першою маємо на увазі здатність економічної системи реагувати як на поточні еволюційні, так і на стратегічні формаційні зміни шляхом трансформації моделей отримання прибутків і забезпечення енергоресурсами. Адаптивність може мати своїм джерелом або соціальні або довкільні чинники. Соціальні чинники передбачають наявність розвиненого механізму прийняття та виконання найбільш ефективних управлінських (безпекових, фінансових, культурно-ідеологічних) рішень. Довкільні чинники виникають у тому випадку, коли несприятливі зовнішні (передовсім природні) обставини не можуть бути подолані за допомогою розвиненого механізму прийняття управлінських рішень.

Під поняттям фаворитивності розглядається комплекс умов, котрі створюються для певного населеного місця, в наслідок яких воно отримує відмінні, більш вигідні умови для розвитку ділової активності у порівнянні із іншими містами. Такі способи стимулювання економічної діяльності характерні переважно для населених пунктів, котрі потребують підтримки з огляду на несприятливу кон'юнктуру існування природнього, політичного, демографічного та іншого характеру. Хоча обидві якості спільно розкривають зміст економічного фактора, вони, однак, не є рівнозначними, оскільки фаворитивна модель управління не може здійснюватись без ефективно

Трансформації та зміни містобудівельної структури, що мають імпульсний характер

Економічні трансформації

Зміни міського організму пов'язані із переходом еволюцією соціо-економічної формації (аграрної, індустріальної, інформаційної)

Міста, що зазнали деградації, або занепаду позитивної динаміки росту внаслідок втрати пристосованості до формаційної еволюції

Патна

Мемфіс

Антиохія

Бостон

Рим

Детройт

Вавилон

Сіань

Лоянь

Венеція

Аквілея

Нанкін

місто-острів Хашіма (Японія)
стрибокподібний розвиток якого пов'язаний із видобутком вугілля

у 1959 р. (через 43 роки після виникнення)
місто налічувало 5259 мешканців

площа складала всього 6,3 гектари;

середня щільність 139 100 осіб на км. кв.;

1891

1974

зона рекреації та туризму

2018

місто Хамберстоун у Чілі,
виникло внаслідок
виникнення селітерних
шахт

кін XIX ст. 1950-ті

зникнення формаційного
чинника, пов'язаного із
промисловим
виробництвом привело до
зникнення міста

місто Колманскопф у
Намібії (колишня Німецька
колонія) виникло навколо
діамантових копалень

1908 р. 1956 р.

видобуток діамантів, став
єдиним для підтримання
життєдіяльності, вичерпан
якого стало кінцем
міста

перший в Африці трамвай

льодова фабрика

бальний зал, кінотеатр казино

рентгенівська лабораторія

інфраструктура широкого
міського вибору цілком
залежна від формаційних
чинників, в індустріальну
епоху, котра базована на
використанні викопних
енергоресурсів, останні часто
ставали джерелом стрімкого
росту і занепаду міст.

Рис. 3.6. Змісто-поняттєва структуризація факторів перформативного творення крупного поселення.

працюючого адаптивного тіла, в той час як останнє може існувати і без особливо створених привілейованих умов (прикладом чого служать міста-офшори та міста розташовані у межах країн-офшорів).

Практичне розуміння схематики імпульсних змін на основі економічного фактора дає аналіз містобудівельного розвитку міста Сінгапура, в якому протягом другої половини ХХ століття можна було спостерігати суміщення обох окреслених вище якостей – адаптивної та фаворитивної.

Незважаючи на тривалу історію свого існування, Сінгапур як значний населений пункт бере свій початок лише у ХІХ столітті, коли після відкриття Суецького каналу виросло значення малайзійських проток, і тут було організовано британську базу, розвиток якої потребував людських ресурсів. Для заповнення бази необхідною кількістю робочого персоналу у місті було поселено значну кількість китайців та представників інших національностей. Згодом саме цей фактор став вирішальним у подальшому становленні особливої економічної моделі міста.

До розпаду Британської колоніальної імперії місто відігравало передовсім мілітарну роль опорного пункту, котрий забезпечував британську торгівлю з Китаєм. Це сприяло поширенню англійської мови та адміністративних прийомів, особливо у зв'язку із тим, що місто стало столицею невеликої колонії Поселення Протоки (Straits Settlements). По закінченні Другої Світової війни, і з початком процесу набуття колишніми колоніальними територіями самоуправління та незалежності. Як частина малайзійської історії, Сінгапур природно розглядали як складову частину новоствореної Малайзійської Федерації, що увійшов у її склад 1963 року [276]. Разом із тим переважна більшість китайського населення Сінгапура викликала побоювання правлячих кіл новоствореної держави, і тому цей факт можна розглядати, як потенційне джерело конфліктів і розмивання малайзійської ідентичності. Політика упривілеювання, переважно, бідної малайської більшості коштом заможної китайської (і частково індуської) меншості стала причиною міжнаціональних зіткнень у місті, котрі через

військове втручання Індонезії загрожували воєнним конфліктом [279]. Все це призвело до рішення керівництва Малайзії вилучити Сінгапур зі складу країни вже у наступному 1964 році.

Внаслідок такого розвитку подій місто, котре не мало власних ресурсів навіть для забезпечення свого населення питною водою, високий рівень корупції і складне геополітичне становище між двома крупними державами Малайзією та Індонезією [279], змушене було вдатись до виняткових економічних заходів, які б забезпечили місту необхідні ресурси для існування.

У подальшому в імпульсному розвитку містобудівельної структури і життєпостору Сінгапуру важливу роль відіграв економічний фактор, що поєднував у собі як *адаптивну*, так і *фаворитивну* якості. Економічна модель, яка сприяла значному успіхові міста (міста-держави) вже є об'єктом численних наукових та публіцистичних матеріалів, і не стала предметом розгляду поданої роботи, у якій сконцентровано увагу на феномені стрімких розвитків різних містобудівельних структур. У такому урбаністичному контексті економічної системи міста варто зазначити такі важливі складові частини, які можна розподілити на кілька стадій адаптивності та фаворитизації).

Формування самостійного життєзабезпечення Сінгапура спиралось на британську колоніальну спадщину і усвідомлення факту особливого стратегічного розташування міста вздовж важливого торговельного шляху. Однак, якщо у колоніальну епоху це розташування мало, передовсім, військове значення, то на першій стадії в період незалежності воно було трансформовано у торговельну. Порт Сінгапура перетворили на так званий ентрепот (*entrepôt*), тобто місце безмитного складування товарів. Крім того, було узаконено особливі умови ведення бізнесу, із мінімальними податками, простими правилами і практично повною відсутністю корупції. Усі ці зміни, очевидно, не могли відбутись у випадку, коли місто залишилось б у складі Малайзії, і були наслідком відчайдушного становища, у якому опинився Сінгапур після його відокремлення у окрему міні-державу.

На цьому етапі (а) моделювання економічної стратегії мало характер виживання і являло собою стадію формування логістичного ядра, котре згодом, ускладнюючись під впливом подальшого успішного розвитку, сформувало сучасну багат шарову структуру Сінгапура. Адаптивна якість, поєднана із фаворитивною, давали можливість розвинути ділову активність, але політика низьких або нульових податків не забезпечували достатніх оборотних коштів на вдосконалення інфраструктури та ефективного життєпростору. Тому наступною стадією (б) стало функціональне переосмислення самого ентрепоту як не лише перевалочної бази, але й як ресурсу для розвитку оборонної промисловості. Велику кількість різного товару, зібраного в одному місці, можна використати відразу для його перетворення у готову продукцію, завдяки відкриттю нових виробничих потужностей, які швидко виникали в умовах податкових пільг та привілеїв і прозорості та простоти.

З 1970 до 1980 рр. валовий внутрішній продукт збільшився у десять разів [295], однак, вивід британських збройних сил, котрі до початку 1970-х служили фактором гарантування безпеки, змусив Сінгапур виділити значну частину прибутків для створення та утримання власних збройних сил (до 5% ВВП). Третя стадія (в) пов'язана із накопиченням людського капіталу. Було запущено програму забезпечення мешканців власним житлом та їхньої освіти. Масове будівництво житла і дешеві іпотечні кредити на його отримання, а також розвиток портової і ділової інфраструктури збільшили загальну протяжність міста вздовж Сінгапурської протоки із десяти до більше, ніж сорока кілометрів. Програма навчання молоді у кращих західних ВНЗ і надання якісного і дешевого житла дали можливість сконцентрувати у Сінгапурі якісний людський ресурс, котрий допоміг місту стати одним із світових лідерів технологічних інновацій, котрі поступово наситили його виробництвами із дуже високим відсотком доданої вартості. Протягом першого етапу періоду, який можна назвати електронно-комунікативною революцією із 2000 до 2010 рр., валовий продукт Сінгапура збільшився із 96 мільярдів доларів до 192 мільярдів, а в 2015 до 308

мільярдів [275]. Таким чином, адаптивна і фаворитивна економічна система Сінгапуру фактично не постраждала від наслідків світової економічної кризи 2008 року.

Однак урбаністична еволюція міста протягом періоду швидкого зміцнення економічної бази і її стрімкого розвитку та політика збагачення людського ресурсу сприяла росту чисельності населення. За 41 рік від здобуття незалежності у 1968 році і до 2009 року кількість мешканців Сінгапура виросла із двох мільйонів до п'яти. Забудова покрила практично всю площу острова, а згодом почались роботи із намівання територій, в основному у його східній частині. При загальній площі 719 квадратних кілометрів така кількість населення означає щільність близько 7 400 мешканців на кілометр квадратний - показник який поступається у світі лише щільності населення Монако (інші оцінки щільності, однак, згадують також такі міста як Дакка, Мумбай і Манілу, як населені пункти із вищою щільністю [260, 296]; за низкою альтернативних рейтингів, Сінгапур у показниках щільності випереджає кілька десятків міст).

Ріст чисельності населення та показників кількості населення на одиницю площі дав початок новому етапу урбаністичного переосмислення Сінгапуру, який позначений пошуками змісту і практичного наповнення такої нової містобудівельної категорії як "оптимальна щільність". Очевидно, що не дивлячись на роботи із намівання ґрунту, територіальні резерви міста близькі до вичерпання; значні портові та господарські площі, котрі відіграють важливу роль у економіці міста, так само не можуть розглядатись як резерв росту. За цих обставин було введено в дію низку економічних механізмів обмеження використання приватних автомобілів та стимулювання використання комунального громадського транспорту. Це дало можливість, з одного боку, скоротити площі та експлуатаційні витрати на автомобільні шляхи, а з іншого, стало додатковим джерелом прибутку для муніципального бюджету, що став отримувати великі виплати за користування автомобілями (крім того, такий захід мав і позитивний екологічний ефект).

Проте головним напрямком освоєння Сінгапуром “оптимальної щільності” став розвиток вертикального росту сільськогосподарських та рекреаційних структур. Однією із головних рис сінгапурської економічної моделі стала комбінація максимально сприятливих умов для ведення бізнесу із відсутністю гарантій у вигляді обов’язкових соціальних виплат непрацюючим. Разом із високим рівнем освіченості та ділової активності, це стало наслідком концентрацію у місті переважно заможного і дуже заможного населення [285] із, відповідно, високими вимогами до індивідуального житла та загальноміського життєпростору.

У результаті наповнення “оптимальної щільності” мало характер просторового розвитку об’ємів, які за своїм змістом ставали сукупністю різних призначень та зонувальних масивів, котрі у традиційному модерністському плануванні мали, переважно, лише крупномасштабний горизонтальний характер.

Розвиток “оптимальної щільності” Сінгапура, відтак, заснований на високорозвиненій системі економічного забезпечення життєпростору, дозволив розробити та впровадити низку проектних та інженерних інновацій, котрі надали вертикальному розвитку міста різнофункціональності та типологічно-образної фрагментації. Вертикальні парки загальноміського значення [240], консольне озеленення офісних будівель [244], вертикальні ферми для вирощування сільськогосподарської продукції [253, 231], а також нові центри з розроблення компактних біотехнологічних продуктів. (Рис. 3.7.)

Наведений вище аналіз охоплює лише частину економічної складової сінгапурської моделі управління, концентруючись, передовсім на тій її частині котра прямо пов’язана із розвитком містобудівної системи. У цьому контексті, варто зауважити, що саме економічні чинники адаптивності та фаворитивності дали можливість цьому місту створити зовсім іншу структуру щільності забудови, ніж в інших містах із великою кількістю мешканців на одиницю площі. Такі міста як Маніла та Дакка, маючи високі показники щільності, не змогли

Трансформації та зміни містобудівельної структури, що мають імпульсний характер

Економічні трансформації

адаптивні та фаворитивні якості

планувальна структура Сингапура колоніального періоду 1848 р.

Розвиток Сингапура як приклад стрімкого розвитку на основі ефективного використання географічного розташування та створення вигідних умов для розвитку формаційних ознак епохи

планувальна структура Сингапура на початковому етапі незалежності - у 1958 році.

генеральний план пост індустріального міста 2014 р.

- а) формування логістичного ядра і його ріст виникнення безмитного складського порту (entrepôt)
- б) доповнення складського порту виробничі потужності
- в) накопичення людського капіталу та підтримання високосамодіяльних груп

1968 р. 2 млн. 7 400 жителів на кілометр квадратний 2009 р.

проблема оптимальної щільності

вертикальні парки

консольне озеленення

відсутність соціального патерналізму

адаптивність

приспосовування виробничого циклу життєзабезпечення міста до актуальних тенденцій формаційної еволюції

конвергенція з біосферою

фаворитивність

триетапне привілюювання різних галузей ідустріальної та пост ідустріальної економік

Рис. 3.7. Змісто-поняттєва структуризація факторів перформативного творення крупного поселення.

створити їй такої функціонально мозаїчної природи, як це сталося у Сінгапурі. Відстала економічна система Маніли не дає можливість концентрувати тут велику кількість вільного капіталу і заможного, освіченого населення. Відтак, потенціал постійного вдосконалення інфраструктури дуже незначний і часто має стихійний характер: накопичення сміття у невідповідних місцях, скидання відходів у міські водойми, самовільне будівництво житлових бараків, висока забрудненість повітря майже всієї території міста (98%) [267] тощо. Як наслідок, висока смертність, поширеність епідемій, низька туристична привабливість, розвиток злочинності та корупції. Важливо також зауважити, що на відміну від Сінгапура, де спостерігався імпульсний характер розвитку, після кінця 1960-х років населення Маніли за цей же період майже не змінилось.

Ці приклади свідчать, що економічний фактор, в якому підтримується на належному рівні і культивується адаптивна та фаворитивна якості є факторами не лише механічного зростання населення, але також і рівня життєпростору. Це, в свою чергу, виводить таке населене місце на рівень динамічної зміни містобудівних задач, що поступово, стає основою для формування універсальних парадигм актуального на той чи інший час містобудівного дискурсу.

Останнім, четвертим типом трансформацій, котрі можуть стати факторами імпульсного розвитку є зміни, котрі тут названі *міфотворчим*. У змісті цього терміну є конотації, котрі зачіпають радше гуманістичні, ніж практичні аспекти містобудування та зосереджені на феномені, який можна назвати «*комфортом присутності*», який доречно ввести, в контексті даної частини дослідження.

Міфотворчий фактор імпульсного розвитку, на противагу від попередніх, має психологічну природу та пов'язаний із взаємодією між категорією місця та категоріями особистої та колективної свідомостей. Він базується на переконанні в тому, що ідентичність, всупереч абстрактному характерові, потребує матеріальних виразників та конкретного місця реалізації, який може мати також зв'язок із таким поняттям сучасної теорії націй як «образ ідеальної батьківщини».

У такому випадку, для тих чи тих типів (само)свідомості, те чи інше місце стає цінним та комфортним не в наслідок факторів інфраструктурних, економічних, природно-кліматичних чи інших чинників притаманних для чуттєвого чи фізіологічного вибору, а внаслідок інтелектуального переживання, пов'язаного із розумінням власного місця у соціумі та суб'єктивного-ідеалізму.

В епоху середньовіччя такими суб'єктивно-ідеалістичними чинниками, котрі змінювали сприйняття того чи іншого населеного пункту, могли бути релігійні мотиви – міста пов'язані із життям засновників чи вчителів тих чи інших вірувань чи практик, місць паломництва, центрів духовної влади і авторитету тощо. Далі протягом Нового часу для якого характерним стало формування політичних націй, такими містами могли бути населені пункти, котрі пов'язані із становленням того чи іншого національного наративу – міста з якими пов'язувались історичні витoki нації, життя національних героїв,

З розвитком глобальних комунікацій, ростом інформаційного обміну та якоюсь мірою, маркетингу у сфері послуг, міфотворення навколо міських поселень отримала нову змістову базу, хоча за своїм практичним значенням вони все-таки поступаються попереднім чинникам. Розвиток тих чи тих систем оцінки якості життя в містах світу, щорічні рейтинги і класифікації, спрямовані на консюмеристський контекст якісного споживання, однак не враховує багатьох із тих факторів котрі стосуються взаємодії самосвідомості індивіда та її максимальної реалізації. Точніше такий тип самосвідомості, навіть у своїй наявності, не може остаточно звільнитись від факторів, котрі формували “комфорт присутності” у минулому.

У контексті міфотворчого фактору можна виокремити дві якості, котрі формують імпульсний характер розвитку міста, ними є *нобілізація* та *мотивація*. Оскільки характер міфотворчого фактору зосереджений на феноменології взаємодії особистої та колективної свідомості, відповідно обидві якості розглядаються у площині суб'єктивного переживання простору як “свого” чи “чужого”. У свою чергу розрізнення між своїм чи чужим відбувається через

усвідомлення себе особистістю як частини певної солідарної спільноти, із відповідним набором солідаризаційних ознак, якими можуть бути – мова, територія походження, ідеологія, спільний досвід тощо.

У міру розвитку солідарної групи відбувається й творення її внутрішнього культурного простору, котрий набуває матеріальних форм, символів, асоціацій, традицій. Ця сукупність перцептивних явищ поступово стає матеріалом для самотлумачення солідарною групою себе в середовищі “інших”, яке відбувається, переважно, шляхом самонобілізації чи самосакралізації. Останні, відповідно, вимагають підтвердження у середовищі “інших”, що і стає мотивом для прогресу та конкурентних зусиль солідарної групи. Саме в такому сенсі розглядаються якості нобілізації та мотивації, котрі, як буде видно далі, мають і свій містобудівний вираз.

Хоча різні форми міфотворчих факторів імпульсного розвитку містобудівельних структур мали місце протягом багатьох історичних епох (Карфаген, Троя IX, Теополь (Антіохія II), Авіньйон, Нью-Делі тощо), в поданій роботі буде сконцентровано увагу на тих механізмах, за допомогою яких цей фактор реалізовувався у період Нового Часу.

Прикладом поєднання та реалізації обох згаданих вище якостей є стрімкий ріст упродовж другої половини XX століття містобудівельної структури Західного Єрусалиму, міста, котре впродовж цього періоду мало дуже низькі об’єктивні фактори для свого розвитку. Серед головних несприятливих факторів: а) низька безпека, б) складні природно-кліматичні умови, в) відсутність перспектив територіального росту (за винятком західного напрямку), г) наявність значно розвиненіших та комфортніших для проживання сусідніх міст-конкурентів.

Одним із найважливіших несприятливих факторів для розвитку Західного Єрусалима став дуже низький рівень безпеки мешканців. З 1949 до 1967 рр. місто перебувало на передовій лінії кордону між Ізраїлем та Йорданією. Йорданія стала учасницею антиізраїльських союзів арабських країн та здійснювала

системну політику з ліквідації ознак єврейської присутності у Східному Єрусалимі, охоплюючи і історичні культові споруди [201]. Це означало, що за будь-якого загострення, або виникнення військового конфлікту Західний Єрусалим із надвисоким ступенем ймовірності стане ареною бойових дій, що і відбулось у 1967 році під час так званої шестиденної війни. Однак, навіть згодом, після втрати Йорданією суверенітету над Східним Єрусалимом та Західним Берегом, місто опинилось в зоні підвищеної терористичної загрози, з огляду на велику кількість арабського населення котре опинилось в межах міста разом із приєднанням його східної частини. Незважаючи на вжиті заходи безпеки, терористичні напади, в тому числі і такі, внаслідок яких гинули люди, тривали до початку 2000 років. Проблема безпеки також доповнювалась наявністю релігійних паломників мусульман, котрі відвідували мечеть Аль-Аксу, територія якої залишилась під контролем ісламського духовного управління.

Досить несприятливими є і природно-кліматичні умови міста. Перебуваючи на межі пустельного району, у зоні спекотного клімату з елементами континентальності, територія Єрусалима позбавлена будь-яких природних водойм (історичні річки Кедрон і Тирапеон були з часом засипані побутовим сміттям і ґрунтом), для активного розвитку житлового фонду потребує додаткових заходів із водопостачання.

Дуже важливим містобудівним обмеженням Єрусалиму з початком його функціонування як столиці стала фізична неможливість територіального росту, через оточеність міста контрольованими Йорданією територіями. У результаті переговорів між обома сторонами весь кордон навколо Єрусалима був цілковито закритим у доступі мешканців Ізраїлю, а євреї із старої частини міста, котра відійшла до Йорданії, були виселені та розміщені у спеціальному таборі [135]. Єдиний виняток був зроблений для гори Скопус, у Східному Єрусалимі, де розмістився ізраїльський анклав.

За таких обставин, єдиним напрямком розвитку залишався західний, однак, це створювало дисбаланс між центром та всією масою містобудівної

тканини, оскільки всі адміністративні будівлі та пов'язані із нею функціональні зони знаходились у районі розбудованому ще у період британського мандату, котрий безпосередньо примикав до контрольованого Йорданією старого міста. В такому випадку, розростання міста виглядало як каскад нових центрів, що розвивались би навколо обслуговуючих вузлів, витягнутої на захід планувальної структури. Таким чином, з часом адміністративний район перетворився б на периферію із штучною підтримкою життєдіяльності.

Навіть після відходу Йорданії від своїх західних кордонів у 1967 році, статус територій, котрі оточували Єрусалим, залишався остаточно невизначеним та входив до поняття “Західного Берегу”, що міжнародним правом опротестовано як місце можливого будівництва єрусалимським муніципалітетом [291].

Наступним важливим об'єктивним чинником, що перешкоджав розвитку міста, була наявність вже чинних інфраструктурно та безпеково розвинених міських центрів таких, як: Тель-Авів (на відстані 45 кілометрів) та Хайфа (на відстані 110 кілометрів), рівень та якість в яких була значно вищі, ніж у Єрусалимі. Такі центри, а особливо розташований поряд Тель-Авів, відтягували гравітацію населеності на себе навіть тої, яка вже оселилась у межах новорозбудованої столиці.

Незважаючи на всі ці вкрай несприятливі фактори, Єрусалим (спочатку Західний, а потім і об'єднаний) активно розвивався. На період британського мандату (1922-1948 рр.) населення міста складало, за різними даними, від 60 000 до 90 000 осіб [298]. На момент розділення британської Палестини на палестинське і ізраїльське державні утворення Єрусалим став місцем тяжіння для поселення єврейських переселенців і налічував коло 157 000 мешканців. Найбільш стрімкий ріст населення та інфраструктури міста припав на період найменш сприятливих для цього обставин з середини 1940-х до середини 1980-х років, коли воно перебувало в епіцентрі арабо-ізраїльського конфлікту та терористичної активності. Протягом цього часу було розбудовано мережу

адміністративних будівель парламенту, міністерств, резиденцій, репрезентативних музеїв (зокрема Яд-Вашем та сувоїв Мертвого моря), населення зросло до близько 460 000 у 1985 році (тобто збільшившись у три рази у порівнянні із періодом закінчення британського мандату і у сім з половиною разів у порівнянні із періодом його початку). Незважаючи на те, що згодом темпи росту дещо знизились, на початок XXI століття населення Єрусалиму майже подвоїлось і склало на 2015 рік близько 858 000 осіб, обійшовши за населеністю всі інші міста Ізраїлю (населення Тель-Авіва у цей час складало 433 000, але його агломерація налічувала 1 368 800, що, однак, більше, ніж агломерація Єрусалима, яка складає 1 124 300 [255]).

Імпульсний характер росту населення Єрусалима в другій половині XX століття неможливо вичерпно пояснити жодним із раніше наведених факторів. Інфраструктурні, демографічні та економічні трансформації були не причиною, а наслідком переселенського руху, головним мотивом якого були причини самонобілізації та самосакралізації.

Єрусалим як центр національної єврейської релігії юдаїзму розглядався як місце особливої божественної присутності, центр великої єврейської держави епохи стародавнього світу і джерело духовних змістів для двох світових релігій – християнства і ісламу. І тому набути статусу мешканця Єрусалиму означало також і набути особливих nobilizing та sacralizing рис, та виокремлювало таку особу не лише із середовища інших євреїв, але у значно ширшому світовому контексті. Такого роду чинники покривали своїм значенням всі інші, інколи вкрай несприятливі, обставини урбаністичного розвитку міста. (Рис. 3.8.)

Про силу міфотворчого фактору у розвитку Єрусалима свідчить структура його населення. Станом на кінець 1990-х років третіною його єврейської частини були ультраортодоксальні релігійні групи (харедім) [213], котрі обирають місцем свого поселення райони найбільш наближені до старого міста та відповідно до кварталів із значною кількістю арабського населення. Значна частина населення пов'язані із роботою та обслуговуванням державних установ

Трансформації та зміни містобудівельної структури що мають імпульсний характер

Міфотворчі трансформації

суб'єктивного переживання простору як "свого" чи "чужого",
«сакрального» чи «профанного»

Мотивація

Нобілізація

приклади міст виникнення, або трансформація яких пов'язані із чинниками міфологізації

Троя IX

Теополь

Авіньйон

Нью-Делі

Карфаген II

Прикладом імпульсного розвитку містобудівельної структури на основі міфотворчого чинника є стрімкий ріст Єрусалиму в другій половині XX століття.

1949 60 000
2015 858 000

стрімкий розвиток міста зумовлений релігійними та національними мотивами протилежними до функціональної емотивованості

генеральний план Єрусалиму 1915 року напередодні британського мандату.

генеральний план Єрусалиму 2000 року із зазначенням нових зон муніципалітету.

Єрусалим

несприятливі фактори для розвитку крупної містобудівельної структури

- низька безпека
- складні природньо-кліматичні умови
- обмеження територіального росту
- наявність розвинених міст конкурентів з кращими умовами життя

легендаризаційні фактори що компенсували ряд несприятливих умов

- топос столиці ідальної Батьківщини часів Ізраїльського царства Давида і Соломона
- топос виняткової сакральної присутності та пам'яті
- символізм завершення епохи вигнання і життя серед інших народів
- семантика позитивного симбіозу із конкуруючими релігійно-національними солідарностями на правах історичного господаря

солідаристські переживання як чинники **мотиваційної** якості визнання особливого статусу міста і привілейованого рівня уваги до його інфраструктурного, безпекового, економічного розвитку

нобілізація через перебування у місці пов'язаному із сакральним та благородним змістом, на основі як власного самотлумачення солідарної групи так і її позиціонування відносно «інших»

Рис. 3.8. Змісто-поняттєва структуризація факторів перформативного творення крупного поселення.

та репрезентативних об'єктів, що задіяні у охороні безпеки та туристичних сервісах.

Таким чином можна виділити відразу дві необхідні якості трансформації міфотворчого характеру, з одного боку, це нобілізація через постійну присутність у місці пов'язаному із сакральними та благородними змістами (котрі в даному випадку мають як національний, так і універсальний характер), що виразилась у готовності значної групи людей оселитись у певному місці, не вигідному і, багато в чому, небезпечному для постійного проживання. З іншого боку, солідаристські переживання особливої присутності “свого” створили і мотиваційну якість, в рамках якої було розгорнуто масштабне будівництво містоутворювальних об'єктів, транспортної інфраструктури та житлового фонду, в результаті чого населення міста, зросло майже у десять разів, а якщо враховувати всю агломерацію то майже у двадцять.

Наведений вище аналіз цілого низки прикладів імпульсного розвитку містобудівних утворень дає можливість сформувати структуру факторів та понять, пов'язаних із стрімким та концентрованим розвитком урбаністичної тканини. У результаті розгляду чотирьох різновидів змін, котрі стали наслідком такого результату, виділено дев'ять ключових якостей, що служать операторами імпульсного росту населених місць. Такими якостями є: *зручність, доступність, унікальність, самодіяльність, солідарність, адаптивність, фаворитивність, нобілізація та мотивація*. Усі ці якості у поданій роботі мають своє власне трактування, котре впливає з їх *містоперетворювальної здатності*.

Під містоперетворювальною здатністю тут розуміємо можливість швидкого росту й ускладнення урбаністичного утворення, в якому відбувається збільшення на одиницю площі можливостей вибору. Виділення якостей, котрі конституують містоперетворювальну здатність дає можливість говорити про перспективу цілеспрямованого моделювання імпульсного містобудівельного розвитку як цілих населених місць, так і їх окремих ділянок. Проведений аналіз

дає можливість говорити про пропорційну залежність кількості таких якостей та швидкості і насиченості імпульсних перетворень.

3.2. Імпульсний характер містобудівного розвитку в різних історично-економічних формаціях.

Розкривши механізми виникнення та розгортання імпульсного розвитку містобудівної структури на основі різних прикладів з досвіду Нового Часу, можна говорити про їх універсальність та відносну незалежність від суб'єктивно-регіональних факторів. Єдиною спільною базою, котра поєднує проаналізовані приклади, є спільна належність до однієї і тієї ж історично-економічної формації. Підтвердженням цьому може служити порівняння досвіду імпульсного розвитку урбаністичних структур ринково-орієнтованих та планово-орієнтованих країн, котрі існували до розпаду соціалістичного блоку наприкінці 1980-х років.

У рамках планової економіки було створено численні проекти нових міст та населених пунктів, адже, на відміну від ринкової економіки, вона давала в руки управлінським органам значні можливості урбаністичної трансформації. Відбувалось це через відсутність юридичних категорій приватної власності і концентрації усіх ресурсів в одному логістичному центрі. Проекти вирівнювання диспропорційної населеності регіонів СРСР (переважаюча населеність Західної частини, пустельні райони Півдня) і Китаю (переважаюча населеність Східної частини), стимулювали розробку програм планової урбанізації безлюдних регіонів. У результаті було здійснено великий обсяг робіт з розбудови нових та докорінної трансформації багатьох наявних населених місць, створених на модерністській ідеології районного та мікрорайонного проектування, базованого на засадах Афінської хартії (першого видання).

Розвиток таких населених місць, також носив, фактично, імпульсний характер; населення та інфраструктура зростали високими темпами протягом короткого періоду часу (Тольятті, Шевченко, Комсомольськ-на-Амурі,

Жанаозен тощо), встановлювались економічні та транспортні зв'язки. Разом із тим, такого роду міста не можна вважати виразниками теорії імпульсного моделювання. Так звані планові міста було створено не як імплантація імпульсу з перспективною його подальшого самочинного розвитку, а як готове, завершене в собі містобудівне утворення, коли імпульс вже вичерпав свій ресурс. Хоча такі міста, могли бути розширені у майбутньому, за наявності людських та економічних ресурсів, в рамках нових планових втручань, відсутність імпульсних якостей, самочинного розвитку, робили їх залежними від зовнішньої управлінської ініціативи. Таким чином джерело індустріальної формаційної сутності (яка була спільною як у ринково, так і у планово-орієнтованих економіках), не було в рамках самого міста, а активувалось зовні, штучним механічним способом. Отож, незважаючи на багато зовнішніх подібностей (планові міста існували й у ринкових країнах), зміна історико-економічної формації, навіть у вигляді деформації однієї і тієї самої, призводили до зміни вигляду і результатів застосування імпульсних факторів для розвитку урбаністичних структур.

Взаємозв'язок імпульсного урбаністичного розвитку та того чи іншого типу історико-економічної формації розглядається на базі усталених уявлень у науковому дискурсі про головні фази соціально-виробничого укладу. З них найчастіше виділяється наступні три: сільськогосподарська (котра відповідає рабовласницькому та феодальному ладу і епохам античності та середньовіччя), індустріальна (котра відповідає епосі Нового Часу) та інформаційна (котра відповідає сучасній економічній моделі розвинених країн). В численних працях на тему трактування інформаційної моделі часто стикаємося також і з її визначенням як постіндустріального суспільства, однак в обох випадках головною рисою виступає домінування сфери послуг, в якій поступово виділяється інтелектуальна складова [86].

В контексті поданої роботи, розглядаються лише окремі частини формаційної теорії, котрі безпосередньо дотичні до тематики імпульсного

урбаністичного розвитку. Ці частини дають уявлення про те, як фактори стрімкоподібного зростання містобудівної структури пов'язані із механізмами базової системи економічних та соціальних взаємовідносин. Крім того, відповідно до нинішнього розуміння, формаційні фази не змінюють одна одну, а нашаровуються, маргіналізуючи попередню. Тому, наприклад, розуміння індустріальної фази, неможливе без знань “доіндустріальної” сільськогосподарської, яка є її міноритарною частиною, а розуміння постіндустріальної містить дві міноритарні частини сільськогосподарську та індустріальну, сумарна частка яких, однак, складає меншу частину від всієї суми економічної діяльності.

Хоча в рамках кількох прикладів імпульсного розвитку, що розглянуто вище, є і міста, котрі можна віднести до періоду доіндустріального (сільськогосподарського) суспільства, їх, однак, було проаналізовано не з погляду особливостей їх формаційного статусу, а як приклади тих чи інших якостей, необхідних для успішного розвитку самого імпульсу. У такому контексті ці якості мають універсальний характер і не пов'язані зі структурою формаційних взаємовідносин. Однак, для розгляду реалізації імпульсного фактора саме вони відіграють важливу роль у виробленні методики моделювання урбаністичної динаміки сучасного великого міста. В епоху домінування сільськогосподарських відносин та проживання абсолютної більшості населення у сільській місцевості, міста були центрами накопичення благ, котрі опосередковували натуральне господарство. Фактично, доіндустріальні міста були вузлами обміну, в яких сільськогосподарське суспільство долало свої ж власні рамки, що виражалось, зокрема, у творенні іншого типу культури і формуванні традиційної різниці між самоусвідомленням мешканців обох життєпросторів.

Констатуючи той факт, що містотворчою ознакою сільськогосподарського суспільства було накопичення ресурсів опосередкування натурального господарства, за об'єкт аналізу було взято феномен швидкого розвитку

містобудівельної структури Венеції від часу перенесення її центру на острови Ріальто. Венеція у період розвинутого доіндустріального суспільства була одним із найбільших міст світу та технологічним, інституційним і культурним осередком загальноєвропейського значення. Тому механізми її імпульсного розвитку в період IX-X століть з поступовим стабільним ростом до початку XVII століття є цінним матеріалом, який відповідає завданням поданої роботи.

Серед значної кількості літератури, присвяченої розвитку містобудівної структури Венеції, склався відносний консенсус щодо причин її виникнення та факторів подальшого ускладнення. Переважно, серед пояснень активного росту міста виокремлюють відносно високий рівень безпеки та тривалу залученість до політично-адміністративної структури Східної Римської імперії (Візантії), що надало можливість налагодити торгівлю східними товарами у Західній Європі [156]. Разом із тим варто зазначити, Венеція була не єдиним містом, що посідало такі вихідні умови. Майже ту ж сукупність факторів мала і низка інших міст північної Адріатики, такі, як: Еракля, Градо і, особливо, Равенна. Фактично саме остання, була головним форпостом Візантії в Італії та осередком політичних і економічних зв'язків із центром імперії. Так само високим був і рівень безпеки міста, котре через свою систему приморських укріплень служила до 476 року останньою столицею Західної Римської імперії.

На противагу таким містам, які вже мали добре розвинену міську інфраструктуру, на островах венеційської лагуни, з усіх сторін оточених морем, не було навіть системи прісного водопостачання. Населення не було сталим і організованим у чітку управлінську структуру; економіка базувалась на стихійному риболовстві, що належало до форм натурального господарства. Таким чином, за своїми вихідними умовами для реалізації тих факторів, які, зрештою, сприяли її стрімкому розвитку, Венеція значно поступалась подібним до неї населеним пунктам північно-східного узбережжя Італії і долини ріки По.

Хоча витоки міста переважно пов'язують із V століттям, та поселенням на островах лагуни втікачів із материка, котрі шукали порятунку від набігів

варварів, населений пункт на Ріальто, котрий отримав назву Венеції був розбудований у IX столітті на мілинах та мілководді, що розташовані посередині лагуни. Після 811 року було розбито основну мережу вулиць та каналів, закладено містобудівні акценти, налагоджено систему управління і через 189 років (на період з 1000 до 1200 років), населення Венеції складало від 40 000 до 75 000 жителів, що робило її найбільш населеним містом Західної Європи [82] і, за винятком Константинополя, Європи загалом.

Як вже було показано вище, ні природно-кліматичні, ні історико-політичні, ні соціально-економічні фактори не виділяли Венецію особливим чином серед подібних їй навколишніх поселень, і причини імпульсного характеру її росту варто шукати серед інших чинників. Місто, що було заклав дож Аньєлло Партічіпаціо у 811 році на островах Ріальто, мало лише одну суттєву відмінність від своїх більш сильних конкурентів, якою була система оборони, що полягала у відсутності традиційних фортифікацій, яку замінював військових флот. Наявність сильного військового флоту давала можливість острівному місту значно ефективніше опосередковувати натуральне господарство пізньорабовласницького та феодалного суспільства, економіка якого було засновано на сільськогосподарському виробництві. В умовах занепаду територій, що колись охоплювали західну частину Римської імперії та розпаду старих соціально-економічних зв'язків зі східної найбільш розвиненою її частиною, наявність ефективного військового флоту давала можливість монополізувати торгівлю із економічно та культурно розвиненими центрами Сходу, передовсім, за допомогою вдалої боротьби з піратами [228].

Ще однією причиною, котра дозволила закладеному поселенню у 811 році швидко перетворитись у найбільше місто Західної Європи, стала специфічна система управління, котра була змішаною формою демократії та олігархії. На противагу від інших подібних міст північної Адріатики, Венеція формувалась, як об'єднання кількох розкиданих у водах лагуни громад, і, відтак, вимагала, особливо на ранніх стадіях, певного формату рівноваги між інтересами різних

груп. Це спричинило створення такої структури управління, яка була здатна вибирати оптимальні управлінські рішення за рахунок селекції кадрів та балансу керівних посад. В результаті, республіка отримала значну конкурентну перевагу серед навколишніх феодальних держав, великою мірою залежних від випадкової волі авторитарних правителів.

Близько 1560 року населення Венеції доходило до 170 000 осіб, що жили у місті, яке повністю покривало острови Ріальто та суміжні води розмірами 4,5 на 5 кілометрів та мало характер змішаної забудови, в якій торгівельні, складські, житлові та адміністративні функції часто поєднувались. Такий характер забудови свідчить про високий ступінь самодіяльності населення і його солідарний характер. За винятком пізнього періоду своєї історії, Венеція не мала своїх сільськогосподарських периферій, котрі забезпечували існування її мешканців у рамках класичної феодальної моделі. Це говорить про високий ступінь опосередкування доіндустріальних економічних відносин і свідчать про місто як один із найбільш явних прикладів успішного містобудівельного розвитку цієї формаційної епохи.

У контексті викладеного вище важливо провести розмежування між універсальними якостями імпульсного розвитку, про котрі зазначалося у попередньому підрозділі та тими факторами, які впливають безпосередньо із доіндустріального характеру суспільства, в рамках якого відбуваються процеси стрімкого розростання та ускладнення містобудівної структури.

До універсальних якостей, котрі стали причиною швидкого розвитку Венеції за відносно короткий період, належать три: солідарність, самодіяльність (входять у демографічну групу факторів) та адаптивність (економічна група). Про перші дві якості вже частково ішлося вище; вони сформувались на самому початку виникнення поселення на островах Ріальто у 811 році, набули інституційних форм та привели до остаточного злиття різних громад у єдиний адміністративно-політичний організм близько 1000 року. Імпульсною демографічною групою серед ранніх мешканців Венеції були, крім рибалок

(котрі першими осіли на постійне проживання на островах лагуни), торговці сіллю, торговельна стратегія яких полягала у ліквідації за допомогою військової сили інших виробників солі та влаштування, таким чином, монополії на постачання цього товару містам Північної Італії, передовсім, розташованих у долині річки По. Накопичений таким чином військових та торговельний досвід дозволив цій групі розвинути віддалену торгівлю [101]. Отож, самодіяльне та солідарне демографічне ядро, що виникло внаслідок поєднання спільних військово-торговельних мотивів, дало можливість за відносно короткий період накопичити достатні ресурси для імпульсного містобудівельного стрибка.

Окремо від демографічних факторів перебуває адаптивна якість імпульсного розвитку Венеції. Вона, з одного боку, дозволила місту протягом сотень років залишатись одним із найбільших та найефективніших урбаністичних центрів світу, а з іншого, її втрата призвела до поступового занепаду економічної бази, політичного впливу, скорочення населення та деградації містобудівельної інфраструктури.

Природа початкового імпульсу, який сприяв швидкому інфраструктурному росту Венеції, передбачала і можливість перманентної адаптивності. Це відбувалось тому, що позитивна селекція управлінських кадрів та рішень давала можливість доволі ефективно реагувати на мінливі умови, в яких доводиться існувати талассократичним політичним утворенням, часто залежним від більш могутніх континентальних сил. У цьому контексті, можна відзначити двоякість адаптивного досвіду Венеції. З одного боку, вдале опосередковування економічного базису феодалного суспільства за допомогою торгівлі та накопичення ремісничо-технологічних вмінь давало можливість формувати розвинуте міське середовище. Детермінованість межі між власне містом та його ресурсною базою з фаворитизацією першого було причиною різкого контрасту між Венецією та іншими містами регіону, в тому числі тими, котрі перебували під її контролем. Це давало можливість накопичувати як людський, так і фінансовий капітал в одному місці, та використовувати його для

подальшого вдосконалення якості життя населення (комунальне освітлення вулиць, системи очистки дощової води, притулки для самотніх тощо). (Рис. 3.9.)

З іншого боку, занепад міста у XVIII столітті відбувся якраз з причини ослаблення і втрати адаптивної якості, що позначилось на нездатності пристосувати старі феодальні механізми до розвитку промисловості та участі міста у формуванні національної держави. Хоча в літературі присвяченій періоду занепаду Венеції, переважно згадуються об'єктивні обставини втрати торговельних факторій на Сході та початок трансконтинентальної торгівлі, сукупність цих чинників, вочевидь, не суперечила управлінським та логістичним можливостям міста. Навпаки, у багатьох аспектах (розвиток суднобудування, розвинена армія, мережа торговельних представництв тощо), Венеція мала переваги перед іншими урбаністичними центрами, котрі на їх основі отримали власний імпульс для розвитку (Антверпен, Севілья, Лісабон, Лондон, Амстердам, Ліверпуль).

Все це свідчить про те, що імпульс, котрий сприяв стрімкому розвитку міста у IX – XII століттях, відповідав сільськогосподарському типу суспільства та втратив свою ефективність із початком індустріальної епохи. Якщо розглянути суто формаційні аспекти досвіду Венеції, то серед них варто виокремити такі: а) *залежність від географічного розташування*, б) *привілеювання ремесел*, в) *накопичувальна нобілізація*.

На відміну від наступних епох торгівля у доіндустріальному суспільстві між реципієнтом (переважно ними виступали центри влади і військової сили) та постачальником (переважно підвладними територіями, населення яких було задіяне у сільському господарстві), формувала проміжні зони, де відбувалась комунікація цих обох масивів. З таких обставин, географічний чинник відіграв суттєву роль у розвитку міст, навіть тих, які самі згодом ставали центрами влади та реципієнтами (Рим, Каїр, Нью-Йорк, Калькутта). У такому контексті імпульсний розвиток Венеції попри універсальні фактори знаходилися також в тісній залежності з появою і посиленням нових державних утворень в Північній

Рис. 3.9. імпульсний характер містобудівельного розвитку у різних історико-економічних формаціях (аграрна епоха на прикладі Венеції).

Італії та Західній Європі, які поступово відновили баланс втрачений після зникнення Західної Римської імперії.

Важливим фактом, що свідчить про зумовленість імпульсного розвитку Венеції особливостями сільськогосподарського суспільства, є стабілізація фінансової системи за допомогою запасів зерна і солі. Десятки тисяч тон солі та близько сотні тисяч тон пшениці, які зберігались на складах міста (остання переважно єгипетського походження і призначені для перепродажу у Північній Італії та Західній Європі), відігравали роль державного банку і гарантії надійного життєзабезпечення мешканців [145].

Другим чинником, що пов'язаний з доіндустріальними факторами імпульсного розвитку Венеції можна вважати особливий акцент на розвитку ремесел, під якими розуміється виробництво продуктів, котрі необхідні для здійснення основної економікоутворювальної моделі. Накопичення в одному місті великої кількості товарів дало можливість оцінити характеристики попиту на них, що, у свою чергу, вело до їхнього розвитку вже безпосередньо на місці накопичення. Таким чином, місто стало виступати, як центр виробництва товарів із великою доданою вартістю, що пізніше призвело до процвітання виготовлення предметів розкоші. Торгівля ними стала визначальним джерелом прибутків у пізньовенеціанський період, коли механізми орієнтальної торгівлі, традиційної для Венеції, перестали працювати. В такому сенсі привілеювання ремесел стало останнім адаптивним кроком, який дозволив містобудівельній системі міста існувати ще більше сотні років після втрати останніх колоній на Сході.

Третім чинником сільськогосподарської суспільної формації, який вплинув на імпульсний характер розвитку Венеції, до певної міри є фактор накопичувальної нобілізації. Пов'язаний він із притаманним для сільськогосподарського суспільства високим рівнем впливу релігії та метафізичної семіотики, на мотивацію дій та перцепцію тих чи інших місць. У такому випадку можна виділити два етапи накопичувальної нобілізації: перший, який відповідає середньовічному, ранньовенеційському періоду та другий,

котрий належить до епохи Відродження. У середньовічний період вагомість міста та надання йому містичного статусу визначалась перенесенням до нього мощей святого Марка, що організував та здійснив, відразу після розбудови вуличної структури міста на островах Ріальто особисто дож Партічіпаціо. Володіння такою реліквією в умовах доіндустріального суспільства служило засобом підвищення ефективності управлінських рішень влади міста, оскільки вона виступала, як опосередкована репрезентантка самого святого, надавала мешканцям відчуття особливої безпеки, як жителям міста, що має особливий захист і солідаризації городян, як виняткових представників одного із євангелістів.

В епоху Відродження та ідеалізації і захоплення до-варварським античним світом, Венеція, котра не мала власної античної історії, стала проводити системну кампанію накопичення у місті давньогрецьких та візантійських артефактів, котрі вивозились із її колоній та факторій у Східному Середземномор'ї. Поступово значна частина як дрібних предметів ужитку і побуту, так і цілі фрагменти історичних будівель із території Греції зберігались у місті, що сприяло становленню ренесансної забудови та підвищенню вартості виготовлених тут товарів розкоші, сприйняття яких калібрувалось дотичністю до антично-грецької утопії.

Формаційні фактори сільськогосподарської епохи, що були більш детально наведені на прикладі Венеції, характерні, в тій чи іншій мірі, також і для інших міст періоду, що передували Новому часу, наприклад таким містам як Багдад, Палермо, Сарай, Едірне, Кенігсберг, Мадрид (із деякими застереженнями). У всіх подібних випадках імпульсні феномени містобудівного розвитку віддзеркалюють двояку роль, з одного боку, агрегації первинних і вторинних чинників базової економічної моделі та кристалізацію світоглядно-символьного наповнення, що за своїм змістом виходив за рамки економічної моделі та використовував її як ресурс для свого розвитку.

Така схематика імпульсного фактору, значно менш характерна для міст, розвиток яких відбувався поступово, без відчутних стрибкоподібних коливань і були зазвичай пов'язані із тривалою присутністю владного чи духовного авторитету (Рим, Відень, Париж, Стамбул, Ісфахан тощо). Останні служили центрами сталого споживання, що не залежали від географічного розташування чи власних виробничих та агрегативних ресурсів.

В епоху Нового часу формаційні чинники, що відображали специфіку індустріальної соціально-економічної епохи зазнали суттєвих змін. Фактичне зникнення натурального господарства, ріст та ускладнення грошового обміну, використання машинного виробництва значно спростили та здешевили виробництво товарів і послуг у вторинному секторі, що сприяло його активному розвитку. Сільське господарство перестало бути головним видом економічної діяльності та джерелом більшої частини прибутків. Саме “міські” (ремісницькі) форми промисловості отримали нові виробничі можливості від розвитку машинних технологій. Ця сукупність змін значно вплинула на структуру містотворчих імпульсів.

Індустріальна соціально-економічна формація стала причиною виникнення численних прикладів стрімкого урбаністичного розвитку як вже наявних раніше невеликих населених пунктів (Манчестер, Сан-Франциско, Катовіце, Ліверпуль, Харків, Ресіфі, Монтевідео та ін.), так і цілком нових міст (Вінніпег, Міннеаполіс, Мельбурн, Донецьк, Аддис-Абеба, Владивосток та ін.). Темпи та методи їх розбудови було позначено домінуванням розвинених капіталістичних відносин і значно більшим масштабом будівельної, транспортної та інфраструктурної активності.

Характерні особливості імпульсного урбаністичного розвитку періоду індустріальної доби можна простежити на прикладі Чикаго – міста населення котрого за п'ятдесят років із 1840 до 1890 зросло у 246 раз та стало одним із лідерів перших хвиль індустріальної революції і одним із осередків формування базових явищ модерного часу.

Перед розглядом власне формаційних чинників, які пов'язані із розвитком Чикаго XIX століття, варто коротко зупинитись на універсальних факторах (зміст яких розглянуто в попередньому підрозділі), які характерні для феномену стрімкого зростання цього міста. Фактично, тут варто вести мову про залучення двох факторів, які у різний період раннього розвитку відіграли важливу роль у його зростанні – інфраструктурний та демографічний. У контексті інфраструктурного фактора можна виокремити якість доступності, котра характерна для багатьох міст Середнього Заходу і Заходу Сполучених Штатів того періоду, що полягала у системі спекуляцій із нерухомістю у межах нових населених пунктів, котрі перебували на шляху новостворених залізничних доріг, що передбачало її швидких ріст у ціні [182]. Таким чином, на найбільш ранньому етапі було створено умови відносно дешевої покупки нерухомості підприємливим категоріям людей, котрі намагались заробити на її перепродажі. Однак, згодом, з розвитком торгівлі хлібом через чиказький порт ділова верства мешканців частково переорієнтувалась на інші види діяльності всередині міста. Це дало поштовх до формування вихідного демографічного ядра, що спирався на підприємницький клас, залучений у фінансову та торгівельну діяльність. Цей набір характерних рис дає можливість говорити про особливе значення якості самодіяльності, що належить до демографічної факторної групи і якості доступності, що належить до економічної групи.

Розглядаючи чинники імпульсного розвитку Чикаго, пов'язані із специфікою індустріальної соціально-економічної формації, варто зазначити, що початок становлення міста не містив індустріальної складової і мав, значною мірою, доіндустріальний (сільськогосподарський) характер. Багато в чому схематика перших хвиль росту населення та інфраструктури міста була тотожною до розглянутого вище аналогу Венеції. Підприємницький клас міста, заснованого у 1833 році, став розвивати сільське господарство на прилеглих територіях штату Ілінойс і Чикаго, місто, розташоване на березі одного із Великих озер, стало найбільш зручним місцем завантаження

сільськогосподарських продуктів на торговельні кораблі, що каскадом озер та каналів dopravляли їх до Нью-Йорка. Виняткове становище міста ще більше посилювалось після прокладання каналу із озера Мічиган до ріки Міссісіпі у 1848 році. Відтак, Чикаго стало типовим прикладом розвитку міської структури доіндустріальної доби, що отримало імпульс розвитку через агрегацію базисної економічної продукції.

Однак на противагу Венеції чи інших міст, що пережили стрімкий розвиток в період сільськогосподарської формації, вигідне транспортне сполучення було використано, як вихідний мотив для акумуляції виробничих потужностей нового типу.

Накопичення вихідних ресурсів за рахунок налагодження водних та залізничних комунікацій, в кінцевому підсумку, стало лише основою для розвитку ділової активності заснованої на інших принципах виробництва. Притік населення, зручна комунікація і наявність підприємницького демографічного ядра, стали сприятливим ґрунтом для розвитку ранніх форм індустріального виробництва. У другій половині XIX століття у місті з'являються виробництва базовані на пресуванні металу, яке було залучено до виробництва велосипедів (Western Wheel Company) [167]. Це значно здешевило їхню вартість, дозволило різко збільшити продаж та отримати значні прибутки. Для широкого кола споживачів стали доступні раніше надто дорогі блага, а для виробників значно більші доходи. Відтак, один із найбільш ранніх прикладів індустріального виробництва у Чикаго було продовжено багатьма іншими, це дозволило місту за півстоліття пройти шлях від центру із виробництва велосипедів до центру найбільш успішної у світі авіакосмічної компанії [259], найбільшого в світі виробника ліків [225], структуру найбільш диверсифікованої ділової та промислової діяльності у світі, та показники найвищих у світі темпів росту населення та інфраструктури наприкінці XIX століття.

Індустріальний характер імпульсного розвитку Чикаго сприяв вирішенню також і багатьох інфраструктурних проблем міста. Зокрема, розвиток сталевий

промисловості дозволив влаштувати надійні фундаменти на болотистому ґрунті будувати висотні каркасні будівлі, що стали візуальними метафорами всієї індустріальної епохи у архітектурі. Виробництво гідравлічних домкратів і великі накопичення муніципального капіталу, дали можливість здійснити програму підйому на висоту 1,5 метри частини міської забудови, що страждала від затоплень [97, 136]. Різниця позначок між старим та новим рівнем міста була заповнено новою системою дренажів та каналізації, що дозволила Чикаго стати одним із найбільш чистих міст Сполучених Штатів Америки.

Така специфіка імпульсного розвитку міста мала також планувальні та соціальні наслідки. Рівнинна місцевість, прямокутна вулична мережа вулиці і ділянок забудови поступово стали наповнюватись промисловими та комерційними об'єктами. Набережна та устя ріки Чикаго були зайняті залізничною колією і розвантажувальною станцією. Вздовж каналів розташовувались складські та виробничі об'єкти, висока щільність і висота забудови та інвестиційний попит на ділянки в значній мірі сковував розвиток соціальних та громадських просторів і рекреаційних територій.

Стрімке розростання містобудівельної тканини Чикаго поставило його перед складними планувальними та проектними завданнями. Хоча економічна структура міста складалась на індустріальних засадах, у соціокультурному просторі домінували цінності доіндустріального романтизму та греко-римської класики. Світоглядна та естетична програма європейського історизму та академізму, центром якого була Школа Красних мистецтв у Парижі, сприймалась, як єдина система координат для архітектурного та урбаністичного вдосконалення Чикаго.

Таким чином, проектування містобудівної структури міста характерне дихотомією між чіткими візуальними ідеалами сільськогосподарського суспільства та ще не усвідомленими у формах матеріальної культури індустріальними засадами функціонування соціально-економічної системи міста. Швидке накопичення фінансових та людських ресурсів, давало

можливість керівництву міста замислюватись над комплексними програмами моделювання містобудівної структури та проектуванням міста як певної органічної цілості.

Початковий садибний характер забудови та ідеали романтизму сприяли першому самоусвідомленню Чикаго як “*Urbs in horto*” (“Місто серед садів”) [247]. Це на момент його виникнення у 1830-ті роки, загалом, відповідало і початково доіндустріальному характеру економіки, заснованої на акумуляції та транспортуванні сільськогосподарської продукції із полів Іллінойса до Нью-Йорка та інших крупних міст Східного узбережжя. Проте швидка зміна формаційної основи міської економіки спрямувала розвиток Чикаго в напрямку також і інших просторових та візуальних виражень.

Акумуляція виробництва сталі, інженерних кадрів та раціональна ділова культура міста, посилені можливостями відкритими великою пожежею 1871 року, в результаті якої згоріли 9 квадратних кілометрів забудови у центрі міста, стали причинами зародження нового індустріального мислення в архітектурі та містобудуванні.

Чиказька школа архітектури, переважно відома як один із перших проявів модернізму та функціоналістичного мислення часто сприймається крізь призму досвіду перших ранньомодерністських будівель споруджених за допомогою металевого каркасу та великої кількості скла. Однак, недовгий період, протягом якого тривали подібні експерименти, був лише частиною більш масштабного процесу боротьби індустріальної формаційної моделі з інерцією світоглядних засад сільськогосподарського суспільства.

Впродовж усієї другої половини XIX століття Чикаго стикалось із проблемою невідповідності реальних масштабів міста із його планувально-функціональною структурою, базованою на прямокутній мережі кварталів, в яких житлова забудова часто змішувалась із промисловою. Не маючи столичного чи ідеологічного репрезентативного значення, яке могло б сприяти появі представницьких та парадно-символічних ансамблів, місто розвивалось, як

природній просторовий відповідник тих соціально-економічних взаємозв'язків, котрі складались впродовж перших десятиліть його існування. Прикладом цього служить аналіз містобудівельних програм та проектів міського муніципалітету.

Окрім програми із підйому вже існуючої житлової забудови, муніципалітет став підтримувати будівництво рекреаційних зон та створення парків. Це стало відповіддю на бажання забудовників, які зрозуміли, що близькість парків (навіть невеликих) підвищує ціну ділянки та нерухомості. Таким чином, з'явився новий механізм підвищення якості міського середовища, пов'язаний із природою соціально-економічних взаємовідносин всередині індустріального суспільства. Отож, якщо раніше благоустрій та вдосконалення містобудівної структури залежали від волі того чи того феодального правителя, то в нових умовах, механізм ускладнення містобудівної структури ґрунтувався на основі взаємовигідного фінансового обміну продавця з великою кількістю замовників, які завдяки розвитку капіталізму стали здатні купувати більш розвинений життєпростір, ніж раніше.

На межі XIX - XX століть домінантним світоглядом серед архітекторів та урбаністів Чикаго, а також громадськості, залишався європейський академізм. Про це засвідчила Всесвітня Колумбійська виставка 1893 року та генеральний план перебудови міста, який також відомий як "План Барнхема" [251]. Він був досить типовим прикладом геометризованого перфекціонізму, дуже характерного для класичної архітектури парадних просторів. Симетрія та декоративізм, горизонтальність та домінування греко-римської класики, акцентовані вертикальні домінанти, чітко сформований урочисто-репрезентативний центр та інші прийоми, що були, врешті-решт, погоджені муніципалітетом, демонструють відсутність усвідомленого розрізнення візуальної мови індустріального міста.

Незважаючи на прихильне ставлення до "Плану Барнхема" влада Чикаго під час його реалізації зіткнулась із системними труднощами, і він був здійснений лише частково. Завдяки "Плану" було прокладено діагональні

наскрізні магістралі, котрі спрощували пересування прямокутною мережею вулиць. Усі парадно декоративні споруди та утворення було упущено, так само як і ідея великої центральної площі із пучкоподібним розходженням від неї вулиць. Однак, навіть ті магістралі, які було прокладено, суттєво відрізнялись від тих, що заплановав Барнхем. Декоративізм та художнє пропорціонування поступились місцем висотним будівлям та розширеним вулицям, габарити яких збільшили через ріст автомобільного транспорту [139]. Найбільш повно “План Барнхема” було реалізовано в ділянці будівництва парків та громадських просторів. Новий клас міщан індустріального міста, який в системі Нового часу отримав політичні та виборчі права, а також сформував інституції боротьби за свої інтереси, поступово змусив елітарні прошарки поступитись своїми одноосібними правами на володіння найкращими елементами ландшафту. Вже у “Плані” було закладено принципове положення вилучити всі приватні ділянки із узбережжя озера Мічиган і відвести його для громадського користування; згодом, набережну не лише переобладнали у загальноміський парк, але також було здійснено роботи із демонтажу залізничних колій та вокзалу, що примикав до гирла ріки Чикаго. Таким чином, індустріальне місто (навіть не маючи чіткої усвідомленості свого нового соціально-економічного змісту) продемонструвало дієвість нових механізмів регуляції та самотворення, які посприяли значно вищим стандартам життєпростору порівняно з містами сільськогосподарської епохи. (Рис. 3.10.)

Досвід Чикаго дає можливість зазначити, крім універсальних якостей імпульсного розвитку, якими, як вже було сказано, є фактори *доступності* та *самодіяльності*, також і ті, котрі визначаються індустріальним характером соціально-економічних відносин. Оскільки дуже короткий період своєї найбільш ранньої історії, Чикаго розвивалось як місто сільськогосподарської епохи, чинником першої фази його стрімкого росту стало географічне розташування, однак, воно було фактично єдиним з низки такого роду формаційних чинників, на зміну яким прийшли індустріальні фактори.

Приклади імпульсного розвитку міст індустріальної соціально-економічної формації

Манчестер

Сан - Франциско

Ліверпуль

Катовіце

Харків

Монтевідео

Ресіфі

Вінніпег

Міннеаполіс

Мельбурн

Адїс-Абеба

Донецьк

Владивосток

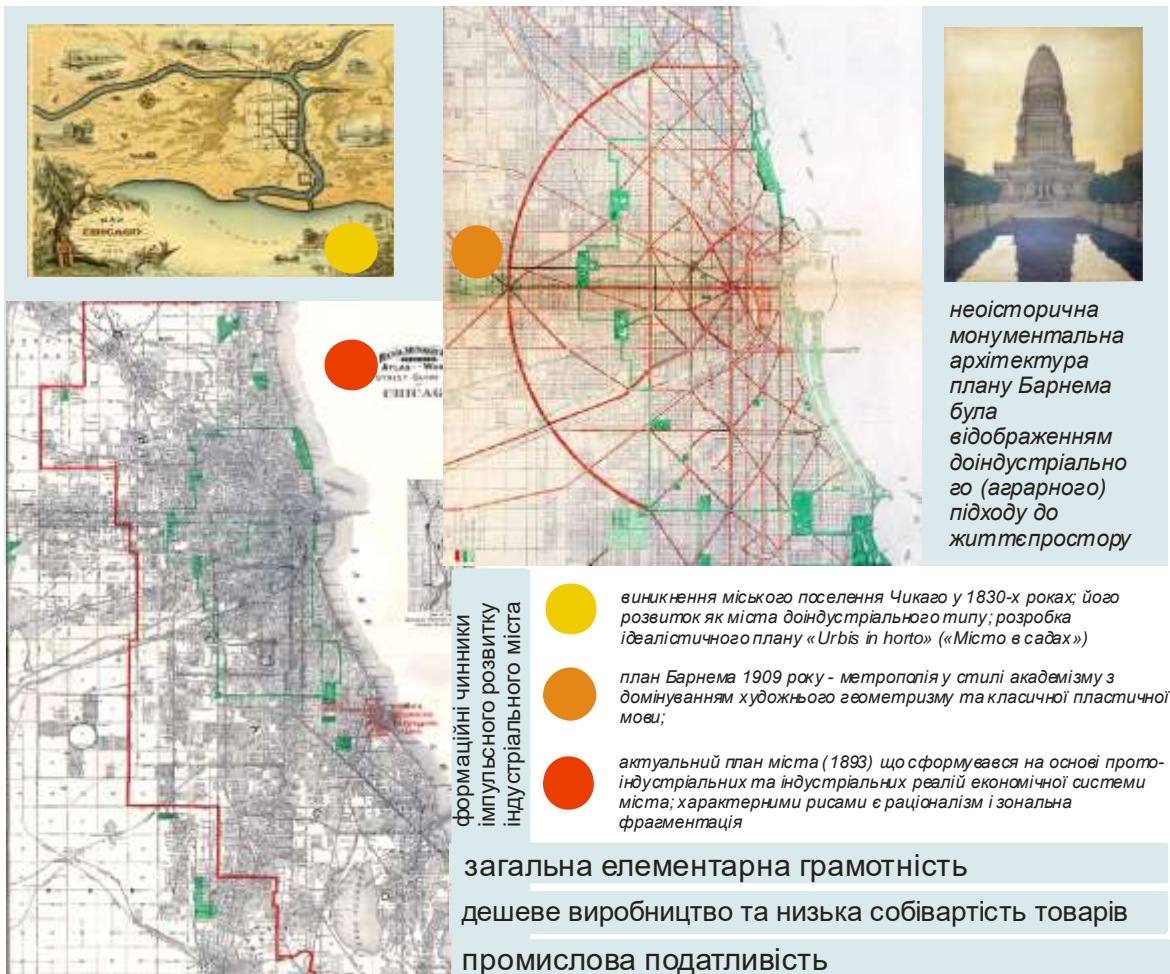

Рис. 3.10. імпульсний характер містобудівельного розвитку у різних історико-економічних формаціях (індустріальна епоха на прикладі Чикаго)

Боротьба двох формаційних пластів, що була характерна для містобудівної історії Чикаго другої половини XIX - початку XX століття, продемонструвала природній процес усунення архітектурно-містобудівельних принципів характерних для сільськогосподарської епохи новими засадами проектного мислення, котрі були базовані на цілковито іншій системі розуміння життєпростору. У ранній історії міста творення його структури відбувалось завдяки інфраструктурі опосередкування сільськогосподарської продукції (для чого важливим було географічне розташування між виробничим та споживацьким ареалами). Однак, вже через два десятиліття, головним чинником стала наявність виробничих потужностей пресувального типу та наявності кваліфікованих робітників, які могли на них працювати (для того фактор географічного розташування не важливий). Таким чином, можна говорити про те, що весь основний період інтенсивного розвитку міста упродовж XIX століття було пов'язано із новими формаційними чинниками: а) *елементарною грамотністю*, б) *виробничою дешевизною* та в) *промисловою податливістю*.

У рамках сільськогосподарського суспільства основна маса людей, задіяних у створенні матеріальних благ, не мала освіти та спеціальних знань. Це давало можливість відносно невеликій кількості представників інших класів, досить легко керувати великими масами людей та територій, в яких міста, навіть великі, налічували лише кілька тисяч мешканців. В індустріальному місті, в якому нормальною стала населеність у сотні тисяч, мінімальний рівень освіти став необхідним для роботи на промислових підприємствах. Це відкрило можливість для більш високого рівня громадської активності і впливу на муніципальні органи управління через різні форми солідаризації. Відтак, урбаністична структура або на основі стихійного розвитку, або на основі генерального плану отримала нові елементи такі, як: громадські простори, загальноміські парки, комунальний транспорт тощо. Подальша урбанізація крупних міст у країнах третього світу, показала, що велика кількість мешканців у випадку відсутності певного рівня освіченості не може адаптуватися до

міського простору, та не можна характеризувати таке місто як індустріальне. Квартали населені механічними переселенцями із сільської місцевості, котрі в силу тих чи тих причини не отримали освіти, переважно позбавлені і базових санітарно-гігієнічних умов, зон рекреації, озеленення, культурної інфраструктури.

Змістом “індустріальної революції” стала можливість суттєвого здешевлення процесу виробництва матеріальних благ завдяки залученню механіки і конвеєрних ліній. Відтак, провідною містотворчою здатністю стала виступати здатність налагоджувати масове і дешеве виробництво. У цьому сенсі наявність у штаті Іллінойс сталеварних компаній (The North Chicago Rolling Mill Company, South Chicago, Union Iron Company тощо), та розташування їх офісів у Чикаго, дало можливість місту концентрувати ресурси дешевого і масового індустріального виробництва, спектр якого поступово збагачувався і урізноманітнювався.

Це стало наслідком ще більшої концентрації базово освічених міщан, робітників та ускладнення механізмів фінансового опосередкування економіки (виникнення біржі, перших ф’ючерських кредитів тощо). Відносний ріст цих соціально-економічних факторів спричинив і містобудівельні зміни, котрі перетворювали мислення сільськогосподарської епохи в індустріальний життєпростір. Здешевлення виробництва і відповідне зниження вартості більшості товарів та послуг, в тому числі будівництва, відкривала можливості для нових типів забудови, таких як: соціальне житло, квартали для робітників індустріальних підприємств, котеджі представників так званого “середнього класу” тощо.

Під промисловою податливістю тут розуміємо здатність системи правових та підприємницьких відносин до творення нових форм індустріального виробництва, що дає можливість вдосконалення технології і збільшення обігу грошової маси. Важливою категорією промислової податливості виступає підприємницька ініціатива та можливість її реалізації.

Високий ступінь промислової податливості дав можливість розвинути у Чикаго великий спектр ділової та виробничої активності, що у свою чергу сприяло значному надходженню в муніципальний бюджет, витрати якого були під впливом суспільного запиту більшості мешканців через вибори та пресу. Під впливом підприємницької податливості виник багатий спектр виробничих напрямків, він давав можливість здешевити будівництво та розвиток інфраструктури міста, яке, таким чином, змогло виробити нову художньо-стильову мову та вийти із рамок культури сільськогосподарського суспільства.

У контексті розгляду формаційних чинників, що вплинули на імпульсний розвиток індустріальних населених пунктів, варто відзначити феномен міст, стрімкий розвиток яких був пов'язаний із видобутком енергоресурсів необхідних для роботи промисловості. Такі міста як: Манчестер, Донецьк, Катовіце зобов'язані своїм швидким ростом у ХІХ столітті розташуванню на місці видобутку вугілля та його завантаженню на залізничний транспорт. В сільськогосподарську епоху ресурсні ареали не були пов'язані із крупними поселеннями, оскільки обробіток землі вимагав розсосередженого проживання відносно невеликими групами.

Разом із тим “ресурсні” міста, незважаючи на їх прискорений ріст саме у як індустріальних, значною мірою відрізнялись від таких центрів як Чикаго, передовсім, бідністю культурного та громадського середовища. Приклад Чикаго, що виникло і розвинулось до масштабів великого мегаполісу за кілька десятиліть показує, що відсутність історичного середовища не є причиною такої різниці. В її основі лежить різниця у моногенності та полігенності виробничого потенціалу. Міська структура “ресурсних” міст у значній мірі розвивалась на економічній базі лише однієї галузі діяльності (видобуток сировини), що обмежувало запит на типологію будівель, матеріальний рівень мешканців, конкуренцію та культурний обмін.

Аналіз імпульсного розвитку міст сільськогосподарської та індустріальної епох характерний досить обширним матеріалом, який можна розглядати як

частини відносно завершеного еволюційного явища. Для кожної з них характерним була комбінація, з одного боку, універсальних факторів, притаманних стрімкому розвитку населених пунктів будь-якої формаційної структури, а також специфічних, котрі впливають із особливостей тієї чи іншої суспільно-економічної історичної системи.

Дещо іншим є розгляд феномену швидких змін у містобудівельній структурі пов'язаних із специфікою пост-індустріальної епохи, яка як вважається, заміщує собою індустріальну. У першу чергу, невизначеним досі залишається сам зміст поняття, та явища, які під ним розуміються, а також розмитість термінологічної бази. Класики постіндустріальної теорії (М. Маклюен, Е. Тофлер та ін.), розглядали постіндустріальність як третю формаційну модель економічного укладу людського суспільства, котра, до певної міри, протиставлялась марксистським та лівим теоріям вдосконалення соціоекономічної системи на основі перерозподілу благ виготовлених в рамках індустріальної економіки. У ранніх роботах теоретиків постіндустріалізму, таке вдосконалення бачилось не як соціально “досконалий” індустріалізм, а як перехід до цілковито нового принципу життєзабезпечення соціосистеми. Не будучи надійно експериментально підтвердженими, такі концепції часто розглядались як візіонерські і сприймались у якості футуристичного прогнозу.

З іншого боку, стала набирати популярності теорія так званого “інформаційного суспільства” (М. Маклюен), котра описувала подібні явища формаційного переходу, але чітко базувала його на категорії інформації як головного економічного і суспільно-творчого фактору майбутнього розвитку.

Згодом, із поширенням та вдосконаленням Інтернету та комунікативних технологій, з'явилися нові терміни для опису сучасної суспільно-економічної формації такі як «мережеве суспільство» (Дж. Сіммель, Я. Ван Дайк, М. Кастельс), «економіка уваги» (М. Кроуфорд, Т. Девенпорт, Дж. Бек), «цифрова революція» (К. Перес). Всі разом, ці теоретичні та теоретико-практичні моделі поступово сформували дискурс, котрий став об'єктом

критичного аналізу та переосмислення. Так склалась інша група визначень, які можна назвати консервативними, серед них «пізня модерність» (З. Бауман, щоправда поняття не охоплює значної кількості постіндустріальних феноменів кінця ХХ - поч. ХХІ століття), «друга модерність» (У. Бек).

У цих теоретичних моделях можна спостерігати як багато спільних, так і відмінних рис, котрі спрямовані на заперечення або альтернативність одна відносно одної, аж до відмови (прямо або опосередковано) від сприйняття самого факту формаційного характеру змін. Постіндустріальні явища сприймаємо тільки як різновид індустріалізму, лише на певному еволюційному етапі, причиною якого став розвиток комунікативних технологій (медіа), маркетингу, систем енергетичної оптимізації тощо. Проте, незважаючи на відсутність остаточного консенсусу в термінологічних та означальних питаннях, спільною рисою таких рефлексій є констатація втрати прямим промисловим виробництвом свого статусу головного джерела зайнятості суспільства та формування доходів.

Подібна різноманітність поглядів дістала своє відображення і в урбаністичній науці. Як було показано у першому розділі поданої роботи, більшість дослідників та аналітиків виокремлюють цілу низку змін в структурі міського розвитку, котрі слід пов'язувати з постіндустріальною формаційною трансформацією, серед яких основними є підвищення щільності, енергетична самодостатність, симбіоз із біосферою, ріст сфери обслуговування, гіперурбанізація (переселення більшої частини людства у міста та виникнення надвеликих міст), тощо.

З іншого боку, низка положень постіндустріальної урбаністики було піддано сумнівам і альтернативній розробці. Зокрема, висока щільність (яка бачилась, зокрема, як засіб зменшення витрат на транспорт і зниження забруднення) заперечувалась явищами так званого “розповзаючого міста”, коли збільшення достатку середнього класу дозволяє його представникам покидати межі щільної забудови історичного центру та переселятись у приватні будинки на під'їздах до міста, утворюючи ділянки, на яких поступово з'являються

елементи типово міської архітектури: торгові центри, заклади освіти, офісні парки тощо. Таким чином, містобудівельна структура не лише не ущільнюється, але рівень транспортних витрат та, відповідно, забрудненості тільки збільшується [106].

Крім того, урбанізація періоду індустріальної епохи мала у підсумку позитивні наслідки у царині забезпечення вищого рівня життя для більшості мешканців, навіть у відносно слабо розвинутих країнах, завдяки здешевленню виробництва будівельних матеріалів та конструкцій, поступовому формуванню «середнього класу» тощо. У той час гіперурбанізація постіндустріальної доби створила значні гуманітарні та інфраструктурні проблеми у таких крупних містах як, наприклад, Карачі, Делі, Лагос, Маніла, Кіншаса, Дакка та інших. Подальше скорочення секторів сільського господарства та ранніх форм індустрії (яка не вимагала високого рівня освіти) спричинило виникнення багатомільйонних депресивних районів, позбавлених базових санітарних умов та підтримання безпеки жителів.

За таких умов аналіз факторів імпульсного розвитку урбаністичних структур, зумовлених специфікою пост-індустріальної соціально-економічної формації, наштовхується низку методологічних труднощів, зумовлених наступним:

- а) відсутністю ясного уявлення про першофеномен формації (провідний сектор економіки);
- б) нереклексивним, або слабо-рефлексивним характером проектної культури відносно формаційних явищ;
- в) неоднозначністю впливу постіндустріально мотивованих економічних моделей на містобудівний розвиток;
- г) швидкою плінністю концептуальних детермінант.

У першому можна констатувати відсутність консенсусу в питанні головної форми економічної діяльності, котра творить систему життєдіяльності соціуму. У різних інтерпретаціях такою формою виступають інформація, знання,

технології, комунікація, маркетинг тощо. Рефлексивність тої чи тої формації у сфері матеріальної культури, а також проектної, як у випадку сільськогосподарської, так у випадку індустріальної доби відбувалась лише на відносно пізніх стадіях і, багатоманітний характер осмислення постіндустріальної епохи свідчить, що вона не є винятком. Поки що спроби постіндустріального містобудування осмислити самого себе має інтуїтивних характер або характер перформованої модерністської інерції. Так само, у третьому випадку, зарано говорити про успіх пошуків вирішення соціально-економічних потреб гіперурбанізованих поселень, тим більше про їх конкретні універсальні форми (на зразок Афінської хартії для індустріального міста). Окремі концепції (сталого, “кмітливого”, екологічного, біосферного міста) мають досить обмежений практичний досвід, передовсім в окремих країнах Заходу. І в четвертому випадку, можна констатувати високу ступінь мінливості прогностичних та концептуальних візій, котрі змінювались та нашаровувались одна на одну від теорії постмодернізму (яка була однією з перших форм пошуку альтернативи індустріальній проектній парадигмі) до концепцій управління містом за допомогою технологій штучного інтелекту.

Таким чином, аналіз факторів імпульсного розвитку містобудівної структури, котрі зумовлені особливостями постіндустріальної соціоекономічної формації можуть розглядатись лише у межах тих явищ, котрі не мають суперечливого, або конфліктного трактування і, відтак, відносно об’єктивно відображають реальні зміни, які відбуваються. До таких явищ, щодо яких існує відносний консенсус без сумніву, належить:

- а) вихід сфери послуг на домінуючі позиції у структурі обігу грошової маси та витіснення нею із цієї позиції промислового виробництва;
- б) ріст кількості інформації та вдосконалення способів її передачі (що стало основною причиною для виникнення визначення “інформаційна епоха”);
- в) трансформація структури зайнятості, котра, як ще передбачали перші футурологи 1970-х років, стала більш гнучкою та мінливою;

г) актуалізація пошуків ефективного симбіозу з біосферою, що має як енергетичний (пошук нових джерел), так і споживчий (створення більш здорових та комфортних умов проживання) характер;

д) розвиток процесів самоорганізації громад, горизонтальних зв'язків та криза традиційних вертикально інтегрованих механізмів влади (переважно вважається наслідком росту комунікативних технологій та більш досконалої інформаційної взаємодії між членами суспільства).

Оскільки на межі ХХ – ХХІ століть перехід до постіндустріальної формаційної моделі тісно пов'язаний із процесами подальшого росту крупних міст (гіперурбанізація), то можна говорити про досить значний обсяг матеріалу для аналізу. Однак, більшість таких населених місць із швидким демографічним ростом розташована у відносно бідних або слаборозвинених країнах, в яких інколи урбанізація постіндустріального типу накладається на урбанізацію індустріального. Виникнення гіперурбанізованих центрів у таких країнах, як: Демократична Республіка Конго (Кіншаса), Нігерія (Лагос), Пакистан (Карачі), Бангладеш (Дакка), Перу (Ліма), Індія (Мумбай), В'єтнам (Ханой), Іран (Тегеран), Колумбія (Богота), Багдад (Ірак) з населенням від 23 до 7 мільйонів населення зною мірою є наслідком проблеми бідності, а не постіндустріальний процесів в економіці (хоча такі процеси також можуть відбуватись).

У зв'язку із цим, а також із відзначеною вище неоднозначністю дискурсу навколо змісто-поняттєвої організації пост-індустріального суспільства, у даній роботі розглядаємо трансформативні явища, котрі так чи інакше містять у собі симбіоз із іншими формаційними, політичними, соціально-економічними чинниками, які тісно переплітаються із власне формаційними.

Прикладом найбільш динамічного імпульсного розвитку міста в період, що збігся із першими фазами розгортання постіндустріальної соціально-економічної моделі, можна вважати стрімку еволюцію містобудівельної структури Шанхая (передовсім репрезентативно-ділового району Пудон), яку за темпами накопичення населення можна вважати безпрецедентною в історії урбаністики.

Хоча наприкінці 2010-х років ці темпи сповільнились, однак, це сталося не стільки внаслідок природних чинників, скільки внаслідок жорсткої політики обмежень, яка дозволяє проживання у місті лише окремим категоріям громадян.

Стрімкий розвиток Шанхая розпочався у 1990 році, коли в силу політичних причин, на нього звернуло увагу комуністичне керівництво Китаю, прийнявши низку заходів із переосмислення його ролі та місця у житті країни. З одного боку, це було пов'язано із “зразковою” поведінкою міста під час повстання на площі Таньаньмін у Пекіні, під час якого у Шанхаї зберігався відносний спокій, а невеликі протестні ініціативи місцева влада жорстко приборкала. З того часу місцева влада стала користуватись великою довірою центральної влади і, згодом, сама зайняла провідні пости у державі (так звана “шанхайська кліка”) [112]. Ці фактори стали базовими для стрімкого росту населення та інфраструктури міста у наступні двадцять років. За цей період кількість жителів зроста майже на десять мільйонів осіб (13 341 900 у 1990-му та 23 019 200 у 2010-му) і місто стало найбільшим у світі з населенням, що у 2012 році перевищило 24 мільйони мешканців [262]. У цей проміжок часу Шанхай став лідером серед усіх інших населених пунктів світу за темпами росту [241]. Серед інших факторів урбаністичного розвитку міста стрімке підвищення тривалості життя мешканців, яке перевищило аналогічний показник середньої тривалості життя у Сполучених Штатах, а будівельна структура стала вважається найкрупнішою у світі [8 с.314-315].

Як й у прикладах імпульсного розвитку попередніх формаційних моделей (сільськогосподарської та індустріальної) фактори стрімкого розвитку Шанхая на межі XX – XXI століть можна розподілити на дві групи: універсальні (не детерміновані специфікою соціально-економічного базису) та формаційні (ті котрі впливають із особливості провідного виду зайнятості та сектору концентрації більшої частини фінансових або посередницьких відносин).

До універсальних факторів, що вплинули на імпульсний розвиток Шанхая, належать інфраструктурні (якість *унікальності*), економічні (якість

фаворитивності), демографічні (якість *самодіяльності*) та міфотворчості (якість *мотивації*).

Інфраструктурна якість унікальності виникла не лише як наслідок політичного керівництва Китаю створити символ успіху своєї країни та правильності курсу комуністичної партії, але також як розвиток того історичного досвіду, який пройшло місто від періоду так званих Опіумних війн до кінця Другої світової війни та остаточної стабілізації владної моделі КНР. За цю, приблизно, сотню років місто пережило свій перший стрімкий ріст, перетворившись із рибацького поселення неподалік однієї із історичних столиць Китаю Нанкіна, у центр європейських концесій та торговельних представництв із зонами власного самоуправління. Значною мірою, саме завдяки існуванню цих зон місто стало зоною відносної безпеки під час подій Другої світової та громадянської воєн у Китаї. З одного боку, це дало можливість зберігати свій популярний статус у китайській та азійській торгівлі, а з іншого, викликало підозри та обережність до нього нового комуністичного керівництва країни, яке вважало його найбільш вразливим до західних впливів та осередком прихованої опозиційності. Лише стійка проурядова поведінка Шанхая під час заворушень на площі Тяньаньмін у Пекіні завершила період післявоєнного занепаду міста.

Наприкінці 1980-х років було сформовано ідею розвитку нового ділового центру Пудон – навпроти старого кварталу європейських концесій, який своїм розмахом та архітектурним образом повинен був символічно здійнятися над пам'ятками іноземного панування та ствердити міць нового незалежного Китаю. У 1991 році було розпочато роботи із втілення в життя плану із перетворення міста у економічний, торговельний та фінансовий центр світового значення («Усесторонній план нового району Пудон»), згодом було прийнято новий план під назвою «Всеосяжний план розвитку Шанхаю 1999 – 2020 років»). Безпрецедентний ріст містобудівельних показників Шанхаю у наступні 20 років умовно завершився проведенням Всесвітньої виставки Експо 2010, тематикою якої стали пошуки образу міста XXI століття [192].

Для розбудови Пудону були залучені будівельні фірми з інших країн, в тому числі ідеологічно конкуруючих Японії, Гон-Конгу і Тайваню, що свідчить про глибину компромісу комуністичного керівництва як у рамках політики “відкритості”, так і, передовсім, в її особливо радикальній реалізації в проекті Пудон. Таким чином, унікальність, що впливала із історично ліберальної та частково європеїзованої міської традиції Шанхаю, була доповнена унікальними поступками із залучення іноземних спеціалістів, економічної свободи та адаптації західних проектно-архітектурних форм, котрі прийшли на заміну радянським (до 1960-х років).

Так майже на початку реалізації “Всеосяжного плану”, інфраструктурна унікальність була поєднана із іншим універсальним фактором – економічним у формі фаворитивної якості, яка, однак, згодом отримала власний розвиток (у 2013 році було організовано “Шанхайську вільну економічну зону” – першу зону у КНР [272]) і дещо вийшла за рамки суто економічного проблем.

Довоєнний розвиток Шанхая базувався на економічній фаворитивності близько ста років, що дало можливість йому відбутись, як крупному місту, торгівельному центру і осередку культурного обміну. Однак після 1990-го року, коли було затверджено нову стратегію розвитку міста, воно отримувало нові фаворитивні можливості, які, однак, відрізнялись від попередніх. Якщо до війни Шанхай був центром безпеки і відносного порядку, через наявність тут адміністративно-управлінських структур західних держав (Великобританії та Франції), то наприкінці ХХ століття відкритість до іноземних інвестицій та створення цілих кварталів для закордонних фахівців стало можливим внаслідок жорсткої і ефективної системи контролю за громадянами та упередження будь-яких протестних настроїв. Саме переконаність у надійності системи контролю над масами, що була розроблена і застосована у Шанхаї, дала можливість керівництву Комуністичної партії Китаю (КПК) наділити міста низкою привілеїв, найбільшим з яких стала вільна економічна зона, селективний допуск

лише окремих категорій населення до проживання у місті, контрольована інтернаціоналізація населення (не більше, ніж 5%).

Елементи фаворитивності в урбаністичному моделюванні Шанхая, у свою чергу, сприяли підвищенню якості самодіяльності, котра полягає у накопиченні класу підприємливих та економічно діяльних категорій населення. У такому випадку фаворитивність та самодіяльність взаємодоповнюють одна одну, так що відбувається примусова селекція населення. Завдяки надзвичайно розвиненій та різноманітній освіті, котра доступна широким верствам населення, а також дозволі працевлаштовуватись у місті лише найкращим випускникам, у Шанхаї акумулюються найосвіченіші та найперспективніші категорії молоді. Крім того, у місті дозволялося жити лише тим, хто має постійну роботу, а селитись тим, хто купує нерухомість на суму не менше шістдесяти тисяч доларів [8 с.324]. Це дає можливість відбору мешканців з високим майновим та професійним рівнем, що, з одного боку знижує рівень соціальних проблем, а з іншого, підвищує інновативність економічної діяльності та розвиток культурного життя.

Такі умови створюють ще один універсальний тип змін, що формує імпульсний розвиток міста та названий тут міфотворчим. У силу принципів примусової селекції найбільш освічених (із обов'язковим знанням англійської мови та навичками роботи за комп'ютером), фінансово незалежних та професійних, Шанхай набув нобілізаційних якостей, оскільки сам факт проживання у ньому став бажаним та престижним. Незважаючи на обмежувальні заходи, ріст міста продовжується (хоч і меншими темпами), через прагнення жити в ньому значної кількості громадян КНР, які заради цього шукають можливості чи через освіту, чи через накопичення капіталу стати його мешканцями.

Важливим у контексті поданої роботи є також визначення чинників імпульсного розвитку Шанхая, котрі мають формаційний характер та впливають із специфіки постіндустріального соціоекономічного устрою.

Певним чином, їхня присутність простежується в розглянутих вище універсальних факторах, однак вони потребують більш повного аналізу.

Незважаючи на те, що історія стрімкого розвитку Шанхая на межі ХХ – ХХІ століть відбувалось у межах координат комуністичної держави із законсервованою політичною системою, вона у своїх ідеологічних та економічних установках також була продуктом індустріальної доби (у формі марксистських принципів спільної власності на засоби виробництва). Картина економічної структури Шанхая показує, що саме виробництво займає в ньому менше, ніж половина валового продукту [273], і це притому, що в місті розташовані найбільші у КНР машинобудівні підприємства та інші подібні виробничі потужності.

Унаслідок бурхливого розвитку міста влада Шанхаю досить швидко опинилась перед проблемою розроблення нової стратегії, яка відповідно до задуманого статусу передового світового центру мала б відобразити нові принципи урбаністичного моделювання. Це було передовсім потрібно для того, щоб позиціонувати Шанхай як центр передової думки про майбутнє і локомотив розвитку загально-азійського, а можливо загальнолюдського рівня. Джерелом цих пошуків стала “Всесвітня виставка Експо-2010”, тематику якої було присвячено шляхам найбільш ефективного розвитку міст у ХХІ столітті. Така акумуляція інтелектуально-аналітичних ресурсів, аналіз власного розвитку і провідних урбаністичних центрів світу згодом стали основою для розроблення нового Генерального плану до 2040 року, в якому викладено цілком нову стратегію моделювання.

Згідно з цим Генеральним планом чинники, що обмежують ріст населення, будуть ще більше посилені, і надалі його зростання планують припинити; кількість мешканців буде стабілізована на позначці 25-ти мільйонів (такої кількості населення має бути досягнуто до 2020 року, і з того часу до 2040 року не зростати). Таким чином, у Шанхаї буде сконцентровано коло 2% найбільш високоосвіченого, підприємливого та креативного населення КНР із залученням

людей подібних якостей із всіх регіонів світу. Відповідно, Шанхай бачимо як “відмінне глобальне місто” та міжнародний економічний, фінансовий, торгівельний, мореплавний та науково-інноваційний центр, і водночас культурна метрополія, дружній до довкілля, гуманний центр. 25% площі міста буде відведено під зелені насадження та ліси, так що станом на 2040 рік на кожного мешканця буде припадати 15 квадратних метрів рослинної площі (на 2016 рік цей показник становив 7 квадратних метрів). Кількість шкідливих частинок у повітрі має бути зменшена до 20 мікрограм на кубічний метр (у 2016 цей показник складав 54 мікрограми), середня тривалість руху в місті (площею 3 124 кв. км.) у 2040 році має складати 40 хв (для чого планують прокласти 1000 км ліній метрополітену, 1000 км колій міської залізниці, 1000 кілометрів трамвайних ліній). Відтак, половина мешканців будуть користуватись громадським транспортом, а 60% мешкатимуть на відстані 600 метрів від станції метро. На кожних 100 000 шанхайців буде припадати 10 мистецьких галерей, 5 бібліотек та 2 музеї; буде збільшено кількість майданчиків для заняття спортом. Планують також розбудову більшої кількості районів для талановитих переселенців з інших країн. Площа житлової забудови має складати 26% [250].

Таким чином, можна сказати, що стратегічне бачення передових ідей для міста XXI століття, в редакції Генерального плану Шанхаю до 2040 року, де в чому відрізняється як від тенденцій, котрі переважають в урбаністичному дискурсі, так і від прогностичної футуристики, присвяченій феномену так званого “гіперурбанізму” (хоча мегаполіс із населенням у 25 мільйонів не може не вважатись його прикладом). До певної міри, можна сказати, що Генеральний план став синтезом двох базових складових частин. З одного боку, це уважне ставлення до передових урбаністичних ідей розроблених на Заході та представлених на виставці “Експо-2010” (Шанхай став першим містом де організовано окремий присвячений їй музей), а з іншого, врахування результатів власного досвіду стрімкого розвитку, який місто пережило у період 1990 – 2010 років. Цей факт частково підтверджує розуміння постіндустріальної природи

процесів, котрі відбувались впродовж цього часу. Відтак, видається можливим виокремити ті чинники імпульсного розвитку Шанхая, котрі слід зарахувати до формаційних (хоча варто пам'ятати, що у такому випадку, в умовах централізованої однопартійної системи КНР, багато змін відбувались шляхом директив та вказівок центрального уряду, який реагував на ті чи ті зміни, чи потреби).

Одним із найбільш очевидних формаційних чинників стала наявність широких можливостей набуття якісної освіти. Фактично, як у період 1990-2010, так і в планований період до 2040 року Шанхай концентрується навколо цінності високоосвіченої, науково мислячої людини із творчим потенціалом. Розгалужена система доступних шкіл та університетів (передовсім державних і безкоштовних), відкрита для якомога більшої кількості учнів та студентів, служить місцем, де відбувається формування цієї категорії людей. Проте, наявність такого освітнього потенціалу є лише частиною одного із формаційних факторів імпульсного урбаністичного розвитку Шанхая. Іншою його частиною є система видалення із життєпростору міста тієї категорії мешканців які успішно не пройшли стадію становлення високоосвіченої, науково мислячої людини із творчим потенціалом. В умовах КНР це директивна заборона на проживання, хоча в демократичних країнах це може бути іншого роду система, наприклад використання фінансової неспроможності оплачувати умови життя (комунальні платежі, транспортні видатки, медичне обслуговування тощо), котра веде до власної ініціативи покинути такі міста.

Ця стратегія примусової інтелектуалізації міської демографії має свої наслідки і для урбаністичного планування адже рівень примусовості, що передбачає заборону на проживання тим категоріям населення, котрі не відповідають освітньо-професійним умовам, не стосується утримання тих, які йому відповідають. Їхнє перебування в місті залишається добровільним і, відтак, вимагає привабливої пропозиції середовища проживання.

Враховуючи досвід “Усестороннього плану” 1990 року, який через короткий період було змінено та пристосовано до нових потреб, Генеральний план, ймовірно, теж не проіснує у незмінному вигляді до 2040 року. Головною проблемою, яка постає у перспективних розробках, є подрібнення типологічної мережі, структурна конкурентоспроможність та ймовірне затоплення частини території у випадку продовження процесів глобального потепління [297, 288]. Така ситуація якоюсь мірою, є повторенням вже пройденого містом у 1990-х роках етапу “відкритості для світу” тільки вже на іншому еволюційному рівні. Якщо, тоді це була відкритість для вже наявних іноземних транснаціональних компаній та сприяння їх діловій активності, то зараз це відкритість до накопичення транснаціональній інтелектуальних ресурсів, котрі самі будуть створювати бізнес структури нового типу. Така категорія людей, як правило, відрізняється досить високим ступенем мобільності, та для свого постійного перебування у Шанхаї потребуватиме не лише високих стандартів життя, але і широкого вибору можливостей реалізації свого потенціалу. Це, певною мірою, вимагатиме максимально легких та зручних умов ведення бізнесу, розвитку відповідної інфраструктури і комунікацій (З чим, частково, пов’язане впровадження вільної економічної зони). (Рис. 3.11.)

Хоча, як видно із вище наведених міркувань, концепція урбаністичного *життєпростору для інтелектуального підприємництва/взаємодії* залишається до кінця не сформованою, сама базова роль цього феномену в імпульсному потенціалі постіндустріального містобудування є очевидною. Хоча в умовах КНР акумуляція інтелектуального підприємництва відбувається шляхом не властивим для демократичних суспільств, це скоріше є фактором стримування розвитку урбаністичної думки в цьому напрямку, яка повинна запропонувати природні моделі формування та демографічного або економічно-управлінського переважання цієї категорії мешканців.

Наступним чинником імпульсного розвитку урбаністичної структури, котрий проявив себе у досвіді Шанхая від 1990-го року та належить до розряду

Приклади імпульсного розвитку міста пост-індустріальної соціально-економічної формації

Інформаційне суспільство
 Пост-індустріальне суспільство
 Мережеве суспільство
 Економіка уваги
 Пізня модерність
 Друга модерність
 Креативна економіка
 Третя хвиля Економіка знань

різні типи окреслення формаційної стадії соціально-економічного розвитку, яка прийшла на зміну індустріальному суспільству

- спільні риси, що формують новий формаційний феномен
- а) вихід сфери послуг на домінуючі позиції у структурі економічного обігу
 - б) ріст кількості інформації та вдосконалення способів її передачі
 - в) трансформація зайнятості, котра стала гнучкою і мінливою
 - г) актуалізація пошуків ефективного симбіозу з біосферою
 - д) розвиток процесів самоорганізації громад,

один з проектів забудови району Пудон

генплан Шанхаю на середину ХХ століття

реалізований проект розбудови району Пудон у Шанхаї як імпульс для пост-індустріального розвитку міста та антипод колоніального Шанхаю концесійного володіння європейських держав

безпрецедентний ріст містобудівельних показників створення «Шанхайської ВЕЗ» у 2013 формування пост-індустріальних кластерів економіки

Всеосяжний план нового району Пудон

основні показники Шанхаю 2040

- зупинка росту населення на відмітці 25 000 000 жителів
- 60% населення на відстані 600 метрів від метро
- середня тривалість руху в міста 40 хв.
- на 100 000 припадає 10 галерей, 5 бібліотек і 2 музеї
- площа житлової забудови 28 %
- к-ть шкільних частинок 20 мікрограм на метр кубічний

еволюція містобудівної структури Шанхаю в рамках «Всеосяжного плану розвитку Шанхаю до 2020 - 40 рр.»

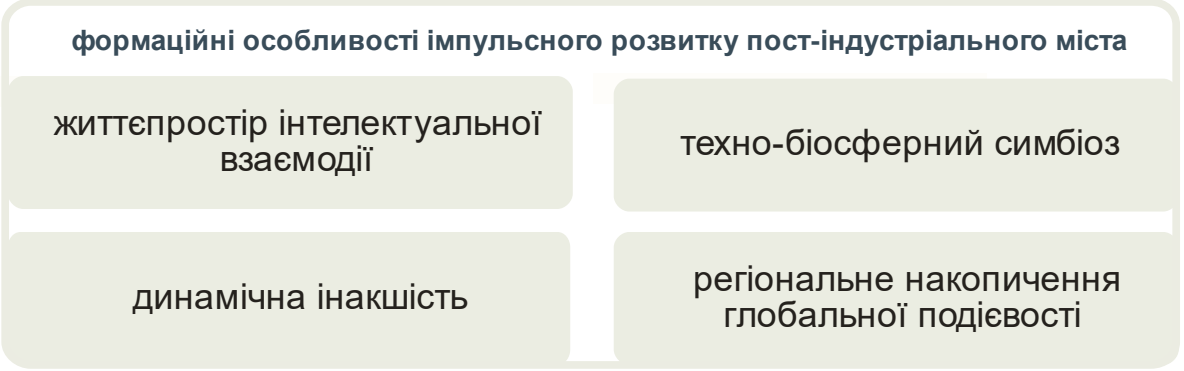

Рис. 3.11. Імпульсний характер містобудівельного розвитку у різних історико-економічних формаціях (пост-індустріальна епоха на прикладі Шанхаю)

формаційних, є чинник, який можна умовно назвати *техносферно-біосферним симбіозом*. Хоча його можливо розглядати як одну з умов забезпечення потрібного життєпростору для інтелектуального класу, є більша кількість аргументів для того, щоб вважати цей чинник автономним і не пов'язаним із становленням так званого «креативного класу». Передовсім слід звернути увагу на час становлення концепцій, котрі, так чи інакше зачіпають цю тематику. Фактично, вони проявили себе вже в індустріальну епоху в проектах “дезурбанізму” та “міст-садів”, які мали вирішити проблеми забрудненості, дегуманізованості та стереотипності модерного міста. Хоча, як було зокрема показано на прикладі Чикаго, це призвело до виникнення нових урбаністичних явищ, таких, як: комунальні парки та громадські простори (культурні, рекреативні тощо), вони залишались елементом не завжди доступної розкоші, користування якою вимагало певних зусиль та можливостей (наприклад частина парків Шанхая досі залишаються платними). У випадку симбіозу техно- та біосфер, відбувається не вкраплення суцільних ділянок природи у переважаючу індустріальну містобудівну тканину, а повна конвергенція двох сфер.

Варто також відзначити, що цей симбіоз не є прямим наслідком інтелектуалізації населення, а лише (принаймні так він виступає у випадку Шанхаю) формою атракції для інтелектуального класу, з метою його затримання у рамках певного міста. Сам феномен цього симбіозу є новим, як відносно урбаністики індустріальної епохи, так і сільськогосподарської. У попередні формаційні епохи елементи природи сприймалися, як символи своєрідного контрасту між неорганізованістю, небезпечністю, дикістю стихії та впорядкованістю, розумністю і передбачуваністю рукотворного міста (елементи садово-паркової архітектури, що виникли в період пізнього Середньовіччя, навмисно видозмінювали відповідно до цих принципів). У новому Генеральному плані Шанхая, території зелених зон іноді називаються “лісами” (розташовані навколо основного містобудівельного масиву), що проникають відгалуженнями у тканину міста та далі розпадаються на незчисленні дрібні елементи

біосферного дизайну вулиць, будинків, інтер'єрів тощо. Хоча симбіоз техно- і біосфери, очевидно, ще не був основною причиною імпульсного росту Шанхая у період 1990-2010 років, він є ресурсом для його продовження на новому еволюційному рівні.

Однією із суттєвих причин імпульсного розвитку Шанхая, що став джерелом кардинальної зміни кількості, структури та розселеності мешканців, стала свідомо контрастність концепції його життєпростору відносно традиційного китайського середовища. Сформоване за допомогою архітектурних засобів середовище *динамічної інакшості* разом із її відносною доступністю відіграли роль стимулу не лише для переселення, але також і для подальшого виконання вимог необхідних для постійного проживання (про які детальніше ішлося вище). Варто відзначити, що якість динамічної інакшості як відносна і така, що потребує порівняння із контекстом, була переосмислена і у Генеральному плані до 2040 року. Оскільки постійно тривалий економічний ріст КНР та тривала «вестернізація» поступово стирали різницю між Шанхаєм та іншими містами (Пекін, Чуньцин, Гуанджоу, Шеньджен, Тяньцзинь, Вухань, Дунгуань, Ченду тощо), то середовище динамічної інакшості було переосмислено вже на нових засадах.

Приклад Шанхая досить виразно засвідчив наявність ще однієї якості, швидкого росту міста, яке самоусвідомлюється як “світове”, а саме *регіональне накопичення глобальної інформації*. Шанхайський історичний ґрунт був у цьому сенсі одним із найсприятливіших, оскільки у довоєнний період містобудівна тканина формувалась по суті із серії концесійних територій, що були зменшеними фрагментами життєпростору Західних держав. Саме тут відбувалось первинне накопичення гетерономних для Китаю культурно-цивілізаційних форм. На межі XX – XXI століть влада Шанхая добровільно обрала шлях обмеженої іноземної присутності (до 5%) у вигляді цілих кварталів іншокультурної та іншонаціональної традиції, які дають змогу найбільш ефективно накопичувати глобальні знання у одному місці. Таке накопичення, яке не загрожує місцевій

ідентичності, дає можливість регіональному позбутись рис провінційного, а з іншого боку - глобальний контекст постійно отримує дані про певний регіон (місто), ретранслює дані про нього у масштабі світу, роблячи цей регіональний рівень “своїм” для інших місць.

3.3. Дихотомія населеності та якості життєпростору сучасних урбаністичних структур.

Викладений у попередніх двох підрозділах матеріал, так чи інакше, пов’язує імпульсний розвиток міської структури із демографічним ростом. В умовах, коли більшість населення країн, та планети загалом, проживало у селах та, відносно, невеликих населених пунктах, велике місто сприймалось як винятковий соціокультурний феномен, сила якого пов’язувалась із кількістю жителів. Приблизно так само, велике місто сприймалось і у період Нового часу, хоча історично складені ще у пізньофеодальну епоху міста продовжували домінувати і в індустріальну епоху (Лондон, Нью-Йорк, Мехіко, Токіо, Берлін тощо), переважно випереджаючи за кількістю мешканців нові, швидкозростаючі центри виробництва та ресурсного видобування (Ліверпуль, Глазго, Даллас, Донецьк, Катовіце тощо).

Проте в епоху гіперурбанізації, як це видно на прикладі Шанхая, кількість населення вже не є переважаючим індикатором успішного імпульсного розвитку урбаністичної структури. Досвід таких міст як Карачі (27 500 000 мешканців за оцінкою 2016 року) або Лагос (21 000 000 мешканців за оцінкою 2017 року), які є одними із найнаселеніших міст світу, показує, що значна кількість жителів може навпаки стати джерелом великих соціальних та інфраструктурних проблем, які не дозволяють говорити про імпульсний розвиток як приклад вдалої урбаністичної моделі.

Критичне переосмислення великого міста, характерного передовсім великою кількістю мешканців і щільністю їх розселення, можна поділити на дві категорії. З одного боку, це втрата довіри до модерністського урбаністичного

ідеалу, яка стала проявлятися у різних формах починаючи від другої половини 1960-х років (перші теоретичні праці з основ постмодернізму, ранні рухи за довкілля, нові соціальні утопії тощо). Головними об'єктами критики стали одноманітність, дегуманізуючий раціоналізм, забруднене повітря, відчуженість мешканців тощо. У цьому контексті з'явилися різні спроби вироблення альтернативних концепцій, від повернення до більш давніх історичних аналогів до чергової хвилі футуристичних “міст майбутнього”. З іншого боку, гіперурбанізація межі ХХ – ХХІ століть у слабо розвинених країнах призвела до виникнення обширних депресивних районів, неохоплених базовою міською інфраструктурою безпеки, вивезення відходів, охорони здоров'я тощо. Ці райони, поступово розростаючись та захоплюючи нові території містобудівної тканини стають загрозою для цілісності функціональної системи та загальноміського центру.

Розпад у другій половині ХХ століття колоніальної системи спричинив імпульсний розвиток цілої низки урбаністичних структур в Азії та Африці, однак, його виявились дуже різними. Порівняння таких міста як Сінгапур і Шанхай, з одного боку, та Карачі і Лагос, з іншого, дають можливість відчутти потенційну небезпеку тих містобудівних моделей, де відбулось зміщення раніше цілісних економічних та соціальних шарів. Як в сільськогосподарську, так і в індустріальну епоху статус жителя міста, переважно дорівнював чіткій ролі в економічному житті урбаністичної системи. В постіндустріальний період, з його мінливою зайнятістю та непередбаченими контекстом сфери послуг, як доміантної сфери обороту фінансів, розривають цей, колись очевидний зв'язок. Якщо в індустріальному місті досить типовою була робота на одному підприємстві протягом усього життя, то тепер, це скоріше виняток. Таким чином, ризик подальшого розходження економічного та соціального шарів у сучасному місті буде означати посилення тих проблем, з якими вже зіткнулись гіперміста слаборозвинених країн. У цьому сенсі можна виокремити два методи вирішення цієї проблеми, котрі вже проявили себе у регіонах Азії та Африки (*роз'єднання*

органічного зв'язку між економічною базою життєзабезпечення та соціально-демографічною масою):

- а) поступова руйнація інститутів традиційного адміністрування міста та її заміна стихійною самоорганізацією, котра вже виникла у депресивних районах,
- б) примусове виселення тих мешканців, котрі відносно довгий час не можуть знайти свого місця у економічній системі міста (як це здійснюється в Шанхаї за допомогою органів правопорядку, або у Сінгапурі за допомогою високої вартості життя).

В такому контексті, варто говорити про уточнення поняття імпульсу урбаністичного розвитку та таке його тлумачення, яке б не передбачало переважаючої ролі показників росту кількості населення. На зміну *населюючому* потенціалу імпульсу може бути використано поняття *перетворювального* потенціалу. У зв'язку із наведеними вище двома методами, що використовуються для уникнення наслідків роз'єднання органічного зв'язку між економічною базою та соціально-демографічною масою, виникає питання пошуків нової менш конфліктної та суспільно-прийнятної концепції, яка б не передбачала жорстких регулюючих заходів.

Відтак, перед теорією урбаністики, виникає нове завдання розробки прикладної категорії *перетворюючого містобудівельного імпульсу*, який би давав можливість не лише за необхідності сприяти притоку населення, але також інкорпорувати його в ефективну структуру складної економічної моделі постіндустріального життєпростору. Порівняння історичного досвіду Карачі та Афін, імпульсний розвиток яких мав однакові причини (переселення великої кількості репатріантів з території, котрі відійшли до іншого державного утворення), але різні наслідки у якості міського розвитку та формуванні різної ефективності економічних взаємовідносин, досить добре ілюструє важливість “перетворюючого” потенціалу імпульсу.

В середині ХХ століття Карачі переживало майже ті самі зміни, що і Афіни чверть століття до того. Внаслідок національно-релігійних переслідувань та

зміни політичної карти регіону, у місто прибули великі маси переселенців із центральних та східних регіонів колишньої Британської Індії, які своєю кількістю швидко перевищили місцеве населення [178]. Карачі, як і Афіни, стали місцем притягання такої кількості переселенців з огляду на свій, на той момент, столичний статус та відносну безпеку, через політичну визначеність щодо своєї участі у новому державному утворенні під назвою Пакистан. Однак, незважаючи на тотожність початкових імпульсних факторів, надалі розвиток обох міст відбувався досить різними шляхами. Значний самодіяльний потенціал нового населення Афін, поступова інтеграція у структури Європейського Союзу, розвиток туризму, а також столичної інфраструктури дають можливість говорити про успішне використання імпульсного потенціалу збільшення населення. У той час, Карачі, що стало на початок XXI століття одним із найбільших міст світу, поступається вдвоє розмірами ВВП у порівнянні із Шанхаєм [274], а головними статтями доходів стали розраховані на використання дешевої робочої сили філії транснаціональних корпорацій (значна частина з яких японські), а також примітивні сфери економічної зайнятості із невеликою доданою вартістю на зразок риболовлі та складування.

Варто також зазначити, що в Карачі не діє жоден із механізмів витіснення не самодіяльних груп населення ні у формі примусового витіснення (як у Шанхаї), ні у формі високих видатків на проживання (як у Сінгапурі). Відтак населення Карачі продовжує збільшуватись не лише завдяки природному приросту, але і переселенню з інших регіонів країни.

Столиця Демократичної Республіки Конго Кіншаса у середині 80-х налічувала близько 2,5 мільйонів жителів; через тридцять років кількість мешканців міста становила коло 11,5 мільйонів [233], тобто збільшилось більш ніж у 4,5 рази. Відсутність міцного економічного базису, та самодіяльного ядра, а також домінування нелегальної зайнятості, що свідчить про високий ступінь корумпованості і низький рівень легальності соціальних зв'язків, привів одне із найбільших міст світу до значної деградації міського життєпростору. Велика

кількість важких злочинів (за деякими даними на 100 000 мешканців припадає в середньому 110 убивств [227]), низькі санітарно-гігієнічні умови, відсутність стабільної зайнятості та інші фактори спонукають ту частину населення, яка не вписується у економічну структуру, до асоціального способу життя та росту безпритульності, зокрема дитячої. Кіншаса є одним із тих міст, частину мешканців якого складає вже друге покоління людей, які виростили на вулиці без власного помешкання [227].

Ці категорії населення Кіншаси, Карачі, Лагоса та інших подібних міст, лише більш наглядно свідчать про проблему роз'єднання органічного зв'язку між економічною базою життєзабезпечення та соціально-демографічною масою, котра так чи інакше існує у всіх постіндустріальних гіперурбанізованих поселеннях, і вирішенням якої може стати переосмислення поняття містобудівного імпульсу із *населяючого у перетворюючий*. (Рис. 3.12.)

У такому контексті мова про двояке розуміння перетворювального імпульсу. З одного боку, це пошук точок гармонізації постіндустріальної економіки із тими групами людей, які не вписуються у її функціональну систему, шляхом конструювання нових форм зайнятості. З іншого боку, це продовження інновацій у царині систем сталого життєзабезпечення з використанням замкнутого автономного циклу виробництва необхідних матеріальних благ. Також під перетворювальним імпульсом можна розуміти, не лише вирішення проблем тих груп мешканців, котрі опиняються за межами системи постіндустріальної зайнятості, але також і тих, котрі в ній беруть участь. Осмислення природи містобудівного імпульсу як населяючого, так і перетворювального детально розглядаємо в наступних розділах поданої роботи.

Висновки до третього розділу:

1. Визначено, що стрімкий розвиток містобудівної структури за короткий проміжок часу можна вважати ефективним містобудівельним імпульсом, однак за винятками тих випадків коли вони: а) не призвели до усталених результатів,

Дихотомія населеності та якості життєпростору сучасних урбаністичних структур.

зміна пріоритетів імпульсної стратегії містобудування

трансформація населяючого імпульсу в перетворюючий

використання потенціалу перетворюючого імпульсу

як пошук точок гармонізації пост-індустріальної економіки із тими групами людей які не вписуються у її функціональну систему, шляхом конструювання нових форм зайнятості

як продовження інновацій у царині систем сталого життєзабезпечення з використанням замкнутого автономного циклу виробництва необхідних матеріальних благ.

Рис. 3.12. Економічні та соціальні шари гіперурбаністичного пост-індустріального утворення, Населяючий та перетворюючий імпульс.

б) не вирішили базових проблем життєзабезпечення мешканців, а були лиш механічним збільшенням населення, в) були наслідком модерністської спадщини тотального містобудування, котре розглядало можливість створення крупної урбаністичної структури з нуля, на основі разово розробленого генерального плану (Бразілія, Чіндігарх, Славутич, Ейлат, Астана, Нова Гута тощо).

2. Виділено дві категорії еволюції містобудівних структур: *спонтанних* та *імпульсних*. Під *спонтанними* розуміємо міста, що розвинулись поступово, без помітних еволюційних стрибків від початкового ядра, шляхом тривалого накопичення ускладнень. Переважно це історичні центри (Рим, Стамбул, Нью-Йорк, Каір, Лондон, Сан-Паулу, Пекін тощо), або такі що пройшли більш швидку еволюцію, однак без стрибкоподібних змін (Сідней, Сіетл, Хошимін, Тяньдзін, Фейсалабад, Лос-Анджелес тощо). Під *імпульсними* маємо на увазі міста, для яких характерним є етап різкого пришвидшення розвитку, після чого спостерігаємо або стабілізацію, або відносно уповільнення його темпів. З огляду на завдання, що поставлено у поданому дослідженні саме ця група міст вибрана, як об'єкт подальшого розгляду.

3. На основі проведеного аналізу джерельної бази окреслено чотири принципові фактори історичного містобудування, котрі можна розглядати як імпульсні і мали форму чітко виражених змін - *інфраструктурні, демографічні, економічні, міфотворчі*. Під ними розуміється розшифрування характерних рис імпульсу, котрий може мати різні наслідки в залежності від тих історично-економічних умов, в яких він потім розвивається. Характерними рисами впливу такого імпульсу є розширення можливостей міського життєпростору для реалізації більшої пропозиції зайнятості та розширення спектру знань та інформації, котрими обмінюють різні групи мешканців.

4. Окреслено зміст та функціональну структуру *інфраструктурних* імпульсних змін. Під ними розуміємо переосмислення систем життєзабезпечення, яке веде до різкого росту населення та диверсифікації зайнятості. Для перетворення на фактор стрибкоподібного росту, такі зміни

повинні містити ряд особливих якостей: *зручність*, *доступність* та *унікальність*. Під зручністю розуміємо відмінність у використанні інфраструктурних благ між населеним пунктом, в якому відбувається імпульсна зміна та іншими подібними містами; доступність передбачає можливість використання інфраструктурних переваг максимально великою кількістю мешканців; унікальністю є риса чи сукупність рис інфраструктури, котрі відсутні в містах конкуруючого ареалу.

5. Визначено зміст та структуру *демографічних* імпульсних зміни, які виникають внаслідок поселення переселенців із інших міст та територій, котрі змінили соціальну, економічну та культурну структуру населеного пункту, вивівши його на більш складний рівень соціальних відносин. Головними якостями, які виділяються у рамках демографічної форми імпульсних змін, є *самодіяльність* та *солідарність*. Самодіяльність передбачає здатність більшої частини групи організувати різні форми економічної діяльності та виробництва; солідарність означає властивість групи уникати конфліктів та організувати горизонтальні системи взаємозв'язків між собою.

6. Визначено характерні риси імпульсних змін *економічного* типу. Під ними розуміємо здатність соціуму підтримувати високий рівень якості життєпростору за допомогою експериментів із вироблення ефективних моделей економічної адаптації. Ця форма змін значною мірою пов'язана із домінантними способами виробництва та конкурентоспроможністю в рамках тої чи тої історичної формації. У рамках реалізації економічного фактору в поданій роботі виділяється дві якості, котрі зумовлюють його дію, а саме: якості *адаптивності* та *фаворитивності*. Під адаптивністю розуміємо здатність системи життєзабезпечення міста швидко та позитивно реагувати на зміну суспільно-економічної формації, як на рівні переходу від одної формаційної епохи до іншої, так і на рівні протікання однієї епохи. Під фаворитивністю розуміємо цілеспрямовану програму виділення окремих системоутворювальних економічних чинників за допомогою надання їм пільгових законодавчих чи логістичних функціональних умов.

7. Окреслено поняття та структуру імпульсних змін *міфотворчого* типу, змістом яких є культурологічні чинники пов'язані із взаємодією між категоріями місця та категоріями особистої і колективної свідомостей, які конотують до поняття «*комфорту присутності*». Такого типу зміни в епоху Середньовіччя були пов'язані із солідаризацією релігійних, а у період Нового часу, національних груп. У контексті міфотворчого фактору можна виділити дві якості, котрі формують імпульсний характер розвитку міста, ними є *нобілізація* та *мотивація*. Нобілізація є результатом творення певною солідарною групою власного культурного простору, котрий набуває матеріальних форм, символів, асоціацій, традицій. Сума цих перцептивних явищ творить відчуття особливої цінності місця лише на основі його значення у рамках такого простору та цінності індивіда лише на основі його перебування (проживання) у цьому місці. Мотиваційна якість є результатом вступу солідарної групи у взаємодію із «іншими» з метою підтвердження свого статусу, що може служити мотивом для розвитку навіть тих містобудівельних утворень, котрі не мають для цього будь-яких інших сприятливих факторів.

8. На прикладі Венеції, розглянуто характерні риси імпульсного розвитку міської структури в умовах сільськогосподарської (доіндустріальної) суспільно-економічної формації (рабовласницька та феодална епохи). Простежено період стрімкого розвитку міста в IX–XII століттях та, крім універсальних, визначено суто формаційні аспекти досвіду Венеції, котрі впливали із специфіки до-індустріальної економічної моделі, а саме: а) *залежність від географічного розташування*, б) *привілеювання ремесел*, в) *накопичувальна нобілізація*.

9. На прикладі Чикаго розглянуто характерні риси імпульсного розвитку містобудівної структури в рамках індустріальної суспільно-політичної формації. Відзначено боротьбу двох формаційних пластів, що була характерна для містобудівної історії Чикаго другої половини XIX – початку XX століття і продемонструвала природній процес усунення архітектурно-містобудівельних

принципів характерних для сільськогосподарської епохи новими засадами проектного мислення, котрі були базовані на іншій системі розуміння життєпростору. Якщо в ранній історії міста творення його структури відбувалось завдяки опосередкування сільськогосподарської продукції, то вже через два десятиліття головним чинником стала наявність виробничих потужностей пресувального типу та наявності кваліфікованих робітників, які могли на них працювати. Було виокремлено низку формаційних чинників імпульсного розвитку індустріального міста якими стали: а) *елементарна грамотність*, б) *виробнича дешевизна* та в) *промислова податливість*.

10. На прикладі Шанхая виокремлено чинники імпульсного розвитку характерні для постіндустріальної суспільно-економічної формації в тому її розумінні, яке склалось у науковому дискурсі на початок ХХІ століття. З огляду на незавершеність постіндустріального континууму, попередньо визначено наступні характерні чинники: а) *життєпростір для інтелектуальної взаємодії*, б) *техносферно-біосферний симбіоз* (на відміну від попередніх епох відбувається не вкраплення елементів природи у міську тканину а як повноцінна конвергенція двох середовищ), в) *динамічна інакшість*, г) *регіональне накопичення глобальної інформації*.

11. Окреслено явище накладання феноменів гіперурбанізму та роз'єднання органічного зв'язку між економічною базою життєзабезпечення і соціально-демографічною масою, що тягне за собою небезпеку деградації містобудівної системи. В зв'язку із цим, поняття містобудівного імпульсу розділено на два види *населюючий* та *перетворюючий*. При населюючому імпульсі переважаючою є роль показників росту кількості населення. При *перетворювальному* потенціалу імпульсу може бути використано для: а) пошуку точок гармонізації постіндустріальної економіки із тими групами людей, які не вписуються у її функціональну систему, шляхом конструювання нових форм зайнятості, б) продовження інновацій у царині систем сталого життєзабезпечення з використанням замкнутого автономного циклу

виробництва необхідних матеріальних благ. Також під перетворювальним імпульсом слід розуміти не лише вирішення проблем тих груп мешканців, котрі опиняються за межами системи постіндустріальної зайнятості, але також і тих, котрі в ній беруть участь.

РОЗДІЛ 4. МОТИВАЦІЇ НАСЕЛЕНОСТІ ТА ЇХ МІСТОПЕРЕТВОРЮВАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ.

4.1. Особливості розвитку імпульсних факторів в умовах гіперурбанізму.

У попередньому розділі було сформульовано теоретичне підґрунтя для трактування категорії містобудівного імпульсу як фактору урбаністики, та окреслено його прояви. Визначено, що одна частина імпульсних факторів може мати універсальну та сталу (статичну) природу, а інші – пов’язані із питомими особливостями соціально-економічної формації характерної для тої чи іншої епохи. Останні вимагають окремого трактування також у конкретних локальних умовах, в яких формація набуває особливих інституційних рис, наприклад, залежно від політичної системи, як зокрема у Китаї, де (у стосовно Гонконгу) діє принцип – “одна країна дві системи” [264]. Разом із тим сукупність універсальних та актуальних на сьогодні формаційних імпульсних факторів урбаністичного розвитку складає теоретичну базу наукового розуміння стибкоподібних фаз у розвитку міських структур, котрі будуть об’єктом подальшого розроблення стратегії імпульсного моделювання розвитку великого населеного місця.

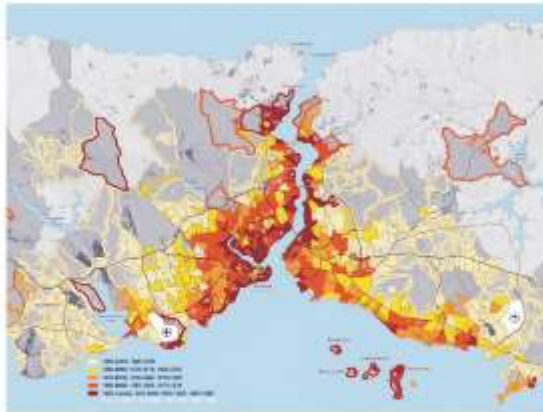
Проаналізувавши історичний досвід прикладів стрімкого розвитку різних містобудівельних структур, варто зазначити суттєву відмінність між сучасними містами та їхніми попередниками, котра впливає не лише з факторів організації виробництва та способів накопичення матеріальних благ (котрі і визначають феномен *формаційності*). Як вже було сказано вище, для постіндустріальної епохи характерним є гіперурбанізм і виникнення надкрупних поселень, що налічують десятки мільйонів жителів і, відтак, перевищують деколи населення цілих, невеликого розміру країн. Так, наприклад, чисельність населення Стамбулу, станом на 2016 рік (згідно зі даними Національного інституту статистики Туреччини) складало 14 657 434 осіб [243], водночас станом на 2015

рік (згідно зі звіту Відділу економічного та соціального розвитку ООН) населення сусідньої Греції становило 10 955 000 осіб [290]. Населення Шанхая, що в 2016 році перевищувало відмітку 24 000 000 мешканців, та було більшим ніж населення Австралії у цьому ж році, яке згідно з даними Австралійського бюро статистики становило 23 401 892 осіб [300]. Населення всіх п'яти скандинавських (охоплюючи Данію та Ісландію) та балтійських країн разом узятих (близько 33 000 000) менше, ніж населення Токіо включно із передмістями (коло 37 800 000 осіб) [287] (Рис. 4.1.)

Такі параметри гіперурбанізації свідчать про те, що постіндустріальне місто не може більше розглядатись в тих категоріях, які були адекватними для попередніх історичних епох. На відміну від часів індустріалізації, коли місто було, в першу чергу, місцем найкращої пропозиції заробітку та праці (і часто більш легкої, ніж у селі), на межі XX-XXI століть воно стало оцінюватись за рівнем найкращої пропозиції у сфері обслуговування та дозвілля. Тут маємо на увазі не лише (і не стільки) позиція споживання послуг, як залученість у їхнє вироблення та надання.

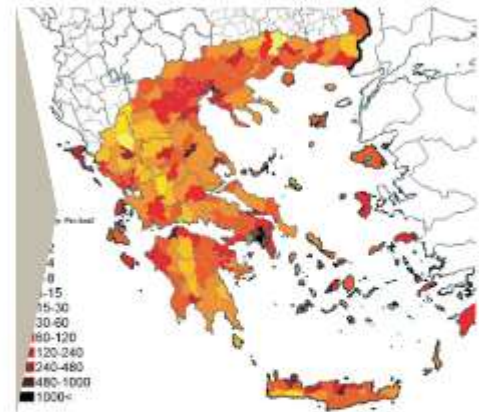
Праця, націлена на створення елементів дозвілля та емоційного піднесення, за своїм змістом більш різноманітна, гнучка і творчо спрямована, у порівнянні із, переважно одноманітною, зайнятістю на індустріальних підприємствах та виробництвах. Перспективи такого роду діяльності приваблюють різні вікові категорії населення, мотивуючи їх до перекваліфікації та збільшення кількості циклів освіти. У цьому зв'язку виникає нерівність та конкуренція між різними міськими поселеннями: одні з яких розвинули сферу творення дозвілля та емоційного піднесення, а інші – ні. У першому випадку, відповідно, виникають передумови подальшого збільшення населеності (в тому числі і завдяки імпульсних факторів), а другому – вони ускладнюються та можуть мати вимушений, неформаційний характер, наприклад, внаслідок поселення біженців або добування сировини. Таким чином, можна говорити, що із постіндустріальною трансформацією містобудівні утворення зазнали двох

Порівняльні характеристики гіпер урбаністичних та державно-політичних утворень

Ріст містобудівельної структури Стамбула станом на 2010-ті роки що досягнула на 2016 рік **14 657 434** жителів

розміри і масштаби гіперурбанізму

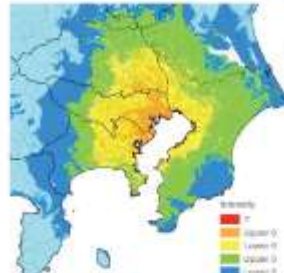
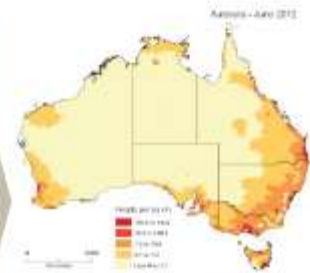

топографія населеності Греції станом на початок XXI століття, що станом на 2015 рік становило **10 955 000** осіб

містобудівельний ареал Шанхая, що утворився внаслідок стрімкого розвитку міста після 1990 року, з населенням котре перевищує **24 000 000**

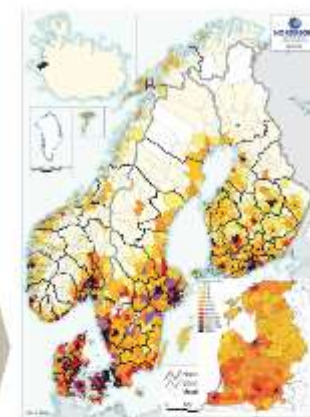
топографія населеності Австралії станом на початок XXI століття, кількісні показники якої досягли на 2016 рік **23 401 892**

за своїми територіальними показниками ареал Великого Токіо у кілька разів переважає ареал Великого Лондона (колись найбільшої світової метрополії ранньо-індустріальної доби)

загальна схема інтенсивності населеності ареалу Великого Токіо (включно з передмістями та субурбіями), за багатьма підрахунками найбільшого гіперурбаністичного утворення початку XXI століття із населенням близько **37 800 000** мешканців.

топографія населеності всіх скандинавських та прибалтійських країн (включно з Ісландією та Гренландією) сумарна кількість якого, станом на початок XXI століття склала коло **33 000 000**

Джерела виникнення феномену гіпер урбанізму

комплекс факторів організації виробництва та способів накопичення матеріальних благ

валоризація інфраструктури дозволля та емоційного піднесення, внаслідок перетікання основної маси зайнятості із сфери промислового виробництва у сферу послуг

Рис. 4.1. Демографічні показники Стамбула, Шанхая і Токіо у порівнянні із Грецією, Австралією та групою Скандинаво-Балтійських країн.

важливих змін: а) перехід у фазу гіперурбанізму (це стосується переважно колишніх крупних центрів, сформованих ще у індустріальну та, часто, доіндустріальну епохи), б) валоризація інфраструктури дозвілля та емоційного піднесення (внаслідок розвитку і переходу основної маси зайнятості із сфери промислового виробництва у сферу послуг).

В останньому випадку фактор гіперурбанізму можна сприймати як *онтологічний*, оскільки перехід до постіндустріальної системності міста потребував зрілого стану промислового розвитку і накопичення достатньої кількості економічних та соціальних структурних елементів. Разом із тим, не можна незважати на те, що вироблені таким чином містобудівні моделі не можуть бути застосовані до населених пунктів із відносно невеликою кількістю населення, які будуть інтерпретувати їх відповідно до своїх стратегій розвитку і наявності потрібних ресурсів.

У зв'язку із ключовим місцем категорії крупного міського поселення, в контексті існування імпульсних факторів розвитку сучасної містобудівельної тканини варто зосередити увагу на поєднанні проаналізованого у попередньому розділі історичного досвіду із масштабами і потребами постіндустріального міста. У попередніх прикладах стрибкоподібний ріст того чи іншого поселення мав містотворчий характер, та може бути характеризований діадою “один імпульс – одне місто”. Як у випадках виникнення цілковито нових містобудівних утворень, так і у випадках стрімкого зростання вже наявної невеликої населеної структури імпульс міг бути вміщений у відносно чіткі хронологічні рамки та детермінований емпіричними показниками росту (оригінальна система управління, репатріація великої кількості емігрантів, вдалі експерименти з економічною моделлю накопичення матеріальних благ тощо, детальніше про це сказано у третьому розділі).

Вище було зазначено, що гіперурбанізовані поселення постіндустріальної доби, за кількістю населення та складністю управлінсько-господарської системи не поступаються системам окремих економічно розвинених країн (або навіть

груп країн). Відтак, принцип “один імпульс – одне місто”, за даних обставин має бути частково переглянуто. З одного боку, це пов’язано із функціональною складністю поєднати лише одне імпульсне ядро із всім об’ємом гіперурбанізованої структури, з іншого, із стратегією обмеження її росту, за якої населяюча природа імпульсу слід замінити на перетворювальну.

Специфіка постіндустріального міста, що найбільше проявила себе у феномені гіперурбанізації, поставила, окрім суто формаційних імпульсних факторів, також і завдання визначити основні параметри явища багатоімпульсності в межах однієї містобудівної структури. Розміри, складність та масштаб гіперміста можуть свідчити про перспективу розмивання стереотипних уявлень про міське поселення, котре традиційно розділяють на історичне ядро (місце ділової, туристичної, сервісної активності, зосередження архітектурних пам’яток – котрі служать візуальними ідентифікаторами міста), околиці (переважно райони висотної житлової забудови та промислові зони) і передмістя (житло присадибного типу, складські зони, тощо). За наявності десятків кілометрів щільної забудови та рості гнучкої, нерідко, домашньої зайнятості, роль центру для мешканців такого містобудівного утворення знижується і залишається актуальною переважно у ролі центру тяжіння для туристів, або тимчасових мешканців.

Процес виселення багатих мешканців центру у передмістя приводить до росту потенціалу збуту всього спектру товарної пропозиції та послуг, що у свою чергу дає поштовх для розвитку складної та багатошарової інфраструктури у цих районах. Отож, спонтанно, втілюються у життя концепції поліцентризму, характерні для пізньомодерної доби. Проте, незважаючи на видиму подібність із останніми, такі вузли, що спонтанно виникають в гіперурбаністичній тканині мають часто зовсім іншу природу.

Дійсно, процес поступового скупчення та нагромадження обслуговуючих центрів (зон) у передмістях цілковито відповідає модерністській методології (особливо поширеній у комуністичних країнах із плановою економікою). В її

основі лежало переконання, що головним творцем поняття “центру” є вмотивованість мешканців до отримання послуг. Тому, при абстрактному проектуванні “поліцентричних” структур, їх організація здійснювалась саме завдяки розміщенню об’єктів обслуговуючого призначення (в пізньорадянському містобудуванні центральною спорудою простору такого центру були так звані “будинки побуту”). Відповідно, “поліцентрична структура” у пізньомодерністському дискурсі поставала як серія подібних одне до одного функціонально-просторових утворень розміщених на певній дистанції – радіусі обслуговування.

У випадку постіндустріального міста, для якого є характерним також і відхід від парадигми функціонально-раціонального ексклюзивізму, згущення у певному місці об’єктів обслуговування, не є вичерпною умовою очікуваної трансформації містобудівної тканини. Іншими словами “поліцентричність” у її модерністському розумінні та реалізації вже не виступає, як фактор завершеного містотворчого організму.

Це застереження має важливе значення для тематики поданої роботи, оскільки, розглядаючи механізми імпульсного розвитку тих чи інших ділянок міської тканини, воно об’єктивно зосереджує увагу на концентрованих, точкових елементах урбаністичного контексту. У зв’язку із цим варто розглянути теоретичну модель, котра характеризує природу цих елементів і котру можна сприймати основою для подальшої розробки теорії імпульсного моделювання сучасної містобудівної тканини.

За основну гіпотезу тут взято досвід гіперурбаністичних структур, котрі склались на початок ХХ століття в географічних умовах, які сприяли спонтанному формуванню мультитериторіальних імпульсів. Отже, в цих випадках, можна говорити про незалежність такої урбаністичної системи від модерністської методології “поліцентризму”. Крім того, важливою є суцільність містобудівного масиву, та його відносно висока щільність.

Прикладом такого містобудівного утворення може бути метрополійна територія Сан-Франциско, що станом на 2016 рік складала більше 4 600 000 мешканців. Характер рельєфу та географія місцевості, на якій воно розвинулось, не дозволяли йому утворити концентричну структуру розростання. Історичне ядро міста розташоване у крайній точці Сан-Франциського півострова, що на 50 кілометрів видається в глибину Тихого океану та Сан-Франциського лиману. З півночі та сходу до нього на близько 2,5 та 5 кілометрів підступають відроги материкових масивів розділених водою. Така специфіка місцевості сприяла спонтанному розгрупованню містотворчих вузлів та їхньому розсосередженню на різних уривках складного, розчленованого рельєфу.

Розширений аналіз початкового формування урбаністичної системи Сан-Франциско не входить у межі тематики поданого дослідження, хоча у його процесі можна виділити цілу низку імпульсних факторів. Таких, наприклад, як: взаємозв'язок росту міської структури із освоєнням родовищ золота на півночі Каліфорнії у середині XIX століття або заснування групою освітян-ентузіастів урбаністичної мережі на іншому березі Сан-Франциської затоки. У контексті розгляду гіпотези про поліімпульсну стратегію розвитку сучасної містобудівної тканини варто зупинитись на особливостях населеності Великого Сан-Франциско (Сан-Франциско – Окленд – Хейворд), які склались на межі XX–XXI століть (Рис. 4.2.).

Хоча метропольною округою Сан-Франциско переважно вважають саме історичне ядро на північному кінці однойменного півострова та кілька передмість на іншому березі лиману. Ця округа фактично поєднує в собі і гравітаційну зону міста Сан-Хосе, що розташоване на відстані близько 70 кілометрів південніше. Загалом навколо Сан-Франциського лиману розташовано суцільне поселення загальною довжиною коло 100 кілометрів. З огляду на валику привабливість цього місця для поселення (в силу наявності природної гавані, кінцевої станції трансамериканської залізниці, сприятливих кліматичних умов тощо) відбувався процес спонтанного урбаністичного розселення, що мав

Зміни, яких зазнали містобудівельні структури внаслідок пост індустріальної трансформації

Перехід у фазу гіперурбанізму

Валоризація інфраструктури дозвілля та емоційного піднесення

онтологічний фактор

вихід за межі парадигми «один імпульс - одне місто»

вихід за межі модерністської візії «поліцентризму»

поява поліімпульсної пост-індустріальної містобудівної структури

розмивання структури традиційного міста, чітким розділенням на три частини - історичне ядро, околиці та передмістя

Урбаністична тканина Великого Сан-Франциско, як протопостіндустріального полі імпульсного містобудівельного утворення

Загальна кількість жителів всього територіального ареалу - **4 600 000**.
Значна кількість домашньої зайнятості
Релятивізація центру, та функціонування його як місця переважного перебування туристів та тимчасово проживаючих.

Загальні розміри урбаністичного ареалу Великого Сан - Франциско.
Протяжність з півночі на південь - близько 100 кілометрів.
Протяжність із заходу на схід - близько 25 кілометрів.
Безперервні смуги суцільної щільної забудови із відносними а не очевидними центрами.

Рис. 4.2. Трансформації імпульсних факторів у пост індустріальному містобудуванні. Виникнення полі імпульсних структур. Урбаністична тканина Сан-Франциско як протопостіндустріальна структура.

певні ознаки імпульсності. Залишаючи за межами поданої роботи морфогенез самої структури розселення, варто звернути увагу на її актуальні характерні ознаки.

Фактично Велике Сан-Франциско являє собою суцільну еліпсоїдну гіперурбаністичну тканину, що складена із окремих самодостатніх центрів, характерною ознакою яких є наявність власного унікального ідентифікатора. Крім самого історичного ядра міста із фрагментами оригінального стилю XIX - поч. XX століть та діловим кварталом, це такі самодостатні вузли, як: Окленд, Берклі, Пало-Альто, так звана “Кремнієва долина”, Сан-Матео, Сан-Рафаель, Хейвард тощо.

Основною специфікою Великого Сан-Франциско є двошаровість сприйняття (самосприйняття) містобудівного ареалу навколо лиману. З одного боку, він складається із самодостатніх населених пунктів, які мають адміністративно-територіальне самоуправління, а з іншого, усвідомлюються, як складові частини мікроойкумени, в якій центр має скоріше меморіальне, а не практичне значення і саме поняття актуального “центру” розмите і, майже, відсутнє.

На південь від ядра Сан-Франциско, лежить населений центр Сан-Матео, який має власну замкнуту міську інфраструктуру – архітектурно виражений муніципальний осередок, рекреаційні зони, освітні центри тощо, а також містить містобудівну тканину розвинену на системі насипних лендморфних утворень. Останні формують житлову зону підвищеної комфортності довжиною 6,5 км та шириною 3,5 км із місцем швартування яхт, заїздом автомобілів та доступом до рекреаційних і спортивних зон (“Форест Сіті”, “Ред Вуд Шорс”). Ця зона є винятковою у всьому Великому Сан-Франциско і, будучи самодостатнім поселенням, вносить, таким чином, унікальну якість для усієї мікроойкумени.

На відстані 18 кілометрів від Сан-Матео розташоване Пало-Альто, так зване статутне місто (керується власними законами відмінними від законів штату), котре являє собою плато, загалом низькоповерхової забудови, з великою

кількістю озеленення, до котрого примикає зона Стенфордського університету шириною близько 1,7 кілометрів. Місто управляється в рамках власного законодавства, відмінного до законодавства штату і на його території розташовані крупні високотехнологічні компанії серед яких “Фейсбук”, “Гугл”, “Інтел” і десятки інших, активи яких вимірюються десятками мільярдів доларів. Унікальність цієї території визначила технологічна зона (технопарк) Стенфордського університету заснована у 1940-х роках, яка стала місцем створення науково-технологічних інновацій кінця ХХ століття, що мали загальносвітове значення. Саме ця унікальна якість інтегрує Паль-Альто у Велике Сан-Франциско, а еволюцію стенфордської технологічної зони можна розглядати у як імпульсний фактор, що вирішальним чином вплинув на її успішний розвиток.

Крайньою південною точкою Великого Сан-Франциско є третє за розміром місто Каліфорнії Сан-Хосе (яке також прийнято вважати у складі так званої “Кремнієвої долини”), котре можна вважати своєрідним втіленням концепції міста аерополісу. Урбаністична тканина поселення склалась у другій половині ХХ століття, як розростання низькоповерхової комфортної забудови, із розвиненою транспортною інфраструктурою, за концепцією міського менеджера А. П. Хамана. У результаті її реалізації невелике поселення із 95 000 мешканців за кілька десятиліть зросло до 500 000. В основі стрибкоподібного росту міста стала стратегія покращення інфраструктури та концентрація операцій із власності у всій долині Санта-Клара в одному місті Сан-Хосе [258]. Таким чином, поселення стало вузлом ділової активності, а близькість університетських та ділових осередків навколо Сан-Франциського лиману сприяла заселенню Сан-Хосе відносно заможними мешканцями. Особливістю міста стала вагома роль крупного аеропорту, що перебуває у власності міста та розташований у середині всієї урбаністичної системи на відстані 3 кілометрів від ділового центру. Це дає можливість поселенню ефективно існувати у сфері глобального обміну і відігравати роль одного із його осередків.

Місто Окленд розміщено навпроти історичного ядра Сан-Франциско, на зворотньому боці лиману, ширина якого тут складає трохи більше 5 кілометрів. Так само як і інші проаналізовані вище складові Великого Сан-Франциско, історія містобудівного розвитку Окленду зумовлено фактором імпульсності, який тут має власну природу. Стрімке заселення міста відбулось у 1906 році, коли Сан-Франциско постраждало від землетрусу, і біженці стали селитись на більш безпечній території поблизу. Приплив населення дав можливість відкрити у місті низку великих виробництв, котрі сприяли таким (проте менш інтенсивним) хвилям заселення. У результаті Окленд на межі XX–XXI століть сформувався, як модель глобалістсько-ліберального поселення із сталою, самодостатньою системою енергозабезпечення та ефективною регуляцією співіснування різних етнічних, расових і релігійних груп.

На північ від Окленда замикає сферу мікроойкумени Великого Сан-Франциско місто Берклі, розвиток якого також пов'язаний із самобутнім імпульсним фактором. У другій половині XIX століття керівництво одного із коледжів розпланувало ділянки для поселення з метою наповнення бюджету свого закладу. Проте, специфіки цьому поселенню надали закони 1876 р. та 1899 р. років, котрі заборонили спочатку продаж спиртних напоїв в радіусі 1,7 км, а потім (за наслідками референдуму) оголосили Берклі містом вільним від алкоголю, що вплинуло на категоризацію переселенців після землетрусу 1906 року. Місто досить швидко стало світовим центром наукового та інтелектуального життя світового рівня через розвиток тут головного осередку Каліфорнійського університету (університету Берклі).

Таким чином можна виділити шість самодостатніх центрів Великого Сан-Франциско, виникнення яких мало імпульсну природу, специфічну для кожного з них:

а) безпосереднє ядро Сан-Франциско виникло внаслідок так званої каліфорнійської “золотої лихоманки” 1848 року, коли невелика пристань на півострові між Тихим Океаном та лиманом, стала центром обміну, торгівлі та

транспортних трансакцій. У контексті Сан-Франциської мікроойкумени відіграє роль головного візуально-сміслового ідентифікатора;

б) Сан-Матео виникло внаслідок процесу субурбізації ядра в рамках містобудівної стратегії “Міста широких горизонтів”. Унікальним ідентифікатором поселення є обширний лендморфний район приватної забудови підвищеної комфортності;

в) Пало-Альто виникло внаслідок розбудови Стенфордським університетом одного із перших у світі технопарків. У контексті мікроойкумени відіграє роль скупчення наукових та технологічних ресурсів загальносвітового значення та місця розташування крупного університетського кампусу;

г) Сан-Хосе розвинулось внаслідок реалізації адміністративної стратегії А. П. Хамана, на території із найбільш сприятливими кліматичними умовами. У контексті Великого Сан-Франциско відіграє роль аерополісу і, відтак, функціонує, як осередок глобального обміну;

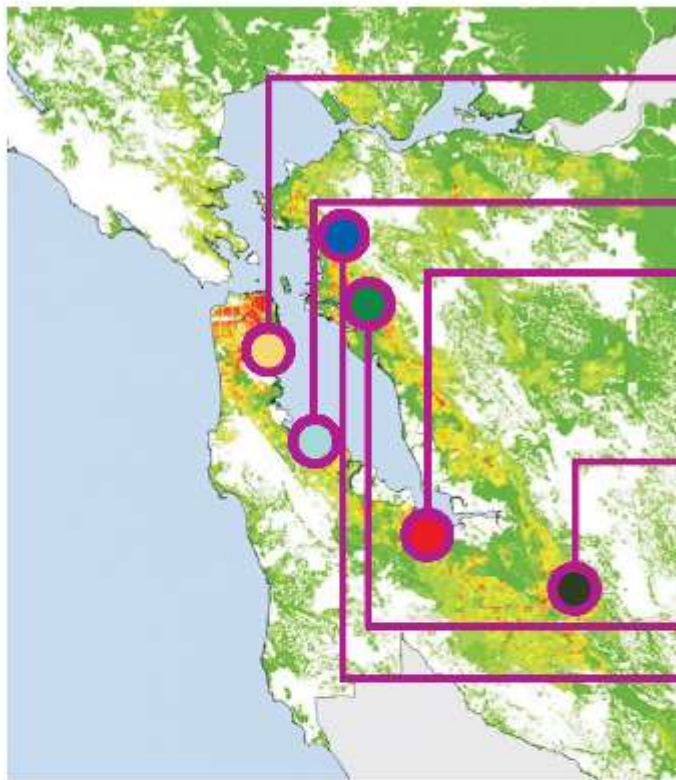
д) Окленд – розвинувся внаслідок еміграції жителів Сан-Франциско після землетрусу 1906 року. Відіграє роль моделі міста заснованого на принципах сталого різноманіття (ліберально-глобалізаційна концепція межі ХХ–ХХІ століть);

е) Берклі виникло, як поселення навколо університетського кварталу та частково, внаслідок поєднання припливу біженців після землетрусу 1906 року із їхньою фільтрацією відповідно до місцевого законодавства про вільну від алкоголю зону. У межах мікроойкумени відіграє роль наукового міста світового значення (Рис.4.3.).

Наведена вище типологізація, як і сама кількість імпульсних осередків, тут розглядається з оглядовою метою, як, приклад, поліімпульсності в рамках однієї гіперурбаністичної структури, і може мати більш розширену причинно-наслідкову та кількісну інтерпретацію. В контексті поданої роботи, важливим залишається виявлення та дослідження самої феноменології *гіперураністичного міста* яке здійснюється у *формі мікроойкумени*.

Специфіка організації мікро-ойкумени Великого Сан-Франциско

Поліімпульсна структура в межах одного ареалу

● **ядро Сан-Франциско**, котре виникло внаслідок «золотої лихоманки» 1848 р. як транспортний вузол

● **Сан-Матео**, котре виникло внаслідок субурбізації ядра в рамках стратегії «Міста широких горизонтів»

● **Пало-Альто**, виникло внаслідок розбудови Стенфордського університету

● **Сан-Хосе**, розвинулось внаслідок реалізації управлінської стратегії А. Хамана

● **Окленд**, розвинувся внаслідок еміграції жителів Сан-Франциско після землетрусу 1906 р.

● **Берклі** виникло як поселення коло університетського кварталу після 1906 р.

Структурно-топографічні частини урбаністичної мікроойкумени Великого Сан-Франциско

Роль та унікальна ідентифікація структурних елементів мікроойкумени Великого Сан-Франциско

- Головний візуально-символічний ідентифікатор та онтологічна містобудівна база
- Наявність унікального гідроландморфного району забудови підвищеної комфортності
- Скупчення наукових, освітніх та технологічних ресурсів загальносвітового значення; центр загальносвітової уваги до технологічних інновацій.
- Аерополіс як вузол і осередок глобальної присутності та обміну
- Центр сталого розмаїття на основі ліберально-глобалізаційної концепції межі XX - XXI століть
- Науко-місто та центр загальносвітової уваги до авторитетних відкриттів.

Рис. 4.3. Систематика прото полі імпульсної структури Великого Сан-Франциско.

Важливим питанням, котре постає за такого погляду на стратегію творення постіндустріального життєпростору, є питання про масштабність необхідну для його існування. Іншими словами, варто відповісти на питання: чи існує обов'язкова залежність постіндустріального характеру міста із гіперурбаністичним масштабом, і чи має, відтак, зміст сучасне містотворення у середніх або малих містах?

У цьому сенсі досвід Великого Сан-Франциско, до певної міри, може свідчити про ймовірність позитивної відповіді на таке питання. Незважаючи на велику протяжність урбанізованої території, загальна кількість населення тут не доходить до п'яти мільйонів. Це значно менше класичних гіперурбанізованих поселень типу Шанхая, Гуанджоу, Токіо, Карачі, Стамбула тощо, населення яких нараховує більше десяти, двадцяти мільйонів мешканців. Основною причиною великого масштабу Сан-Франциської мікрооїкумени полягає у переважанні малоповерхової забудови та надрозвиненій мережі автомобільних комунікацій. Отож, у загальній тенденції розвитку щільної забудови і її вдосконаленні, згідно з потребами постіндустріального соціуму можна припустити, що система мікрооїкумени може існувати не лише у середньонаселених містах, але й територіально невеликих.

4.2. Мінливість та гетеротопічність містобудівних структур

У першому розділі поданої роботи в контексті аналізу сучасних містобудівних візій та теорій було згадано про концепцію місць-гетеротопій, котру вперше висунув французький філософ Мішель Фуко, і її розвиток в царині урбаністики. Гетеротопії мислились Фуко як місця, в яких мешканці відмовляються від своїх звичних суспільних ролей та по-іншому переживають своє становище у навколишньому середовищі (життєпросторі). Із попереднього розгляду імпульсних факторів в еволюції Великого Сан-Франциско можна зробити висновок, що поліімпульсність в рамках гіперурбаністичної структури також може мати характер створення особливих місць, котрі, тією чи іншою

мірою, змінюють самосприйняття мешканців завдяки унікальній природі імпульсного ядра.

Мікрооікумена, як структурна модель сучасного (пост-індустріального) урбаністичного простору, дає можливість говорити і про трансформацію управлінської структури модерністського міста. Перші хвилі урбанізації, котрі збіглися із централізацією представницької політичної системи (що на середину ХХ століття у низці країн набула форм одноособових диктатур та тоталітарних режимів), сприяла “деміургівському” підходу до прийняття рішень у сфері містобудування. Клас фахівців був чітко відокремлений від маси мешканців та підпорядкований волі правлячих кіл чи одноособових лідерів, які, таким чином, сформували жорстко вертикальну механіку адміністрування містобудівельним моделюванням. Система дозвольно-правових відносин було побудовано так, щоб, фактично, усунути можливість особистої ініціативи рядового мешканця впливати на простір за межами його приватної життєвої зони. Регіональні стратегії, генеральні плани, детальні плани території тощо стали директивами вертикально інтегрованої структури, які сприймалися як належність міськими жителями. Крім того, масштабне розростання містобудівного організму не впливало на принципи централізованої управлінської організації. Як би не розширювались межі міста та не збільшувалось його населення, воно продовжувало керуватись із єдиної інституції відповідно до уніфікованих нормам незалежно від специфіки тих чи інших районів та локальних ініціатив.

У випадку Великого Сан-Франциско можна відзначити цілу низку факторів, які свідчать про розчинення модерністських управлінських установок і заміну їх на більш гнучкі та диференційовані, які можна сприймати як їх альтернативу. З одного боку, це пов'язано із відсутністю процесу “метрополізації” урбаністичного центру внаслідок чого управлінські структури Сан-Франциско не отримали контролю над передмістями, а саме місто не абсорбувало населені пункти розташовані поблизу, як це переважно відбувалось в інших випадках територіального росту індустріального поселення. З іншого боку, середовище

розселення навколо лиману характерне експериментами із самоуправлінням та ресурсними ініціативами, які дали розвиток різним методиками приваблення населення та економічним моделям життєзабезпечення.

За такої кількості відмінностей та диференціації відчуття спільності містобудівельного утворення досягається ландшафтними факторами (розміщенні навколо лиману), безперервною тяглістю забудови, інтеграцією транспортних систем, а також особливостями топоніміки (присутність назви-ідентифікатора “Сан - Франциско” у назві затоки, півострова, всієї метрополійної території).

Вище вже було частково зазначено, що мікроойкумена Великого Сан-Франциско характерна особливими якостями окремих центрів, які виникли внаслідок факторів імпульсного характеру. Тут варто зупинитись на двох важливих аспектах, відповідно до яких ці центри виступають, як: а) унікальні якості в межах всієї мікроойкумени; б) атрибутори глобального впливу/значення [175].

У першому випадку можна говорити про творення початкового імпульсу певної цінності, яка не може бути замінена іншими частинами мікроойкумени і, таким чином, відіграє роль загально-мегаполісного центру. Функціональне наповнення у такому випадку не має характеру обслуговування побуту, а радше творить якість надспоживання (умов життя, інтелектуальних інституцій, комунікативного досвіду тощо). У другому випадку центр слід розглядати як місце своєрідної “загальносвітової присутності”, зумовленої розміщенням штаб-квартир транснаціональних корпорацій, освітніх центрів глобального значення та наукових установ, дослідження яких впливають на розвиток можливостей всього людства. За таких умов мікроойкумена одночасно є єдиною урбаністичною структурою, самодостатнім, але не ізольованим середовищем життя.

Гетеротопічність імпульсних центрів відносно містобудівної тканини може мати також інтерпретацію пов’язану з іманентністю гіперурбанізму до

особливостей постіндустріального характеру. Пошуки та реалізація принципової «інакшості», що формують гетеротопічну природу містобудівного імпульсу виступають як третій (постіндустріальний) етап історичної еволюції крупного поселення.

У сільськогосподарському (доіндустріальному) суспільстві міська структура сприймалась як гетеропопія відносно ворожого та небезпечного середовища, яке його оточувало. Часто це середовище також розуміли, як сферу профанного, котре контрастувало із урбаністичною формою, яка, відтак, набувала сакрального змісту. Контрас міста та “не міста” часто сприймався на рівні контрасту добра і зла. В архаїчних культурах Середнього Сходу “не місто” або простір ненаселений людьми бачився, як місце проживання темних духів та сил, що, очевидно, було пов’язано із відчуттям незахищеності перед небезпеками з боку дикої природи та асоціальних груп, не контрольованих інституціями суспільної влади. У Давній Греції вигнання громадянина у позаміське середовище – остракізм, сприймалось, як покарання не менше, ніж страта [193]. Подібне розрізнення було притаманне і для Середньовіччя, в якому місто і “не місто”, часто існували у різних правових, національних та конфесійних площинах. І хоча розділення на “сакральне” і “профанне” дещо розмилось, його залишки продовжували існувати, наприклад у характері структури християнської ієрархії, очільники якої могли розташовуватись лише у містах, а експерименти із інститутом “сільських єпископів” було припинено ще у пізньоантичну епоху.

З настанням першого формаційного переходу від сільськогосподарського до індустріального відносини між містом та “не містом” кардинально змінюються. Ріст промислових підприємств, транспорту, візуальне спрощення побуту, приводять не лише до позитивних економічних та соціальних результатів, але і до “розсакралізації” міста. Воно стає об’єктом критики і протиставляється навколишній природі, котра поступово ідеалізується і стає об’єктом експансії найбільш заможних міщан. У разі збереження юридичних меж урбаністична

тканина втрачає свої чіткі фактичні рамки і відбувається дифузія урбаністичних та рустикальних масивів, інколи на користь останньої. Феномен так званої “втечі білих” у Північній Америці та Південній Африці засвідчив не лише дифузію традиційного передмістя, але також і міського центру, який перестав бути найбільш бажаним та зручним місцем для проживання і, відтак, покинутим заможними верствами.

У період переходу до постіндустріальної формаційної моделі відбувається своєрідний зворотній процес проникнення рустикального (природного) середовища у товщу містобудівного масиву та його поступова деіндустріалізація. Хоча, часто цей процес слід бачити, як буквальне відтворення лісових та водних ареалів у межах житлових та громадських просторів, він також охоплює і такі феномени як міське фермерство (вирощування окремих продуктів харчування в умовах міського житлового простору), утворення локальних общинних громад для вирішення потреба того чи іншого району тощо.

У той же час гетеротопічні центри свідчать про процеси нового виходу міста за свої рамки. Якщо впродовж XIX століття воно освоювало та перетворювали простір “профанного” навколишнього рустикального середовища, надаючи йому ідеалістичних і цивілізаційних рис, то на початку XXI століття обширний містобудівний масив гіперіндустріального населеного пункту виходить за ці рамки шляхом творення гетеротопічних імпульсів. У результаті раціоналістичний індустріальний життєпростір перетворюється із “дегуманізованого” та “процесуального” в ірраціональний та емпатичний [38] шляхом використання *несподіванки* та *комунікативної взаємодії*. Таким чином, традиційне місто знову долає власні рамки та перетворюється на організм нового формаційного рівня, а місця гетеротопії служать тим самим ресурсом для розвитку міста, яким колись служила навколишня територія.

Хронологічну та функціональну природу гетеротопічних імпульсів можна простежити за допомогою вже раніше аналізованого досвіду розвитку Великого Сан-Франциско. В історичному ядрі місто можна виділити принаймні чотири

біхейвіористські пласти, котрі одні відносно одного перебувають у становищі “інакшого”. Першим із них є пласт іспансько-колоніального центру (місія св. Франциска Асизського) [276], що сформувався у другій половині XVIII – першій половині XIX століть. У своїй основі він є рустикальною формою життєпростору, сформовану низько-поверховою забудовою та камерними громадськими будівлями, котрі поступово були інтегровані в щільну квартальну забудову пізніших періодів. Паралельно із цим іспансько-колоніальний квартал був переосмислений, як простір латинсько-мексиканської присутності, та доповнений відповідними елементами (наприклад новий собор св. Франциска, 1915 року), коли оцінка відповідної естетики було переосмислено в рамках Панамсько-Каліфорнійської виставки [80] із чужорідної у “трофейну”.

Наступним пластом гетеротопічної топографії міста стала регулярна структура квартальної забудови періоду “Каліфорнійської золотої лихоманки” 1848 року. Для нього стала характерною досить щільна 3-4 поверхова забудова здійснена за регулярним планом, котрий надав усій структурі рис раціонального прагматизму і протестантської пуританської естетики. У цей час за один рік із 1848 р. по 1849 р. населення міста зросло із 1 000 до 25 000 мешканців [185], а надалі воно розвивалось як “імперське” місто [249] з відповідною мережею неокласичних репрезентативних акцентів.

Після пожежі 1906 року в структурі Сан-Франциско з’являється ще один пласт життєпростору, котрий означив собою появу модерністської урбаністичної парадигми. Хоча місто поступово втратило статус найбільшого центру Каліфорнії (та всього Західного узбережжя США), воно, однак, продовжило розвиватись, як крупна метрополія та осередок ділової активності, міжнародних зв’язків та універсальний глобальний вузол сформований на засадах зрілого модернізму. В урбаністичній структурі чітко виділився центр із групою домінантних споруд та обширна територія малоповерхових передмість відповідно до концептуальних засад “міста широких горизонтів”.

Наслідки землетрусу 1906 року певним чином вплинули і на формування четвертого пласту життєпростору міста, джерелом якого став район Хайт-Ешбері, один із небагатьох, які вцілили та зберегли свій історичних образ. Саме тут через суперечки довкола будівництва автомагістралі у 1950–1960-х роках та падіння вартості нерухомості [209] стали селитись представники субкультурних груп, котрі заснували одну із перших соціальних общин антимодерністського типу. З часом общинний характер та радикально індивідуалістський спосіб життя наклались на мультинаціональний та мультирасовий демографічний склад населення. Ці фактори стали джерелом формування нової ліберальної та глобалізованої парадигми населеності, яка стала своєрідним зразком демократизації вільних суспільств, аж до початку ХХ століття, коли лібералізм став об'єктом критики відроджених неотрадиціоналістських ідей. Однак, незважаючи на це, історичне Сан-Франциско залишилось одним із найбільш інклюзивних та соціально безконфліктних регіонів світу із дуже високим ступенем свободи особистості та різних форм ідентичностей (Рис.4.4.).

Гетеротопічний зміст містобудівельної структури Сан-Хосе визначається домінуванням та центральним становищем аеропорту Міжнародного аеропотру ім. Нормана Майнета. Розташування злітних смуг паралельно до видовженого основного масиву урбаністичної тканини Сан-Хосе та радіус віддалення до окраїн міста від 6 (північний захід) до 17 кілометрів (південний схід) перетворює процесуальність аеропорту на процесуальність всього життєпростору міста. Таким чином, гетеротопічний зміст транспортно-транзитної зони стає фактором саморефлексії мешканців. “Проміжний” стан, що зумовлює інакшість поведінки у такому місці, стає нормою для постійних мешканців цього середовища.

Науково-інновативні центри, як: Пало-Альто (Стенфорд) та Берклі, набули певних ознак гетеротопізації в силу особливого статусу в модерному та, особливо, постіндустріальному соціумі знань та технологічної еволюції. Простір цих територій, відтак, набуває своєрідного ієратопічного характеру, де соціум постіндустріального міста стикається із сферою *позитивного невідомого*.

Фактори, що виявляють розмивання модерністських управлінських принципів у прото пост індустріальній тканині Великого Сан-Франциско

гетеротопічні імпульсні пласти у містобудівельній структурі Великого Сан-Франциско

Пласт іспано-колоніального центру із ключовою будівлею місії св. Франциска (друга половина XVIII ст.)

Являє собою рустикальну форму життєпростору

Простір латинсько-мексиканської присутності, згодом, після завоювання Сполученими Штатами переосмислений із чужорідного у «трофейний»

Пласт «імперіального міста» часів «золотої лихоманки» після 1848 року.

Являє собою форму міського емігрантського поселення

За один рік з 1848 по 1849 населення зросло із 1 000 до 25 000 жителів

Відбудова міста після землетрусу 1906 року на нових масштабних та просторових засадах

Являє собою урбаністину форму ранньо-модерністського типу

Місто - фінансово-ділова метрополія західно-американського регіону

Трансформація району Хейт-Ешборн в місце нової анти-модерністської субкультурної самоорганізації

Пост-індустріальний експеримент самоорганізації локальної спільноти на основі пошуків альтернативи

Нова ліберальна та глобалізована форма населеності, з високим ступенем безконфліктності

Рис. 4.4. Мінливість та гетеротопічність містобудівельних структур (на прикладі історичного ядра Сан-Франциско).

Характер гетеротопії мають також й інші два головних вузла Великого Сан-Франциско: Окленд та Сан-Матео. У першому випадку можна говорити про органічне продовження досвіду історичного ядра мегаполісу, де відбувається зустріч та конвергенція різних етнокультурних груп і проходить пошук найбільш ефективних моделей їх органічного співжиття. На відміну від попередніх прикладів, зустріч з «іншим» та відповідна трансформація особистої поведінки тут має антропологічну основу та вимагає скоріше адміністративно-регуляційних і соціокультурних, ніж просторово-урбаністичних засобів моделювання. В другому випадку, навпаки, гетеротопія твориться об'ємно-просторовими засобами, за допомогою яких сформована специфічна штучна топографія місцевості і характер її населеності. Лендморфні утворення розташовані в прибережному водяному плесо Сан-Франциського лиману контрастують із рівнинно-горбистою територією основного заселеного масиву, Отже, на основі наведеного вище досвіду Великого Сан-Франциско можна говорити про п'ять типів гетеротопічного втручання у містобудівну тканину: а) *цивілізаційне* (історичне ядро, як місце нашарування різноприродних формаційних пластів), б) *транзитне* (Сан-Хосе, як місце іманентне зоні міжнародного авіаційного сполучення), в) *когнітивне* (Берклі, як місце появи нових знань та перманентного оновлення нормативів технологізованого пробути), г) *тектонічне* (Сан-Матео, як небуденний архітектурно-планувальний життєпростір), д) *антропологічне* (Окленд, як місце пристосування до етнокультурної інакшості) (Рис. 4.5.) [45].

Разом із тим такі п'ять типів втручань не можна вважати вичерпним переліком для можливих імпульсів урбаністичного моделювання постіндустріального населеного пункту. Містобудівельний розвиток Сан-Франциско, радше, є прикладом вдалого збігу численних факторів, котрі дали можливість розвинути різним формам імпульсного розвитку і утворених ними населених структур. У більшості випадків потенціал такого роду проектування гетеротопічних втручань значно обмеженіший. З іншого боку, специфічні умови

Місця гетеротопії як основа формування мікро ойкуменного характеру урбаністичної тканини ареалу Великого Сан - Франциско

п'ять типів гетеротопічного втручання у містобудівну структуру Великого Сан - Франциско

територіально-зонавальна структура ядра Сан-Франциско

«Цивілізаційне» онтологічне ядро, історичний центр на виході із Сан-Францискської гавані, як місце нашарування різно-формаційних пластів

схема територіального росту та транспортного розвитку Сан - Хосе, 1961 р.

«Транзитне» - Сан - Хосе, як місце іманентне зоні глобального авіасполучення та присутності перманентної невизначеної реальності мандрівного потоку

генеральний план розвитку Берклі, 1880 р.

«Когнітивне» - Берклі, як місце появи нових знань про природу світу та перманентного оновлення стереотипів технологізованого побуту

структура лендморфної організації Сан - Матео

«Тектонічне» - Сан - Матео, як місце небуденного та унікального життєпростору, створеного за допомогою лендморфної трансформації берегової лінії.

схема расово-етнічної дивергентності Окленда

«Антропологічне» - Окленд, як місце міжкультурної конвергенції ліберально-глобалістичного типу і створення неконфліктного інклюзивного життєпростору.

Рис. 4.5. П'ять типів гетеротопічного втручання у містобудівну тканину Великого Сан - Франциско.

урбаністичного розвитку в тих чи тих кліматичних та соціально-економічних середовищах дають підстави говорити про потенційну наявність інших форм гетеротопічних імпульсів, або їх комбінацій.

Розглядаючи проблематику принципів підходів до імпульсного моделювання на основі досвіду вже наявних структур, варто, однак, відзначити той факт, що сама початкова механіка імпульсу чи гетеротопії не може вважатись вичерпним предметом містобудівної стратегії. Іншими словами, існування певного фактора (або сукупності факторів) стрімкого розвитку містобудівної структури, може спричинити лише тимчасові позитивні зміни, які з часом нівелюються. Це добре видно на прикладі філософського концепту гетеротопії, ефективна дія якої визначається переживанням досвіду “інакшості”. Однак, цей досвід, який з одного боку, володіє імпульсним потенціалом, з іншого боку, обмежений у часі. Тривале перебування у такому просторі поступово приводить до втрати якості гетеротопії, оскільки відчуття “інакшості”, що зумовлює зміни поведінки зникає.

В такому сенсі варто вести мову про завершення теоретичного формування концепції імпульсу за допомогою введення категорії *мінливості*. Теорія імпульсного моделювання містобудівної структури, таким чином, постає, як динамічна програма, в рамках якої відбувається перманентне знаходження гетеротопічності, а також відбувається деконструювання тих систем, котрі втратили імпульсні якості.

У рамках аналізованого тут прикладу містобудівельного розвитку Великого Сан-Франциско варто розглянути соціокультурну структуру у, що зазнала мінливості. Раніше описано складну форму історичного центру Сан-Франциско, що охоплює кілька історично-формаційних етапів, котрі було розглянуто, як імпульсні пласти, що призвели до фіксації у просторовій структурі поселення категорії мінливості та гетеротопічності. Однак, з часом впорядкований таким чином візуальний життєпростір перестали сприймати як класичну “гетеротопію” (переосмислення іспансько-мексиканського пласту не як альтернативного, а як

“трофейного”), він зберіг у собі еволюційний принцип мінливості середовищних парадигм та їх синтезації. Відтак, надалі на цій основі склалась нова модель мінливості, що набула соціально-експериментального характеру у формі стихійної самоорганізації субкультурних груп і солідарних ідентичностей у 1960-х роках.

У рамках розгляду характерних рис факторів стрімкого розвитку поліімпульсної структури, поряд із *унікальністю* та *мінливістю* варто відзначити також і здатність до стягування аморфної або неструктурованої містобудівної тканини. Як вже було показано на прикладі Великого Сан-Франциско (Сан-Хосе), наявність значної кількості жителів та комунальна інфраструктура розгорнута на великій площі є не достатні для творення завершеного постіндустріального міського утворення. Лише за допомогою реалізації імпульсної стратегії така вихідна база набуває рис чітко ідентифікованого цілісного організму. У проаналізованому прикладі Сан - Хосе, можна виділити два аспекти цього явища. Першим є *адміністративно-земельна концентрація*, а іншим *просторово-функціональна інновація*.

В першому випадку ми маємо справу із амбітною ініціативою концентрації в одному центрі прав та регулювання земельною власністю, які здійснюються в інтересах перетворення однієї частини аморфної тканини у центр ділових операцій та тимчасової присутності представників інших її частин. Це підвищує конкурентні переваги фаворитизованої ділянки, стимулюючи розвиток торгівлі та обслуговування завдяки збільшенню кількості відвідувачів. У цих умовах велика аморфна тканина перетворюється на передмістя привілейованої частини, а потім, в процесі розростання функцій останньої, перетворюється та (частково) поглинаються нею.

У другому випадку новий центр, розвинений таким способом, доповнюється унікальною функціональною якістю, котра не пов'язана напряду із здійсненням адміністративно-координуючої ролі щодо навколишньої містобудівної тканини. Новий об'єкт слід сприймати як перманентну подію, що відбувається в усьому

радіусі досягнення центру. На прикладі Сан-Хосе видно, що тут цю роль виконує міжнародний аеропорт, однак, такого роду якість можуть створювати й інші типи споруд: стадіони, університети, міжнародні корпоративні кластери, курортні зони тощо.

Така імпульсна стратегія, котра передбачає стягування аморфної та неструктурованої урбаністичної тканини в один ефективний організм, може розглядатись як перспективний спосіб вирішення проблем гіперурбанізованих міст у слаборозвинених країнах. Для таких міст (Лагос, Каїр, Мумбай, Карачі, Хошимін, Кіншаса тощо), які вже мають значні показники населеності та велике охоплення території. Описана вище імпульсна стратегія перформативного характеру може бути використана, як спосіб інтенсифікації економічної активності і вдосконалення інфраструктури.

Крім того, в контексті тяжіння імпульсної стратегії у бік таких категорій як тимчасовість та мінливість, варто ввести до переліку ймовірних перформативних чинників і короткотривалі події, які можуть позитивно вплинути на економічний та інфраструктурний добробут певних міських ділянок. До них належать святкові події, сезонна торгівля, релігійні паломництва, політичні акції, ідеологічні заходи тощо. Визначення та концептуалізація таких імпульсних факторів тимчасового характеру може відбуватись у вигляді співпраці між муніципальною владою, ініціативною групою й інвестором, витрати й ризики якого в силу разовості та тимчасовості події суттєво зменшуються у порівнянні із вкладенням у капітальне будівництво. У такому випадку моделювання інфраструктурного розвитку урбаністичної структури та управління системою життєдіяльності міста може полягати у виробленні *стратегії змінної подієвості* з високим ступенем економічної співучасті місцевих мешканців і накопичувальним інфраструктурним ефектом. Розвиток короткотривалих та довготривалих імпульсних центрів, в такому разі, буде розглядатись, як взаємодоповнювальні частини одного цілого, котрі взаємозалежні один від одного (розвиток паломницького центру може спричинити виникнення

міжнародного аеропорту або навпаки). Хоча стратегію тимчасових імпульсів слід розглядати тут у контексті постіндустріального гіперурбанізму, проте вона здійснюється і як самодостатній метод утворення населених місць або розвитку вже наявних невеликих поселень. (Рис. 4.6.)

Механізм задіяння тимчасового імпульсу, результатом якого стає виникнення населеного місця, може бути проілюстровано на прикладі поселення, котре щорічно існує протягом короткого періоду часу у пустелі Блек-Рок (США). Протягом тижня тут поселяється від 50 000 до 70 000 осіб (2014 рік) - учасників фестивалю “Палаюча людина” (“Burning Man”) [234], які, одночасно, створюють простір експерименту нової форми соціального організму. У наслідок кількох етапів свого розвитку поселення фестивалю набуло правильної планувальної структури у вигляді кола діаметром 3,4 кілометри із великою центральною площею та 16-ма сегментними секторами осі, яких сходяться в одну точку. Довжина кожного планувального сегменту складає 1 кілометр, ширина зовнішнього контура 500 метрів і по внутрішньому 200. Внутрішнє кільце вільне від забудови діаметром 1,5 кілометрів є своєрідним соціальним центром, найменші концентричні кола, що примикають до неї, призначені для суспільних та публічних виставок та програм, всі інші великі концентричні кола, відведені для проживання учасників.

Поселення фестивалю “Палаюча людина” за своїм планувальним вирішенням в чомусь нагадує футуристичні схеми епохи зрілого модернізму або візії “ідеальних міст” епохи Відродження, однак, за своїм функціональним наповненням радше наближається до “контркультурних” поселень 1960–1970-х років на зразок “Аркосанті” Паоло Солері [189], які являли собою експерименти із організації урбаністичного поселення на нових соціально-економічних засадах.

Однак, різниця між «Аркосанті» (та подібними до нього поселеннями) і містом для фестивалю «Палаюча людина» полягає в рівні населеності та успішності. Якщо амбітний проект Паоло Солері, фактично, не виправдав

Розмивання модерністських управлінських принципів, у адміністративній структурі Сан - Франциско під впливом постіндустріальних чинників

самостійність
передмість

експерименти
з різними
видами
самоуправ-
ління

експерименти
з ресурсними
ініціативами

розвиток
різних
методик
приваблення
населення

розвиток
різних
моделей
життє-
забезпечення

Чинники, що вплинули на конструювання єдності урбаністичної мікро ойкумени Великого Сан - Франциско

фактор
специфіки
ландшафту
(розташуванн
я навколо
лиману)

фактор
безперервної
тягlosti
населеності та
типологічно
близької забудови

фактор взаємної
інтеграції
транспортних
систем всього
ареалу

особливості
топоніміки
пов'язаної із
застосуванням
макротопоніму
«Сан - Франциско»

унікальність

мінливість

здатність стягувати аморфної або
неструктурованої містобудівної структури

імпульсні фактори організації супер-урбаністичного організму

адміністративно - земельна
концентрація

просторово - функціональна
інновація

концентрація в одному центрі
регулювання земельною власністю,
які здійснюються в інтересах
перетворення однієї частини
аморфної тканини у центр ділових
операцій та тимчасової присутності
представників іншої її частин; таким
чином фаворитизована частина
перетворює інші в цілісний організм

новий центр доповнюється
унікальною функціональною якістю,
котра не пов'язана на пряму із
здійсненням ним адміністративно-
координуючої ролі щодо оточуючої
містобудівної тканини. Новий об'єкт
сприймається як перманентна подія,
що відбувається в усьому радіусі
осягнення центру;
(аеропорт, університет, стадіон,
курортні зони тощо)

Рис. 4.6. Розмивання модерністських містобудівних принципів та конструювання мікро ойкуменного характеру Великого Сан - Франциско.

сподівань, а закладена в ньому економічна модель виявила свою неефективність, то поселення «Палаючої людини», навпаки, від свого початку в 1980-х роках демонструє стабільний ріст мешканців та загальносвітовий інтерес. Обидва поселення ставили собі за мету стати місцями для особистого самовираження та спонтанної творчості, але з різною програмою підтримки життєдіяльності. «Аркосанті» слід бачити, як місто, яке розвивається поступово, окремими будівельними етапами, освоюючи поновлювані джерела енергії та привертаючи увагу мистецькими новаціями та театралізованими творчими подіями [218]. У результаті населеність «Аркосанті» формувалась із вузького спектру переважно молодих митців-аматорів, зорієнтованих на неінтенсивну ремісничку працю та семіотичну творчість. Відсутність потрібного для нормальної життєдіяльності міського організму різноманітності професій та, відповідно, пропозицій послуг, по суті, заблокувала реалізацію планів Солері із створення принципового міста майбутнього. Невелике населення (кілька десятків людей), що продовжує жити у «Аркосанті», змушене жити в умовах самообмеження без можливості накопичування коштів більших, ніж потрібно для простого виживання.

На противагу «Аркосанті» поселення «Палаючої людини» має характер тимчасового імпульсу, що створюється взаємообміном вражень від різних форм особистого творчого самовираження, кульмінацією якого є спалення гігантської скульптури розташованої в центрі комплексу. Будь-які види комерційної діяльності та грошового обміну заборонено, а проживання учасників відбувається або використанням власних запасів їжі та предметів побуту, або як подарунки інших мешканців. Колоподібна територія оточена п'ятикутним полігоном 4,5 кілометрів у перерізі, висотою у 1,5 метри, яким умовно закінчується зона дії встановлених правил.

Хоча така економічна структура не може вважатись сталою і придатною для застосування в контексті традиційної урбаністики сама по собі (адже мешканці по суті перебувають в межах поселення на умовах самозабезпечування туристів), вона, на відміну від «Аркосанті» стала стимулом для розвитку економічного

базису іншого типу. Відсутність будь-яких обмежень для участі (повна інклюзивність) допомогли акумулювати в поселенні різні категорії населення і, відповідно, відчуття емоційної близькості широких кіл громадськості в усьому світі.

Таким чином, відбулась поступова інформаційна «капіталізація» ідеї поселення, яке стало брати символічну плату за розміщення експозицій, а також стало промоційним майданчиком для художників із різних країн. Все це стало можливим завдяки жорсткому територіальному та часовому обмеженню початкового імпульсу, який забезпечив ефективний формат реалізації вихідного задуму. (Рис. 4.7.)

4.3. Поліімпульсна стратегія урбаністичного розвитку в умовах моноцентричного міста.

У попередньому підрозділі, на прикладі Великого Сан-Франциско, було розглянуто можливість формування однієї гіперурбаністичної структури за допомогою кількох імпульсних вузлів, які утворили обширну містобудівну тканину навколо Сан-Франциського лиману. Однак, такий приклад, незважаючи на його важливе значення для осмислення механізму поліімпульсного моделювання, не можна вважати достатнім зразком для розроблення комплексної теорії стимулів та управлінських механізмів, якій присвячено подану роботу.

Основним фактором, який не дозволяє базувати теорію імпульсного моделювання великого міста (гіперурбаністичної структури) на основі досвіду Великого Сан-Франциско є географічна специфіка його розташування. Місто не мало природних резервів для територіального росту, а вигідне розміщення та економічні фактори (такі як “золота лихоманка” середини ХІХ століття, залізничне сполучення тощо) сприяли осіданню значних мас населення довкола берегів лиману. У результаті утворена структура сформувалась, як дисперсна і поліцентрична,

та

Категорії тимчасовості та мінливості у інструменталізації містотворчих імпульсів

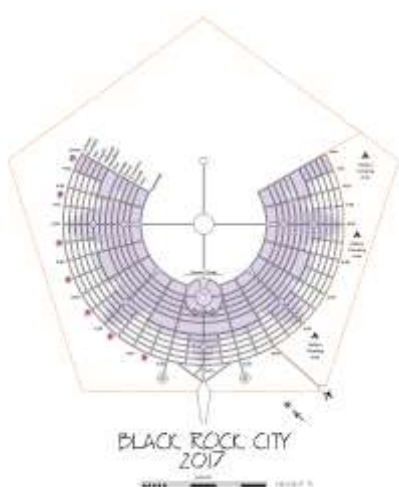
святкові події

сезонна торгівля

релігійні паломництва

політичні / ідеологічні акції

стратегія змінної подієвості

планувальна структура і центральна площа фестивалю «Палаюча людина» («Burning man»), пустеля Блек Рок (США)
поселення має **тимчасовий** характер, існує тиждень та складається із 50 000 - 70 000 **тимчасових** мешканців, діаметром 3,4 км.

взаємообмін вражень від різних форм особистого самовираження, розрахунок на емоційну реакцію у контексті глобалізованої комунікаційної взаємодії

Експериментальне поселення «Аркусанті», 1960-ті роки (проект). Місце самовираження та спонтанної творчості, має **постійний** характер для **тимчасових** мешкаців

Рис. 4.7. Фестиваль «Палаюча людина» та «контркультурне» поселення Аркосанті (США)

типологічно пов'язана із поняттям конурбації.

В такому випадку виникає два важливі застереження щодо відповідності виявленої імпульсності еволюційного характеру містобудівної системи Великого Сан-Франциско. По-перше, чи є близькими за змістом процеси імпульсного моделювання великого міста та природного (планованого) розвитку конурбації (агломерації)? По-друге, чи може логіка імпульсної перформації бути застосованою до містобудівельного утворення більш традиційного – моноцентричного характеру?

Крім того, розглядаючи категорію гетеротопічності, як характерну рису поліімпульсної урбаністичної програми, можна говорити про її просторово розподілений характер. Як у філософській концепції М. Фуко, так і у її наступних містобудівних інтерпретаціях місця гетеротопії розподілені дисперсно та ізольовано одне від одного у вигляді окремих вкраплень у моногенну міську структуру. У випадку Великого Сан-Франциско принцип “один імпульс – одне місто” можна сприймати заміненним на принцип “одне місто – багато імпульсів” лише частково. Незважаючи на оригінальні гетеротопічні якості кожного із центрів цієї гіперурбаністичної структури, вони можуть бути трактовані, як самодостатні містобудівельні утворення, котрі в силу географічних та інших обставин виникли близько одна коло одної та злились в суцільну структуру. В такому сенсі, виникає питання про те, чи може поліімпульсна модель у разі її розвитку в рамках моноцентричного міста існувати у вигляді гетеротопій, що розвиваються на тому самому місці?

Як видно із наукових та публіцистичних матеріалів, що було проаналізовано у першому розділі поданої роботи, можна говорити фактично про одну роботу, котра розглядає перспективну урбаністику з такого погляду. Це дослідження Едварда Сойї “Географія постмодерну: Просторові докази переоціненої соціальної теорії” (“Postmodern Geographies: The Reassertion of Space in Critical Social Theory”).

У цій книзі автор аналізує містобудівельний розвиток Лос-Анджелеса за останні сорок років та на основі серії аргументів, формує твердження про невідповідність набутого тут досвіду уявленням про традиційні параметри сучасного міста, закладені в епоху модернізму. Хоча значну частину книги Едварда Сойї присвячено соціальним аспектам капіталістичних економічних відносин, він тим самим оперує поняттям «гетеротопії». Автор наводить приклади різних частин міста в сенсі трактування Лос-Анджелеса як досвіду “деконструкції” традиційної урбаністичної системи новою типологічною моделлю, котру можна умовно назвати “спільнотою районів” або “спільнотою сусідських груп” [278].

Аналіз поліімпульсної структури Великого Сан-Франциско, проведений вище, дає відповідну теоретичну та поняттєву базу, яка дозволяє розглянути висновки Едварда Сойї з погляду цілей поданої роботи. У зв'язку із цим, варто виокремити такі основні напрямки:

- а) вплив моноцентричного походження міської тканини на розподіл імпульсів розвитку окремих її ділянок;
- б) можливість розгляду гетеротопічних явищ як шарів одного і того самого організму;
- в) характерні відмінності життєпростору, що сформувався в межах урбаністичної системи Лос-Анджелеса від інших подібних за параметрами систем.

Вихідні умови, в яких розвинулась містобудівна структура Лос-Анджелеса можна вважати значно більш типовими у порівнянні із прикладом Великого Сан-Франциско. Обширна долина між гірським масивом та океаном не створювала жодних перешкод для розвитку моноцентричної структури з радіальними зонами розширення. Як наслідок, у 1991 році муніципальна корпорація із економічного розвитку (LAEDC) розробила стратегію “60-ти мильного кола”, яка, фактично, фіксувала моноцентрично-радіальну природу міської тканини, котра розвиваючись із однієї точки, поступово поглинала нові території та дрібніші

поселення розрісись до діаметру близько сотні кілометрів [236]. Моноцентричність Лос-Анджелеса, свого часу, було посилено системою адміністрування питної води, додаткові обсяги якої заборонялось поширювати за межі міста [261]. Це спричинило швидке добровільне входження навколишніх населених пунктів у межі міста та їх злиття із його управлінською структурою.

Першу фазу активного розвитку міста пов'язують із відкриттям нафтових покладів та певного росту нафтової промисловості, яка стала причиною збільшення кількості населення [138]. Однак, з огляду на подальшу історію, цей фактор не можна вважати єдиним чи вирішальним у формуванні сучасного гіперурбаністичного організму Лос-Анджелеса. Сама по собі наявність ресурсного чинника в економічній моделі населеного пункту є, здебільшого, тимчасовою і залежною від системи життєзабезпечення міста, часто призводить до його деградації відразу ж після вичерпання відповідної ресурсної бази.

І справді, нафтовий бум, який можна вважати першим економічним імпульсним фактором в історії містобудівельного розвитку Лос-Анджелеса, змінився наступними. На початку ХХ століття з розвитком кінематографу місто стало головним центром виробництва фільмів, з огляду на сприятливі кліматичні умови (малу кількість опадів та велику кількість сонячних днів), а також можливість уникнути монополії на виробництво кінопродукції студії Томаса Едісона, яка виникла на Східному узбережжі США [246]. Поєднання цих чинників сприяло перетворенню Лос-Анджелеса у світовий центр кіновиробництва, в якому станом на початок 1920-х років було сконцентровано 80% всього його загальносвітового обсягу [91].

Розвиток індустрії виробництва фільмів досить швидко сформував одну із найбільш масштабних гетеротопій міста сконцентрованої у районі Голлівуду (увійшов до складу Лос-Анджелеса у 1910 році). Як імпульсний фактор розвитку і як гетеротопічне ядро, Голлівуд став частиною виняткової багатозмістової ідентичності міста та соціокультурним явищем зі значним міфотворчим та атрактивним потенціалом. З погляду економічної сталості містобудівної

системи, кіновиробництво виявилось значно більш надійним його ресурсом, оскільки забезпечувало постійну наявність різних форм зайнятості від кваліфікованої постійної (будівництво павільйонів, декорацій, інфраструктурне забезпечення) до низькокваліфікованої тимчасової (участь у масових сценах, демонтаж декорацій тощо).

Важливою рисою Лос-Анджелеса став мінливий характер гетеротопії Голлівуду. Пропозиція “інакшості” тут мала як постійний (вихід за межі традиційного побуду) тип, притаманний усім гетеротопіям, так і динамічний перманентне створення іншого змісто-просторового середовища. Своєрідний культ зірок та штучний світ ідеалізованих взаємин, характерний для раннього кінематографу, асоціювали не лише із самими сюжетами фільмів, але із місцем їх створення, перетворюючи, таким чином, не лише сам район Голлівуду, але і весь Лос-Анджелес у своєрідну надгетеротопію.

Наступний фактор, що вплинув на специфіку містобудівного розвитку міста і який може бути характеризований як імпульсний, склався у період Другої світової війни та пов'язаний із швидким розвитком військової промисловості. Розташований на узбережжі Тихого океану – головної арени протистояння з Японією. Із значною кількістю населення та великим портом Лос-Анджелес став центром виробництва військової техніки, передовсім авіаційної. Бум військового авіабудування призвів до концентрації великої кількості кваліфікованих працівників цієї сфери, що, в свою чергу, спричинило появу в місті виробництв авіаційної техніки більш широкого спектру, в тому числі й цивільної. Після війни, тут на постійно залишились головні виробники авіації “Дуглас” (“Douglas”), “Локхід” (“Lockheed”), “Нортроп” (“Northrop”) та інші. Динамічний розвиток можливостей авіації, пов'язаний із впровадженням реактивних двигунів та подолання звукового порогу швидкості, перетворив галузь на ще один поряд із Голлівудом маркер винятковості міста та його наступним гетеротопічним шаром. (Рис. 4.8.)

Реалізація гетеротопічних імпульсів у контексті традиційного моноцентричного міста, на прикладі Лос-Анджелеса

Лос - Анджелес як приклад спонтанної деконструкції модерністських принципів містобудування

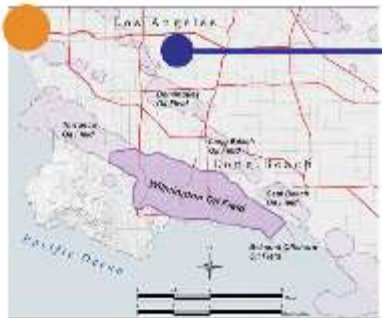
стратегія 60-мильного кола 1991 року (LAEDC), як приклад моноцентричної природи містобудівної тканини Лос - Анджелеса

централізоване управління розподілу питної води

концентрація нафтових родовищ

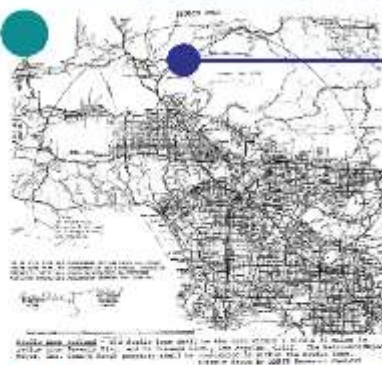
відкритий природний ареал, не перерваний складними ділянками

фактори моноцентричного розвитку Лос - Анджелеса

Ареали залягання нафтових покладів на території Лос-Анджелеса, що дали поштовх для першої фази його стрімкого розвитку

Нафтові свердловини на території Лос-Анджелеса 1890 - ті роки

Розташування 30 -ти мильної зони спрощеного оподаткування для об'єктів кіноіндустрії на території Лос-Анджелеса, центр якої збігався із центром міста

Зйомки фільму у 1950-х роках, (режисер Г. Кребтрі)

Розташування більше 50-ти аеропортів та літакобудівних компаній у містобудівельній структурі Лос - Анджелеса, 1950- ті роки.

Продукція виробництва військових літаків періоду II світової війни.

1-й етап стрімкого розвитку

2-й етап стрімкого розвитку

3-й етап стрімкого розвитку

Рис. 4.8. Три фази імпульсного розвитку Лос-Анджелеса

У цей період відбувається також і значний ріст лос-анджельського порту в районі Лонг-Біч (Long-Beach), який на кінець XX століття став одним із трьох найбільший контейнерних хабів у світі (разом із Сінгапуром та Гонконгом). Значна містобудівна структура довжиною 7 кілометрів та шириною 8,5 кілометрів перетворилась також у певну інфраструктурну проблему для міста, оскільки відрізала його центральну частину від узбережжя та зайняла потенційно найкращу зону рекреації у місці впадіння в океан двох лос-анджелеських потоків і паралельного до південного меридіану фрагменту набережної. Крім того, через центральну частину пролягли залізничні комунікації, котрі зв'язують порт із південною гілкою тихоокеанської магістралі. Території, що прилягають до порту, які потенційно могли бути найбільш привабливими для поселення, поступово втрачали у вартості і, відповідно, рівні життя.

До певної міри така вимушена деформація врівноважується відпочинково-садибною зоною Палос-Вердес (Palos Verdes Peninsula) на захід від порту. А також на сході тридятикілометровою пляжною смугою Гантінгтон-Біч (Huntington Beach) із прилеглим населенням близько 200 000 мешканців станом на 2016 рік [96]. Проте, характерною рисою забудови у смузі 10 кілометрів від прибережної зони є висока концентрація нафтопереробних та авіаційних підприємств, цехи яких доповнюються ангарами і злітно-посадковими смугами. У загальному утворюється міська тканина, що набуває вигляду конгломерату із різнофункціональних уривків, перемішаних між собою, інфраструктурний конфлікт між якими вдається зменшити лише за рахунок великих запасів площі та, відносно, малоповерхової забудови.

Приблизно такий самий принцип лежить в основі ще однієї питомої риси міської структури Лос-Анджелеса – розподілу та взаємодії різних расово-етнічних груп, які поділяють на чотири принципові сегменти: білі американці, афро-американці, латино-американці та американці азійського походження. Два останні сегменти, в свою чергу, поділяються на менші групи залежно від країни походження, що пов'язано із відносно недавнім переселенням цих груп до

Сполучених Штатів Америки. У межах містобудівної тканини Лос-Анджелеса, вони також утворюють конгломерат із чітких територіальних уривків, котрі прямо корелюються із розподілом мешканців за рівнем економічного розвитку.

Незважаючи на відносно значну кількість мешканців африканського, азійського та латино-американського походження (станом на 2015 рік, кількість осіб латино-американської групи склала 45% від населення [245]), територія їх розподілу в рамках міста сумарно менша, ніж територія розселення американців європейського походження. Це пов'язано із різницею у якості життя, індикатором якої є кількість житлової площі на людину. Прибережна зона та зона, що прилягає до гірських масивів на півночі, заселена переважно білими мешканцями. Особливо чітко такі зони виділяються вздовж зеленої долини ріки Санта-Анна, пляжної смуги Хантінгтон-Біч, коло гірського пасма Арройо тощо. Афро-американська та азійська групи сконцентровані у континентальних частинах, в тому числі загірських, таких як Рівер-сайд та Хемет. Афро-американська переважає у районах Оранж та Санта-Анна.

Наведені вище фактори гетеротопічності та калейдоскопічності міської структури Лос-Анджелеса [44], однак, складають собою лише одну частину нетиповості, про яку говорив Едвард Сойя. Інша її частина впливає із просторової організації міста, для якої характерним є переважання малоповерхової забудови та відсутність розвиненого і концентрованого в одному місці ділового центру.

Нинішній діловий центр відносно невеликого розміру, протяжністю близько 3,5 кілометрів почав формуватися лише наприкінці ХХ століття. Його вузлом стали будівлі в стилі ар-деко: мерії (City Hall East та City Hall South), споруда редакції “Лос-Анджелес Таймс” та поліцейської дільниці, яка пізніше була перебудована у так званий центр Паркера (Parker Center). Хоча стилістично комплекс віддзеркалював основні тенденції репрезентативного висотного будівництва Нью-Йорка та Чикаго, за своїми параметрами він значно поступався і виглядав, скоріше як серія спрощених провінційних наслідувань. Крім того,

такої невеликої кількості об'єктів було недостатньо для формування візуального центру, населення якого у міських межах, вже тоді складало близько трьох мільйонів мешканців.

Хронологічно спорудження кварталу, описаного вище, припадає на початок відхилення розвитку Лос-Анджелеса, котрий Едвард Соїя показав у своїй праці і зазначив, як випереджаючий. Результатом чого стало накладання кількох гетеротопій та десятків ідентичностей в межах однієї моноцентричної системи. Саме тоді, у період повного домінування модерністської парадигми та ідеалів абстрактної монументальності великих корпоративних будівель і комплексів, третє (на той момент) за розміром місто Сполучених Штатів адаптувало ці принципи лише дуже вибірково, і тому за своїм просторовим етосом значно відрізнялось від інших метрополій країни (як більших, так і менших).

На межі XX–XXI століть до цього комплексу будівель було додано низку репрезентативних об'єктів таких, як: Театр Діснея, Gateway Center, Department of Water and Power та кілька інших. З їхньою допомогою історичне ядро набуло певної просторово-візуальної ідентичності та створило орієнтир у сорокакілометровій осі Grand Avenue, що простягається до узбережжя. Різноманітна та калейдоскопічна природа міста (для якої Едвард Соїя використовує публіцистичний термін “паноптикум”) тут заакцентована реконструкцією парку El Pueblo de Los Angeles, що обіймає вихідне іспаномексиканське ядро міста. Парк, в якому збережено комплекс будівель XIX століття, серед яких церква “Пласіта”, вулиця Олівера, театр Мерсед та інші. El Pueblo безпосередньо прилягає до ділового центру та є частиною його периметру створюючи очевидний стилістичний, змістовий та масштабний контраст.

Однією із наступних рис специфіки розвитку Лос-Анджелеса стало виникнення інших паралельних, до описаного вище, ділового центру. Це пов'язано як із невиразністю останнього, так і з ексцентриситетним характером його розміщення в межах міського ареалу. У період розвиненого модернізму поступово формується новий крупний діловий вузол міста так званий Вест - Сайд

(West-Side), до складу якого увійшли будівля Кримінального суду (Criminal Court's Building), будинок звукозапису (Hall of Records), бібліотека юридичної літератури (Law Library), Суд округу Лос-Анджелеса (LA County Courthouse), адміністративний зал (Hall of Administration).

Із Вест - Сайдом пов'язані також і такі архітектурно-містобудівні комплекси як Century City, Westwood, Brentwood, котрі у західному напрямку продовжуються районами Santa-Monica, Malibu та Pacific Palisades, а у східному районами Beverly Wood та Beverly Grow. Між двома центрами проходить бульвар Уїлшир, частиною якого є так звана "Чудова миля" або ("Миля чудес"), яка є прикладом комерційно-девелоперського містобудування 1960-х років. Фактично "Миля чудес" є торговельно-розважальним ареалом, економічна основа якого базується на інтенсивній комунікації між двома крупними вузлами містобудівної структури – Історичним центром та Вест-Сайдом (із багатими житловими районами коло узбережжя). Концепція "Милі чудес", значною мірою, є просторовим виразом маркетингової стратегії, яку згодом було розвинуто в теорію так званої економіки уваги [100]. Одинадцятикілометрову швидкісну магістраль поступово було заповнено серією візуальних акцентів, що прилягаючи один до одного, творили своєрідну "пропозицію увазі", результатом чого стало формування району діалектично пов'язаного з постмодерністським етосом Лас-Вегаса. (Рис. 4.9.)

Разом із тим, незважаючи на певну активізацію метрополітальної інфраструктури в ареалі Центрального міста і Вест-Сайду, розвиток Лос-Анджелеса продовжувався в тому ж напрямку, який було закладено у 1950–1960 х роках. Станом на початок ХХІ століття, у його структурі неможливо чітко визначити традиційний для модерністського міста принцип зонування, існування загальноміського центру, гравітації якого підпорядковані основні транспортні магістралі, структурованої градації житлового розселення (багатоповерхова забудова, малоповерхова, котеджна), концентровані вузли міжміського сполучення (аеропорт, залізничний вокзал).

Характерні риси природної та містобудівельної структури Лос - Анжелеса, котрі сприяли появі ознак пост-індустріального урбанізму

Фактори гетеротопічної природи містобудівної тканини Лос - Анжелеса

Місця-гетеротопії Лос - Анжелеса згідно класифікації Е. Соїя

Ель Пуебло

середовище реліктів іспансько-мексиканського містечка провінційного типу

Діловий центр

адміністративно-репрезантаційний центр поч. XX - XXI ст. середньоміського масштабу

Вест - Сайд та діловий центр на фоні домінуючої малоповерхової забудови

Вест-Сайд

паралельний адміністративно-репрезантаційний центр Вест -Сайд

Голлівуд

«Голлівуд» район концентрації кінематографічного виробництва

спільнотна організація районів

великий вибір життєвого досвіду

Рис. 4.9. Риси гетеротопічності та пост-індустріальності містобудівної структури Лос- Анжелеса

У результаті великих резервів території та загалом високому економічному рівню мешканців, можна стверджувати, що у Лос-Анджелесі склався особливий тип містобудівельної тканини, для якої характерними стали своєрідна деконструкція традиційного трактування міста (не лише у його модерністському розумінні). Ця деконструкція інструменталізувалась дрібною точковою фрагментацією ареалу забудови окремими (мікро-) імпульсами, функціональна природа яких дуже різноманітна. Середовищем для таких імпульсів став обширний ареал лос-анджелеської долини заповнений малоповерховою та котеджною забудовою. Хоча початковим економічним фактором росту міста було добування нафти, надалі основною базою стали сектори: розваг, технологій, моди та авіаційної промисловості, а також пов'язані із ними туризм і сфера обслуговування. В результаті, для міста типовим став відносно низький рівень забруднення довкілля, низька щільність забудови, відсутність єдиного домінуючого центру, мультилокальність та багатошарова ідентичність. (Рис. 4.10.)

У контексті поданої роботи важливим аспектом досвіду Лос-Анджелеса є феномени локальних імпульсів та імпульсів, що накладаються один на один. Калейдоскопічна змішаність функцій, фактично, відкриває можливість розглядати один локальний фрагмент як майже самодостатню структуру, в якій забезпечена близька доступність до місця зайнятості, проживання та дозвілля. Це можна проілюструвати на прикладі розпорошеності авіабудівної галузі, частини якої покривають більшість основних районів міста, а кількість аеропортів та злітних смуг налічує більше чотирьох десятків (на середину ХХ століття їх було більше 50). Розташування між гірськими масивами та узбережжям океану, в долині із вологими рівнинами, чапаролями та тугаєвими лісами, різноманітність мікрокліматичних підареалів забезпечує високий потенціал облаштування та доступності рекреаційних і відпочинкових зон високої якості по всій території міста. З іншого боку, досвід трактування історичного центру як накладання історичних імпульсів та ідентичностей, який

Характерні риси природної та містобудівельної структури Лос - Анжелеса, котрі сприяли появі ознак пост індустріального урбанізму

Ознаки полі імпульсності моноцентричної містобудівної структури Лос - Анжелеса

мультилокальність

незважаючи на моноцентричну онтологію, на значній території міста стали виникати локальні осередки гравітації та ідентичності

низька щільність

фрагмент стандартної містобудівельної тканини Лос - Анжелеса демонструє панування «субурбійного» типу населеності

відсутність єдиного домінуючого центру

окремі, не масштабні архітектурні доміанти розкидані по великому просторі долини Лос - Анжелесу

багат шарова ідентичність

карта розподілу расово-етнічних груп у ареалі Лос-Анжелеса, має характер набору локальних плям, що приблизно співвідносяться із структурою вартості землі

спільнотна організація районів

суспільні простори та середовища комунікації локальних обшин стали наслідком еволюції середнього класу і пост індустріальної трансформації

великий вибір життєвого досвіду

життєпростір насичений великими можливостями особистого вибору, як наслідок поєднання географічних та рукотворних умов.

Рис. 4.10. Прото постіндустріальні полі імпульсні риси у містобудівельній структурі Лос-Анжелеса.

відрізняється від, наприклад, прийнятого у Європі принципу просторової сепарації доіндустріального міста, від модерної забудови. У Лос-Анджелесі візуальне накладання імпульсних шарів очевидне через контраст закладених у них стилістичних та ідеологічних програм.

У контексті унікального гетеротопічного розвитку Лос-Анджелеса, можна підкреслити ще два важливі аспекти, які зауважує також і Едвард Соїя – це: а) *спільнотна організація районів* та б) *великий вибір життєвого досвіду*. Щодо першого аспекту (його вже було розглянуто у попередньому розділі), то він, до певної міри, зумовлений соціалістичним світоглядом автора та його ідеалами “низової” самоорганізації, котра має визначати дії центральних органів управління. Разом із тим, очевидно і те, що домінуюча суцільна малоповерхова тканина забудови та її розподіленість серед різних географічно-рельєфних зон сприяє солідаризації локальних громад. Однак, така солідаризація сама по собі не була б достатньо ефективною, якби не умови, описані вище, дрібної функціональної дисперсності, котра дозволяє такій громаді відчувати себе більш самодостатньою та солідаризованою внаслідок близької доступності всіх можливостей міського вибору (з яких основні – робота, рекреація, дозвілля, проживання). У такому контексті багаті морфологічні та антропологічні умови Лос-Анджелеса в його “60-мильній зоні” відіграють роль додаткового вибору понад універсальний, котрий склався на локальному рівні.

Не менш важливим є другий аспект гетеротопічного розвитку міста, котрий концентрується на самій категорії вибору, як характеристиці міського життєпростору. Лос-Анджелес, який розвинувся як *протопостіндустріальне* місто, виявив, що стратегія поліімпульсності (котра тут склалась скоріше спонтанно), має своїм результатом значно ширші можливості вибору для рядового мешканця, ніж у аналогічних за розміром та розташуванням містах (в інших випадках він ще менший).

Відтак, категорія вибору виступає, як головна мета реалізації імпульсного та гетеротопічного ядра, а поліімпульсна стратегія в моноцентричному місті,

полягає в гомогенізації вибору по всій території того чи того урбаністичного утворення. Виникає питання про взаємозв'язок “вибороздатності” середовища із впливом на нього самоорганізованих локальних громад, котрі виступають як нове явище постіндустріального міста. Варто зазначити, що у книзі Едварда Соїї, цей феномен багато в чому розглядається крізь призму соціалістичного та ліво-радикального ідеалізму і не дає чітких практичних відповідей. Очевидно, що ці дві категорії поліімпульсності в контексті моноцентричного міста перебувають у діалектичному взаємозв'язку, однак розроблення способів їхньої взаємодії слід розглянути в майбутньому.

Хоча, як було показано вище, належність поліімпульсної моноцентричної структури Лос-Анджелеса до протопостіндустріального виміру містобудування має вже певну теоретичну базу. З огляду на завдання поданої роботи варто розглянути його основні параметри у категоріях, котрі вже були виведені в попередньому розділі як елементи теорії імпульсного моделювання розвитку великого міста.

З погляду засад цієї теорії варто розглянути досвід розвитку Лос-Анджелеса останніх 50-ти років, в контексті *інфраструктурних, демографічних, економічних та міфотворчих* факторів імпульсного розвитку. Крім того, потрібно оцінити співмірність щойно розглянутої специфіки міста із вже окресленими рисами реалізації імпульсних факторів розвитку у містах, в яких проглядаємо ознаки постіндустріальної урбаністичної парадигми (Шанхай, Сінгапур тощо).

У контексті тих факторів імпульсного розвитку містобудівної тканини, які у поданій роботі визначаємо як універсальні, треба визнати, що досвід Лос-Анджелеса, ставить перед такого роду аналізом, своєрідну методологічну проблему, саме з огляду на хронологічну новизну свого розвитку. Початковий імпульс, який дав поштовх до зросту населення і пов'язаний із відкриттям та освоєнням нафтових родовищ, фактично не вплинув вирішальним чином на

формування тої урбаністичної феноменології, яка дозволяє говорити про Лос-Анджелес як найбільш розвинене *протопостіндустріальне місто*.

Вже від початку свого протопостіндустріального розвитку Лос-Анджелес (як про це детальніше було сказано вище) розвивався під впливом накладання відразу двох різноприродних імпульсів – розвитку кінематографу та авіабудування. Хоча перший хронологічно випереджає другий на кілька десятків років, проте саме ці імпульси стали причиною набуття урбаністичною структурою міста відповідного вигляду. Як кінематографічна, так і авіаційна індустрія вимагали великих площ під павільйонну та ангарну забудови, злітні смуги з відповідними радіусами регулювання висотності забудови тощо. У наслідок відсутності розвиненого ділового центру висока вартість землі розподілялась на більшу територію залежно від природних факторів, що стало причиною зміни типологічної схеми житлового будівництва.

Враховуючи такі обставини, слід мати на увазі, що відносно висока концентрація представників середнього класу, а також стійка присутність значних туристичних потоків сприяли розвитку сфери обслуговування, котра дала певний поштовх інфраструктурному фактору імпульсного розвитку [36]. Проте у повному розумінні, у цьому випадку, він не може вважатись основним як у ранньому, так і у нинішньому досвіді Лос-Анджелеса. Такі компоненти інфраструктурного фактору як зручність, доступність та унікальність, практично не відрізнялись від аналогічних у подібних за масштабом міст.

Зовсім по-іншому проходила реалізація демографічного фактора імпульсного розвитку. З початку ХХ століття Лос-Анджелес став місцем постійного проживання значної групи високосамодіяльного населення, яке зуміло створити нові кластери економічного розвитку і зайнятості. Саме завдяки демографічному фактору відбулось становлення поліімпульсної природи містобудівної тканини Лос-Анджелеса, і саме завдяки йому було створено умови для розвитку інших імпульсних факторів, які буде розглянуто далі.

Разом із тим важливо окреслити сегментне коло тих економічних сфер зайнятості, котрі були розвинені та справили вирішальний вплив на специфіку формування урбаністичної тканини Лос-Анджелеса. Тут, до певної міри, також можна говорити про постіндустріальний характер вихідного демографічного імпульсного фактору. Основними секторами економічної активності самодіяльного населення стали переважно галузі пов'язані із творчістю та інтелектуальним пошуком: кінематограф, реклама, мода, звукозапис, розваги, дизайн, а також підприємства авіабудування, військової промисловості, технологічні компанії. Хоча в економічній структурі міста, крім того, присутні торгівля та транспорт (контейнерний порт Лонг-Біч), а також традиційні універсальні галузі такі, як: медицина, судочинство, освіта тощо, очевидно, що Лос-Анджелес став фактично першим містом, в якому переважає економіка знань та творчості. У цьому контексті, потрібно зазначити, що “прокреативна” економіка характерна для Лос-Анджелеса, розвинулась в умовах конкурентного вакууму та, фактично, ситуативно глобального монопольного становища деяких із них (кінематограф, авіабудування). Таким чином, значні масштаби прибутковості творчих та інновативних галузей, пов'язані із великими ринками збуту, не можуть повною мірою відображати функціонування креативної економіки у її розвинутому вигляді, коли сегментована, таким чином, економічна модель буде характерною для значно більшого числа міст.

Створена впродовж ХХ століття індустріальна модель Лос-Анджелеса зорієнтована на творчі та інновативні галузі виробництва, тісно пов'язана із подальшою реалізацією демографічного імпульсу, який переростає у економічний, для якого (як це було показано у попередньому розділі) важливою є риса адаптивності. Структура, яка тут виникла, виявила досить значний ступінь міцності та пристосовуваності, оскільки мінливість є характерною рисою творчості. Разом із тим, як і у випадках Шанхаю та Сінгапуру, поступово склалась система перешкод для вільного переміщення населення у місто. Її

головним важелем служить висока ціна нерухомості та проживання, запотребованість кваліфікованих знань у специфічних сегментах виробництва.

Окремою важливою темою досвіду структури імпульсного розвитку Лос-Анджелеса є розвиток фактора, який у класифікації поданої роботи, названо *міфотворчим*. Високий ступінь наявності у місті сегментів зайнятості, які вважають престижними та романтизованими у популярній культурі, створили всі умови для розвитку чинників міфотворчого фактору таких як *нобілізація* та *мотивація*.

Можна виділити кілька головних складових їхньої інструменталізації, котрі впливають із збігу природних та антропогенних обставин, що творять функціональний життєпростір міста. З одного боку, це виняткові для США кліматичні умови субтропічної приокеанської зони, із сприятливими умовами для людського проживання (середня температура у січні +14, у серпні +24, згладжений контраст температур внаслідок дії океанських бризів, помірна кількість опадів та велика кількість сонячних днів тощо). Багатство природного ареалу, в якому поєднуються і океанські пляжне узбережжя із “середземноморським” режимом мікроклімату та гірські масиви із інфраструктурою зимового відпочинку, різноманітність локальної флори та наближений до міста архіпелагу островів (у межах 60-ти мильного кола) Ченел Айлендс (Channel Islands) та Каталіна Айлендс (Katalina Islands) та інші творять *життєпростір широкого вибору*. Він доповнюється унікальною якістю містобудівної тканини, в якій більшість її фрагментів не можуть розглядатись як периферійні незважаючи на історично моноцентричну структуру.

До штучних елементів *життєпростору широкого вибору* належать проаналізовані ареали міфологізованого середовищі кінематографічних студій (Голлівуд), національних кварталів (іспано-латинського, китайського, корейського, вірменського тощо), штучних історичних аллюзій (“лос-анджелеська Венеція”), заклади освіти та пізнання (Університет Каліфорнії,

обсерваторія Гріффта), ділові та торговельні квартали історичного ядра, “Чудової Милі”, Вест-Сайду тощо.

Розглядаючи участь універсальних факторів імпульсного розвитку у формуванні особливостей містобудівної тканини Лос-Анджелеса, варто також звернути увагу на реалізацію тих чинників прискореного розвитку, які впливають із характерних рис постіндустріальної суспільно-економічної формації. У попередніх частинах дослідження було виокремлено чотири таких чинники: *життєпростір для інтелектуальної взаємодії, техно-біосферний симбіоз, динамічна інакшість, регіональне накопичення глобальних даних*. В цьому контексті треба відзначити як очевидні паралелі, так і важливі відмінності між зазначеними чинниками та протопостіндустріальним розвитком Лос-Анджелеса. Оскільки нетипова містобудівельна еволюція тут склалась здебільшого спонтанно, під впливом специфічних економічно-кліматичних факторів, очевидно, що у такому випадку, можна розглядати діалектику взаємопов’язання зазначених формаційних чинників та особливостей урбаністичної системи Лос-Анджелеса як спосіб практичної надійності перших.

У цьому контексті варто зазначити, що сформульовані формаційні чинники на ґрунті досвіду Лос-Анджелеса проявили себе неоднаково. З погляду досягнення техно-біосферного симбіозу у місті не було вироблено якихось чітких управлінських прийомів; також не було створено оригінальних чи більш-менш вагомих проектних експериментів (таких, наприклад, як у Сінгапурі, про що було сказано у третьому розділі), котрі б свідчили про інтелектуальну оцінку такої тематики. Очевидно, що причину цього варто шукати у таких чинниках, як: велика масштабність ареалу малоповерхової забудови, що зменшує відчуженість біосфери від життєпростору; різноманітність власної природньої біосфери; кліматичні умови, що не вимагають серйозних додаткових засобів гармонізації із потребами зручного проживання.

Формування життєпростору для інтелектуальної взаємодії у контексті розвитку Лос-Анджелеса другої половини ХХ століття також не набуло вигляду

спеціальних способів містобудівельної інтерпретації. Разом із тим, функціонально дрібно-фрагментована структура міста, значною мірою, служить заміником таких спеціальних інтерпретацій, а окремі зони, на зразок, “Чудової Милі”, Вест-Сайду, історичного центру тощо відіграють роль загальноміської комунікації, котра може служити доповненням інтелектуальної взаємодії різних самодіяльних груп.

Більш повноцінно знайшли вираження інші характерні ознаки пост-індустріальних факторів імпульсного розвитку такі, як: *динамічна інакшість* та *регіональне накопичення глобальних даних*. Розвиток творчо та креативно зорієнтованих галузей, що збігся із дрібною функціональною фрагментацією та етнокультурним симбіозом, став підґрунтям для виникнення великих комплексів складної ідентичності та мінливої естетичної моделі. Прикладом такого комплексу може служити Голлівуд і Хайленд Центр (Hollywood and Highland Center) площею 32 000 квадратних метрів, відкритий у 2001 році. Центр охоплює важливі символічні для візуально-розважальної індустрії будівлі такі, як: Китайський театр та Театр Долбі, а також інкорпоровані об’єкти “Голлівудського готелю” і Алеї Слави. Специфікою комплексу є його відкритість та синкретизм. У периметрі близько 260 x 130 метрів розташовані візуально різноасоціативні об’єми, котрі поєднують модерністський універсалізм із історичними та субкультурними альянсами. Зокрема, тут наявні елементи синтезу китайської традиціоналістичної архітектури із стилістикою ар-деко, мотиви давнього вавилонського етосу, зооморфні акценти та постмодерністські модифікації класичних елементів – поєднання, яке само по собі, викликало неоднозначну оцінку критики [294] та було реплікою сцени одного із перших голлівудських фільмів. Крім того, планувально-просторова організація Центру, для якої характерною є комбінація різноприродних геометричних форм, володіє великим потенціалом темпоральної трансформації.

Такого роду структура, як приклад, динамічної інакшості, також є зразком переосмислення категорії цінності у міському просторі. Не будучи сформованою

з історично важливих об'єктів, котрі потребують захисту та збереження автентичного вигляду, простір Голлівуду і Хайленд Центру є відображенням цінностей інформаційного суспільства, базованих на конструюванні феноменології уваги. У такому сенсі статика, характерна для історично сформованих міських середовищ, перетворюється на фактор пригнічення уваги внаслідок звикання.

Оскільки Лос-Анджелес є глобальним центром виробництва інтелектуальної та творчої продукції, то фактор регіонального накопичення даних тут складається, як із шляхом обміну та акумуляції інформаційних ресурсів за допомогою звичайних комунікативних джерел, так і на основі самооцінки власного досвіду. Тому з усіх чинників імпульсного розвитку, що мають постіндустріальний формаційний характер, конвергенція регіональності із глобальністю даних тут виражена в найбільш повною мірою та органічно пов'язана із власною системою економічного життєзабезпечення.

Дещо складнішою є проблема визначення населяючої та перетворюючої природи імпульсних факторів поліімпульсної структури. Наведені раніше універсальні чинники прискореного розвитку містобудівної структури пов'язано із принципом “один імпульс – одне місто”, в якому чільним показником є саме демографічних ріст. Хоча зростання кількості мешканців у Лос-Анджелесі від часу відкриття нафтових родовищ було досить значним, є підстави говорити про те, що вже з початку ХХ століття, населяюча якість імпульсів, котрі сформували специфічну містобудівну тканину Лос-Анджелеса, поєднувалась і з перетворювальною здатністю. Особливості економічної моделі міста, в якій галузі із високою доданою вартістю досить швидко витіснили сировинні, сприяли росту рівня різних інфраструктурних сегментів – від транспортних зв'язків до інтелектуального та інформаційного споживання в рамках так званої “економіки уваги”. Якщо відштовхуватись із концепції Едварда Соїї про Лос-Анджелес як місто гетеротопій (яка була підтверджена у поданій роботі), всі основні полі-імпульсні центри можна розглянути як перетворювальні, або таких,

де перетворювальні результати виявились більш значимими ніж населяючі. Про це, зокрема, свідчать показники економічно-демографічного балансу. Станом на 2015 рік, сумарний валовий продукт Лос-Анджелеса був третім у світі (після Токіо і Нью-Йорка [230]) і склав 866 мільярдів доларів, водночас як за населеністю він є лише 64-м з населенням трохи менше 4 мільйонів осіб (в межах муніципалітету) станом на 2016 рік [229].

Наведений вище аналіз та систематизація окремих етапів і елементів імпульсного характеру творення моноцентричної містобудівної структури Лос-Анджелеса дають можливість провести певні узагальнення відносно їх закономірностей, що має важливе значення з огляду на мету дослідження. У цьому випадку не розглядають історичні та функціональні причини виникнення самих цих факторів, а лише їх вплив на утворення поліімпульсної структури міста.

Розгляд еволюції поліімпульсності Лос-Анджелеса, свідчить, що суттєве значення в її формуванні мала антиномічна роль історичного центру. З одного боку, саме його адміністративно-господарська діяльність із забезпечення питною водою мешканців, що були під його управлінням, дала можливість сформувати логістично цілісну та моноцентричну структуру. Суміжні населені пункти вливались у адміністративні межі Лос-Анджелеса з метою отримання найкращих умов для життя своїх мешканців. З іншого боку, історичний центр не відіграв ролі акумулюючого ядра, що вбирає у себе всі кількісно і якісно найкращі ресурси, через що вони більш-менш рівномірно розподілились в діаметрі так званого “60-мильного кола”, розмиваючи (чи принаймні зменшуючи) також і поняття периферії. Більше того, в результаті такої специфіки історичний центр сам опинився у ролі відносної периферії, адже населені пункти і території, що вливались до складу міста розташовувались в основному на території 70-ти кілометрового плато розташованого на південний схід від нього.

У результаті склалось *ексцентриситетне* розташування історичного центру міста, коли у північному напрямку до його межі близько 10 кілометрів, а у

південно-східному близько 60-ти. Крім цих обставин, потрібно також врахувати і те, що історичний центр опинився на відстані кількох десятків кілометрів від гавані Лонг-Біч, де став розвиватись крупний портовий та складський комплекс, районів найбільш дорогої та інтенсивної забудови Вест-Сайд/Санта-Моніка та Хантінгтон-Біч.

Ексцентриситетне розташування історичного центру вплинуло також і на загальну планувальну структуру міста, яка визначилась за допомогою транспортних магістралей. Досить традиційне для американських міст прямокутне розташування вулиць, тут зазнало модифікацій залежно від пролягання старих доріг, що переросли у міські магістралі, між кооптованими лос-анджелеським муніципалітетом та суміжними населеними пунктами. Таким чином сформувалась полігеометрія взаєморозташування кварталів, що стала додатковим фактором поліімпульсного розвитку та локальної ідентифікації.

Релятивізації історичного центру також сприяв розвиток, починаючи із 1910-х років, кварталів Голлівуду, що розташовані на відстані 6 кілометрів і на середину ХХ століття (до поширення телебачення) перетворились на самодостатній центр виробництва, туризму і споживання, в якому розмістились п'ять найбільших трестових студій кіноіндустрії [235], та середовище пов'язане із розвитком культу популярних акторів та сценографічних сюжетів.

Наступним чинником, котрий варто виділити як такий, що сприяв поліімпульсному та гетеротопічному розвитку містобудівної тканини Лос-Анджелеса, виступає *різномасштабність* масивів розселення та освоєння території. Ексцентриситетне розміщення історично-адміністративного центру, відкрило можливості для більш спонтанного та довільного розселення на території Лос-Анджелеського басейну та навколишніх його природних ареалів. Особливість топографії басейну вплинула і на характер його урбаністичного структурування. Слабогорбистий рельєф плато глибиною коло 30 кілометрів обмежений із півдня узбережжям океану, а з півночі гірським масивом Сан-Габріель та хребтом Санта-Моніка. Деякі гірські відроги входять у глибину долини, а низинні долини

у гірські території – Долина Сан-Фернандо. Крім того, саме узбережжя отримало нерівномірну природу в силу забудови гавані Лонг-Біч будівлями портової та складської інфраструктури та розташуванню неподалік горбистого мису Палос-Верде. У зв'язку із цим 30-ти кілометрова зона басейну отримала нерівномірну стратиграфію цінності.

Найменш привабливими виявились території всередині басейну, а найбільше на його окраїнах, вздовж океанського узбережжя, біля гірських схилів (район Беверлі) та частково у долині Сан-Фернардіно, розташованій за хребтом Санта-Моніки. У середині долини територія також отримала нерівномірну вартісну градацію внаслідок різниці через наявність заплавних русел невеликих локальних річок (Лос-Анджелес, Комптон Кріг, Ріо-Хондо), котрі у певних місцях збільшували привабливість ділянок розташованих поруч. Те саме стосується і розташованого недалеко від порту горбистого мису Палос-Верде. У результаті різні рельєфно-ландшафтні локуси стали причиною виникнення поліімпульсного потенціалу, інструменталізованого демографічним та економічним факторами імпульсного розвитку.

Окрім цих, природних елементів, різномасивність розселення було пов'язане також з низкою антропогенних чинників, котрі виникли внаслідок характерних закономірностей розвитку економіки міста. Передовсім, це пов'язано із поширенням ділянок авіаційних підприємств, які охоплюють злітні смуги, зони безпеки та регулювання забудови, а також нафтові підприємства, котрі виникали в результаті освоєння покладів нафти, відкритих тут у другій половині XIX століття. Розпорошені в межах всієї долини, вони стали фактором дифузії та коригування інших функціонально-типологічних зон, передовсім зони житлової забудови.

У контексті окреслення закономірностей формування поліімпульсної структури Лос-Анджелеса, варто також відзначити спосіб розбудови житлового сектору, походження якого значною мірою відрізнялося від принципів

модерністського міста, для якого було характерно патерналізм та деміургівська місія тих чи інших централізовано-управлінських інституцій.

Після того, як перша фаза стрімкого розвитку міста, пов'язана із відкриттям нафтових родовищ, поступово завершилась, ціни на землю у басейні Лос-Анджелеса виявились низькими та доступними в силу загальної неосвоєності регіону та периферійності його тодішнього розташування в системі соціально-економічних зв'язків Сполучених Штатів Америки. Водночас, на початок другого десятиріччя ХХ століття, починається стрімка розбудова кінематографічної індустрії, а згодом через 20 років – військової та авіабудівної. Проте упродовж короткого періоду склалась ситуація, коли відносно доступна земля активно забудовувалась приватними особами для свого проживання. Це стало причиною іншого, протилежного до модерністського принципу освоєння життєпростору. Якщо останній базувався на виробленні централізованих програм та схем (муніципалітетом, або девелоперськими компаніями), залишаючи конкретному мешканцю можливість індивідуально впливати на середовище свого життя лише на рівні внутрішніх частин будинку, то перший ґрунтувався на зворотній стратегії. Завдяки водозабезпеченню і наявності великих територій муніципалітет Лос-Анджелеса (як і приватні власники) був зацікавлений у продажу значних, на той час, запасів землі, що наповнювали міських бюджет. Надалі земля потрапляла до рук власників, більшу частину якої вже у першій половині ХХ століття слід зарахувати до категорії “середнього класу”. Наслідком такої послідовності стала інша схема формування житлових кварталів, за якої його головним джерелом стала *приватна ініціатива облаштування власного життєпростору* в умовах переважаючої садибної та малоповерхової забудови.

За цих обставин Лос-Анджелесу вдалось уникнути багатьох проблем, котрі вже в 1960-1970-і роки вилились у кризу модерністського міста і критику його засадничих положень. Рівень якісного індивідуального простору, вищий рівень чистоти довкілля (внаслідок поширення присадибних приватних зон

озеленення), більш рівномірне розподілення транспортного навантаження (внаслідок релятивізації загальноміського центру), наявність великих природних та штучних рекреаційних ареалів, поєднання переваг міського та заміського проживання – можуть сприйматись, як реалізація частини альтернативних ідей постіндустріального міста, в тому числі і в частині його імпульсного моделювання.

Хоча про *гетеротопічність* явищ урбаністичного розвитку вже йшлося раніше, варто ще раз коротко підкреслити її тут у контексті розгляду закономірностей поліімпульсної структури Лос-Анджелеса. На противагу від Великого Сан-Франциско гетеротопічність має характер не дисперсного розсосередження в рамках однієї урбаністичної мега-структури, а вигляд накладання імпульсних шарів один на один в умовах моноцентричного (хоча і не у класичному модерністському сенсі цього слова) міста. (Рис.4.11.)

4.4. Перспективи моделювання постіндустріальних гіперурбанізованих структур.

Розглянувши зразки розвитку поліімпульсних урбаністичних структур на прикладі Великого Сан-Франциско та Лос-Анджелеса, потрібно не лише окреслити їх практичний та теоретичний інструментарій, але також оцінити можливість його застосування в інших вихідних умовах. Іншими словами, потрібно визначити ймовірність перетворення набутого, на основі їх досвіду, теоретичного матеріалу на універсальну стратегію розвитку гіперурбанізованої постіндустріальної міської структури. Варто висловити кілька критичних зауважень щодо перспектив такої можливості. Перш за все обидва приклади належать до, відносно, не типової категорії міст, котрі пройшли становлення у період індустріальної революції (хоча і на основі більш давніх історичних вузлів, які мали вигляд невеликих поселень без урбаністичного континууму). Це привело до виникнення досить однорідної планувально-просторової тканини, де важливість тієї чи іншої ділянки зумовлюється близькістю до головних

Фактори полі імпульсного досвіду Лос - Анжелесу, котрі мають універсальний характер та можуть використовуватись в конексті інших міст.

ексцентриситетне розташування історичного центру (відносно загальної плями містобудівної тканини моноцентричного поселення)

загальні контури містобудівельної структури Лос-Анжелесу та розташування, відносно нього, історичного центру

тяжіння різних масивів розселення до різних об'єктів природнього ареалу та функціонального призначення, не пов'язаних в одну ієрархічну систему

рель'єфно-ландшафтні зони, які є об'єктами тяжіння різних частин урбаністично тканини Лос - Анжелесу

високий рівень самодіяльності локальних громад та індивідуумів у облаштуванні свого власного життєпростору

структура розвитку пішоїдної доступності до зелених зон, пов'язана із рівнем самодіяльності та забезпеченості тих чи інших районів

гетеротопічна природа цілого ряду об'єктів міської інфраструктури, котра має мінливий та пристосувальний характер

перспективні зміни урбаністичного топосу Лос - Анжелесу під впливом концепції довкілля та біосферного симбіозу.

Рис. 4.11. Полі імпульсність в умовах моноцентричної містобудівельної структури на прикладі Лос - Анжелесу. Підсумкові універсальні фактори.

магістралей та рекреаційних зон (регуляція цінності в цьому випадку відбувається завдяки зміні вартості нерухомості). В той час більшість великий міст має набагато тривалішу історичну еволюцію, наслідком якої є нашарування різних формаційних пластів, характерних для тих чи тих будівельних періодів. У таких містах, як правило, присутнє високо концентроване ядро, що служить точкою сходження основних транспортних магістралей, наростання вартості нерухомості, семіотичної ейдетики.

За таких умов модернізація урбаністичних структур в індустріальну епоху мала вигляд розширення діаметру забудови завдяки чітко розділених промислових та житлових зон, проте історичний центр залишався багато функціональним та різнокористованим (mixed use) середовищем, яке не було вже головним місцем виробництва і безпосереднього створення матеріальних благ. Фактично склалась ситуація, коли саме історичний центр, у період переходу до постіндустріальної формації став відігравати роль постіндустріального “острова” серед модерністичного оточення. Очевидно, що саме із цим пов’язано підвищений інтерес до історичних центрів з боку постмодерністів та критиків так званого “інтернаціонального стилю”.

Такого роду специфіка також визначила і поведінковий менталітет мешканців традиційних модерних мегаполісів, котрі перетворились для них у свого роду просторове позиціонування в соціальній структурі, для якої характерним був високий ступінь вертикальної інтеграції. У такій структурі просторизований соціальний центр відігравав роль вершини, а міра віддалення від нього відображала щораз нижчі ступені. За таких обставин розроблені у ХХ столітті модерністські концепції поліцентричності на практиці сприяли виникненню “підцентрів” та “міст-супутників”, гравітаційним осередком якого все одно залишався історичний центр принаймні в силу своєї семіотично-ідентифікаційної функції.

Історично-модерістське місто так і не змогло подолати гостру концентричну просторову ієрархізацію, що видно на прикладі Парижа, де організований та

розвинений на принципах традиційного (кількість постійних мешканців значно поступається кількості працюючих [109]) центру район Дефанс відіграє роль ділової субурбії, не визначаючи ідентичності міста та не перетворюючи його у поліцентричну ойкумену, як це, наприклад, відбулось у Великому Сан-Франциско.

Досвід Дефансу має амбівалентний характер: з одного боку, він може служити прикладом навмисно спроектованого осередку, розвиток якого мав явні ознаки імпульсного моделювання, а з іншого, район не став прикладом альтернативного до модернізму проектного мислення. Хоча хронологічно його витoki сягають початку критичного переосмислення принципів Афінської хартії та “Інтернаціонального стилю”, архітектурна парадигма району є прикладом позитивної інтеграції у ландшафт Парижа. За таких обставин район Дефанс можна вважати прикладом імпульсного моделювання застарілих урбаністичних принципів, наслідком чого стало збагачення міста новими візуальними та функціональними просторами, але не стало кроком у напрямку до постіндустріального міста.

Традиційне міське поселення, яке є наслідком радіального розвитку середньовічного ядра та “вертикальну” ієрархію просторів, що виникла в епоху модернізму, не може повністю акцептувати схематику, котра впливає із проаналізованого вище досвіду Великого Сан-Франциско і Лос-Анджелеса. Крім того, у традиційних містах, на відміну від останніх, високий рівень інфраструктурної предметизації, створеної у попередні історичні епохи, вимагає вироблення інших способів її постіндустріального перетворення, в тому числі і за допомогою імпульсних факторів.

З іншого боку, треба взяти до уваги значення природньо-географічних факторів у контексті розвитку Великого Сан-Франциско та Лос-Анджелесу. Урбаністична топографія з елементами імпульсності виникла завдячуючи освоєнню винятково вигідних і раніше не забудованих (або слабо забудованих) ділянок, розкиданих у межах досить значного територіального ареалу. Як було

показано у попередньому розділі, розвиток міст у домодерну епоху, хоч і був пов'язаний із природньо-географічними факторами, однак вони використовувались для інструменталізації зовсім інших цілей. Переважно такими цілями була оборона, близькість до торговельних шляхів, або продовольчих ресурсів. Як наслідок, великі урбаністичні структури, що виникли на їх основі, дуже часто не володіють не лише потенціалом творення гіперурбаністичної ойкумени (як у Великому Сан-Франциско), але і біосферними ресурсами, симбіоз із якими творить сучасну категорію “якості життя”.

Наступною сферою розходження проаналізованих прикладів із типовим великим містом та, відповідно, неможливістю безпосереднього трактування їх схематики як універсальної теоретичної моделі імпульсного розвитку, є демографічна специфіка. Для обидвох розглянутих прикладів, характерна значна концентрація високо-самодіяльного населення, котре було приваблено як вище означеними факторами освоєння вигідного життєпростору, так і умовами ліберальної економічної моделі Сполучених Штатів та Каліфорнії зокрема. Для традиційних великих міст, становлення яких мало інший характер, рівень високосамодіяльного населення балансується іншими групами, котрі у тою чи іншою мірою можуть потребувати соціальної підтримки та утримання. Більше того, у низці крупних міст, розташованих у країнах, що розвиваються, високо-самодіяльні групи складають дуже незначну частку населення, а низько-самодіяльні можуть доходити до половини (Делі). За таких обставин неможливо говорити про схематику розглянутого досвіду Великого Сан-Франциско та Лос-Анджелеса, як ймовірну модель імпульсного розвитку в цих умовах.

Враховуючи це, закономірно виникає питання про те, чи можливим є постіндустріальна трансформація традиційного великого міста, сформованого на протилежних до постіндустріальної парадигматики принципах. Чи можна розглядати можливість того, що стратегія імпульсного розвитку більш ефективно буде реалізовуватись в умовах значно менш заселених територій та

дрібніших населених пунктів, або навіть в умовах цілковито нового, незаселеного ареалу? Очевидно, що аналіз містобудівельної еволюції Лос-Анджелеса свідчить на користь такого останнього припущення. Однак, перспектива дезінтеграції крупних поселень із складеною системою інституційних, економічних відносин та інерції великомасштабної демографічної бази виглядає ще менш реалістично.

У зв'язку із цим, потрібно зупинитись на тих елементах наявного вже протопостіндустріального досвіду, які можуть бути інтерпретовані не залежно від інерційних, природно-кліматичних та демографічних чинників, зазначених вище. Якщо брати чотири головних причини, які дозволили Лос-Анджелесу набути рис постіндустріального міста, а саме: *ексцентриситетне розміщення центру, різнотяжіння масивів розселення, пріоритет індивідуального творення життєпростору і виникнення місць-гетеротопій*, то можна сказати, що лише остання, потенційно може бути застосована у типовому великому місті. З іншого боку, такі місця можна розуміти по-різному, з одного боку, так як їх розумів сам М. Фуко, і в такому вигляді вони вже існують, навіть у значно менших населених пунктах; або так як їх розумів Едвард Соїя, і тоді потрібно вести мову лише про досвід великих гетеротопічних центрів (вузлів) Лос-Анджелеса. У другому випадку типове місто стикається із проблемою репродукції вже наявного масиву забудови, що можливо у випадку промислової забудови, котра втратила своє автентичне функціональне значення, але значно важче у випадку приватної житлової забудови.

У контексті поставленої проблеми варто зупинитись на деяких більш загальних принципах постіндустріального міста, котрі проявили себе на прикладі Великого Сан-Франциско і, особливо, Лос - Анджелеса. Першою з них є феномен *життєпростору широкого вибору*. У своєму аналізі Едвард Соїя, виділив багатство побутового вибору, як одну із рис, що має позитивні соціальні перспективи. Різноманітність громадських просторів, послуг та реакцій, є прикладом певного “розширення” привілейованих можливостей на ширший

загал та формування, таким чином, певного середовища соціальної рівності. Хоча таке бачення, детерміноване, політичним світоглядом автора, воно однак, недостатньо враховує ту обставину, що безробіття у Лос-Анджелесі значно нижче, ніж у містах, які потребують корекції соціальної нерівності, а середній дохід знано більший. Очевидно, що поняття “середовища великого вибору”, слід сприймати не лише у рамках культури споживання, але також і як ширша категорія інтеграції індивідууму в економічні та соціокультурні структури великого населеного пункту.

У такому сенсі феномен *життєпростору широкого вибору* може стати однією із тих теоретичних одиниць, котрі відповідають вимогам до концепції імпульсного моделювання урбаністичної структури великого міста. Очевидно, що в умовах типової метрополії методи інструменталізації цього феномену будуть вимагати значно більших ресурсів, в тому числі і проектно-конструкторських. Повноцінна заміна тих елементів середовища, котрі спонтанно створили життєпростір широкого вибору в Лос - Анджелесі, мусить мати індивідуальний характер та містити такі якості, які будуть перевершувати рельєфно-кліматичні переваги його ареалу.

Детальний розгляд характеру таких замінників виходить за рамки поданої роботи, проте, в контексті формування систематики перетворюючого імпульсу, спрямованого на постіндустріальну трансформацію традиційної історично-модерної метрополії, варто зупинитись на практичних завданнях, котрі впливають із конструювання життєпростору широкого вибору. Частково виходячи із аналізу, який зробив Едвард Соїя, та власного аналізу, можна зазначити такі його детермінанти: а) *різноландшафтизація ареалу*; б) *різнорозселеність проживання*; в) *різностосвідність освіти*; г) *творчо (/різно)-знання сва зайнятість*. (Рис. 4.12.)

Такий порядок розміщення вищенаведених детермінант спостерігаємо на досвіді Лос-Анджелеса, але ніяк не з їхньої процесуальної послідовності. В своєму цілісному вигляді, сконструйований таким чином життєпростір, є

Рис. 4.12. Концептуалістика імпульсного моделювання на основі аналізу досвіду Великого Сан - Франциско та Лос - Анджелеса.

конвергентним поєднанням усіх чотирьох елементів, однак, їх зміст скоріше вказує на певну послідовність. Це пов'язано із тим, що одні детермінанти створюють передовсім споживацький ресурс, а інші – виробничий. Стабільність та сталість системи життєзабезпечення міста в її постіндустріальному розумінні спрямована на урівноваження та інколи навіть переплетіння цих ресурсів, проте, з погляду моделювання місто-творчих процесів, варто передовсім звернути увагу на сферу *зайнятості та проживання*. Саме ці сфери стабілізують та конституують демографічну основу населеного пункту, та, відтак, є запорукою його самодостатнього та сталого розвитку.

У контексті розгляду сучасної трансформації традиційної метрополії логічним було б допустити аналогію із розвитком міст після промислової революції та формування сектору зайнятості завдяки конвеєрного та фабричного виробництва, зорієнтованого на, переважно, низько та слабо кваліфіковану працю. Однак, у випадку сучасної гіперурбанізованої метрополії, цю аналогію не можна буквально застосовувати, про що, частково, свідчить приклад Лос-Анджелеса. Чітка та разова професійна спеціалізація, характерна для середнього мешканця модерного міста, поступається місцем різноспеціалізованості та багатоіпостасності особистості у постіндустріальному місті. Тут мешканець не лише змінює інколи кардинально вектори своєї зайнятості, але також урізноманітнює (гетеротопізує) власне позиціонування у соціумі, набуваючи одночасно різних ролей, не лише залежно від мінливої зайнятості, але також і участі у громадянській самоорганізації, віртуальних спільнотах, культурних, релігійних, дозвільних об'єднаннях тощо.

Предметизація всіх цих потреб та інтеграція їх у систему гіперурбанізованого містобудівного утворення є відносно новим викликом для адміністративних та проектних центрів, діяльність яких спрямовано на організацію міського життєпростору. До певної міри, спонтанні вирази таких процесів проявили себе вже у методології постмодерну та постструктуралізму, які пропонували деконструкцію передбачуваності і функціональної

моногенності міського простору. Проте у процесі подальшої еволюції очевидною стала залежність цього роду концептуалістики від становища так званого “середнього класу”. Тривалий процес майнового розшарування, що мав наслідком перенесення багатьох підприємств у бідніші регіони світу, та “іпотечна криза 2008 року” значною мірою звузили демографію “середнього класу” і, як наслідок, у найбільш постраждалих країнах так званого “третього світу” відбувся процес архаїзації зайнятості (із відповідними змінами у просторових структурах міст). Це явище унаочнило формаційну природу взаємозв’язку структури зайнятості, рівня середнього добробуту та зростання фрагментації зайнятості.

Треба зазначити, що творення життєпростору різнознанневої зайнятості, котре стало наслідком росту середнього класу, парадоксальним чином, стало і запобіжником, що сприяв його стійкості у період кризи. Пов’язано це із тим, що висока додана вартість цієї зайнятості, яка впливає із вищого ступеня унікальності продукції, має значно більший запас міцності відносно аграрних, сировинних та (ранньо-) індустріальних секторів економіки. Тому розвиток такого життєпростору можна вважати також і однією із складових сталості та самодостатності постіндустріального урбаністичного організму.

В органічному зв’язку із творчознанневою зайнятістю перебуває й інший аспект формування життєпростору широкого вибору, котрий тут означено як різнорозселене проживання. Фактично, процес деконструкції модерністського уявлення про житлове середовище став, у свій час, одним із перших проявів постіндустріального дискурсу та дав поштовх багатьом явищам, в тому числі й експериментального характеру, котрі значно розширили проектну мову житлового будівництва. Проте, незважаючи на це, розширення та зміцнення “середнього класу”, не змінило суттєво типологічні рамки модерністського житлового простору, основу якого складав окреmostоячий багатоповерховий, багатоквартирний будинок. У міру росту доходів представники “середнього класу” просто змінювали такі квартири на однородинні котеджі у передмістях.

Таким чином, поступово складалась картина, коли урбаністичний ландшафт великого міста розділювався на дві різноприродні області: модерністську міську (вона охоплює і зони середнього та дальнього центру і так звані “спальні райони”), та допостмодерністську приміську. У наслідок цього, стало постійно зростати навантаження на основні транспортні мережі, котрі поєднували обидві зони, відповідно, подовжуючи тривалість та зручність сполучення. Деякі сегменти “середнього класу”, передовсім представники молодшого покоління, стали покидати передмістя та знову селитись в урбанізованих зонах центру та середнього центру. Тільки тоді, стало можливим говорити про появу підстав для творення проектної культури постіндустріального житла, концептуалізація якого стала одним із найбільших викликів архітектури та урбаністики початку ХХІ століття [202].

Хоча на перших порах реінтеграція “середнього класу” (з огляду на скорочення його кількості внаслідок кризи 2008 року, мова лише про міста тих країн, яким вдалось мінімізувати перебіг кризи) у середовище щільної міської забудови носило нерелексивний характер. Водночас, досвід проживання у передмістях, що запроваджували нові мешканці, став додатковим фактором для формування нової концептуалістики житлового середовища.

Як наслідок таких та подібних процесів поступово став складатись новий дискурс навколо дилеми про синтез високої міської щільності та його “субурбійної” предметизації [180,186]. У Лос-Анджелесі внаслідок особливого характеру історії його формування “субурбійність” набула вигляду типового життєпростору всіх, в тому числі і центральних частин міста, однак в умовах типового історично-модерністського мегаполісу, потрібне розроблення різних способів трансформації вже наявних достатньо розвинених модерністських та домодерністських масивів забудови, а також вироблення нової культури високощільного проектування. Саме в рамках та контексті такої культури варто розглядати феноменологію різнонаселеного проживання. Через незавершеність, у першу чергу, практичної сторони поданого питання, варто сконцентрувати

увагу на тих головних параметрах, котрі з огляду на раніше проаналізований протопостіндустріальний досвід Лос-Анджелеса та загальну схематику вимог до постіндустріального житлового середовища можна визначити, як очікувані наслідки будь-якого імпульсного впливу на містобудівну структуру.

У першу чергу, варто відзначити, що починаючи від кризи парадигматики афінської хартії та урбаністичних флуктуацій “середнього класу”, про які щойно була мова, стало можливим говорити про вікову мінливість житлового запиту. У дуже спрощеному вигляді, він виглядає, як еволюція від мобільності у середині високорозвиненого міського центру до сталої осілості в рамках самоорганізованої локальної міської общини. На цих різних стадіях проявляються різні очікування щодо форми населеності місця проживання, в який “комунікація знайомства” (спрямовану на необмежену кількість) змінюється на “комунікацію осілості” (спрямовану на обмежену кількість).

Хоча, неможливо говорити про чіткі практично-проектні та теоретично-класифікаційні параметри постіндустріального розселення, однак можна зазначити, що ці дві еволюційні точки, між якими відбувається наповнення житлової типології, не схильні до взаємного тяжіння радше навпаки. У зв'язку із цим, можна висунути гіпотезу про існування трьох принципових запитів у сфері постіндустріального житлового будівництва в умовах великого урбаністичного центру. Перша з них наближається до одного із крайніх екстремумів та спрямована на формалізацію найбільш високого рівня щільності найбільш інтегрованого у цільово високозмішане (так званий “mixed use”) середовище. Друга є більш розрідженою компіляцією високої щільності із “субурбізованою” предметністю. А третій є деяким універсальним типом житла, неможливим для масового будівництва, але таким, що творить своєрідний ідеал постіндустріального житла, поєднуючи в собі всі переваги двох попередніх типів та, одночасно, бажаний для всіх вікових категорій.

Ведучи мову про таке явище як різнодосвідність освіти варто зупинитись лише на тому аспекті трансформації цієї галузі, котра стосується містотворчих

аспектів, залишаючи за рамками цього дослідження саму функціональну систематику становлення постіндустріальних методів передавання знань. Як одна із складових життєпростору широкого вибору, різнодосвідна освіта не відіграє такої ролі як різнонаселене проживання та творчознаннєва зайнятість, оскільки не формує базу стабільної населеності. Освіта як галузь, у силу своєї достатньої розвиненості, переважно створює лише короткотривалу поселеність (завдяки приїжджих студентів та учнів) і створює значно менший інфраструктурний ефект, ніж два попередні феномени, котрі розглядалися.

Разом із тим, домодерна та модерна методологія передавання знань, що базується на безпосередній та, переважно, односторонній комунікації, продовжує відігравати значну роль в акумуляції самодіяльних демографічних ресурсів того чи того міського центру (це відбувається у випадку забезпечення двома попередніми чинниками, пов'язаними із зайнятістю та проживанням). Проте, у процесі постіндустріальної трансформації відбувається дифузія освітніх методів, що побудована на віртуалізації практичного досвіду, а також несподіваних знань. У такому випадку старі освітні центри почитають відігравати роль інституції із легітимізації та авторитезації тих чи тих інформативно-освітніх ресурсів. Співпрацюючи із різними діловими та науковими ініціативам, вони продовжують виконувати свою традиційну роль, тимчасової акумуляції самодіяльних ресурсів, частина яких перетворюється на постійних мешканців міста.

З іншого боку, можна спостерігати зміну місця освіти у життєвому циклі індивідуума. Якщо раніше, професійна освіта займала короткий період після досягнення повноліття, то тепер можна говорити про її перманентизацію та диференціацію. Освіта стала процесом характерним не лише для молодого віку, але середнього та навіть старшого. Така необхідність впливає із характеру постіндустріальної економіки і логіки технологічної сингулярності, котрі генерують нові типи зайнятості та ліквідують старі із значно більшою швидкістю, ніж це відбувалось в епоху модерну. Відтак, наявність можливості

набути нові знання на місці свого вже усталеного проживання у середньому віці стає однією із важливих рис розвиненого постіндустріального населеного пункту і конструкції містотворчого (перетворюючого) імпульсу.

Наступним феноменом, котрий означений тут в контексті розгляду життєпростору широкого вибору, є процеси різноландшафтизації ареалу. У проведеному раніше аналізі Великого Сан-Франциско та Лос-Анджелеса, зокрема відзначалась велика роль винятково вдалого географічно-кліматичного розташування територій міського розселення, що значно розширив індивідуальний вибір мешканців як у сферах зайнятості так, особливо, у сферах дозвілля.

У контексті вже сформованого історично-модерністського міста різноландшафтизація ареалу вимагає появи штучних просторів та утворень, перед якими стоїть непросте завдання балансувати між історично сформованим середовищем, функціональним технологізмом та експлуатаційною доступністю. У силу природної наявності бажаних факторів у таких містах, як: Лос-Анджелес і Великий Сан-Франциско, їхній досвід не має практичного значення для розгляду такої проблеми. Тим не менше, як було показано у попередньому розділі, елементи постіндустріальності у певних формах наявні в низці інших крупних міст, які є прикладом імпульсного розвитку містобудівної тканини. В такому випадку варто звернутись до ряду інфраструктурних об'єктів (переважно громадського призначення) Сінгапура, котрі виникли на хвилі розвитку мікрокліматичних експериментів міського озеленення та технологічно-біосферного симбіозу («Gardens by the Bay», «ION Orchard», «Oasia Hotel Downtown», «Parkroyal on Pickering», «Newton Suites», «Enabling Village»), та цілої низки експериментальних проектів («Lady Landfill Skyscraper», «Aakash Skyscraper», «HEAL-BERG Skyscraper» тощо). Хоча для такого роду проектів характерними є мова неомодерністської експресії та художнього біотехнологізму, досвід їхнього проектування, однак, не може дати повноцінної відповіді на проблему нового формотворення різноландшафтизації ареалів у вже

сформованому середовищі історичного мегаполісу. Радше можна твердити, що вироблення відповідної методології проектування, передовсім у контексті взаємодії із наявним житловим фондом та цінною архітектурною спадщиною, слід розглядати відповідно до особливостей кожного конкретного місця, та готовності сформованого там соціуму досягнути того чи іншого рівня консенсусу, щодо питань зміни традиційного просторового середовища свого міста (детальніше цю тематику буде розглянуто нижче в контексті феномену техно-біосферного симбіозу).

Наступним універсальним явищем імпульсного моделювання, котре впливає із аналізу постіндустріальних рис містобудівельних структур Лос-Анджелеса та Великого Сан-Франциско, є *стратегія змінної подієвості*. В теоретичному сенсі такого роду поняття може бути пов'язане із прагненням ще постмодерністських основоположників архітектури розглядати як вид комунікації та “мову”, котра передає різні її змісти спостерігачам. Оскільки постмодернізм визначив індустріальну архітектуру як “безмовну” та, відповідно, позбавлену очікуваних змістів, а доіндустріальна (історична) навпаки, як така, що має високі комунікативні та змістові якості, вже на той час вмотивована система поглядів на охорону історичної спадщини отримала додатковий масив аргументації. Водночас, постмодерністська концептуалістика відразу усвідомлювала, що соціум надто різний та фрагментований для одноманітного прочитання закладених у такій комунікації змістів. З іншого боку, сам факт існування такого змісту чи інформації автоматично пов'язував його із актуальністю та запотребованістю. Повернута до життя інформативність, стала викликом не лише з огляду на різницю у сприйнятті різними групами населення, але і через її старіння та деактуалізацію з плином часу. До якоїсь міри, вирішенню цієї проблеми мало служити “множинне кодування” та навмисна складність образу, трактування якого могло змінюватись як залежно від часу, так і від спостерігача. Незважаючи на перший погляд, ефективність методу перенасичення середовища інформацією характерне для початку ХХІ століття та

технологічна сингулярність перетворили складність в одну із найбільш небажаних категорій, нейтралізувавши таким чином головний інструмент постмодерністської інтерпретації змістів.

Протопостіндустріальна модель стратегії змінних подієвості, котра існує в Лос-Анджелесі, має іншу природу ніж “комунікативна” концептуалістика постмодерну, хоча і користується часто її морфологічним арсеналом. Вона пов’язана, в першу чергу, із кон’юнктурою виробництв, котрі тут зосереджені, та їхнього потенціалу генерувати глобальну інформацію, ефективно позиціоновану на ринку так званої економіки уваги – новинки кіно, моди, дизайну, авіабудівництва, електроніки тощо. Частота та амплітуда генерування цієї інформації отримувала і просторове вираження як громадських просторів та архітектурних ансамблів (“Чудова миля”, “Вест-сайд” тощо). Важливою рисою цих просторів стала відсутність категорії метатемпорального змістоутворення. Знаки чи семіотичні символи утверджувались, як від самого початку змінні та тимчасові, ефект від яких має сенс лише протягом певного часу.

Хоча такий спосіб створення змінної подієвості, із зрозумілих причин, не може бути цілковито повторений у традиційних історичних метрополіях, тим не менше, його принципові мотиви відповідають потребам конструювання перетворювального містобудівного імпульсу, спрямованого на постіндустріальну трансформацію тканини великого міста. Оперантами такого імпульсу варто розглядати не лише різні форми матеріалізації функціонального структурування міста, але також і окремі одноразові події, або події із рідкою повторюваністю (спортивні змагання, професійні форуми, урочисті заходи, ідеологічні та релігійні паломництва тощо), які можуть служити перформативними стимулами формування зайнятості, освіти, розвитку сфери послуг та житлового середовища.

Для обох прикладів як Великого Сан-Франциско, так і Лос-Анджелеса характерним став швидкий розвиток постіндустріальних секторів економіки базованих на ефективному перетворенню наукових інновацій в успішні бізнес-

моделі. Традиційно це пов'язують із тісною взаємодією різних інтелектуальних середовищ, котрі у цих містах отримали можливість взаємної комунікації і обміну даними. Таким чином відбувалась конвергенція знань, позитивне переосмислення якої теоретиками постіндустріалізму отримало практичне підтвердження.

Вагомі успіхи індустріалізованих суспільств пов'язувались, значною мірою, із галузевим розподілом виробництв та пов'язаних з ними знань. З ростом теоретичної та практичної бази кожної галузі, вони, у свою чергу, стали розпадатись на ще більш вузько спеціалізовані галузі, і цей процес продовжувався і далі. Крім того відбувалась ізоляція галузей всередині, що сприяло накопиченню знань, практична цінність яких залишалась невизначеною. З іншого боку, галузева детермінанта залишалась незмінною адже вона, як вважалося, забезпечувала високу професійну якість знань. Це стало причиною ускладнення взаємопроникнення знань та їх зв'язку із економікою, базованою на приватній ініціативі, котра залишалась необізнаною із інновативними можливостями накопиченими галузевими знаннями.

Хоча на теоретичному рівні про конвергенцію різногалузевих знань говорили багато із теоретиків постіндустріального суспільства, її практичний формат залишався неозначеним – індустріальні “галузі”, часто виглядали, як самодостатні та не пристосовані до виходу із своїх рамок. У цьому сенсі важливо відзначити, що створення модальності для такої конвергенції стало можливим внаслідок містобудівельного конструкту також. Густа фрагментація містобудівельної тканини Лос - Анжелеса, що значно перевищувала схематику “функціонального зонування” типового індустріального міста, відкривала значно більші можливості для перетину знань (загалом стосується і мікрооїкумени Великого Сан-Франциско). Ефективність життєпростору інтелектуальної взаємодії посприяла відкриттю нових виробництв, технологічних ліній та маркетингових центрів, успішність яких ґрунтувалась на новизні та зручності продукції.

Те, що в контексті конструювання населяючого містобудівного імпульсу в умовах традиційного моноцентричного міста названо *техно-біосферним симбіозом*, вже досить детально розглядалось вище. Тут, говорячи про стратегію поліімпульсної системи, можна частково пов'язати його із феноменом життєпростору широкого вибору, в творенні якого техно-біосферний симбіоз відіграє роль одного із методів. Однак, з іншого боку, зокрема у сенсі трансформації у постіндустріальний організм історично-модерного міста, такий симбіоз часто виступає як один із найбільш соціально адаптивних його способів.

У сучасному містобудівному дискурсі, техно-біосферний симбіоз має досить різноманітне трактування та коливається від відродження популяцій автохтонних видів рослин та окремих біологічних видів до програм із обмеженням викидів шкідливих речовин та транспортної небезпеки [220]. Очевидно, що для постіндустріального міста, техно-біосферний симбіоз не може вважатись елементом “вибору”, а нормативним явищем, котре може лише відрізнитись якістю та формою своєї присутності. Таким чином, в контексті пошуків необхідної схематики містобудівного імпульсу, техно-біосферний симбіоз варто розглядати, як базовий фактор, котрий повинен передувати іншим видам постіндустріальної трансформації. Відповідно, він може реалізуватись як самостійний концепт стратегії міського розвитку, або як складова частина конструкції імпульсу складеного із цілої низки подібних феноменів.

Останнім універсальним феноменом, котрий може бути використано для конструювання містобудівного імпульсу в умовах традиційного моноцентричного міста є регіональне накопичення глобальної присутності. Під ним розуміється доступність, в тому числі і просторову присутність, компетентних даних, котрі роблять громаду міста причетною не лише до локальної спільноти (регіон, історична область, природній ареал, національна, ідеологічна чи релігійна знаковість тощо), але і до загальносвітового континууму який теж розглядаємо, як спільноту (метаспільноту).

У аналізованих просторах Великого Сан-Франциско та Лос-Анджелеса, *регіональне накопичення глобальної присутності*, досягалось різними засобами: завдяки центральному розташуванню міжнародного аеропорту, організації заходів глобального значення, розташуванню штаб-квартир світових брендів, загальносвітова міфологізація власного образу тощо. Очевидно, що не всі перелічені засоби можуть бути застосовані у містах із менш вдалою географічною, економічною, історичною кон'юнктурою. Однак, сам принцип тієї чи іншої інструменталізації накопичення глобальної присутності важливий для постіндустріального міста і менших масштабів, оскільки відповідає запиту особистісного нормативу епохи.

Висновки до четвертого розділу:

1. Окреслено явище трансформації історично-модерністської схематики традиційної містобудівної тканини факторами постіндустріального розвитку, наслідком чого стало явище *гіперурбанізму* – виникнення надкрупних поселень, що налічують десятки мільйонів жителів і, відтак, перевищують розмір окремих країн. Наведено порівняльні параметри кількості мешканців Стамбула (2016 р.) року, що складало 14 657 434 осіб, та населення Греції (2015 р.), що становило 10 955 000 осіб; кількості жителів Шанхаю (2016 р.), що перевищує позначку в 24 000 000, та було більшим ніж населення Австралії (2016 р.), яке становило 23 401 892 осіб. Сумарне населення всіх скандинавських та балтійських країн разом узятих кількість близько 33 000 000 менше, ніж жителів Токіо лише із передмістями – близько 37 800 000 осіб. Визначено, що джерелом виникнення гіперурбаністичного феномену є: а) комплекс факторів організації виробництва та способів накопичення матеріальних благ; б) валоризація інфраструктури дозвілля та емоційного піднесення, внаслідок переходу основної маси зайнятості із сфери промислового виробництва у сферу послуг.

2. Встановлено, основні параметри явища поліімпульсності у межах однієї містобудівної структури. Виявлено, що розміри, складність та масштаб

гіперміста, свідчать про розмивання стереотипних уявлень про міське поселення, в рамках якого його традиційно розподіляють на історичне ядро (місце ділової, туристичної, сервісної активності, зосередження архітектурних пам'яток, які служать візуальними ідентифікаторами міста), околиці (переважно райони висотної житлової забудови та промислові зони) і передмістя (житло присадибного типу, складські зони, тощо). За наявності десятків кілометрів щільної забудови та рості гнучкої, нерідко, домашньої зайнятості, роль центру для мешканців такого містобудівного утворення знижується і залишається актуальною переважно у ролі центру тяжіння для туристів або тимчасових мешканців.

3. На прикладі розвитку Сан-Франциско, розглянуто схематику творення поліімпульсної структури в рамках одного містобудівного ареалу. У результаті було виявлено двошаровість сприйняття Сан-Франциської метрополії. Встановлено, що з одного боку, вона складається із самодостатніх населених пунктів, які мають адміністративно-територіальне самоуправління, а з іншого, усвідомлюються як складові частини єдиного поселеного простору. У зв'язку із цим було сформовано поняття урбаністичної *мікроойкумени*, в якій центр має радше меморіально-топонімічне, а не практичне значення, а саме поняття актуального “центру” розмите і майже відсутнє.

4. Виділено шість самодостатніх центрів Сан-Франциської містобудівельної мікроойкумени, виникнення яких мало імпульсну природу, специфічну для кожного з них: а) ядро Сан-Франциско, що виникло внаслідок, так званої, каліфорнійської “золотої лихоманки” 1848 року, коли пристань на півострові між Тихим Океаном та лиманом стала центром обміну, торгівлі та транспортних трансакцій. У контексті Сан-Франциської мікроойкумени відіграє роль головного візуально-сміслового ідентифікатора; б) Сан-Матео виникло внаслідок процесу субурбізації ядра в рамках містобудівної стратегії “Міста широких горизонтів”. Унікальним ідентифікатором поселення є обширний лендморфний район приватної забудови підвищеної комфортності; в) Пало-

Альто виникло внаслідок розбудови одного із перших технопарків у Стенфордському університеті. У контексті мікроойкумени відіграє роль скупчення наукових та технологічних ресурсів загальносвітового значення та місця розташування крупного університетського кампусу; г) Сан-Хосе розвинулось внаслідок реалізації адміністративної стратегії А. П. Хамана на території із сприятливими кліматичними умовами. В контексті Великого Сан-Франциско відіграє роль аерополісу і, відтак, роль осередку глобального обміну; д) Окленд розвинувся внаслідок еміграції жителів Сан-Франциско після землетрусу 1906 року. Відіграє роль моделі міста, заснованого на принципах сталого різноманіття (ліберально-глобалізаційна концепція межі ХХ–ХХІ століть); е) Берклі виникло, як поселення навколо університетського кварталу та внаслідок припливу біженців після землетрусу 1906 року. В межах мікроойкумени відіграє роль наукові міста світового значення.

5. Визначено ряд факторів, які позначають розмивання модерністських управлінських установок, котрі виникли в адміністративній структурі Великого Сан-Франциско під впливом постіндустріальних чинників та феномену урбаністичної мікроойкумени, зокрема: а) самостійність передмість, б) експерименти з різними видами самоуправління, в) експерименти із ресурсними ініціативами, г) розвиток різних методик приваблення населення, д) розвиток економічних моделей життєзабезпечення.

6. Виявлено комплекс чинників, котрі вплинули на конструювання єдності урбаністичної мікроойкумени Сан-Франциско, характерної великою кількістю відмінностей зумовлених поліімпульсним характером її формування. Можна стверджувати, що така єдність досягається: а) ландшафтними факторами (в даному випадку розміщенні навколо лиману), б) безперервною тяглістю забудови, в) інтеграцією транспортних систем, г) особливостями топоніміки (присутність ідентифікуючою назви “Сан-Франциско” у назві затоки, півострова, всієї метрополійної території).

7. На основі наведеного вище досвіду мікроойкумени Великого Сан-Франциско, визначено п'ять типів *гетеротопічного* втручання у містобудівну тканину, серед яких: а) *цивілізаційне* (історичне ядро, як місце нашарування різноприродних формаційних пластів), б) *транзитне* (Сан-Хосе, як місце іманентне зоні міжнародного авіаційного сполучення), в) *когнітивне* (Берклі, як місце появи нових знань та перманентного оновлення нормативів технологізованого пробуту), г) *тектонічне* (Сан-Матео, як небуденний архітектурно-планувальний життєпростір), д) *антропологічне* (Окленд, як місце пристосування до етнокультурної інакшості).

8. На прикладі фестивалю “Палаюча людина” (“Burning Man”), окреслено *стратегію змінної подієвості*, або *тимчасових імпульсів*, як один із можливих способів конструювання містобудівної тканини в умовах гіперурбаністичної структури. Характер тимчасового імпульсу тут полягає у взаємообміні враженнями від різних форм особистого творчого самовираження, утворюючи простір експерименту із новою формою соціального організму. Хоча стратегія тимчасових імпульсів, розглядається у контексті постіндустріального гіперурбанізму, вона, однак, може здійснюватися і як самодостатній метод утворення населених місць чи розвитку наявних невеликих поселень. Розвиток короткотривалих та довготривалих імпульсних центрів, в такому разі, слід розглядати, як взаємодоповнювальні та взаємозалежні частини цілого.

9. На прикладі розвитку Лос-Анджелеса, простежено можливість розгортання поліімпульсної структури в умовах традиційної моноцентричної містобудівної системи. Визначено, що в результаті великих резервів території та високого економічного рівня мешканців у Лос-Анджелесі склався особливий тип містобудівельної тканини, для якої характерними стали своєрідна деконструкція традиційного трактування міста (не лише у його модерністському розумінні). Встановлено, що ця деконструкція інструменталізувалась дрібною точковою фрагментацією ареалу забудови окремими (мікро-) імпульсами, різної функціональної природи. Основною економічною базою стали сектори розваг,

технологій, торгівлі, моди та авіаційної промисловості, а також пов'язані із ними туризм і сфера обслуговування.

10. Виділено риси, які відображають специфіку поліімпульсного розвитку моноцентричної структури великого міста, що склались у Лос-Анджелесі за останні 50 років. Ними є: а) мультилокальність, б) низька щільність, в) відсутність єдиного домінантного центру, г) багат шарова ідентичність, д) спільнотна організація районів, е) великий вибір життєвого досвіду. Проведено зв'язок цих рис із поняттям гетеротопії і її інструменталізації у умовах багатоімпульсної моноцентричної міської структури.

11. Визначено універсальні фактори поліімпульсного досвіду Лос-Анджелесу, котрі можуть бути застосовані у контекстах інших гіперурбаністичних утворень, котрі виникли на базі історично-модерних міст. До таких факторів належить: а) *ексцентриситетне розташування історичного центру* (розташування на відстані 10 кілометрів від північної межі та 60-ти до південно-східної, а також десятків кілометрів від головного порту і районів інтенсивної забудови Вест-Сайд/Санта-Моніка та Хантінгтон-Біч), б) *різномасштабність масивів розселення* (орієнтація різних частин містобудівної тканини на різні гравітаційні центри – узбережжя, річкові заплави, гірські масиви, виробничі кластери), в) *приватна ініціатива облаштування власного життєпростору* (пріоритет індивідуального розвитку житлового сектору над централізованим), г) *гетеротопічність* (на противагу Великому Сан-Франциско, тут гетеротопічність має характер не дисперсного роззосередження, в рамках однієї урбаністичної мегаструктури, а вигляд накладання імпульсних шарів один на один).

12. На основі аналізу містобудівельних систем Сан-Франциско та Лос-Анджелеса визначено перспективні засади моделювання гіперурбанізованих структур. Їх умовою в контексті традиційного історично-модерного міста є репродукція вже наявного масиву забудови, що можливо у випадку промислової забудови, котра втратила своє автентичне функціональне значення,

але значно важче у випадку приватної житлової забудови. До засад такого моделювання віднесено формування: а) *життєпростору широкого вибору*, б) *стратегію змінної подієвості*, в) *техно-біосферного симбіозу*, г) *регіонального накопичення глобальної присутності*. Для головної одиниці із цього комплексу – життєпростору широкого вибору виділено чотири формуючих детермінанти: а) *різноландшафтизація ареалу*; б) *різнорозселеність проживання*; в) *різнодосвідність освіти*; г) *творчо (різно)-знаннєва зайнятість*.

РОЗДІЛ 5. ПОЛІМПУЛЬСНИЙ РОЗВИТОК ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО МІСТА.

5.1. Міський простір у XXI столітті. Проблеми масштабу та вибору.

Перш ніж перейти до конкретизації теоретичних принципів імпульсного розвитку постіндустріального міста загалом, варто зупинитись на проблемі про надійність деяких поширених візій, щодо його характерних особливостей. З огляду на цілі поданої роботи, в першу чергу, нас цікавить концепція коректного трактування терміну “гіперурбанізація” або інших подібних визначень, котрі окреслюють феномен еволюції крупних міст модерної епохи, і перетворення їх у надкрупні, з населенням більше 10 мільйонів жителів.

В основі проблеми лежить взаємозалежність процесу домінування міського способу життя та виникнення гіперміст. Іншими словами, чи насправді однозначна світова тенденція до подальшого росту відсотка міського населення та його чисельного домінування у XXI столітті, відбуватиметься в основному (або передовсім) розвитку надвеликих міст. У попередніх розділах роботи було проведено аналіз цілої низки крупних урбаністичних утворень, котрі, загалом, відповідають поняттю гіперміста (Шанхай, Сінгапур, Великий Сан-Франциско, Лос-Анджелес, Карачі, Чикаго, Делі, Кіншаса тощо). За допомогою розгляду низки системних факторів було виявлено, що такі міста у найбільшій мірі сформували життєпростір широкого вибору, та інші якості, котрі служать гравітаційним полем для акумуляції населення. Це справедливо як у випадку економічно процвітаючих метрополій, на зразок Чикаго, так і у випадку великих центрів слабо розвинених країн таких, як: Республіка Конго чи Пакистан. Надвеликі міста як одного, так і іншого типу дають значно кращі можливості для реалізації екзистенційних потреб особи, ніж будь-яке інше місце країни.

З іншого боку, структурна трансформація гіперміста під впливом постіндустріальних факторів змінює їх містобудівну тканину в напрямку формування самодостатніх зон близької, в ідеалі, пішохідної доступності, що

перетворює її на сукупність специфічних горизонтальних або вертикальних “міських сіл”, скупчених на великій території і розташованих впритул одне до одного. У такому випадку, виникає питання про те, чи для існування таких самодостатніх утворень дійсно необхідне їх входження в структуру гіперміста, і який розмір загальної структури є достатній для забезпечення всіх рівнів вибору в середині кожного кластеру?

Хоча стратегія щільної агломерації “міських сіл”, як нового типу структуризації містобудівної тканини в постіндустріальну епоху, ще не існує у формі загальноновизнаного консенсусу, однак здійснений, зокрема, у поданій роботі аналіз, свідчить про існування загальної тенденції саме до такої самоорганізації поселень. Разом із тим, досить стихійний характер виникнення та реалізації ідей, пов’язаних із системою невеликих самодостатніх житлових кластерів свідчить про процесуальні розбіжності між модерністськими моделями управління та проектування міського середовища і горизонтальними ініціативами, що виникають внаслідок діяльності місцевих громад. Крім того, цей розрив часто збігається і з різницею у підходах до *функціонально* детермінованого поселення модерної доби і поселенням постіндустріального періоду визначеного категорією *сталості*. Про це, зокрема, йдеться у двох важливих монографіях: Г. Бремлі та С. Павера “Урбаністична форма та соціальна сталість” 2009 року та П. Халла “Місто та місцеве планування” 2005 року [89, 127].

Щоб відповісти на ці питання, варто сконцентрувати увагу на основній мотивуючій базі такого роду містобудівної структури, якою виступає легка доступність до великого вибору життєвих можливостей. Отож обидві складові цієї дихотомії перебувають в обернено пропорційній залежності, яка означає: що більша доступність прагне до ще більшого вибору, і якомога більший вибір прагне бути найлегше доступним. У такому контексті відбувається самотворення нової урбаністичної реальності, процес якого не залежить від середовища. де він здійснюється. Іншими словами, потенціал дихотомії (доступність-вибір) здатен

перетворювати будь-яку вже наявну урбаністичну предметність, котра склалась у попередні історичні періоди в наслідок різних умов. Хоча, як правило, таке перетворення асоціюють із феноменом так званого “лофт-проекування”, воно, однак, пов’язане із значно ширшим досвідом опанування соціумом простору свого існування. Головним інструментом тут виступають ринкові механізми реагування на пропозицію, яка все більше набуває структури “широкого вибору” та змушує трансформуватись навколишні території в бік відповідного йому (“широкому вибору”) принципу змішаного користування (mixed us) [121, 78].

Контраст між двома методологічними тенденціями можна проілюструвати фактами власного освоєння соціумом об’єктів, котрі не пов’язані із актуальними функціями минулих економічних формацій, а були споруджені нещодавно та відповідно до актуальних потреб міста. Прикладом такого освоєння може служити інтерпретація аеропорту “Бориспіль” у Києві як залу для весільних церемоній, проведення яких розпочалось у 2017 році [11] у приміщенні, котре було розширено і модернізовано кілька років тому, або досвід спонтанних пострадянських ринків, що виникли у середині 1990-х та поступово перетворились у хаотичні, але різнофункціональні ареали такі, як ринок “Південний” у Львові [222]. З огляду на поступовий, а не одномоментний характер становлення, такі структури еволюціонували внаслідок безпосередньої реакції на постійно змінну кон’юнктуру споживчого запиту, необмеженого чіткими галузевими рамками. Тому, у певному сенсі, вони стали прототипами територій змішаного використання та близької доступності різних видів послуг від торгівлі продовольчими і промисловими товарами до освіти і спорту [55].

У сучасній містобудівній теорії факт різноманітності в умовах тісної концентрації (щільності) вважається одним із головних завдань урбаністики XXI століття. Про це зокрема йшлося в опублікованій у 1999 році у видавництві Гарвардського університету книзі М. Гендельсона “X-урбанізм: Архітектура та Американське місто” [117], монографії Е. Блейзера “Тріумф міста” 2011 року [120], відомому дослідженні 1995 року, Р. Кулхаса і Б. Мау “S,M,L,XL” [140],

С. Костофа “Міська форма” 1999 року [141], М. Неймана “Хиби компактного міста” 2005 року [166], та ряді інших праць [188,134,183]. Таким чином, можна зауважити, що протиріччя, які ми розглядаємо стають ще більш явним. Теорія гіперміста постіндустріальної епохи розтягнутого на десятки кілометрів, суперечить тенденції до утворення різнокористованої пішохідно доступної зони універсального вибору. Якщо врахувати, що пішохідна доступність пов’язана із такими параметрами як середня швидкість пішого ходу людини – 4 км/год та умовний час, що прийнятий для розрахунку доступності до таких об’єктів, як зупинка громадського транспорту – 15 хв., можна припустити, що максимальний діаметр такої зони повинен складати 2000 метрів [224].

Хоча з огляду на дифузний та неоднорідний характер контурів міст та щільності межових територій важко вести мову про точність розрахунків, однак, виходячи із цих відносних величин, можна говорити про умовну порівняльну схематику наявних урбаністичних тканин із такими кластерами. До прикладу, навіть у такому місті як Львів, яке не належить не лише до категорії гіперміст, але і міст-мільйонників, таких кластерів повинно бути близько 25. У межах Львівської області, містами, актуальний розмір яких приблизно збігається із розміром одного кластера, можуть бути, наприклад, Сколе та Турка (однак без врахувань слабо заселених периферійних територій, разом із якими такий збіг порушив би пропорції 1:2). (Рис. 5.1.)

Щодо таких великих міст сучасності, як наприклад Стамбул, то кількість “міських сіл” пішохідної доступності, на яке може бути розділена його територія, складає близько 160. У Каїрі – близько 180, Мумбай та Ріо-де-Жанейро (без міст супутників) - 280, Лагосі - 420, а в ареалі Великого Токіо більше 1700. Очевидно, що ці цифри не завжди пропорційні до кількості населення, яке у деяких містах проживає більш щільно ніж у інших: наприклад в Стамбулі порівняно із Ріо-де-Жанейро. Крім того, кількість населення може обчислюватись відносно різних одиниць адміністративної структуризації (муніципалітет, префектура, міська територія, зона осягнення тощо), що не завжди виражають одні і ті ж поняття про

ДІАЛЕКТИЧНЕ ПОРІВНЯННЯ МОДЕРНІСТСЬКОГО ТА ПОСТ ІНДУСТРАЛЬНОГО МІСТА В КОНТЕКСТІ ФЕНОМЕНУ ГІПЕР УРБАНІЗМУ

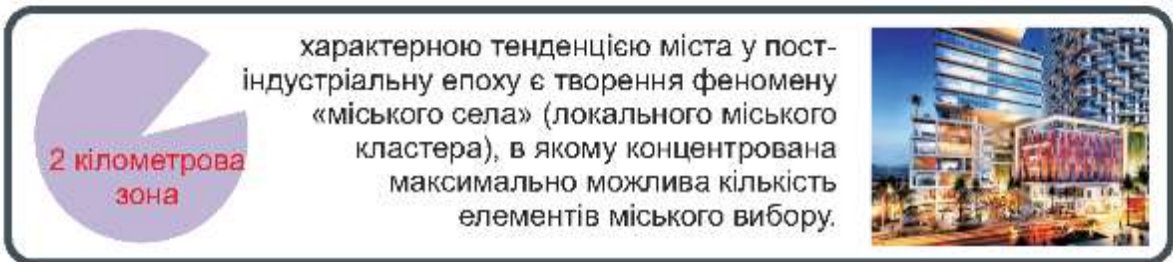
Планувальні структури Сичівського району Львова, Дрогобича і Луцька, як приклади модерністського функціонально-зонального підходу до організації міського простору

крупні монофункціональні ділянки містобудівної структури
(доступність до характерного для міста широкого вибору благ за рахунок розвинутого загальноміського транспорту)

подрібнена містобудівна структура змішаного використання
(доступність до характерного для міста широкого вибору благ за рахунок максимального використання пішоїдної доступності)

Планувальні структури Сичівського району Львова, Дрогобича і Луцька, як приклади модерністського функціонально-зонального підходу до організації міського простору

характерною тенденцією міста у пост-індустріальну епоху є творення феномену «міського села» (локального міського кластера), в якому концентрована максимально можлива кількість елементів міського вибору.

2 кілометрова зона

кількість пішоїдних кластерів відповідних до площі ряду світових гіпер-міст

Рис. 5.1. Локальні кластери міського вибору в межах пішоїдної доступності, як елемент пост-індустріальної природи сучасного великого міста.

місто. Проте, загальні параметри дають уявлення про обсяг трансформативної перспективи, котра виникає під час переходу від однієї містобудівної парадигми – модерністської до іншої – постіндустріальної. Ймовірне перетворення, наприклад, Токіо у 1700 самодостатніх “міських сіл” ставить питання про сприйняття міста як цілісного явища та способів управління такими структурами (централізованої чи дисперсної). Хоча великі розміри гіперміст робили їх окремі райони відчуженими та ізольованими, розкинута по всьому місту мережа середнього руху мешканця, пов’язана із добиранням до місця роботи, зон відповідпочинку (парки, пляжі, видовища), проживання, торгівлі інтегрували життя цих районів у спільних міській організм, який, відтак, потребував централізованого управління. В ситуації постіндустріальної сукупності “міських сіл” чи *кластерів універсальної пішохідної доступності*, на котру накладається ріст локальної самоорганізації та вертикальних ініціатив, може поставити питання про зміну функцій загально-міського управління (позаяк про повне його зникнення говорити надто рано). До таких функцій, зокрема, може належати підтримання функціонування спільних для всіх кластерів інфраструктурних мереж, а також забезпечення всієї такого роду “ойкумени кластерів” можливостями *життєпростору широкого вибору*. За нинішніх умов, до першого роду завдань належить, наприклад, централізоване забезпечення якісною питною водою, котра стає однією із головних цінностей урбаністики XXI століття, в силу зміни клімату та збільшення загальносвітової кількості населення. До другої постійне відстеження кон’юнктури глобального вибору та трансляція його на рівень кластерів, що творять нову постіндустріальну міську тканину.

Ці міркування дають підставу говорити, що за наявності такого центру, гіпермісто, як типологічна структура, котра передбачає надвелику розтягненість урбаністичної системи (кілька десятків кілометрів) та населення, що перевищує 10 мільйонів не є обов’язковою, чи бажаною умовою існування постіндустріального населеного місця. Очевидно, що такий центр має сенс свого

існування лише за наявності певної структури із багатьох кластерів, однак, верхня межа їх кількості необов'язково має досягати показників Токіо чи Ріо-де-Жанейро. Звичайно, завершеною такого роду теорія постіндустріального міста може бути тільки у випадку визначення мінімальної межі кількості “міських сіл”. У цьому контексті варто зазначити, що сама площа ще не є достатньою категорією для визначення нової містобудівної структуризації. Варто визначити також і оптимальну кількість населення, котра може бути розміщена на такій площі. У зв'язку із цим, на перший план ставимо питання про категорію відому в сучасній містобудівній науці як “оптимальна щільність” або «оптимальна компактність».

Огляд досить обширної літератури, присвяченій проблемам міської щільності, виходить за тематичні межі поданої роботи. Можна виділити лише деякі із них, котрі свідчать про існування тенденціє-формуючого консенсусу відносно чільного місця категорії компактності в урбаністиці ХХІ століття. Серед цих робіт книга М. Дженкса, Е. Бартона, К. Вільямса “Компактне місто” 1996 року [202], монографія М. Брегені “Щільність та сталі міста. Досвід Об'єданого Королівства” 2001 року [90], А. Катберта “Форма міста. Політична економія та містобудування” 2006 року [102], Д. Фарра “Сталий урбанізм” 2007 [110] та ряд інших [76,84,183]. У всіх цих дослідженнях щільність визначається як необхідна умова зменшення забруднення (через зниження автомобільного руху), підвищення рівня фізичного здоров'я (через збільшення пішохідного та велосипедного руху), соціальній реалізації (через спілкування у малих локальних групах), економії енергії та матеріалів (через їх спільне використання різними мешканцями-сусідами) тощо.

Разом із тим, спадщина пізньоіндустріальної урбаністики, характерною рисою якої стало значне розростання передмість та заміської малоповерхової забудови, передовсім у надвеликих та гіпермістах, ставить перед проектувальниками та управлінцями непросто завдання розроблення стратегії всесторонньої трансформації міського організму, логістику, інструментарій якої

поки що важко уявити. Очевидно, ущільнення життєпростору передовсім відбуватиметься завдяки ринковим механізмам переваги одного стилю проживання над іншим. Проте, у найбільш розвинених країнах, в яких індустріальна фаза розвитку, а відповідно, й індустріальний характер розвитку міст, відбувалися найбільш довго та інтенсивно, наявний рівень щільності є дуже низький, особливо у містах Північної Америки, де він складає від 1 000 до 2 500 осіб на квадратний кілометр [186] (водночас, як в азійських містах вона сягає показників у діапазоні від 10 000 до 20 000 осіб на квадратний кілометр).

В такій ситуації, якщо брати за обґрунтоване твердження про пряму залежність “оптимальної щільності” та “оптимальної сталості”, виникає потреба не лише у задоволенні природнього попиту на проживання у середмісті, але також у виробленні механізмів, які б у ненасильницький спосіб стимулювали самочинне переселення мешканців із пізньоіндустріальних низькощільних субурбій назад у центральні райони. За таких обставин, виникає проблема кількісних параметрів “оптимальної щільності”, котра має базуватись на балансі між вигодами компактного проживання та його комфортом для кожного окремого мешканця. З огляду на відносну новизну постановки питання про взаємозалежність щільності та сталості, важко говорити про абсолютні показники, щодо бажаної кількості населеності одного квадратного кілометра. Про межу можливого у компактизації населеної структури може свідчити приклад району “Стінове Місто Коулун” (“Kowloon Walled City”) якому присвячено цілу низку досліджень, зокрема таких як “Місто темряви: життя у Стіновому Місті Коулун” І. Ламбота та Г. Герарда, 1999 року [143], а також у книзі Дж. Акрес-Джонс “Проектування високощільних міст”, 2010 року [76]. Квартал Коулун, однак, був своєрідною ефектною крайністю, котру легко було використовувати в публіцистичних та сенсаційних матеріалах, адже крім рекордної щільності, що при населенні 50 000 мешканців, у перерахунку на 1 кілометр квадратний досягала показника 1,2 мільйона, він відзначався високим рівнем злочинності та антисанітарією [150]. У більш академічно врівноважених

дослідженнях наводяться чіткі параметри того, коли щільність однозначно перестає бути благом і перетворюється на урбаністичну проблему. Зокрема це: а) брак природньої вентиляції, б) брак освітлення, в) брак конфіденційності мешканців (наприклад надто близьке розташування вікон сусідніх квартир), г) ефект “міського теплового острова” (підвищення температури повітря у теплу пору року в середміському просторі) [105, 214, 191, 190]. Пошуки ідеалу оптимальної щільності відбувались у цілій низці країн, однак центром найбільших інновацій у розробленні архітектурно-технічних рішень такого простору став Сінгапур, де виникло відразу два високощільних суперблоки із різною планувальною концепцією: “Pinnacle” та “Interlace”. В обидвох випадках можна говорити про містотворчий імпульс, який пропонує різні шляхи розбудови урбаністичної тканини на основі принципу “оптимальної щільності”.

Квартал “Pinnacle” має більш консервативне проектне рішення та є розвитком традиційного типу “житлової вежі” модифікованої за рахунок рекреаційних зон переходів та складного контуру розрахованого на пасивне використання вітрового навантаження на будинок для створення охолодження та вентиляції. Крупні масштаби комплексу дають можливість використати транзитні зони між корпусами для влаштування великих громадських просторів, бігових доріжок, зелених оаз та зон спілкування. “Pinnacle” можна сприймати як, своєрідну, проміжну форму між типовою для модерністського міста багатоквартирною житловою будівлею та планувальними експериментами необхідними для досягнення ефекту життєпростору широкого вибору. “Interlace”, натомість, являє собою спробу творення принципово нової типологічної моделі житлового комплексу високої щільності, проектування якого є складним викликом для архітекторів. Ця складність пов’язана із необхідністю не лише забезпечити мешканців широким спектром об’єктів міського вибору, але також уникнути тих негативних аспектів проживання, котрі виникають у зв’язку із руйнацією монолітного модерністського житлового блоку. Структура, що складається із каскаду пустот та прямокутних об’ємів

викладена на шестикутному модулі та намагається надати міському житлу максимум тих якостей, котрі притаманні помешканням середнього класу в субурбіях. Багатий мікроландшафт комплексу, що складається із басейнів, зелених островів, громадських просторів та рекреаційних зон демонструють відносно успішне розв'язання складного проектного завдання, котре може дати уявлення про кількісні показники поняття “оптимальної щільності”, виходячи із таких даних як кількість квадратних метрів загальної площі - 170 000, та кількості мешканців - трохи більше 2500 (1400 квартир різного типу). Подібного роду експерименти характерні не лише для такого компактної країни-міста, як Сінгапур, що відбуває брак земельних ресурсів. У одній із найбільших держав світу – Канаді, теж було здійснено експеримент із високоякісною щільною формою відомий як район “False Creek” у Ванкувері. На противагу комплексів у Сінгапурі, “False Creek” займає центральне становище в містопланувальній системі південної набережної району Вест-Енд та створено за принципом партисипативного проектування. Крім того, тут використано змішану схему поверховості, в котрій поєднуються різні типологічні сценарії забудови. (Рис.5.2.) На основі подібного роду практичного досвіду, який засвідчив межі можливого у досягненні оптимальної щільності без втрати якості проживання, у науковій літературі визначився певний консенсус відносно показників бажаної кількості мешканців розселеної на одиницю площі. Вони викладені, зокрема, у книзі Е. Хаміна та Н. Гуррана “Міська форма та кліматичні зміни” 2009 року [128], К. Джонсона “Житлові квартали Сіднея, різноманітність общин” 2013 року [251] та стратегії Організації економічного співробітництва та розвитку 2012 року “Політика компактного міста. Порівняльна оцінка [98], цінний аналітичний синтез такої тематики міститься у дослідженні С. Лемана “Стала урбаністика. В пошуках рамок якості та оптимальної щільності” 2016 року [254]. В цих працях показник оптимальної щільності виводиться у рамках 100 - 120 помешкань на гектар, передовсім, у районах, де прилягають до великих транспортних магістралей. С. Леман у підсумку до свого дослідження наводить максимальний

КАТЕГОРІЯ ОПТИМАЛЬНОЇ ЩІЛЬНОСТІ ЯК ОДНА З ЦІЛЕЙ КОНСТРУЮВАННЯ МІСТОТВОРЧОГО ІМПУЛЬСУ

квартал
«Коулун» у
Гонконзі - приклад
спонтанної
надщільної
забудови

приклади
конструювання
оптимальної
щільності

квартал «Pinnacle» у Сингапурі

квартал «Interlace» у Сингапурі

квартал «False Creek» у Ванкувері

Проблема оптимальної щільності, як одна із ключових для сучасного містобудування, стала об'єктом теоретичного і практичного дослідження та експериментального проектування у багатьох економічно розвинених країнах

«Барселонський квартал», як один із прикладів планувально-просторової організації, що максимально наближена до ідеалів «оптимальної щільності». При висоті 9 поверхів та відповідному плануванні, в такому випадку, може бути досягнуто показника населеності 10 000 осіб на один квадратний кілометр, що разом формує баланс території та кількості мешканців.

Рис. 5.2. Категорія «оптимальної щільності» у різних проявах сучасного містобудування.

показник 10 000 мешканців на квадратний кілометр. Виходячи із цих матеріалів, стратегія імпульсного розвитку великого міста, в умовах постіндустріального економічного укладу, серед своїх основних завдань повинна ставити вироблення такої проектної моделі життєпростору, яка була б здатна мотивувати заселення умовної одиниці площі визначеної радіусом 1 кілометр, кількістю мешканців, котра дорівнює близько 30 000 осіб. Еволюційна зумовленість такої моделі містобудівної тканини частково проглядається у проаналізованих в попередніх розділах прикладах протопостіндустріальних урбаністичних систем Великого Сан-Франциско, Лос-Анджелеса та Шанхаю. Однак, у цих містах ми спостерігаємо лише фрагменти описаного вище проектного конструкту. Так зокрема, формування окремих самодостатніх локальностей у межах мікро-ойкумени Великого Сан-Франциско існує в умовах досить низької щільності, що тим більше стосується Лос-Анджелеса, який хоч і характерний більш моноцентричною структурою поселення, має переважаючу садибну та малоповерхову забудову розміщену на території всього лос-анджелеського басейну та низці інших територій. Таким чином, фрагменти містобудівної тканини, котрі мають ознаки самодостатності, не творять оптимальної щільності, і тому неможливо отримати відповідь на питання про існування життєпростору широкого вибору за межами гіперміської структури. У випадку Шанхая концепція розвитку міста передбачає штучну джентрифікацію мешканців та задоволення потреб, котрі реалізуються за рахунок кластерів “міських сіл”, у масштабі всього гіперміського організму, що може свідчити про спробу вирішити проблеми постіндустріального міста методами, які частково належать попередній – індустріальній формації.

У зв'язку із викладеним вище матеріалом, постає питання помітну різницю у виборі благ мешканцями, котрі проживають в кластерах, які є в межах великого міста та тих, які існують у вигляді окремих одиниць (населені пункти площею близько 3 квадратних кілометрів). Хоча, як було сказано вище, визначення мінімальної кількості сумарного населення, необхідна у цих

обставинах, потребує окремого великого дослідження, на основі аналізу великих міст, передовсім у Європі та Північній Америці свідчить, що поріг переходу не метрополії у метрополію відбувається десь на межі 1,2 - 1,3 мільйони осіб (Брюссель, Прага, Мілан, Мюнхен, Відень, Даллас, Філадельфія, Сан-Дієго). Разом із тим, площа таких міст значно перевищує площу, необхідну для балансу із кількістю населення відносно принципів сталості та оптимальної щільності. Так, до прикладу, у Філадельфії, площа якої складає 366 кілометрів квадратних, вона більш ніж вдвічі перевищує показник оптимальної для неї кількості населення. Приблизно така сама картина характерна для Відня, Туріна, Марселя та цілої низки інших міст.

Водночас, як такі міста, як Мілан та особливо Барселона, мають показники балансу населеності одного квадратного кілометра близькі до тих, котрі фігурують у сучасному дискурсі навколо систематики постіндустріального міста. У дослідженні Лемана Барселона вказана, як зразок організації містобудівної структури оптимальної щільності, яка завдяки периметрально-квартальної забудови висотою 7-9 поверхів забезпечує одночасно і високу щільність і високий життєвий комфорт мешканців, котрі не страждають від браку світла, вентиляції, обмеженої приватності, відсутності зелених та рекреаційних зон. Варто зазначити, що в цьому випадку, за основу взято найвищий можливий показник щільності в розмірі 10 000 мешканців на квадратний кілометр. (Рис. 5.3.)

5.2. Особливості та цілі проектної концептуалізації постіндустріальної міської тканини.

У ході поданої роботи було досліджено феномен містобудівельного імпульсу та простежено форми його реалізації в історичній та функціональній ретроспективі. Було показано, що для одних міст характерним є поступовий еволюційний ріст, натомість, як інші є продуктами коротких періодів стрімкого розвитку. На основі цих матеріалів окреслено універсальні чинники, котрі

НИЖНЯ МЕЖА НАСЕЛЕНОСТІ МІСТ-МЕТРОПОЛІЙ У КОНТЕКСТІ ПОСТ ІНДУСТРІАЛЬНОГО УРБАНІСТИЧНОГО РОЗВИТКУ

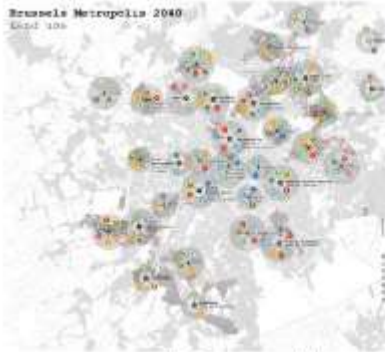

схема стратегії «Брюссель 2040», демонструє зони пішохідної доступності до об'єктів широкого вибору

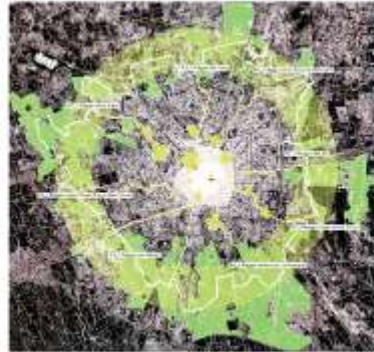

схема стратегії формування приміського озеленення Мілану та його проникнення у центральні райони

схема циркуляції приміського повітря у міській структурі Мюнхена

розвиток великого Далласа із передміськими районами

центральна та периферійні частини Сан-Дієго

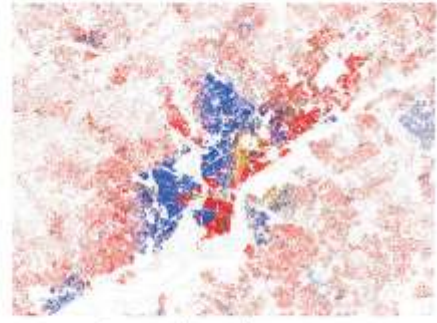

схема щільності та етнічного розселення Філадельфії

містобудівне розростання Туріна (1987-1995) відповідно до проекту Ренцо Піано

схема щільності розселення Марселя та його передмість

STEP 2025

проект розростання містобудівельного розвитку Відня до 2025

Міста-метрополії із кількістю населення від 1 500 000 мешканців та організуючим значенням для навколишнього адміністративно-територіального ареалу. Переважно показники територіального росту вдвічі перевищують бажані для оптимальної щільності (Відень, Турин, Марсель), що може свідчити про потребу не розширення, а навпаки, звуження містобудівельної тканини.

Рис. 5.3. Категорія міста-метрополії у різних проектних рішеннях.

сприяють такому виду розвитку та такі, що пов'язані із конкретною суспільно-економічною формацією, зокрема і актуальною нині постіндустріальною. Крім того, було дано позитивну відповідь на питання про можливість розвитку постіндустріальної містобудівної структури не лише у гіпермістах, але і в крупних поселеннях загалом (чисельністю від 1,2 мільйони мешканців).

Всі ці дані можна розглядати як теорію імпульсного розвитку крупного поселення у своєму розгорнутому викладі, однак, крім того, варто викласти її також у вигляді прикладної системи знань та рекомендацій щодо теорії міста у XXI столітті. У цьому контексті постає питання про взаємну залежність між універсальними імпульсними факторами, котрі розглядались у третьому розділі та тими, котрі були розкриті під час аналізу протопостіндустріальних гіперструктур. Зміст матеріалу, викладеного у четвертому розділі та, частково, п'ятому, має самодостатній вигляд, і можна його сприймати як власне саму теорію постіндустріального міста та імпульсного моделювання урбаністичної тканини. Однак, далі буде показано, що він є лише частиною (хоч і головною) більш загальної оперативної моделі, котра не може існувати без врахування універсальних факторів, досліджених раніше. У деяких аспектах вони повторюються за змістом, а в деяких зберігають свою унікальну роль в конструюванні місто-перетворювального імпульсу.

Вихідною основою для моделювання містобудівної тканини за допомогою імпульсних факторів буде взято структуру, що відповідає мінімально можливій кількості мешканців міста-метрополії, що складає 1,2-1,3 мільйони мешканців, розміщених в умовах оптимальної щільності 10 000 осіб на квадратний кілометр.

Першим кроком до окреслення теоретико-практичної схематики імпульсного моделювання постіндустріальної містобудівної тканини, варто звернути увагу на різну роль та місце у ній універсальних факторів стрімкого урбаністичного розвитку, котрі були визначені у третьому розділі. Всі чотири із них: інфраструктурні, демографічні, економічні та міфотворчі – тою чи іншою мірою можуть бути наявними у протопостіндустріальному досвіді

проаналізованих гіперміст. В першому випадку інфраструктурних факторів чинник зручності, під яким розуміємо різницю у використанні інфраструктурних благ у порівнянні з іншими подібними містами, належить до *населяючих* стимулів, котрі сприяють механічному збільшенню кількості населення. В умовах поширення таких феноменів як “економіка знань” та “економіка уваги” велика кількість населення не слід розглядати, як благо для розвитку крупного міського поселення. Механічне збільшення було важливим на ранніх етапах промислової революції, коли виробництво базувалось на некваліфікованій праці підприємств конвеєрного циклу. За тих обставин, котрі склались на межі ХХ–ХХІ століть, економічний розвиток має більші переваги за наявності, передовсім тих людських ресурсів, які володіють певним рівнем освіти та інноваційних здібностей. Тому такий чинник, у цьому контексті, загалом слід сприймати, як *фактор ризику*. Те саме можна сказати і про чинник унікальності, який входить до інфраструктурної групи та є носієм населяючого потенціалу.

Універсальний чинник доступності, що передбачає можливість використання якомога більшою кількістю мешканців інфраструктурними перевагами відсутніми у містах-конкурентах того чи того ареалу, є нейтральним щодо досвіду протопостіндустріальних міст. Це пов'язано із тим, що локальні кластери, котрі є їх головною розрахунковою одиницею, сконцентровані на виконанні цієї функції і взяті окремо не відрізняються один від одного, а набувають своєї доданої якості лише внаслідок загальноміських управлінських чинників.

Близьким до цього може, частково, бути потрактований і *демографічний* фактор імпульсного розвитку, передовсім, та його частина, котра зумовлена чинником *солідарності*. В контексті протопостіндустріального досвіду здатність локальних груп організувати горизонтальні зв'язки та формулювати спільні цілі незалежно від наявної централізованої системи є однією із найбільш явних ознак розкладу парадигматики модерністського міста. У конструкції постіндустріальної управлінської моделі такі структури мають підтримуватись

та розглядатись, як партнерські. Зовсім іншим є місце чинника *самодіяльності*, який можна вважати одним із головних у системі перетворювального моделювання. У контексті теорій сучасного містобудування, самодіяльність як риса населення часто виступає у концепціях “креативного міста” [144], як “креативний клас” [113,114,115]. Передбачається, що завдяки гнучкій освіті та міжгалузевого спілкування, виникатимуть нові економічні стратегії та бізнес ініціативи базовані на несподіваному та творчому поєднанні знань. Загалом, така концепція, знаходить своє часткове підтвердження у протопостіндустріальному досвіді Великого Сан-Франциско та Лос-Анджелеса, які були проаналізовані у четвертому розділі даної роботи. Відтак, самодіяльність населення так, як її тут розуміємо, слід вважати суттєвим елементом імпульсної моделі як на рівні локальних кластерів, так і на рівні управління всією містобудівною системою.

Серед *економічних* чинників універсального блоку факторів імпульсного розвитку містобудівних структур, до яких належить *адаптивність* та *фаворитивність*, хочемо виокремити останню, оскільки перша, у силу своєї специфіки, спрямована на далеку історичну перспективу, пов’язану із формаційними змінами. Отож, межа ХХ–ХХІ століть вважається лише початком постіндустріальної формаційної епохи, рефлексія адаптивності може відбуватись передовсім ретроактивно відносно тих суспільно-економічних закономірностей, котрі склались у попередні періоди промислової революції та до неї. Науково обґрунтувати навіть приблизні риси формації, що може прийти на зміну постіндустріальній, при актуальній на нині кількості знань не видається можливим. Зовсім іншою виглядає роль *фаворитивного* чинника, під яким маємо на увазі цілеспрямовану програму виділення окремих системоутворювальних економічних галузей за допомогою надання їм пільгових законодавчих чи логістичних функціональних умов. Фаворитизація галузей економіки використовувалась у різних історичних та соціальних обставинах, однак для її здійснення обов’язковим є наявність сильного інституціонального, управлінського чи приватного інструментарію, котрий може приймати рішення

про зміни законодавчих та регулювальних умов. Про успішність фаворитизації непрямыми чином свідчить досвід Великого Сан-Франциско, мікрооїкумена якого складена із ланцюга фаворитизованих свого часу ділянок різного функціонального змісту.

Особливою частиною блоку універсальних імпульсних факторів є чинники, які в поданій роботі визначені як *міфотворчі*. Було виділено два типи таких чинників *нобілізація* та *мотивація*. Під нобілізацією розуміємо конструювання певною солідарною групою власного культурного простору, який набуває матеріальних форм, символів, асоціацій, традицій, сукупність яких творить відчуття особливої цінності місця лише на основі його значення у рамках такого простору. За таких умов цінність життєпростору теж підвищується.

Нобілізаційний чинник є одним із найбільш важливих елементів моделювання постіндустріального містотворчого імпульсу. Пов'язано це із тим, що сама індустріальна економіка, що базується на технічному прогресі володіє тенденцією постійного зниження собівартості продукції, котра в конкурентних умовах може набувати додаткової вартості, здебільшого, за допомогою формування відповідної атмосфери споживання, кон'юнктури "стилю життя" та поняття про "престиж" і "норму". Усі ці категорії тісно взаємопов'язані із зародженням етосу постмодерну та інформаційної економіки, оскільки саме у сфері медіа стала створюватись значна частина доданої вартості продукції. Міфологізація міста завдяки її *нобілізації* є, по суті, явищем близьким до описаного вище шляху трансформації індустріальної економіки в інформаційну. Разом із тим, стратегія нобілізації містить значний населяючий потенціал і у розробленні перетворювального імпульсу може бути поєднана із іншими факторами самодостатності або фаворитизації. Якщо у домодерну та модерну епоху нобілізація досягалась в рамках самотлумачення певних релігійних (у першому випадку) та національних (у другому випадку) груп, то зараз вони можуть пов'язані із певними професіями чи субкультурами (стилями життя), котрі потрібні для розвитку міста.

Важливим чинником стимулювання людського потенціалу міста є відчуття конкуренції та змагальності щодо саморозвинутих та прогресуючих сусідніх міст, в яку залучено міську громаду. Досвід обмеженого суперництва полісів класичної Греції та північно-італійських міст епохи Ренесансу сприяли активному розвитку науки і знань, інтелектуальних видів діяльності та мистецтва. Разом із тим варто відзначити, що така конкуренція, хоч і набирала інколи гострих форм, навіть із військовими конфліктами, мала рамочний характер і обмежувалась у першому випадку протиставленням еллінського світу до варварського, а у другому – домінуванню уніфікованої римо-католицької релігійної мережі з єдиним центром управління.

У випадку застереження такої конкуренції від радикальних форм конфронтації та обмеження неагресивними проявами, мотиваційна якість міфологізаційного чинника може стати джерелом додаткової росту активності міста. У випадку гіперміста, або просто крупного населеного пункту, кристалізація різних форм ідентичності та їх мотиваційна взаємодія з “іншими” можуть набувати вигляду, як взаємодія між різними групами всередині самого міста від боротьби різних стратегій розвитку локальних кластерів до унікальний центрів міської ойкумени. Однак, все-таки найбільш ефективний, мотиваційний чинник може виступати у випадку протиставлення певної міської структури як цілості своїм аналогам. Таке протиставлення, вже зараз є важливим елементом внутрішньо-міського дискурсу навколо важливих питань інфраструктурного розвитку (наприклад, дискусії навколо реконструкції вулиці Бандери у Львові 2016–2017 років, всі сторони якої звертались до прикладів конкуруючого “інакшого” – міст без бруківки та тих, де вона у певних ділянках збережена).

Таким чином, для конструювання містоперетворювальних імпульсів розвитку постіндустріального міста, універсальні чинники стрімкого росту урбаністичних тканин, які були виведені у третьому розділі поданої роботи, варто розподілити на дві частини. Одна із них може бути віднесеною до повноважень загальноміського центру з адміністрування та регуляції, котрий

спрямований на місто як цілісність. До них належать щойно виділені фактори: *доступності, самодостатності, фаворитивності, мобілізації та мобілізаційності*. Усі решта фактори можуть бути зараховані до масштабу локальних кластерів та реалізовуватись на їх рівні [50,47,174].

Відповідно до цього твердження, виникає питання про пріоритетність *кластерних та загальноміських* імпульсних категорій (Рис. 5.4.). З одного боку, концепція так званого “міського села” говорить нам про ідеал акумуляції всіх необхідних функцій в межах пішохідного ареалу радіусом 1000 метрів. З іншого, як свідчить сукупність проаналізованих даних про неможливість існування такого утворення самостійно. Сучасна проміжна стадія між двома містобудівними парадигмами: модерною та постіндустріальною – не дає можливості точно визначити, який тип зв’язків горизонтальний (в рамках якого розвинулась кластерна система) чи вертикальний, у рамках якого традиційно здійснюється загальноміське управління, можна пов’язати із майбутнім урбаністики. В будь-якому випадку, такі великі організми, як гіперміста початку ХХІ століття, не залишають сумніву, що навіть, якщо горизонтальний тип зв’язків, в підсумку, буде визнаний пріоритетним, узгодження їх множини та складної логістики проживання багатомільйонних мас в одному населеному пункті вимагатиме координаційних та “надлокальних” структур, котрі замінять собою нинішні верхні шаблі вертикально інтегрованих систем модернізму.

У сенсі вищесказаного, імпульсна стратегія постає як різноступенева комбінація факторів, кінцевим результатом якої є творення локального кластера, в межах якого якомога ширша можливість вибору поєднується із якомога ближчою доступністю. Ідеалістична гіпотеза такої концепції передбачає безмежний вибір за відсутності будь-якої дистанції до його здійснення. Реалістича гіпотеза передбачає фіксовану дистанцію пішохідного руху у вигляді умовного кола діаметром 2 кілометри, рамках якого відбувається постійний процес насичення можливостями вибору.

Рис. 5.4. Конструювання перетворюючого містобудівного імпульсу

Оскільки питання про пріоритетність горизонтальних та вертикальних зв'язків в управлінні загальноміською системою великого постіндустріального населеного пункту не може бути, на поданому етапі, розв'язане ми виходимо із тої картини, що склалась на основі інерції модернізму та існування структури переважно централізованого управління. У цьому контексті, можна виділити універсальний імпульсний шар, котрий складається із таких завдань (вони впливають із універсальних факторів стрибкоподібного розвитку міських структур, які були окреслені у третьому розділі та коротко наведені щойно):

а) створення інфраструктурних переваг відносно конкуруючих міст регіонального ареалу – *змагання інфраструктури*;

б) створення умов для гнучкої освіти та міжгалузевого спілкування – *змагання знань*;

в) створення особливо вигідних умов для розвитку окремих спеціально обраних галузей діяльності – *змагання винятковостей*;

г) створення мета функціональної реальності виняткової присутності – *змагання міфів*. (Рис. 5.5.)

Крім універсальних чинників, імпульсного розвитку, котрі повинні залишатись предметом діяльності загальноміських інституцій, потрібно звернути увагу і на формаційні чинники, серед яких можна виділити деякі аспекти *стратегії змінної подієвості*. Передовсім тут маємо на увазі прогнозування, проектування та розміщення об'єктів разових акцій, із довгостроковим інфраструктурним ефектом: стадіони, концертні зали, конгрес-холи, котрі виникають переважно в рамках певних міжнародних чи загальнонаціональних акцій, та потребують прогнозування з погляду подальшого використання у загальноміському контексті, як фактор стрибкоподібного розвитку міської тканини на певній території, підвищення кількості вибору серед навколишніх локальних кластерів, тощо. Крім того, до інструментів такого фактору належить і організація періодичних

Рис. 5.5. Група універсальних імпульсів як об'єкт управлінського адміністрування

короткотривалих акцій (про що детальніше йшлося у четвертому розділі), з аналогічними наслідками для містобудівної тканини. (Рис. 5.6.)

Хоча, з розвитком пасивних та активних поновлюваних енергосистем, можна передбачати перспективу індивідуалізації та регіоналізації деяких видів інфраструктурного профілю населеного пункту, однак, неможливо говорити про цілковиту автономізацію локальних кластерів у сфері водопостачання, транспорту, медичного обслуговування, спеціалізованої освіти тощо. Всі ці явища залишатимуться питомою рисою великого міста та його функціонування як цілісності. Якісна вода, медицина, транспорт, до яких долучаються також формаційні фактори, такі як місця гетеротопії дають можливість сформувати простір для *сталого і основного проживання високосамодіяльних груп населення*, а також служити чинником наповнення та розвитку сектору освіти. Всі ці результати, є передбачуваними наслідками централізованого адміністрування в рамках створення інфраструктурних переваг, як частини імпульсної стратегії.

Головним завданням створення умов для гнучкої освіти та конвергенції знань (міжгалузевого спілкування), є формування ґрунту для нових економічних стратегій та комерційно-творчого симбіозу. Ці сподівані результати мають безпосередній вплив на розвиток виробничих потужностей і, відповідно, накопичення капіталу. У поданій роботі не розглядаємо ті вирішальні за своїм значенням аспекти, котрі випливають із високих показників легкості ведення бізнесу чи ефективного підтримання в середині соціальної системи високого рівня правової культури. З суто містобудівної погляду ідеться про створення резервуарів території та простору, які можуть задовільняти потреби спонтанної за своєю природою та динамічної предметизації гнучкої освіти, спрямованої на різні вікові групи та різноманітні і мінливі формати інтерпретації знань. За своїм змістом, гнучка освіта та конвергенція знань є певним інструментарієм необхідним для створення нових корисних знань в постіндустріальну епоху, програмування і моделювання якого відбувається на рівні загальнономіських інституцій.

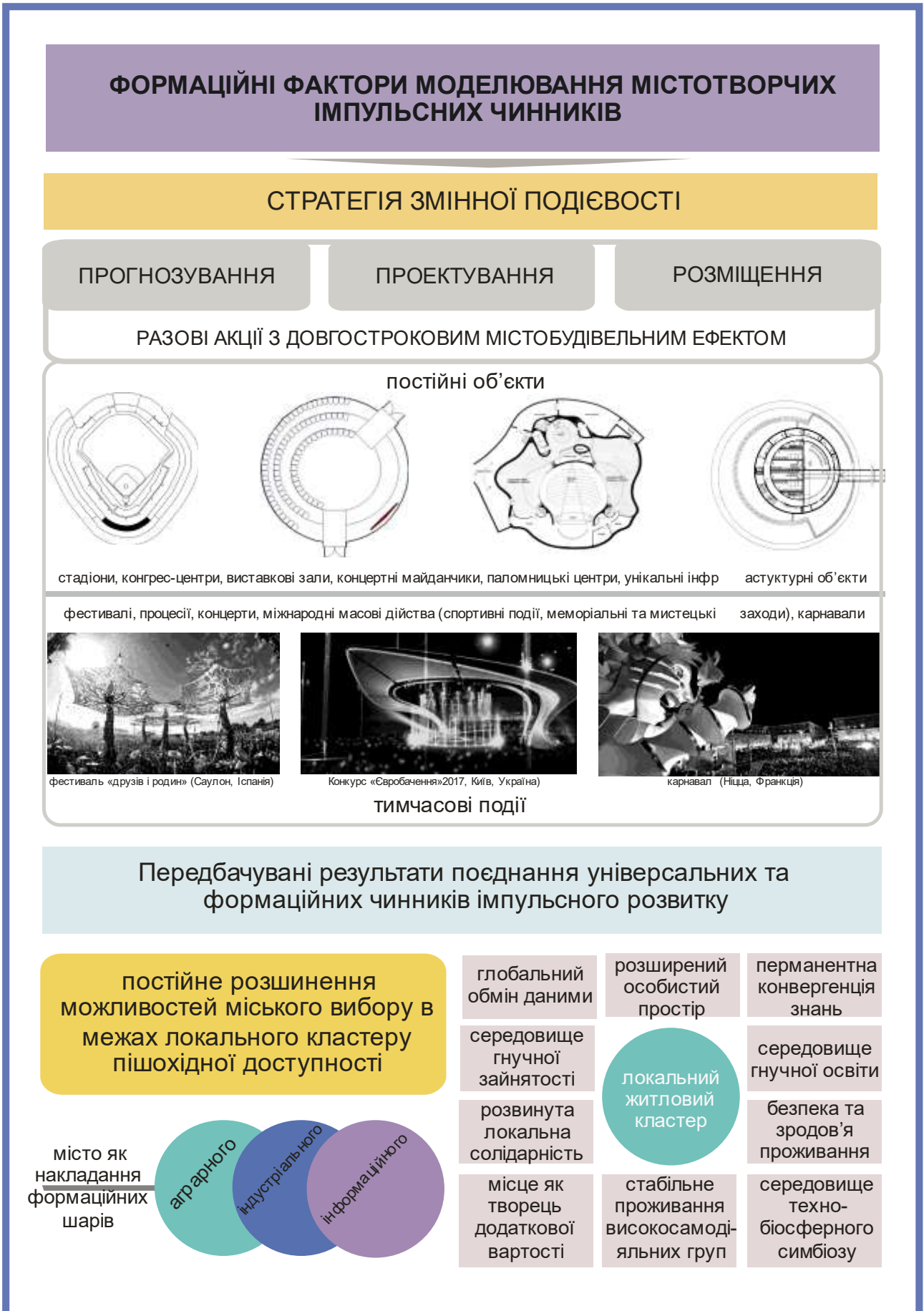

Рис. 5.6. Формаційні принципи імпульсного моделювання містобудівної структури та їх поєднання із універсальними

Створення особливо вигідних умов для розвитку окремих спеціально обраних галузей діяльності (фаворитизація) так само не може повноцінно розвиватись у рамках локального кластера і вимагає менеджменту на рівні всієї міської структури. Це тим більше очевидно, що фаворитизація вимагає не лише значно більших можливостей у сфері трансформації регулюючої бази, але також і наявності розвиненого інтелектуального центру, котрий зможе погасити ризики від експериментального характеру такої діяльності. Крім того, перспективи фаворитизації багато в чому залежать від особливостей клімату, освітньої структури, ресурсів та інших подібних чинників міста як цілості, і їх майже неможливо повноцінно задіяти на рівні невеликих районних структур.

Дуже специфічною частиною того сегменту імпульсного моделювання, який здійснюється на загальноміському рівні є розроблення та реалізація стратегій міфологізації міста за рахунок створення суспільно підтвердженого суб'єктивного переживання виняткової присутності. Більш коротко цей феномен можна пов'язати зі створенням містотворчої мотивації, пов'язаної із *ідеєю місця*. Очевидно, що теорія міфологізації населеного пункту та виникнення ідей місця має стати предметом більш широких та окремих наукових досліджень, однак у рамках цієї роботи феномен міфологізації розглядаємо у тих рамках, в яких він було окреслено в третьому розділі.

У попередніх частинах цієї роботи, вже було наведено приклади імпульсних містотворчих наслідків міфотворчого фактору, а також визначено його розвиток в контексті доіндустріальної та індустріальної формацій. Зважаючи на класичні визначення Еміля Дюркгейма про природу спільноти як базованої на фундаменті емоційної прив'язаності [107], можна говорити, що у першому випадку, вона часто була пов'язана із емоційною прив'язаністю до певних містично-релігійних патернів ідентичності, а у другому до національних. Часто ці патерни накладались один на один. Афіни, Будапешт і Єрусалим пройшли фазу стрімкоподібного розвитку у XIX–XX століттях не внаслідок факторів вигідного географічного розташування, клімату чи промислового

потенціалу, а передовсім у зв'язку із ідеєю місця, котра була високочутливою для національних патернів самосвідомості відповідних солідарних груп.

Разом із тим, в постіндустріальну епоху, населяючий потенціал доіндустріальних та індустріальних міфотворчих моделей, не завжди підходять для завдань урбаністики XXI століття. Крім того, їх мотивотворчий ефект може бути використано для, відносно, невеликих, хоча, часто, пасіонарних груп населення. Відтак, потрібно хоча б приблизно окреслити ті потреби і стратегіми, котрі мають бути використані у контексті доктрини сучасного міфотворення (не відкидаючи і згаданих вище, оскільки у мінливому постмодерністському дискурсі вони також відіграють чільну роль необхідну певним, завжди присутнім групам населення).

Хоча прикладами створення ефекту “виняткової присутності” в умовах постіндустріальної суспільної формації можуть бути такі урбаністичні утворення як Кремнієва долина, Маздар, Пальма Джумейра, вони перебувають на різних стадіях свого розвитку та мають неоднакову природу виникнення. Разом із тим, вони дають уявлення про те, чим може бути життєпростір, котрий отримує міфологізовану репутацію у XXI столітті. З погляду містопланування Кремнієва долина не є особливим явищем, котре можна окреслити у проектних категоріях. Метафункціональна реальність тут є зовнішнім фактором, атрибутованим її мешканцям внаслідок великої кількості технологічних інновацій, що виникли тут внаслідок умов більш детально розглянутих у третьому розділі цієї роботи. “Виняткова присутність”, відтак, тут може сприйматись як додатковий аргумент у комерційній конкуренції та рекламній стратегії, котра експлуатує вже існуючу ідею місця у своїх цілях. Ця відірваність від географічних, культурних та семантичних змістів, дає можливість говорити, що Кремнієва долина є не стільки міфотворчим місцем, скільки міфотворчою схемою організації праці, вага якого залежить від якості продукції (інтелектуальної та технологічної), котру там створюють.

У двох інших випадках можна говорити про проектні системи, які від початку планувались як емоційні події на тему середовища особливого комфорту, ставши, таким чином, сенситивними для інформаційно-образної кон'юнктури епохи розвинених медіа. Разом із тим, ці системи оперують більш сталими елементами предметизації середовища, такими як ландшафт та архітектурна форма, що робить їх значно важливішими у контексті міфологізації містобудівельної структури.

З причини відсутності достатнього масиву наукових узагальнень та відносного консенсусу, щодо суспільно-спільнотного виміру постіндустріального континууму, можна лише інтуїтивно окреслити характерні риси соціально-валоризаційних чинників, котрі впливатимуть на категорію міфологізації місця. З огляду на інформаційну специфіку епохи, можна припустити, що на зміну релігійних об'єднань сільськогосподарського періоду та національних об'єднань індустріальної доби, прийдуть об'єднання створені на основі спільної інтерпретації знань. Такого роду групи чи солідарні спільноти можуть формуватися за допомогою різних форм технологізованої взаємодії та інформаційного обміну, причому вони радше будуть гнучкими та не жорстко детермінованими (тобто будуть інклюзивними).

Така, досить нечітка картина нових типів соціальної інтеграції може отримати більшої конкретики, якщо інклюзивність такої спільноти буде замінено на ексклюзивність. Знання та їхня інтерпретація, в такому випадку, залишаються набутком лише обмеженого певними рамками кола, котре використовує їх для отримання економічних прибутків, влади та цивілізаційного впливу, або навпаки ізоляції себе від несприятливого чи небажаного середовища. У такому випадку, ексклюзивність досягається не стільки за рахунок директивно-дисциплінарних обмежень, скільки завдяки симбіозу людської діяльності із технологіями. Накопичення якомога більшої кількості знань є лише вихідною умовою, реалізації такої спільноти, успіх якої залежить від способу їх інтерпретації. Створені таким чином інформаційно-технологічні продукти стануть новим

видом інструменталізації протистояння спільнот, якою у сільськогосподарську епоху була зброя, а у індустріальну економіка.

Разом і тим, варто сказати, що автор цієї роботи не бачить перспективи у реалізації такого сценарію в такій чистій формі, він описаний тут теоретично. Швидше його варто сприймати як умоглядну модель, яка не може бути застосована у практичному містобудуванні. Досвід попередніх формаційних переходів довів, що принципи та механізми, а також соціокультурна предметизація того чи іншого періоду, ніколи не зникають під час виникнення нової формаційної моделі, а накладаються одна на одну. Це стосується як сфери економічних відносин, так і сфери матеріальної культури. Тому в контексті міфотворчої стратегії слід розглядати разом усі три її формаційні моделі, котрі було окреслено вище.

Всі ці міркування, однак, варто сприймати у контексті головної мети міфотворення, а саме - організації умов для розвитку постеконімічних видів діяльності [17], тобто таких, в основі яких традиційний пріоритет отримання економічного прибутку відсунуто на інший план. Хоча, із зрозумілих міркувань, розгляд самого поняття “пост-економічних відносин” та обґрунтованості його положень далеко виходить за межі цієї роботи, варто зупинитись на кількох принципових елементах, котрі їх характеризують з погляду постіндустріальної парадигми. Двома джерелами таких відносин є, з одного боку, більша кількість вільного часу і форм дозвілля, а з іншого неприродність спекулятивного ціноутворення пізньоіндустріальної доби, базованого на соціоконструктивному маркетингу (продажу товару як атрибуту “стилю життя”). Обидва джерела перебувають у стані системного конфлікту, в якому постеконімічні відносини, виглядають як природня реакція на майновий дисбаланс і дискримінаційне розподілення вироблених у суспільстві матеріальних благ. Незважаючи на таку еволюційну природу, постеконімічні відносини не існують та скоріш за все не можуть в принципі існувати за межами традиційних механізмів ринково-спекулятивного регулювання, яке постійно залучає постеконімічні форми

діяльності у свою систему, і нівелює їх здобутки. Цим самим, для свого виживання постекономічні форми змушені застосовувати єдиний із можливих способів виживання, а саме: постійної генерації нових ідей і форматів для своєї реалізації. Таким чином, постекономічні відносини, в кінцевому результаті, виявляються вигідними традиційній системі, оскільки вона втрачає на першому етапі, проте надалі набагато більше отримує в результаті кооптації інноваційних моделей отриманих із постекономічного сектору.

У містобудівельному контексті міфотворення з метою стимулювання постекономічних відносин має характер підтримки будь-яких форм несистемної економічної діяльності, створюючи для неї пільгові та комфортні умови існування. Це завдання є важливим у контексті балансування наслідків так званої “креативної” економіки, базованої на прискороному створенні нових галузей та попитів через несподіване поєднання знань. Як про це було сказано у попередніх розділах (та детально показано у третьому розділі на прикладі Шанхая), “креативна” економіка веде до суворого розшарування соціуму та виникнення напруження як у середині “креативного класу”, так і тих груп населення, котрі опиняються за його межами [6, 293]. Саме постекономічна діяльність та її міфологізація (інший спосіб її стимулювання вимагає більших витрат та логістичних стратегій) дають можливість уникнути нового антагоністичного розподілу соціуму та, з одного боку, зберегти “креативний клас”, з іншого, позитивно концептуалізувати ті групи мешканців, які опинились за його межами.

В цьому сенсі стратегія міфотворення виступає, як трискладова система поглядів, що складається із *архаїчного* рівня – віднайдення та актуалізації історично-символічних, релігійних, провіденційно-поетичних змістів (Монмартр у Парижі), *модерного* віднайдення та актуалізація націєтворчих, егалітаристських змістів (Майдан у Києві), *комунікативного* віднайдення та актуалізація цінностей унікальних знань, спільноти, досвіду (Христіанія у Копенгагені) (Рис. 5.7.).

СТРУКТУРИЗАЦІЯ РОЗВИТКУ «ВИНЯТКОВОЇ ПРИСУТНОСТІ», ЯК ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ МІФОЛОГІЗАЦІЇ

ретроспектива генези ціннісних пріоритетів солідарних груп у
різні історичні періоди

сільсько-
господарська
епоха
релігійні колективи

індустріальна
епоха
національні
колективи

інформаційна
епоха
знаннєво-
інтерпретаційні
колективи.

(гіпотетичні колективи, що будуть об'єднуватись на основі
спільної інтерпретації знань (даних), внаслідок технологізації
інформаційного обміну

інклюзивність

гнучкість

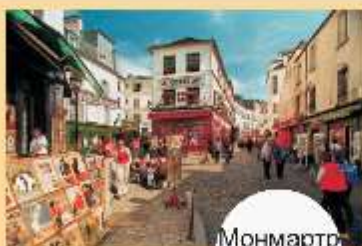
пост економічні відносини

легендаризація як трискладова система

архаїчний рівень
віднайдення та
актуалізації історично-
символічних, релігійних,
провіденційно-
поетичних змістів

модерний рівень
віднайдення та
актуалізація
націєтворчих,
егалітаристських змістів

комунікативний
рівень
віднайдення та
актуалізація цінностей
унікальних знань,
спільноти, досвіду

Монмартр
(Париж)

Майдан
(Київ)

Крістіанія
(Копенгаген)

приклади міфологізованих міських просторів

Рис. 5.7. Конструювання чинника «виняткової присутності» як одного з імпульсних факторів розвитку містобудівної структури.

Таким чином, окреслено загальноміський ступінь імпульсного моделювання великого населеного місця, що складається із творення комбінації факторів *доступності, самодіяльності, фаворитизації, міфотворення* та *змінної подієвості*. В цій роботі передбачається, що їх вивчення, пристосування до конкретного місця та проектна реалізація приведуть структуру постіндустріального міста до високого і збалансованого економічного та соціального рівня життя. Разом із тим, він є лише частиною імпульсної стратегії, реалізація якої є неможлива без тих факторів, котрі стосуються належного рівня розвитку локальних кластерів, що творять умоглядну картину міста у XXI столітті.

Наступним головним елементом практичної реалізації стратегії імпульсного розвитку міста у XXI столітті є передбачення проектування та розбудова фундаментальної урбаністичної одиниці постіндустріального міста, котра у поданій роботі носить назву локального кластера. Більш детально, теоретичний зміст поняття локального кластера було розглянуто у попередніх частинах роботи і надалі у викладі практичних аспектів його реалізації. Такі аспекти зазначені без спеціальних пояснень. Внаслідок тривалого дослідження та аналізу феномену імпульсного розвитку містобудівної тканини було окреслено систему закономірностей та принципів, котрі дають змогу перетворювати урбаністичні комплекси відповідно до їх розміру та формаційного характеру, в цьому випадку постіндустріального. Було також виявлено, що імпульсна стратегія в сучасних умовах повинна мати двоскладовий вигляд та містити як загальноміський, так і локальний рівні управління та моделювання. Рівень локальних кластерів, про які зараз мова, передбачає наявність комбінації імпульсних факторів, зміст та назви яких було отримано внаслідок попередньо викладеного аналізу, теоретичний зміст яких тут не буде вже деталізуватись.

Хоча рівень локальних кластерів у цій роботі розглядаємо після загальноміського, його, однак, варто сприймати як головного адресата та

модельної основи імпульсної стратегії. Пов'язано це із тим, що локальні кластери творять безпосереднє середовище життя міського жителя та є оціночним матеріалом, за яким можна визначити рівень якості всього містобудівного утворення. На основі багатьох прикладів, про котрі йшлося у попередніх розділах, було виведено поняття життєпростору широкого вибору якості, котра є найбільш прямою відповіддю на соціальний запит у місті XXI століття. З огляду на своє значення та синтетичний характер цього поняття, воно буде розглянуто в самому кінці всього блоку локальних кластерів, а зараз, увагу буде зосереджено на інших конструктивних частинах кластерної моделі.

Першою з них є техно-біосферний симбіоз. У історичному місті - метрополії, із населенням від одного мільйона мешканців, проблеми творення такого симбіозу мають, передовсім, характер вироблення культури репрезентативності вже наявних урбаністичних структур. У містах із сформованим фондом історичних пам'яток і архітектурних ансамблів, суцільною щільною забудовою (наприклад парцельного типу) процес створення такої культур не може відбутись без перегляду актуальних уявлень про цінність історичного середовища. В нинішніх умовах така цінність охоплює лише матеріальні рукотворні об'єкти-будівлі, малі форми (фонтани, пам'ятники, мощення тощо), містопланувальні релікти (складені мережі вулиць, портів, промислових зон, концентричних кіл розвитку тощо). Натомість для репрезентативності спрямованої на творення техно-біосферного симбіозу потрібне доповнення поняття цінності історичного середовища і об'єктами не штучного характеру, елементами довкілля, флори і фауни. Розробка такої нової візії історичного ареалу та цінної пам'яткоохоронної спадщини є, безумовно, справою окремого вивчення та вимагає досягнення відносного консенсусу принаймні на рівні основних світових пам'яткоохоронних інституцій (UNESCO). В рамках даного дослідження варто говорити про категорію легкої доступності елементів біосфери безпосереднім мешканцям даного локального кластера, який охоплює

ареал історичної забудови. Тут можна виділити три принципові частини проектної діяльності: *декоративну, геореабілітаційну і трансформативну*.

Перша частина (декоративна) найпростіша і не вимагає спеціального пояснення, оскільки мова про розвиток та проектно-адміністративну підтримку традиційних видів озеленення як приватного, так і комунального характеру (озеленення підвіконь, газонів, невеликих вільних ділянок, елементів покриття тощо). Тут ідеться про різні форми заохочення та регламентування індивідуальних ініціатив мешканців (безкоштовне роздавання контейнерів та саджанців, монтування кріплень, брошур із рекомендаціями тощо), а також співпраця громади кластера із проектними та адміністративними установами з метою трансформації елементів житлової та транспортної інфраструктури в напрямку насичення її елементами біосфери (підтримка життя певних видів птахів, трансформація елементів кріплення дорожніх знаків, рекламних носіїв, зупинок транспорту, дахів, дощових садів тощо).

Друга частина (геореабілітаційна) вимагає більш складного комплексу заходів з відновлення автентичних елементів природного простору – джерел, струмків, скель, елементів спотвореного рельєфу, дощових водойм (внутрішньо-дворовий простір), ринків свіжих фруктів. У тих районах, які не містять високої концентрації пам'яток архітектури та цінних елементів забудови, крім геореабілітаційної стратегії, може бути використана і *геокреаційна*, котра полягає у створенні додаткових мікроландшафтних елементів (островів, рослинних павільйонів, територій відродження втрачених або депопульованих видів рослин, птахів, метеликів, засадження дахів, міжбудинкових переходів). Геореабілітаційна/геокреаційна частина техно-біосферного симбіозу, може охоплювати також і появу рухомих елементів біосфери таких, як: трамваї-сади, тимчасові павільйони із розміщенням природних експозицій, сезонні гаї тропічних рослин тощо.

Третю частину (трансформативну), на цьому етапі, можна розглядати радше в проектно-експериментальній площині. Вона передбачає найбільш

глибокий рівень перетворення наявного середовища елементами довкілля та вимагає більш гнучкого трактування збереження пам'яток архітектури. У такому типі перетворень повинна з'явитись можливість кардинальної зміни їхньої функціональної схеми (засадження інтер'єрів та внутрішніх просторів будівель), зміни уявлень про візуальне сприйняття будівель (розташування крупних ландшафтних елементів у безпосередній близькості від цінних споруд), трансформація певних частин споруд під потреби мікроландшафтних комплексів (заміна наявних дахів на резервуари для розсадки дерев, заліснення пішохідних вулиць, демонтаж деяких внутрішніх частин будівель, або кварталів для розміщення біосферних площ тощо).

Хоча остання частина і означена тут як проектно-експериментальна, саме в її площині лежить найбільший потенціал імпульсного моделювання. Пов'язано це із загальною кризою середмість історичних міст, котрі внаслідок насичення туристичної та ділової інфраструктури стали менш привабливими для постійного проживання. Крім того, історичне, передовсім, домодерне житло за рівнем якості та комфорту проживання часто поступається сучасному, а за рівнем особистого простору значно поступається замиському житлу. У цьому сенсі, трансформативна частина техно-біосферного симбіозу (разом із двома іншими) може служити значним ресурсом ревіталізації історичних районів, повернення туди постійних мешканців і відновлення функціональної цілісності всього урбаністичного організму.

Рекомендації, описані вище, стосуються передовсім районів історично цінної забудови, де можливості імпульсного втручання та пізнішого самоперетворення прилеглого ареалу є найбільш обмеженими. Проте у постіндустріальному місті, такі райони, як правило, складають лише незначний відсоток його території, більшість якої відкрита для значно ширшого спектру змін. Стратегія високої щільності та техно-біосферного симбіозу, свідчить про те, що такий симбіоз може бути реалізований лише у перспективі тривимірного простору, який передбачає багаторівневе озеленення, в тому числі виникнення

вертикальних парків та їх поєднання із висотними житловими будівлями на рівні вищих поверхів. Крім того, в такому ж об'ємно-просторовому форматі можуть творитись із місця-гетеротопії, тобто ферми для вирощування сільськогосподарських продуктів, установок вітрової енергетики, станцій відтворення рідкісних видів флори та фауни, мультикліматичні парки, водні мікрокурорти тощо.

Очевидно, що в рамках цього ж рівня перебуває і більш загальні параметри техно-біосферного симбіозу: пішходизація, дешумізація, ефективна система боротьби із шкідливими відходами і тощо. Крім того, рівень локальних кластерів, провідну роль у якому відіграють горизонтальні зв'язки між мешканцями, є ефективним ґрунтом для впровадження та вдосконалення систем технологізації побуту і обслуговування комунальних потреб спільноти, до якої належить не лише поновлювані джерела енергії (як традиційно), але і сама комунікація між членами спільноти, повнота інформованості та ефективна взаємодія яких є джерелом успішного розвитку кластера. Поки що така комунікація здійснюється через універсальні соціально-комунікативні системи [51] глобального характеру, інструменталізовані електронними пристроями, котрі вимагають значного обсягу дій з боку користувача. Поступовий технологічний прогрес у напрямку розробок комунікативних асистентів та анімізація їх інтерфейсу відкривають значно більші можливості для створення пропозицій та їх реалізації в рамках біосферної системи кластера (що стосується також і інших рівнів його функціонування).

Для розвитку житлового локального кластера постіндустріального міста, провідну роль відіграє фактор *накопичення глобальної присутності*. Фактично, його змістом є процес поступового розмивання та, в ідеалі, зникнення поняття периферії, як категорії ментального світу мешканців міста. Хоча, вище вже було сказано про те, що для досягнення такого результату потрібний, в тому числі, і набір чинників, які забезпечуються загальноміським управлінням (зокрема такі як змінна подієвість, формування місць-гетеротопій), основним адресатом цих

зусиль є життєпростір особистості мешканця міста. Характер плину глобалізованого потоку інформації, посередниками якого виступають різні технологічні агенти, дає можливість трактувати кожен простір універсальної пішохідної доступності як хаб загальносвітової присутності. Інструменталізація цієї присутності, наразі, суттєво обмежена недоліками електронних пристроїв-посередників, мовними бар'єрами та хаотичністю інформаційної маси. У містобудівельному відношенні, така інструменталізація, навіть у випадку збереження, чи лише часткового подолання цих недоліків, пов'язана із організацією агоратрофних просторів, котрі в зародковому вигляді існують у такій постмодерністській концепції як "Новий урбанізм", або у експериментальних постіндустріальних (контркультурних) містах на зразок "Аркосанті". Такі місця створюють присутність деякого явища, феномену чи проблеми, котрі можуть належати до сфери безпосереднього контексту життя сусідської громади, так і до сфери подій далеко поза її межами. Такі агоратрофні простори можуть мати як *пасивний*, так і *активний* формат, тобто або просто інформувати, або впливати (демонстрація позитивних емоцій, підтримки ініціативи або життєвої ситуації, що склалася в іншій частині світу або країні, спільне виконання певної роботи тощо). Функціональна організація такого роду просторів буде вимагати значного послаблення наявного дозвільно-регламентаційного поля, у поєднанні із посиленням контролю за безпекою та суспільною прийнятністю таких об'єктів. У сенсі моделювання та підтримки агоратрофних просторів важливим є задіяння, на початковому етапі, імпульсних стратегій, котрі не можуть не мати зовнішнього, відносно того чи іншого кластеру, характеру. Розрахунок тут має робитись на те, що накопичення глобальної присутності не є ні обов'язком міської адміністрації ні ентузіастичними ініціативами певних мешканців, а функціональною нормою життя індивіда у високоінформатизованому суспільстві.

Конкретизація змістового та проектного наповнення глобальної присутності у межах локального кластера вимагає подальших теоретичних та

пошукових розробок, однак, стратегія її моделювання неможлива без двох суттєвих чинників: а) чинника зміни ментального світу інформатизованої людини відносно індустріалізованої (оскільки індустріалізований індивід просто не відчуває того рівня потреб, котрі забезпечують глобальну присутність, і обмежений значно меншими вимогами до міського вибору), б) імпульсного втручання професійних та адміністративних інституцій у процес його створення та підтримки (щонайменше із погляду зміни регулюючих дозвільних норм, а також стратегічної ініціації такої системи).

У попередньому розділі цієї роботи було аргументовано особливу важливість для міста у XXI столітті, категорії міського вибору та, як ключову вимогу постіндустріальної урбаністики, сформульовано тезу про ідеал *життєпростору широкого вибору*. Очевидно, що за своєю суттю, цей вибір також має індивідуальний характер та стосується кожного середньостатистичного жителя, а отже предметизація стосується того містобудівельного поняття, котре тут названо локальним містобудівельним кластером. Теоретичні аспекти життєпростору широкого вибору було викладено у попередніх частинах цієї роботи, тут будуть коротко наведені лише ті аспекти, які стосуються напрямків його практичної реалізації.

Теоретичний ідеал максимально вибору при мінімальних транспортних затратах (пішохідна доступність) та його індивідуальна адресність обмежують ареал проектної гіпотезу до умовного кола діаметром два кілометри, котре має бути наповнене містобудівельною тканиною змішаного використання із щільною забудовою передовсім житловою [40, 42]. Першою детермінантою життєпростору широкого вибору, котра теоретично була виведена у поданій роботі є *різноландшафтизація ареалу*. У наведених прикладах, однак така якість мала характер використання вже наявних властивостей рельєфу та їх поверхневе освоєння для містобудівельних цілей. Крім того, у цих випадках зберігався контраст масштабів кластера (сусідської громади пішохідної доступності) та природніх комплексів (гірських масивів, водних просторів, чергувань

сприятливих та несприятливих для розселення ділянок). Такий контраст частково гармонізував розтягненням містобудівної, передовсім житлової структури, котра, відтак, або втрачала переваги компактності: пішохідної/вело доступності, або втрачала показники оптимальної щільності, набуваючи рис низькощільного поселення сільського типу.

У зв'язку із цим, різноландшафтизація ареалу постає як завдання штучної демасштабізації геоморфного вибору. Хоча таке завдання, саме по собі, належить до новаторських, то певні прояви проектних рішень, пов'язаних із його розв'язанням, можна знайти ще в економічно розвинутих античних культурах, а також у сучасних пошуках мікрolandшафтизації міського життєпростору. У першому випадку мова про великі загальноміські громадські комплекси: терми, купальні, висячі сади; у другому, про лендморфні, природоморфні та біокліматичні структури інтегровані у щільний міський простір (хмарочос "Комерцбанку в Франкфурті, навчальний хаб Школа Мистецтва, Дизайну та Медія Університету Нан'янг / Nanyang Technology University у Сінгапурі, Медичний кампус Університету Арізона / Health Sciences Education Building, The University of Arizona тощо). Незважаючи на різницю в часі та соціокультурному середовищі, в котрому їх було створено в обох випадках можна зазначити однаковий методологічний підхід, котрий полягає у творенні ландшафтно-біосферних середовищ засобами актуальної мистецької культури.

Справді, такі середовища вирішують відразу два головні питання: концентрують різноландшафтизацію до людського масштабу, забезпечуючи більш тісний контакт із мешканцями, та перетворюють створений таким способом ареал на місце нобілізуючої присутності. Естетичною програмою такого проектування є максима творення рукотворної природи, що за своїми якостям буде переважати нерукотворну. Таке завдання відкриває дуже широкі перспективи перед проектувальниками, але також вимагає нового алгоритму їх взаємодії із структурами горизонтальної самоорганізації локальних кластерів.

В контексті імпульсної теорії життєпростір широкого вибору у ділянці різноландшафтизації ареалу, варто розглядати як обов'язковий об'єкт спеціального прогнозування та розроблення, з огляду на проектно-технологічну складність та очікувано високі будівельно-експлуатаційні затрати (принаймні за нинішнього стану логістики таких проектів). Разом із тим, стратегія різноландшафтизації не повинна сприйматись, як програма густого і рівномірного розміщення курортних зон всередині урбаністичної тканини. Хоча конкретні проектні параметри таких території є предметом розгляду специфіки кожної окремої ділянки, мова про розвиток предметизації техно-біосферного симбіозу (розглянутого вище), або відповідне вдосконалення і природній еволюційний розвиток вже наявних центрів торгівлі та дозвілля (ТРЦ), прив'язаних до зон пішохідної доступності кожного локального кластера.

Наступною складовою, що була виведено на теоретичному рівні у попередньому розділі цієї роботи, є різнорозселеність проживання. В її основі лежить процес повернення мешканців, котрі належать до так званого середнього класу, у центральні та середньо-центральні райони міст, у зв'язку із збільшенням навантаженості транспортної інфраструктури. Це повернення, однак, стало причиною актуалізації нових вимог до щільної міської забудови, від якої стали очікувати тих самих характеристик, котрими ці мешканці користувались, проживаючи у передмістях (особистий зелений простір, більша кількість житлових та допоміжних приміщень, відсутність шуму і забруднення). Таким чином високощільна міська забудова постала перед викликом “субурбійної” предметизації.

Варто однак, зазначити, що повернення у центральні райони міста представників середнього класу стало лише каталізатором більш широкого явища – повернення у центральні райони різновікової структури населення. Навіть у часи найбільшої популярності та процвітання субурбій, молодше покоління продовжувало тяжіти до проживання у середміських районах, наближених до інфраструктури динамічного дозвілля, освіти та тимчасової

роботи. Переселення в субурбії відбувалось, переважно, лише після народження дітей та досягнення певного рівня матеріального благополуччя.

Відновлення вікової різноманітності та, як наслідок, фрагментація вимог до параметрів житла, стали причиною потреби різнорозселення в межах пішохідного кластера. Потребує додаткового вивчення тематика конкретної моделі вікової фрагментації у проектних рішеннях (повне змішання всіх вікових груп у одному житловому блоці чи розсосередження у різних частинах молодших, сімейних та мешканців похилого віку), однак, зрозуміло, що в будь-якому випадку, мова про стратегію, в якій відбувається змішання високо-/середньо- та низькоповерхової забудови (наприклад район “False Creek”, Ванкувер), або райони оптимізованої квартальної забудови (“Барселонський квартал”).

За обох сценаріїв, однак, мають бути враховані різні вимоги вікових груп до особистого простору, озеленення та можливостей міського вибору в його постіндустріальному розумінні, що робить перший варіант більш ймовірним, ніж другий. Перевага першого варіанту також посилюється потенційною перспективою досягнення більшої щільності без втрати комфорту життя через перспективу розвитку висотного будівництва - відсутнього у квартальному варіанті, де оптимальна висотність не перевищує 9 поверхів. Проектна реалізація різноадресної та поверхово фрагментованої забудови для різних вікових категорій в умовах високощільної та різнокористованої (mixed-use) є складним викликом для проєктантів та горизонтальних локальних структур. Задовільний результат тут можна очікувати лише за умови добре налагодженої комунікації та чіткості окреслених цілей.

Саме в такому сенсі слід розглядати моделювання імпульсних факторів, котрі можуть сприяти появі подібного роду міських утворень. Інструменталізація таких імпульсів, таким чином, лежить у генеруванні харизматичних проєктних рішень “субурбійної” предметизації життєпростірною ареалу, особливо в умовах історично складеної забудови, де

поверхова диференціація буде вимагати аргументів щодо збереження цінного та високо-художнього характеру наявного архітектурного контексту.

У контексті розгляду проблематики конструювання імпульсних чинників, котрі формують життєпростір широкого вибору на рівні локального кластеру пішохідної доступності, особливе місце посідає завдання, яке вище було окреслене як *різностосвідність освіти*. Її теоретичну аргументацію було викладено у відповідних розділах цієї роботи, однак, практичні аспекти її реалізації потребують деяких уточнювальних визначень.

Традиційна система освіти, що виникла в епоху постаграрних індустріальних суспільств, була характерною віковою та ступеневою детермінованістю. Освітні центри поділилися на різні рівні, нижчі з яких (початкові та середні школи) були вбудовані у життя пішохідної зони індивідуального життєпростору, а інші (спеціалізовані навчальні заклади та університети) вимагали, часто, кардинальної зміни місця проживання та стилю життя, переселення в інше місто, розриву складених сімейних і соціальних зв'язків. Крім того, освіта була справою лише першої половини (/третини) життя, котра визначала подальший її характер та галузевий зміст. Контекст високо-інформатизованого суспільства, для якого характерною є швидка зміна актуальних знань та моделей економічної взаємодії між різними суб'єктами, значно змінив освітню модель. Тепер вона отримала нові, дистанційні та інтерактивні методології обміну інформацією та більш гнучку вікову сегментацію. Ріст творчої та інтелектуальної зайнятості, «крафтового» виробництва, швидка поява та зникнення професій, що відбувається на фоні перенасичення інформаційного простору недостовірною та неструктурованою інформацією, призводить до думки про необхідність перенесення перманентної постіндустріальної освіти із крупних інституціоналізованих центрів у більш близький життєпростір локального кластера.

Способи реалізації нової освітньої парадигми на такому рівні, скоріш за все, не можуть бути пов'язані із традиційним стереотипом окремого закладу,

спеціально спорудженого для здійснення освітніх функцій (типологічно окремої будівлі, що спроектована відповідно до спеціально розроблених норм). Майбутнє нової гнучкої освіти, більш ймовірно лежить у рамках великих комплексах присутності - торгівельно-розважальних, розважально-дозвільних центрах, тематичних парках, мікро-ландшафтних зонах тощо. Таким чином, нові форми гнучкої освіти, можуть з'являтися у рамках масштабу пішохідної зони кластеру, точно так само, як раніше в рамках парадигми "мікрорайонного планування" у ній розташовувались дитячі дошкільні заклади та школи. До певної міри, таку току зору підтримує також і трансформація методології навчання, котра все більше вбирає у себе елементи гри та інтелектуального дозвілля.

У значній мірі, таку схему "освітизації" локальних кластерів важко уявити як практичну реальність. Передовсім, це пов'язано із великої інституціоналізаційною інерцією традиційних центрів навчання, а також ментальною спадщиною модернізму, котра не дивлячись на розгалужену мережу закладів початкової освіти, була спрямована на надання однотипних знань, не лише на ранніх етапах, але і на рівні вищих навчальних закладів. В зв'язку із цією директивною схематикою, майже неможливою уявляється її самоорганізація на рівні, відносно невеликих житлових груп. Однак на користь різно-освітньої предметизації свідчить:

а) детериторіалізація традиційних центрів освіти при збереженні головного ядра (створення відомими університетами віртуальних та дистанційних курсів, філій та регіональних кластерів);

б) здатність окремих людей в умовах високо-інформатизованого середовища самостійно накопичувати та інтерпретувати певну кількість знань і досвіду та ділитись ними з іншими.

Перетворення освіти з протегованої державною, вертикально інтегрованої статичної інституції на творчо-комерційну форму дозвілля, відкриває значно інші та нові можливості для її існування у рамках локальних життєпросторів

міських районів. Крім того, цілком не освоєною є перспектива обміну знаннями між членами однієї горизонтальної сусідської спільноти, котрі мають значно більше можливостей для організаційної взаємодії. Імпульсні ініціативи, в такому випадку, можуть виникати як спонтанні освітні проекти - індивідуальні ініціативи, або як розвиток функції дозвілля та громадської присутності, які перетворюють пішохідні спільноти на простір коворкінгової співпраці, результати якої мають характер освітньої продукції. Судячи із логіки розвитку високо-інформатизованого соціуму такий розважально-освітній продукт може надалі стати або об'єктом обміну і дарування в межах постекономічної соціально-економічної парадигми, або продажу в рамках традиційної.

Для здійснення імпульсної стратегії на рівні сусідської груп пішохідних кластерів, визначальну роль займає формат та структура зайнятості, параметри якої зазнали впродовж останніх кількох десятиліть помітних змін, які до певної міри підтвердили передбачення перших візіонерів постіндустріалізму [61]. Зменшення робочого часу і перебування у спеціально організованих робочих місцях, стало наслідком фактично повернення роботи у домашній життєвий простір. Уже з перших кроків становлення постіндустріальної теорії, дім стали розглядати як нове робоче місце, однак, без конкретизації тих проектно-нормативних змін, до яких мало б таке повернення призвести. За майже 40-річний період, що минув від часу інтуїтивно-теоретичного схоплення одомашнення роботи, такі зміни проходили в межах модерністської парадигми та довільного ринкового регулювання. У країнах пострадянського ареалу, для яких характерним був тривалий економічний спад таке регулювання, часто носило характер, зворотній до тенденції одомашнення зайнятості. У зв'язку із цим, процеси зменшення часу проведеного в офісах та на виробництві призвели до їх переносу не лише у квартири, але і різноманітні місця присутності пов'язані із тими чи іншими формами дозвілля. Парки, набережні, кав'ярні, тераси, холи, трансформувались у місце роботи з переносними електронними пристроями та

комунікаторами, як новими посередниками інтелектуальної та творчої праці високоінформатизованого суспільства.

Саме ці міркування потрібно брати до уваги у трактуванні зайнятості, на рівні моделювання локального кластера, який у такому випадку уявляється як місце для роботи не лише безпосередньо вдома, але й у близькій доступності навколо. Розвиток такої схематики предметизації зайнятості пов'язаний із ростом інтелектомістких та творчих галузей, для яких важливим є індивідуальний простір, не прив'язаний до певного виробничого процесу. З одного боку, це, як було щойно сказано, веде до одомашнення зайнятості, але з іншого до її мобільності. Простіше кажучи, така робота, дає можливість частіше змінювати місце проживання не лише у межах одного населеного пункту, але і серед інших міст та країн. Оскільки наявність постійного працюючого населення є базовою демографічною категорією для процвітання та успішного розвитку урбаністичної структури, завдання утримання цієї групи мешканців, значною мірою, стає місією функціонально-просторової організації локального кластера.

Таким чином, можна виділити два напрямки проектно-практичного наповнення такої частини життєпростору широкого вибору. Обидва ці напрямки мають великий потенціал імпульсного моделювання, оскільки частково потребують зовнішнього втручання, на рівні міського та інвестиційного адміністрування. У першому випадку мова про перегляд житлових параметрів міських помешкань, які в силу значно тривалішого перебування там жителів та здійснення ними нових функцій, пов'язаних із роботою, потребують збільшення та доповнення. Триваліше перебування вдома може мати характер повної акумуляції там всіх життєвих функцій, колись розділені територією міста в рамках модерністської зонінгової системи. Такий формат зайнятості: робота разом із сервісами домашньої доставки продуктів та предметів побуду, теоретично, замикає мешканця в рамках його квартири, що не може не вплинути на запити щодо її архітектурно-просторового вирішення. Тематика подібного роду, вже зачіпалась детальніше у тих підрозділах цієї роботи, які стосувались

понять оптимальної щільності та техно-біосферного симбіозу. Морфологія цих явищ, багато в чому пов'язана із тематикою, яка розглядається тут, і, очевидно, може служити базисом для творення комплексних рішень, які буде спрямовано і на розширення особистого житлового простору кожного конкретного мешканця. Вочевидь, що цей процес вимагає дуже ефективних механізмів контролю за діяльністю інвестиційно-будівельних компаній (котрі схильні ігнорувати додаткові вимоги до житла заради вищих прибутків), а також цільових програм репрезентивної наявної забудови, значна частина якої не пристосована до нових вимог розселення.

У другому випадку мова про цілковито нове проектно-архітектурне завдання – творення універсальних місць робочої присутності в рамках пішохідного кластеру, ймовірно інтегрованих у зелені, дозвільні, рекреаційні зони тощо. Концептуалізація таких зон чи просторів частково відбувається у проектах крупних житлових комплексів, всередині яких вбудовані спеціальні зони доступні лише мешканцям окремих частин будинку, в експериментах відомих як “антикафе”, які можуть бути прототипами безкоштовних (або умовно платних) робочих зон близької доступності. Природньо, що еволюційний шлях трансформації близьких до житла територій у місця дистанційної зайнятості, має характер освоєння тих елементів інфраструктури, які існують зараз. Разом із тим, в рамках імпульсної стратегії може бути розроблено адміністративно-економічні підходи формування нових типологій та інновацій у сфері побуту, передвісники яких були щойно описані. Як і у попередньому випадку, такі об'єкти мають шанс на виникнення (хоча б у якості тимчасового експерименту), лише у випадку підтримки з боку загальноміської адміністрації, в рамках стратегії змінної подієвості чи обміну досвідом із іншими населеними пунктами, де вже втілювались подібні проектні рішення.

Після розгляду цих чотирьох складових життєпростору широкого вибору, варто зупинитись на деяких підсумках та загальних уявленнях про практичні аспекти імпульсного моделювання на рівні локальних кластерів. На сьогодні

фактично не існує прикладу більш-менш завершеної реалізації такого роду містобудівельних утворень. Різні експерименти у цьому напрямку носили переважно галузевий характер та розкривали якісь окремі сторони потенціалу сусідської общини – енергоефективність, комунікативність, екологічність тощо.

Тепер поспробуємо навести підсумкове окреслення бажаного урбаністичного вирішення локального кластеру, утвореного за допомогою моделювання імпульсних факторів. Це територія діаметром до двох кілометрів, в якій проживає від 5 000 до 10 000 (максимально можливий показник) мешканців. З огляду на високі показники щільності в такому ареалі переважає забудова змішаного типу (різної поверховості) із значною наявністю висотних будівель. Просторова організація споруд є континуумом структурних елементів, головною характеристикою яких як техно-біосферний симбіоз, так пересування зон приватності із зонами громадської присутності, що мають характер високозмішаної функціональності.

У рамках цієї високозмішувальної функціональності, точніше її прогнозування, облаштування і підтримки за допомогою факторів імпульсного моделювання, відбувається основна боротьба за успішний розвиток міста, через приваблення сталого проживання високосамодіяльних груп населення. У силу своєї компактності, локальний житловий кластер є відносно самодостатньою структурою горизонтальної сусідської спільноти, але одночасно слабо релевантний до зовнішньої ландшафтно-кліматичної кон'юнктури. Іншими словами, зовнішні фактори, котрі мали велике значення у розвитку поселень аграрної та індустріальної епох не будуть відчуватись так сильно у високоінформатизованому місті, яке завдяки швидкому обміну великими масивами досвіду і знань можуть рукотворним способом створити середовище ще краще для життя, ніж його можуть забезпечити найкращі природньо-кліматичні чинники. Обґрунтованість такого потенціалу частково підтверджується, наприклад, дослідженнями Едварда Глейзера, викладеними у монографії “Тріумф міста” [120]. У книзі автор наводить статистику, котра

свідчить, що крупні міста, за рахунок рукотворних факторів, є найкращими місцями для людського життя, забезпечуючи найвищий з можливих нині рівнів здоров'я, довкілля, багатства. Зокрема, дані свідчать що в Нью-Йорку тривалість життя є найдовшою серед усіх американців, а кількість небезпечних захворювань нижча, ніж в цілому по країні. При тому, природньо-кліматичні умови, в яких розташовано місто не відрізняються особливою вигідністю. Далі Глейзер розвиває цю тему, аналізуючи, як завдяки грамотним рукотворним факторам вдалось забезпечити високу якість життя у містах розташованих в холодному кліматі, а також згладити різницю між ними та населеними пунктами Західного узбережжя, де покладання тільки на природні фактори, навпаки призвело, у певних місцях, до занепаду середовища.

Проте, якщо Глейзер говорить про велике місто загалом, то в нашому випадку мова про його базову структурну одиницю, в якій мають бути концентрованими і присутніми всі переваги загальноміського організму в цілому. За допомогою поєднання горизонтальних сусідських ініціатив та адміністративних інституцій тут формується предметизація техно-біосферного симбіозу, частиною якого є не лише різні способи озеленення та реабілітації довкілля, але і мінливі форми уприсутнення глобальних знань. Така предметизація, з одного боку, нейтралізує стан периферійності, відсутність якої є одним із головних рис розвинутого міста, а з іншого, надає мешканцям певний обсяг знань потрібних для ефективного налагодження власної зайнятості, також пов'язаної із власним помешканням та довколишнім пішохідним простором насиченим зонами для тимчасової дистанційної роботи.

Разом із тим, локальний житловий кластер отримує додаткові важелі розвитку через належність до середовища виняткової присутності пов'язаної із міфотворчим характером міста як цілості, унікальним подіям, минулого та теперішнього, які підтверджують його статус як особливої частини світового життя. Місто надає особливо вигідні умови для розвитку певних секторів діяльності, пов'язаних із соціальними та природніми особливостями, які тут

склались, і сприяє постійному проживанню високосамодіяльних груп населення. Соціальний баланс між економічно успішними частинами соціуму (“креативним класом”) та іншими досягається завдяки сприянню та валоризації постеконічних видів діяльності (“економіка щастя”, парадокс Істерліна).

“Ідеальна” модель постіндустріального міста, що формується за допомогою імпульсних факторів залишає відкритим питання про межі між локальними житловими кластерами. Очевидно, що у реальному проектуванні, такі межі не будуть мати чітко геометризованого вигляду з однаковими проміжками. Разом із тим, постає питання про перспективу “атомізації” кластерів, особливо у досягненні ними певного ступеня функціональної самодостатності. В попередніх розділах поданої роботи вже наводились приклади відчуження тих чи тих ділянок міста та збільшення конфліктогенного потенціалу в разі накопичення критичної маси ознак “інакшості” відносно сусідніх території (за ознаками раси, культури, мови, релігії, соціального статусу). Теорія імпульсного моделювання, котра не може обійтись без точкового виділення тих чи інших частин урбаністичної тканини, може спричинити загострення таких протиріч (наприклад фаворитизація ділянок елітної забудови та проживання заможних суспільних верств). Разом із цим, вище наведена теоретико-практична модель міста виглядає як безперервний ланцюг моногенних одиниць, принципово подібних між собою. В цьому сенсі, в поданій роботі як нормальний стан сприймаємо не лише змішання функцій у середині кластера, але також і змішання різних потенційно відчужуваних груп (передовсім соціальних). Належність до однієї сусідської спільноти та більш частий контакт між їх представниками, за цією гіпотезою, має стати головним запобіжником виникнення соціально-демографічних девіацій. Крім того, як було сказано вище, тенденція росту дистанційної та домашньої зайнятості веде до концентрації роботи усередині кластера та зниження пересування мешканців різними частинами міста, тим не менше, над висока мобільність зайнятості також сприяє зміні місця проживання. Така зміна може стосуватись або районів одного і того

ж населеного пункту, або різних міст. Цю обставину, можна вважати другим запобіжником “атомізації”.

5.3. Практичні аспекти реалізації імпульсної стратегії моделювання міської тканини на прикладі Львова.

У попередньому підрозділі було окреслено практичні аспекти моделювання міста в XXI столітті з погляду тих даних, котрі пов’язані із дослідженнями містотворення на основі імпульсних чинників. Разом із тим, багато із отриманих результатів акумулювали в себе ті знання про напрямки ефективного розвитку населеного місця, котрі виникли у рамках галузевих наук і вимагають інтеграції в єдину універсальну теорію постіндустріального міста.

Як було показано вище, імпульсні фактори містотворення, мали різний характер так, що в епоху низького рівня урбанізації один із них міг призвести до виникнення всього (навіть за тодішніми мірками крупного) населеного пункту (аграрна епоха). Однак після формування міської мережі та виникненням надвеликих міст, імпульсні чинники стали перманентним та множинним явищем у рамках кожного з них (індустріальна епоха). Ускладнення та суб’єктивізація знань у високоінформатизованому суспільстві і оптимізація містобудівної тканини привели до зсідання територіальних меж при згущенні міських функцій у рамках компактного високощільного поселення (постіндустріальна епоха).

Емпірична картина бажаного характеру містобудівної тканини, що була викладена у попередньому підрозділі, в силу своєї схематичності, однак, має статичну природу, імпульсний характер якої не проявлено повною мірою. Тому теоретико-практична модель, розглянута вище, має бути проілюстрована на прикладі конкретного населеного пункту, з наявним комплексом формаційних пластів, котрий переживає спонтанну трансформацію під впливом чинників постіндустріальної економічної та соціальної парадигми. Для цієї мети далі буде наведена урбаністична схематика такої трансформації для міста Львова, який є

об'єктом багатьох вітчизняних наукових досліджень у різних сферах, в тому числі містобудування, архітектури, культурології, економіки, історії тощо.

Відтак, у зв'язку із великою кількістю наукових та аналітичних матеріалів, пов'язаних із різними аспектами урбаністичного життєпростору Львова, деякі дані та твердження, які в інших випадках вимагали б детальнішого аргументування, тут і далі можуть наводитись, як елементи широкого загальнонаукового консенсусу, аксіоматичний характер котрого, у такому випадку, приймаємо як аргументаційну основу.

Вихідні містобудівні параметри, з якими Львів увійшов у постіндустріальну епоху, можна вважати відносно позитивними. В аграрну еру (до XIX ст.) в місті було накопичено значну кількість пам'яток матеріальної культури та збережено метрополійну традицію, закладену ще від самої побудови міста, яке, хоч і втратило у XIV столітті статус осередку державного утворення, зберегло значення як центр крупних провінцій спочатку Польщі (Руське Воєводства) а згодом Австрії (Королівство Галичини). Упродовж всього цього часу перебіг еволюції урбаністичної структури відбувався на відносно невеликій території, загальні обриси якої майже не змінювались аж до настання ранньомодерної епохи.

Хоча окремі ознаки переходу аграрної фази в індустріальну можна простежити ще на межі XIX - XX століть (в містобудівельному сенсі цей період характерний розростанням території забудови та розмірів архітектурних об'єктів), повною мірою місто зазнало промислового перетворення після Другої світової війни, коли воно опинилось у складі УРСР. Планова економіка, характерна для радянської системи, з її територіально масштабними та технологічно здешевленими методами трактування містобудівної тканини, ще більше загострила контрасти між двома містобудівними парадигмами, різко протиставивши історичне середмістя із основною масою забудови, нової промислової метрополії Західної України, що лише зараз набувала свого територіального та планувального вигляду.

Незважаючи на те, що у ХХ столітті місто втратило формальний столичний статус (спочатку у міжвоєнній Польщі, а потім у складі УРСР), на межі ХХ–ХХІ століть, коли стали зароджуватись ознаки високоінформативної суспільної формації, місто переживало період активної трансформації від планової та ідеологічно детермінованої системи СРСР до пострадянської системи України. Хоча для економіки цього часу характерними були драматичні коливання між хвилями падінь та зростань, а також різким ослабленням ефективності державних інституцій, проте тут проходив процес інтенсивного накопичення змістів та знань. В основному він був пов'язаний із культурно-національним відродженням та активною дифузією та ерозією радянських та західних цінностей, котрі продовжували існувати у вигляді світоглядного конфлікту між різними регіонами країни. За цих умов поступово було створено подієвий образ Львова, зорієнтованого на східного (передовсім східноукраїнського) реципієнта, який став джерелом економічної діяльності у галузі дозвілля та туристичного маркетингу.

Разом із тим, для історії містобудівного розвитку Львова характерними є тривалі періоди занепаду та стагнації, що тривали у ХV столітті та з кінця ХVІІ до кінця ХVІІІ століть. З одного боку, вони були наслідками криз аграрної економіки, та ексклюзивного феодалного суспільства, яке блокувало повноцінний людський розвиток більшості його учасників. Однак, з іншого, способи завдяки яким було подолано ці кризи можуть свідчити про слабкість природних факторів розвитку, що впливають із географічного розташування, здатності населення до високосамодіяльних сфер зайнятості, місці у державній адміністративній системі. У цьому контексті фактори інституціонального стимулювання росту виявились єдиним засобом надання нового поштовху розвитку міської тканини та підтримання її у стані життєздатного організму. Набір цих рис свідчить про те, що з одного боку, Львів, як містобудівний організм, має досвід успішної участі у різних формаційних парадигмах, а з

іншого, про обмеженість містотворчих ресурсів, що тягне за собою необхідність ретельного підбору урбаністичних управлінських інструментів.

З огляду на своє провідне становище у Західній Україні гравітаційне поле Львова простягається на зону діаметром близько 200 кілометрів, котра на сході обмежується зоною тяжіння Києва, а на заході державним кордоном. Значна кількість сільського населення (для якого властива більш висока народжуваність), що характерна для регіону тяжіння Львова, забезпечує йому постійний притік населення, та потенціал демографічного росту в майбутньому. З іншого боку, несприятливі економічні та інфраструктурні чинники є причиною поступового зменшення загальної кількості населення, що триває від початку 1990-х рр. Крім того, значний демографічний сегмент, що формується великою кількістю закладів спеціальної та вищої освіти, який давав місту більше 100 000 студентів та потенціал акумуляції значних інтелектуальних ресурсів, зазнає втрат через збільшення вартості навчання та інертності освітніх моделей. Ці факти свідчать про те, що без застосування заходів із стабілізації та росту високосамодіяльних груп населення, місто може значно ослабити свої метрополітальні позиції у регіоні.

Упродовж 2000-х років було напрацьовано ряд документів програмно-стратегічного характеру, що покликані сформуванню візії ефективного розвитку міста в умовах постіндустріальної суспільно-політичної формації, враховуючи актуальну специфіку Львова. У цих програмах, традиційно, виокремлювався великий туристичний потенціал, розвинутий сектор освіти, переваги прикордонного розташування, хоча (за винятком останнього) ці фактори були вагомими та, так чи інакше, розроблялись і в попередні десятиліття. Транспортні проблеми, котрі стали очевидні ще у радянську добу і не отримали, з того часу, відносно ефективного вирішення, були об'єктом особливої уваги. Якщо у пізньорадянську епоху, та за інерцією впродовж 1990-х, вона отримувала своє вираження у вигляді різних редакцій Генплану, в якому закладалась перспектива масштабного будівництва нових магістралей, легкого метро, розвиток

трамвайних маршрутів тощо, то згодом, через фінансову нереалістичність, її було замінено концептуалістикою “пішоходизації” та “велосипедизації”. За моделями низки міст Центрально-Східної Європи створено ряд експериментальних проєктів та ініціатив із реорганізації громадського транспорту, прокладання велосипедних доріжок, трансформація певних доріг у пішохідні зони.

Значна кількість важливих інфраструктурних трансформацій було проведено в рамках підготовки Львова до Чемпіонату Європи з футболу 2012 року. [43] Здійснені роботи із модернізації інженерних мереж, споруджено новий термінал міжнародного аеропорту Львів, що отримав ім'я Данила Галицького і новий стадіон “Арена Львів”, який відкрив місту значну територію для розширення. Проектування та спорудження цих об'єктів, можна вважати першими протоімпульсними втручаннями у містобудівельну структуру з метою її трансформації у постіндустріальних умовах, характерних відсутністю інституціональної тотальності [37].

Разом із тим, такі протоімпульсні одиничні заходи, звичайно, не можуть замінити собою системну роботу із постіндустріальної трансформації Львова. Це стало тим більше очевидно, що впродовж 2010-х років, значною мірою, змінились політичні та економічні умови, в яких опинилось місто і які отримали цілу низку нових характерних рис, котрі не можна було передбачити раніше. До таких, зокрема, належить різке падіння рівня життя населення внаслідок початку військових дій на Донбасі і всього комплексу агресивних дій з боку Російської Федерації починаючи із 2014 року. Політичної кон'юнктури всередині міста, характерної протистоянням місцевої та центральної влади, відтоком місцевого населення та прибуттям значної кількості нових мешканців із східних регіонів України. Крім того, у зв'язку із спрощенням виїзду громадян України до Європейського Союзу, у тому числі і для працевлаштування, не виправдались повною мірою прогнози росту промисловості базованої на залученні дешевої робочої сили, а у зв'язку із зниженням рівня безпеки зменшився потік іноземних

туристів. Збільшився і відтік випускників розвиненої системи вищої освіти Львова до інших країн, що поставило під сумнів прогнози стратегій 2000-х років про пріоритетний розвиток сфери ІТ.

Разом із цими, негативними факторами можна підкреслити і низку позитивних. В першу чергу це ріст житлового будівництва, пов'язаний із кризою банківської системи, що перестала бути надійним місцем для заощаджень населення, а також із відносною привабливістю Львова, як крупного населеного пункту найбільш віддаленого від зони бойових дій [48]. Продовжує розвиватись туристична галузь, котра, хоч і зазнала реструктуризації потоків, демонструє позитивну динаміку. Так, наприклад, згідно з даними відділу туризму ЛМР у 2017 році Львів відвідало 2 700 000 туристів, що на 100 000 більше, ніж у 2016 році, однак сумарні прибутки від галузі зросли майже удвічі з 361 мільйонів євро (у 2016 р.) до 615 мільйонів євро (у 2017 р.) [220].

З огляду на такі серйозні невідповідності прогнозів, зроблених у 2000-х роках тим обставинам, котрі склались десятиріччям пізніше, виникає питання про переосмислення всієї концептуалістики урбаністичної стратегії Львова та пошук більш глибоких основ її пристосування до постіндустріального майбутнього.

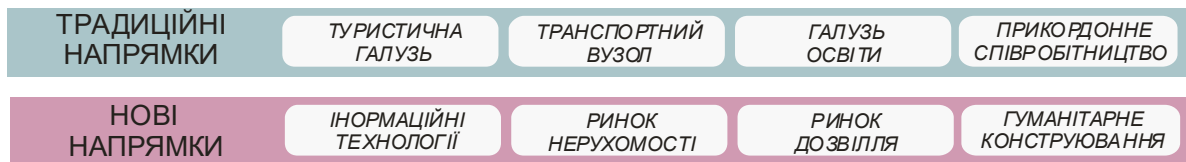
Вище вже було показано, що у планувально-просторовому сенсі, основними факторами ефективного розвитку міста у XXI столітті стануть оптимальна щільність та пішохідна доступність. Також було на теоретичному та теоретико-практичному рівні окреслено систему імпульсного моделювання містобудівної структури, котра дозволить керувати урбаністичним розвитком в умовах поступового відходу в минуле модерністських механізмів. У такому сенсі, основними вихідними показниками Львова стають його щільність та перспективи розвитку локальних житлових кластерів (універсальної пішохідної доступності), а також комплекс заходів із стабілізації (і росту) високосамодіяльних груп населення.

Відштовхуючись від задекларованої площі міста – 110,43 квадратних кілометрів та показників населення станом на 2017 рік – 727 968 жителів (758 471 з Винниками, Рудно, Брюховичами) [68], можна припустити, що місто може бути поділено приблизно на 35 локальних житлових кластерів діаметром 2 кілометри, враховуючи показники площі та кількості населення у кожному із таких кластерів, наявна середня щільність 6561,5 осіб на квадратний кілометр. Такі параметри, в основному вже відповідають показникам оптимальної щільності (від 5 000 до 10 000 осіб на квадратний кілометр) (Рис. 5.8.).

Разом із тим, офіційні дані про площу міста не можна брати як остаточну точку відліку за такого роду розрахунками. В адміністративних межах міста перебувають також супутні анклавні території Рясне, Рудно, Брюховичі і Винники, а також лісові масиви (передовсім Брюховицький і Винниківський) та території дачних кооперативів. Динаміка зміни населеності у адміністративних межах Львова свідчить про те, що триває процес збільшення кількості мешканців у цих субурбіях, і зменшення у самому місті. Однак, це, значною мірою, пов'язано із інерцією пізньомодерністської тенденції, окресленої зміцненням середнього класу, а також відсутністю достатніх пропозицій якісного житла у середмісті. Подальший ріст субурбійних утворень, однак, більше немає переваги над внутрішньо-міським масивом, про що свідчить різниця у вартості і якості новобудованого житла. Фактично, станом на кінець 2010-х років, цільний урбаністичний масив Львова є приблизно трикутної конфігурації, вершинами оберненими на захід, північ та південь із сторонами близько 10-12 кілометрів. Така конфігурація дещо змінює попередні розрахунки. За винятком чисельності населення і території Рясного, відповідний показник середньої щільності зростає до 7269 мешканців на кілометр квадратний, а в рамках трикутника і до 12 095 жителів (що вже перевищує максимально прийнятні межі оптимальної щільності). Таким чином, залежно від способу обрахунку території, середня чисельність населення на один кілометр квадратний складає ~ 9700 осіб. Як видно із цих даних цілковитої точності обрахунків щільності населення Львова досягнути

ЕЛЕМЕНТИ ІМПУЛЬСНИХ МІСТОБУДІВНИХ СТРАТЕГІЙ В УРБАНІСТИЧНОМУ РОЗВИТКУ ЛЬВОВА ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ.

СТРАТЕГІЧНІ ВІЗІЇ РОЗВИТКУ ЛЬВОВА, ЩО СФОРМУВАЛИСЬ НА ПОЧАТОК ХХ СТОЛІТТЯ

ПАРАДИГМА ГЕНЕРАЛЬНИХ ПЛАНІВ ЕПОХИ ІНДУСТРІАЛІЗАЦІЇ

ПРОТО-ПОСТ-ІНДУСТРІАЛЬНОЮ КОНЦЕПТУАЛІСТИКОЮ

БУДІВНИЦТВО ТА ІНФРАСТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАДІОНУ «АРЕНА ЛЬВІВ»

РЕКОНСТРУКЦІЯ ТА БУДІВНИЦТВО НОВОГО ТЕРМИНАЛУ МІЖНАРОДНОГО АЕРОПОРТУ ЛЬВІВ ІМ. ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО

ІНФРАСТРУКТУРНА ПРОГРАМА ПОВ'ЯЗАНА ІЗ ПРОВЕДЕННЯМ ФІНАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ ЧЕМПІОНАТУ ЄВРОПИ З ФУТБОЛУ 2012

РЕОРГАНІЗАЦІЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ ГРОМАДСЬКОГО ТРАНСПОРТУ, ПРОКЛАДЕННЯ МЕРЕЖИ ВЕЛОДОРОЖОК, ТРАНСФОРМАЦІЯ РЯДУ АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ У ПШОХІДНІ ЗОНИ

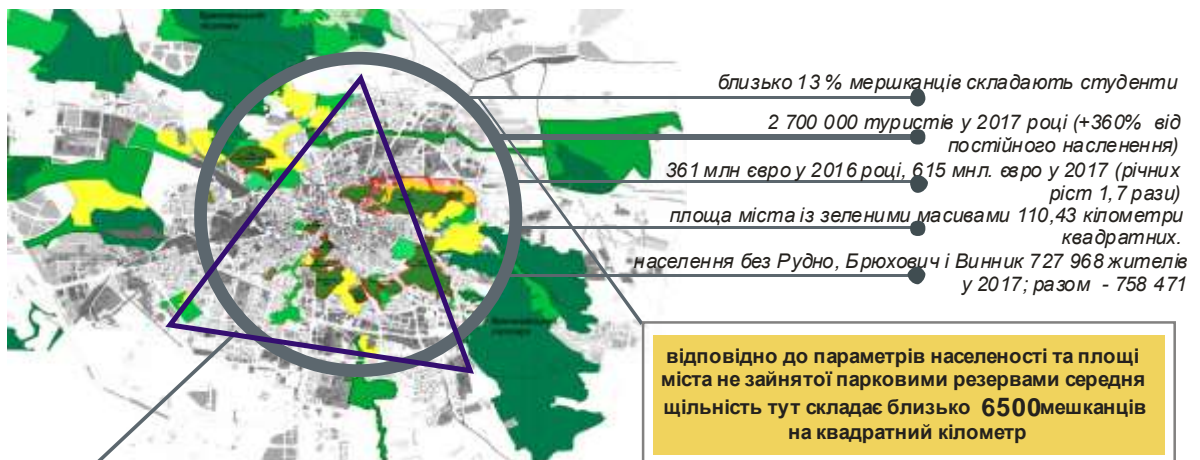

схема що показує баланс парково-рекреаційних ареалів та територій власне самої забудови у місті Львові згідно чинного Генерального плану

територія активного актуального розселення Львова, без субурбії та зелених зон - являють собою умовний трикутник із сторонами 10-12 кілометрів.

з розрахунку на територію міста разом із ексклавом Рясне, показник середньої щільності зростає до близько **7300** осіб на кілометр квадратний

параметри оптимальної щільності відповідно до сучасних містобудівних досліджень та аналізу різних урбаністичних структури коливається від **5 000** до **10 000** жителів на квадратний кілометр

середня щільність населення у Львові у межах умовного трикутника міської забудови без врахування передмість, ексклаву Рясне та масивів Винниківського та Брюховицького лісу складає близько **12095** осіб на кілометр квадратний

за очевидної неможливості встановити точні параметри щільності населення Львова, через різні способи обрахунку можна оперувати середнім із них бл. **9700** осіб на квадратний кілометр

Рис. 5.8. Стратегічні напрямки розвитку Львова та розрахунки середньої щільності

неможливо, однак середньозначні показники наближаються до верхньої межі оптимальної щільності у 10 000 жителів на 1 кілометр квадратний. Згідно з такою усередненою картиною розрахункова кількість кластерів повинна становити близько 30 одиниць.

У перекладі на конкретну топографію Львова, однак, ця абстрактно-умоглядна структура має зовсім інший вигляд. Звичайний геометричний поділ наштовхується на особливості рельєфу планувальної структури рівня трансформативного потенціалу тощо. Крім того, очевидно, що забезпечити пішохідну доступність з максимальним віддаленням в один кілометр неможливо без накладання зон різних кластерів, а отже їх загальне ущільнення та збільшення кількості. Разом із тим, суцільна безперервна тканина кластерів, також виглядає малоімовірно, в силу наявності значних територій зайнятих різними видами гетерономних щодо них функцій – залізничних колій, загальноміських парків, зон відведених аеропорту, очисних споруд, територій неможливих для забудови тощо. З огляду на це, розрахункове число в 30 одиниць таких зон можна вважати усереднено-збалансованим та вихідним базисом для подальшого деталізованого розроблення, що має базуватись на природно-планувальних особливостях та тих фрагментах території міста, котрі вже мають початкові ознаки змішаного користування та самодостатньої організованості.

Оскільки топологічна стратифікація всього міського організму має стати предметом окремого, більш детального дослідження, обсяг якого не дозволяє розмістити його повністю в рамках поданої роботи, тут буде наведено приклад відповідної трансформації лише однієї із ділянок урбаністичної тканини Львова. Хоча у структурі міста можна виділити кілька ділянок, котрі вже мають планувально-просторові ознаки самодостатньої організованості (ранньомодерно-історична дільниця “Новий Світ” - проспект Свободи, район змішаної забудови “Левандівка”, пізньомодерний район “Боднарівка” тощо) для ілюстрації засад імпульсного моделювання буде взято фрагмент міської

тканини, що склався у пізньомодерний час на осі вулиці Любінської і обмежений векторами магістралей вул. Городоцької та Кульпарківської.

Техно-біосферний симбіоз. З погляду формування конвергенції “субурбійного” стандарту проживання та міської різноманітності вибору, район має цілу низку перспективних напрямків трансформації. Передовсім це велика кількість зрілих зелених насаджень, що є у внутрішньо-квартальних просторах малоцільної пізньомодерністської радянської забудови за типовими проектами 1960-1980 років (5-9 поверхів), наявність добре розвиненого парку (“Скнилівський”, площею 0,55 кв. кілометрів), та цілого ряду спортивно-рекреаційних зон, прилеглих до закладів середньої освіти. Трансформація та заміна радянської типової забудови, в процесі якої можуть бути використані додаткові елементи мікроландшафтизації його проектних частин, дають можливість цілковито задовольнити нішу запиту на розвиток “субурбійного” формату постіндустріального життєпростору. Імпульсний розвиток у цьому районі може мати два сценарії: максималістичний та мінімалістичний. До першого, слід зарахувати розроблення соціо-девелоперської програми підтримки ініціатив із заміни радянських типових будинків на інтегровані у довкілля, високощільні житлові комплекси. Частина прибутків від продажу нових додаткових квартир у такому комплексі, а також можливість для мешканців старих будинків безкоштовно отримати житло рівноцінної або більшої площі, можуть стати поштовхом для поширення цієї практики на всю прилеглу територію. Мінімалістичний сценарій, полягає у використанні близькості до міжнародного аеропорту, як фактора розвитку готельно-ділової інфраструктури, що, поступово збільшить вартість навколишнього житла і дасть змогу провести реконструкцію його житлового фонду в рамках концепції конвергенції із довкіллям та технологізації побуту.

Наявність великого зеленого масиву парку Скнилівський, що розташований майже в середині району і на відстані не більше кілометра до крайніх його частин, є додатковим елементом розвитку техно-біосферного

симбіозу. Незважаючи, однак, на близькість зелена територія парку потребує вдосконалення пішохідної та велосипедної доступності із глибини прямокутно-периметральної забудови, а також з огляду на наявність крупної магістралі загальноміського значення, що відсікає її від території парку. Розташований між житловою забудовою та міжнародним аеропортом, а також з крупними торгівельно-розважальними комплексами і у перспективі діловим кварталом, парк має дуже високий потенціал максимально відобразити зміст поняття техно-біосферного симбіозу.

Регіональне накопичення глобальної присутності. У цьому контексті, район має відразу дві дуже вагомні переваги, що можуть дати поштовх для його постіндустріального розвитку. Перша із них – це безпосередня близькість до міжнародного аеропорту Львова, який є важливим транспортним вузлом всього Західноукраїнського регіону. Як протоімпульсний елемент вже, частково, почав здійснювати трансформативні функції стосовно вдосконалення транспортної мережі, хід якої сповільнився через економічні труднощі. Однак, у ширшій перспективі, потенціалом аеропорту є багатоманітна предметизація глобальної присутності в усьому ареалі кластера, не лише внаслідок виникнення ділових та громадських об'єктів, орієнтованих на міжнародну взаємодію, але також і поєднання із вже наявними великими комплексами торгівлі та послуг, котрі вже існують (наприклад ТЦ “Південний” або “Вікторія Гарденс”).

До цінних рис вже сформованих ознак самодостатності цього ареалу можна віднести наявність продуктового ринку та відкритої території, яка його оточує, поєднаного із вокзалом регіонального автобусного сполучення. Хоча потенціал цієї території значно поступається за рівнем інтенсивності взаємодії, ніж розглянуті вище, наявність фермерського ринку, що тривалий час викликав довіру мешканців, за його поступової реновації та функціональної реструктуризації може стати підставою для формування агоратрофної зони, спрямованої на взаємодію самих мешканців, в яких буде відображено у просторовому вимірі горизонтальну взаємодію. У цьому більш локальному

контексті, зв'язок із глобальною присутністю, накопиченою у зоні аеропорту, можуть формуватись ініціативи та моделі ділової діяльності, економічно вигідні для самої місцевої громади, яка трансформує глобальні дані для своїх цілей.

Життєпростір широкого вибору. Головна частина постіндустріального перетворення локального житлового кластера є творення такого характеру його функціонування, який у поданій роботі названий життєпростором широкого вибору. Із чотирьох компонентів, які було виведено для його здійснення найскладнішими є ті, котрі пов'язані із забезпеченням легкої доступності до динамічної освіти і різних форм зайнятості. Хоча, передбачувано, така картина буде скоріше нетиповою у інших випадках, тут ці два компоненти виступають, як найскладніші, з огляду на великий потенціал втілення решти.

Сформувавшись в епоху панування пізньомодерністської містобудівної культури, для якої була характерною зонально-функціональна систематика, ареал, що розглядаємо, виконував роль житлової зони для підприємств, розташованих у інших частинах міста. Мережа тролейбусного та автобусного руху інколи доповнювалась спеціальними рейсами організованими підприємствами для своїх працівників. Однак, в умовах постіндустріального міста, для якого характерною став ріст домашньої зайнятості і концентрація ділової активності в центральній частині міста (з відповідним збільшенням на неї транспортного навантаження). За цих умов спочатку стихійно, а потім інституціоналізовано стали виникати і предметизуватись нові види зайнятості, переважно у сфері торгівлі та обслуговування, а також релігійні об'єкти, котрі засвідчили про початок постмодерного етапу історії району.

В попередньому підрозділі, на теоретико-практичному рівні було окреслено концептуально-проектну форму існування дистанційної зайнятості у межах житлового кластера. З огляду на великі резерви вільної території, а також значну кількість вже наявних середовищ вибору (торгівельні центри і комплекси дозвільної присутності) і змішаного використання, завдання забезпечити середовища для близької зайнятості може бути перенесено на різні рівні, в тому

числі рівень прибудинкової території (створення зелених дахів, зон обмеженої доступності призначеної лише для мешканців окремих будинків), залучення ділянок, пов'язаних зоною аеропорту, або фрагментів паркових зон.

З появою орієнтованої на міжнародну комунікацію ділових центрів та ріст сфери приватної освіти, зокрема у межах торговельних комплексів ("Південний"), окреслюються контури розвитку сектору динамічної освіти. Вона, таким чином, отримує вигляд навчальних програм запроваджених або самими цими центрами, або за їх посередництвом, для підготовки власних спеціалістів (як це наприклад вже відбувається у рамках ІТ компанії "SoftServe" один з офісів якого розташований у такому районі). Таким чином, сам факт змішування якомога більшої кількості функцій, значна частина яких вже частково присутня, потенційно тягне за собою появу широкого вибору близької за доступністю гнучкої освіти.

Життєпростір широкого вибору в контексті різноландшафтизації ареалу, в даному випадку, закладений можливостями у двох напрямках. З одного боку, за максималістичного сценарію заміни радянської житлової забудови новою - як елемент рукотворної ландшафтизації в рамках проектів окремих будівель, чи житлових комплексів, а з іншого боку, як елемент вдосконалення та розбудови вже наявних великих об'єктів громадської присутності, а також таких, як громадсько-видовищний комплекс, який було заплановано для Чемпіонату Європи з баскетболу в 2015 році. Важливим елементом також є розвиток спортивних зон та інших територій навколо закладів середньої освіти, інфраструктура яких повинна зазнати модернізації шляхом використання зон біоландшафтних гетеротопій.

Найменш складним, у порівнянні із окресленими вище завданням щодо постіндустріального перетворення локального кластера визначеного віссю вулиці Любінської, є насичення території житловими одиницями різної типології та адресованими для різних вікових груп. Таке завдання може бути виконано як за максималістичного, так і мінімалістичного сценарію, оскільки значна частина

наявної забудови вже забезпечує різнорозселене проживання. Винятком, однак, може служити житло великої площі, нехарактерне для радянської типової забудови, а також, з тих самих причин житло підвищеного комфорту. У цьому контексті, варто зазначити, що важливою ознакою завершеності формування локального житлового кластера, є стабілізація постійного проживання високосамодіяльних груп населення, що також вимагає збільшення кількості низькоповерхового житла великої житлової площі (або висотних житлових комплексів із вбудованими громадськими зонами, в тому числі для перебування з дітьми). Частково, цю роль можуть взяти на себе значні ділянки садибного типу, що залишилась із періоду, коли такі ділянки були одним із передмість, однак їх ресурсу може бути замало, з огляду на перспективи більшого ущільнення житлової забудови.(Рис.5.9.)

Разом із тим, система наведених вище трансформації на рівні окремого пішохідного кластера, тісно пов'язана із другим рівнем імпульсного моделювання, що охоплює місто як цілісність. Перехідним елементом між цими рівнями служить організація тимчасових місць-гетеротопій, котрі мають характер регулярного або разового соціального ритуалу, названого тут стратегією змінної подієвості. Такого роду місця-гетеротопії не є обов'язковими для урбаністичного моделювання будь-якого локально-житлового кластера, однак має подвійну дію, надаючи імпульсного розвитку як йому, так і всьому міському організмові загалом. У львівському контексті, можна виділити цілу низку феноменів пов'язаних із стратегією змінної подієвості, котрі пов'язані із культурою проведення щорічних фестивалів та атрактивних акцій, котрі переважно ґрунтовані на історично-романтичному (наприклад перегони "Leopolis Gran Prix") та етнонаціональному (фестиваль писанок) наративах міста. Однак, такі заходи, в основному, в силу своєї специфіки, сконцентровано у центральній частині міста, в той час, як потенціал інших районів практично не використовується, хоча такого роду подієві акції дали б можливість акумулювати кошти до бюджету окремої локальної одиниці віддаленої від

СПРОБИ МОДЕЛЮВАННЯ ФРАГМЕНТІВ МІСТОБУДІВНОЇ ТКАНИНИ ЛЬВОВА В КОНТЕКСТІ ІНСТРУМЕНТАЛІЗАЦІЇ ІМПУЛЬСНОЇ СТРАТЕГІЇ

мережа кластерів пішоїдної доступності до можливостей міського вибору не може бути механічно накладена на структуру Львова через специфіку нерівномірного рельєфу

приблизна кількість кластерів що відповідає демографічно-територіальній специфіці Львова

розгляд конструювання прото імпульсного розвитку фрагменту містобудівної тканини Львова (Городоцька, Кульпарківська, Любінська) на базі реконструкції міжнародного аеропорту Львів ім. Данила Галицького

фрагмент Генерального плану міста з програмою зонування території довкола міжнародного аеродрому перспективний план - концепція розвитку територій, що безпосередньо прилягають до міжнародного аеропорту

техно-біосферний симбіоз.	максималістичний сценарій	мінімалістичний сценарій
	соціо-девелоперська програма заміни радянської забудови у високощільні житлові комплекси	використання гравітаційних якостей аеропорту для росту вартості нерухомості і наступної модернізації району
регіональне накопичення глобальної присутності	використання переваг	предметизація глобальної присутності орієнтованих на міжнародну взаємодію громадських та ділових центрів в тому числі і існуючих
	близькість аеропорту наявність фермерського ринку	формування агоратрофної зони, спрямованої на взаємодію самих мешканців, в яких предметизовано горизонтальні локальна взаємодія.
життєпростір широкого вибору	максималістичний сценарій	
	різноландшафтнізація ареалу	біо ландшафтна гетеротопія сектор динамічної освіти об'єкти громадської присутності населення житловими одиницями

Рис. 5.9. Схематика кластерів пішоїдної доступності до елементів міського вибору, та елементи прото імпульсного моделювання однієї з ділянок урбаністичної тканини Львова.

центру та служити розвитку її ефективної населеності. (До якоїсь міри, прикладом подібного протоподієвого простору можна вважати територію стадіону “Арена Львів”, що стала стихійним майданчиком автоспортивних заїздів.)

Хоча імпульсна організація простору локально житлових кластерів творить базовий рівень постіндустріальної урбаністичної структури, однак, сама по собі, вона не може бути елементом конкурентоздатності міста загалом. Це пов’язано із тим, що за своїми функціональними особливостями, її організація, є загалом доступною для повторення і реплікації у контексті інших населених місць, які таким чином, зрівнюються у своїй житловій вартості. Незважаючи на те, що як вже було показано вище на теоретико-практичному рівні, роль горизонтальних зв’язків у адмініструванні містобудівної тканини у XXI столітті буде зростати, однак, певна частина відповідальності за ефективне функціонування міста далі буде здійснюватися загальноміським центром координації та управління. Проте, на противагу епосі феодалізму, коли загальносуспільна влада сприймалась як особиста власність певних осіб та епосі модерну, коли вона зверталась за легітимізацією до суспільної більшості, але залишалась сферою особливих галузевих знань недоступних для цієї більшості, у високоінформатизованому суспільстві природа такої влади трансформується. Все частіше члени загальноміських управлінських інституцій отримують потрібні знання та стратегію із суспільних ініціатив, які виникають внаслідок зростання рівня освіченості та комунікативної поєднаності різних колективів, що проживають у місті. За таких обставин, управлінські інституції постіндустріального міста набувають характеру агрегаторів, отриманих таким чином даних, які здійснюють їх професійну диференціацію і відповідно на них реагують, крім того здійснюючи власну пошуково-дослідну та інновативну діяльність.

З погляду стратегії імпульсного моделювання урбаністичної тканини, загальноміський рівень конструювання повинен творити такі містобудівні

ініціативи, завданням яких є балансування контрасту між високосамодіяльними групами (в т ч. так званим “креативним класом”) з відносно високим рівнем доходів та реалізацією різних форм вибору, з одного боку, і тими групами, життєзабезпечення яких базоване на іншому способі економічних відносин. Крім того, загальноміський рівень управління здійснює спеціальний комплекс заходів із фаворитизації певних видів економічної діяльності, для котрих або вже склались особливо сприятливі умови, або з тих чи інших причин, такі умови можуть бути створені.

В обох цих напрямках, котрі складаються із ряду імпульсних факторів, у львівському контексті можна відзначити значний потенціал. В контексті моделювання демографічних імпульсів, варто відзначити, що сучасна кон’юнктура, пов’язана із скороченням статистичного і фактичного населення міста, в основному через виїзд представників низькокваліфікованих секторів зайнятості, створює умови для збереження у місті економічно активного та творчого сегменту. Про це можна говорити незалежно від невизначеного характеру розвитку сектору інформаційних технологій, в якому також спостерігається відчутні тенденції відтоку. Історична специфіка міста як центру освіти, а, відповідно, молодості близько мільйона осіб на кожне десятиліття (з розрахунку кількості студентів у 130 000), дає можливість говорити про певний резерв поповнення економічно активного та творчого сегменту зайнятості, однак, яка за реалізації імпульсного розвитку локальних житлових кластерів, може стабілізувати на певному рівні проживання високосамодіяльного населення (або значно зменшити швидкість його відтоку). Проте, з огляду на об’єктивні розміри Львова, діяльність загальноміських інституцій має бути спрямовано на те, щоб сприяти поселенню у місті високосамодіяльних груп населення з поза меж традиційного ареалу його демографічної гравітації.

Попереднього десятиліття у Львові, тією чи іншою мірою, проводилась стратегія фаворитизації двох галузей: туризму та інформаційних технологій, аналіз яких дає певний матеріал для оцінки їх містотворчих характеристик.

Обидва напрямки спирались на вже наявне підґрунтя, з одного боку, велику концентрацію цінної історичної забудови у центральній частині, а з іншого, на наявність тяглості освітньо-практичного досвіду в галузі електроніки, розвиток якої почався ще у пізньомодерністську (радянську) епоху. Проте такі стратегії можна вважати лише першим етапом переходу міста від індустріальної до пост-індустріальної парадигми, котрі експлуатують характерну для постмодерну історизацію технологізму та створення емоційних ілюзій виняткової присутності. Відносно успішні результати стимулювання цих галузей, що цілковито відповідали запитам первинного етапу еволюції високоінформатизованої економіки, дають можливість говорити про доцільність фаворитизації інших галузей, успіх яких пов'язано із відносною дешевизною та доступністю послуг для іноземних споживачів та економічно спроможних представників внутрішнього ринку (наприклад туристів із європейських країн та технологічних компаній зорієнтованих на аутсорсинг). Наступною галуззю, яка може скористатись відносною дешевизною послуг і використати для свого росту факт належності до економічно нерозвиненої країни, можна вважати галузь медицини, фаворитизація якої у місті принесе для нього також додаткові фінансові та іміджеві переваги. Велика кількість випускників медичних освітніх центрів та спрощення функціонування приватної медицини, разом із значною тяглістю досвіду мають великий гравітаційний потенціал, як для внутрішнього споживання – передовсім у всьому регіоні Західної України, так і серед країн сусідів, із вищим ступенем економічного благополуччя громадян та більшою вартістю медичних послуг. В цьому сенсі, новий розвиток отримує і міфологізація міста, яка, з одного боку, працює додатковим фактором для приваблення попиту (наприклад престижність “народження у Львові” може стати стимулом для розвитку перинатальної медицини), а з іншого, розвиток косметології та естетики людського тіла буде працювати на міфологізацію Львова як “міста краси”. Наступною галуззю, що може стати об'єктом цілеспрямованої фаворитизації є видавнича справа, перспективи якої пов'язані із

комбінацією близькості головних целюлозних ресурсів (Жидачівський ЦПК) з інерційним сприйняттям Львова як інтелектуального та культурно-мистецького центру.

Перспективним напрямком фаворитизації, котрий потенційно здатен пережити переваги слаборозвиненої економіки, базованої на нижчій вартості продукції, і стати одним із чільних економічних рушіїв Львова; у гіпотетичній перспективі досягнення рівня середньорозвиненої економіки може бути галузь військового виробництва, котра з одного боку володіє професійною тяглістю та відповідними виробничими ресурсами (Львівський авіаремонтний завод, Львівський бронетанковий завод), а також і тими факторами, котрі мають сучасну генезу, передовсім, велику увагу України до оборонної промисловості з огляду на тривале, в тому числі і збройне, протистояння у гібридній війні з Росією, а також підвищення престижу озброєнь представлених на міжнародному ринку країнами, які мають досвід безпосередніх бойових дій. В міфотворчому плані, фаворитизація оборонної галузі також має двоякий ефект, що пов'язаний із конотаціями назви міста із символікою сили царственості (лев як найсильніша тварина, Лев, як князь що привів Галицько-Волинську Русь до її найбільшого територіального розширення). Конвергенція досвіду розвитку інформаційних технологій і сфери подієвого туризму, досить логічно веде до високої оцінки перспектив Львова, як центру візуального мистецтва і художньо-комунікативної естетизації даних (анімація, реклама, низькобюджетне кіновиробництво тощо) [38,39]. Разом із тим ця сфера натикається на труднощі, пов'язані із відсутністю тяглості дизайнерської та анімаційної школи, певні прояви яких стали з'являтися лише у 1990-х – 2000-х роках.

З іншого боку, як вже було сказано вище, для міста у XXI століття, стане важливим правильне трактування постекономічних відносин, яке повинно надавати їм нобілізаційного характеру. У силу історично-культурних обставин, для Львова останніх десятиліть властивим був високий рівень громадської активності, яка зазнала еволюційних стрибків впродовж двох політичних

революцій 2004 та 2013-2014 років, в яких мешканці міста відігравали провідну роль. Після 2014 року поступово сформувалась поняттєва система (“волонтер”, “активіст”, “громадська організація”) та висока суспільна репутація постеконімічних структур (волонтерських та громадських організацій), рівень довіри до яких майже дорівнює довірі до релігійних інституцій [12]. вже протягом другої половини 2010-х років, такі організації стали трансформуватись і набувати не тимчасового, а більш усталеного характеру, ставлячи перед собою завдання гуманітарного, правового та, в тому числі, часто, і містобудівного характеру. Всі ці передумови, є важливим підґрунтям для стратегії валоризації та фаворитизації неприбуткових видів діяльності, що спрямовано на ріст спільного блага і мають допомогий характер. Підтримка високого статусу таких видів діяльності дасть змогу забезпечити корисною зайнятістю ті категорії населення, котрі з тих чи тих причин, не залучено до ділової активності, однак мають ознаки високого ступеня самодіяльності. Мотиваційне тлумачення плекання постеконімічних відносин, очевидно, має бути пов’язаним із теоретичною базою та практичними прикладами, так званої “економіки щастя” і переосмислення дарування як способу досягнення психологічного комфорту (“місто щастя”). Такий образ Львова, як місця щасливого співжиття і братерства різних соціальних груп, є однією із питомих рис львівського фольклору, особливо пов’язаного із періодом на межі ХІХ – ХХ століть. (Рис. 5.10.)

Міфологізація міста (нобілізуєча ідея місця), однак, має значення не лише у сенсі постіндустріальних солідарних груп. Всі вони тою чи тою мірою увібрали в себе і сформувались на основі двох інших пластів солідаризації: доіндустріальної – на основі релігійних колективів, та модерної – на основі національних колективів. В обох випадках у Львові мають вагоме значення ресурси посилення міфологізації, не лише в контексті стратегії балансування майнових груп і змістового обміну (“міста щастя”), але і з погляду позиціонування міста у глобалізованому контексті, передовсім, в ареалі його метрополійної гравітації. З погляду семантики доіндустріального (аграрного)

ПОЄДНАННЯ ЗАГАЛЬНОМІСЬКОГО ТА ЛОКАЛЬНОГО РІВНІВ ІМПУЛЬСНОГО МОДЕЛЮВАННЯ.

загальноміський рівень імпульсного моделювання містобудівної тканини

локальний рівень імпульсного моделювання містобудівної тканини

конструювання місць-гетеротопій
(як проміжний етап взаємодії між загально-міським та локальним рівнями)

стратегія змінної подієвості

приклад змінної подієвості у контексті сучасного розвитку Львова

історично-романтичний

культура щорічних атрактивних акцій

етно-національний

міські наративи

фестиваль «альфа-джаз»

«фестиваль зі здірів»

Leopold's Grand Prix

фестиваль «Етно вир»

дихотомія центрального та інших районів міста як місць змінної подієвості

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКУ ЗАГАЛЬНОМІСЬКОГО МОДЕЛЮВАННЯ

нобілізація пост-економічних видів діяльності

стратегія легендаризації

фаворитизація певних видів економічної діяльності

стратегія фаворитизації

легендаризація всіх трьох формаційних історичних пластів

ієрархія семантика

націентрофна семантика

еносотрофна семантика

предметизація пост-економічних видів діяльності «економіка щастя»

«місто щастя» - місто гармонійного співжиття різних соціальних груп

гіпотетичні напрямки

сфера окремих медичних послуг
метафора «міста краси» (естетична легенда)

сфера видавничої справи
метафора «міста знань» (інтелектуальна легенда)

сфера військової промисловості
метафора «міста сили» (аномалістично-історична легенда)

Рис. 5.10. Загальноміський та локальний рівні конструювання містотворчого імпульсу (гіпотетична модель для Львова)

Інтегральна схема факторів імпульсного моделювання тканини великого міста, їх взаємозв'язків та структурної ієрархії

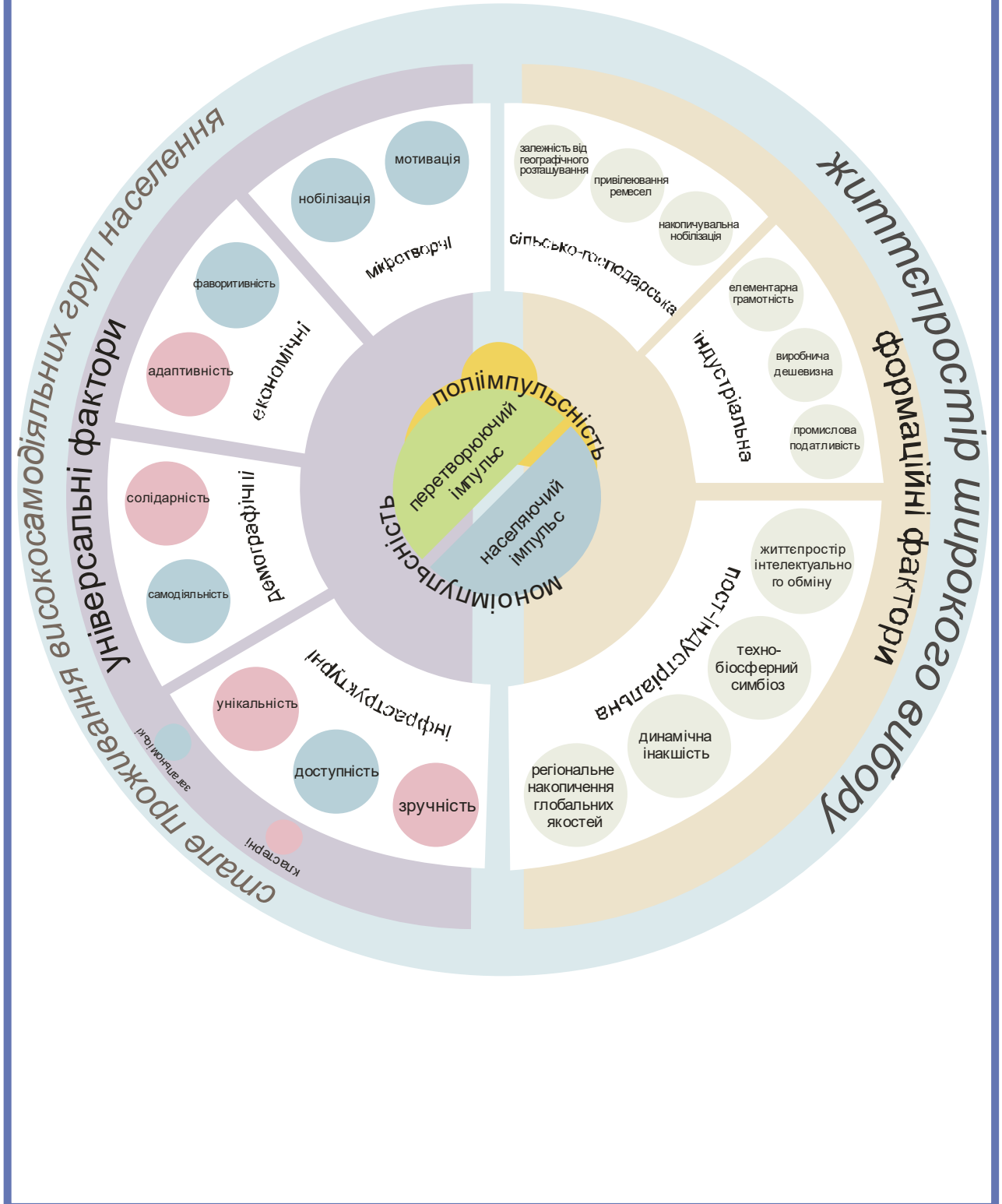

Рис. 5.11. Структура чинників імпульсного моделювання системи великого міста.

суспільства, Львів традиційно розглядаємо як столицю трьох християнських митрополій (греко-, римо- та вірмено-католицької). Однак, непроста спадщина міжнаціональних відносин, суттєва зміна конфесійної картини міста у ХХ столітті, внаслідок, не лише суттєво зменшилась кількість римо- та вірмено-католиків, але і з'явилися численні православні мешканці, а також протестантські громади, це дає можливість говорити про цей ресурс міфологізації як актуальний. Крім того, у секуляризованому суспільстві, містично-релігійні мотиви не можуть вважатись достатньо ефективними у громадському контексті. Перспективними напрямками підтримки тих міфологізаційних чинників, які сформувались у домодерну епоху, є звернення до символічних паралелей, котрі трактують місто як ієратопію більш універсального характеру, доступного для сприйняття різноангажованими групами. Це може бути, наприклад, звернення до ієратрофної семантики, пов'язаної із загальновизнаними місцями ієратопіями. Наприклад майже ідентичність гербу Львова і гербу Єрусалима, або трикутний обрис містобудівної структури як тринітарний символ; конотація назви Λεόνπόλις із назвою місцезнаходження старозавітного Храму, що відтворив первосвященник Онія (II ст. до н. ери) [130]; місто як печать двох морів (Чорноморсько-Середземноморського та Балто-Північноморського ареалів) та пов'язаних із ними двох основ європейської цивілізації: греко-римської південної та германослов'янської північної. Ці два пласти метафункціональності, таким чином, задіяні у глобалістичному позиціонуванні міста і служать базисом, для формування метафункціональної мотиваційності, пов'язаної із спільотною взаємодією високоінформатизованого суспільства, котра, передбачувано, пов'язана із солідаризацією колективів об'єднаних навколо спільних знань.

Висновки до п'ятого розділу:

1. Сформульовано перспективу трансформації містобудівної тканини у зв'язку із зменшенням впливу індустріальних факторів її розвитку на зміну яким приходить специфіка високоінформатизованого суспільства. Вона полягає у

тенденції перетворення великих функціональних зон промислового міста на локальні житлові кластери пішохідної доступності діаметром близько 2 км. Сукупність таких кластерів універсальної пішохідної доступності (“міських сіл”), на котру накладається ріст локальної самоорганізації та вертикальних ініціатив, може стати причиною ініціатив із часткового перегляду функцій загальноміського управління. Визначено, що у випадку вже наявних гіперміських утворень (Каїр, Мумбай, Ріо-де-Жанейро, Лагос, Велике Токіо) передбачувана кількість таких кластерів може складати від кількох сотень до ~1700, що може свідчити про можливість розглядати і менші містобудівні утворення як повноцінних агентів гіперурбанізації.

2. Окреслено коло практичних питань пов’язаних із категорією оптимальної щільності, як головного показника міста XXI століття. На прикладах таких житлових кварталів як “Kowloon Walled City” у Гонконзі, “Pinnacle” та “Interlace” у Сінгапурі, “False Creek” у Ванкувері, простежено еволюцію окремих містобудівельних утворень, котрі демонструють стан актуального дискурсу навколо конкретних показників кількості населення на одиницю площі. На основі показників якості життя, котрі демонструють ці та інші приклади, було відзначено граничні та бажані показники оптимальної щільності та просторові моделі її предметизації. Для міського поселення, сформованого як тканина локальних кластерів пішохідної доступності до *можливостей міського вибору* (кількість благ, послуг, зайнятості тощо які доступні у місті), така щільність може досягатись або за рахунок формування квартальної забудови середньої висотності (8-9 поверхів), або комбінаціями різноповерхових будівель із переваженням висотних. Кількісним діапазоном оптимальної щільності можна вважати показники, які коливаються від 5 000 до 10 000 мешканців на квадратний кілометр.

3. На основі аналізу показників метарегіональної присутності, подано авторське трактування поняття “міста-метрополії” у контексті мінімальних показників кількості населення, з метою визначення нижньої межі феномену

гіперурбанізації. Завдяки аналізу метарегіональних якостей великих міст, передовсім у Європі та Північній Америці (Брюссель, Прага, Мілан, Мюнхен, Відень, Даллас, Філадельфія, Сан-Дієго) стверджено, що поріг переходу не метрополії у метрополію відбувається на межі 1,2 - 1,3 мільйони осіб. Разом виявлено, що площа більшості таких міст значно перевищує площу, необхідну для балансу із кількістю населення відносно принципів сталості та оптимальної щільності. Так, до прикладу, у Філадельфії площа якої складає 366 кілометрів квадратних вона більша, ніж у вдвічі перевищує показник оптимальної для неї кількості населення. Приблизно так і ж параметри характерні для Відня, Туріна, Марселя та ряду інших міст.

4. Виявлено, що для специфічних умов постіндустріального міста, конструкція імпульсної моделі повинна складатись із двох ступенів – *загальноміського* та *кластерного*. Проте, з огляду на небезпеки гіперурбанізму, для першого ступеня повинні бути залишені лише ті фактори, які мають *перетворювальний* характер і видалено ті, потенціал яких переважно *населюючий*. Він має розглядатись як предмет діяльності загальноміських інституцій із задіянням таких імпульсних факторів: доступності, фаворитивності, самодостатності та нобілізації. Два останні створюють баланс зайнятості населення через урівноваження інновативної активності “креативного” класу групами залученими у постеконіомічні види діяльності. У даному дослідженні утворення такого балансу пропонуємо розглядати як механізм уникнення контрастності та потенційного напруження між новими соціальними та професійними групами характерним для постіндустріального суспільства, і виникнення якого вважаємо однією із проблем урбаністики в ХХІ столітті.

5. Виділено практичні завдання загальноміських управлінських інституцій в рамках універсального імпульсного шару, що впливають із універсальних факторів стрибкоподібного розвитку міських структур: а) створення інфраструктурних переваг відносно конкуруючих міст регіонального ареалу –

змагання інфраструктури, б) створення умов для гнучкої освіти та міжгалузевого спілкування – *змагання знань*, в) створення особливо вигідних умов для розвитку окремих, спеціально обраних галузей діяльності – *змагання винятковостей*, г) створення метафункціональної реальності виняткової присутності – *змагання міфів*. Разом із тим визнано, що ступінь пріоритетності горизонтальних та вертикальних зв'язків в управлінні загальноміською системою великого постіндустріального населеного пункту не може бути, на цьому етапі, визначено і діяльність загальноміських інституцій розглядається в рамках інерції, що склалась на основі модерністської системи управління.

6. Визначено, що крім універсальних чинників імпульсного розвитку, котрі повинні залишатись предметом діяльності загальноміських інституцій, на цьому ж рівні, звернути увагу і на формаційні чинники, серед яких варто виокремити деякі аспекти *стратегії змінної подієвості*. Практичною реалізацією цього чинника є прогнозування, проектування та розміщення об'єктів разових акцій, із довгостроковим інфраструктурним ефектом: стадіони, концертні зали, конгрес-холи, котрі виникають переважно в рамках певних міжнародних чи загальнонаціональних акцій, та потребують прогнозування з погляду подальшого використання у загальноміському контексті, як фактор стрибкоподібного розвитку міської тканини на певній території, підвищення кількості вибору серед навколишніх локальних кластерів тощо. Крім того, до інструментів такого фактора належить і організація періодичних короткотривалих акцій (про що детальніше йшлося у четвертому розділі), з аналогічними наслідками для містобудівної тканини. Передбачається, що поєднання універсальних та формаційних населяючих факторів загальноміського регулювання, їх вивчення, пристосування до конкретного місця та проектна реалізація приведуть структуру постіндустріального міста до високого і збалансованого економічного та соціального рівня життя. Разом із тим, він є лише частиною імпульсної стратегії, реалізація якої є неможлива без

тих факторів, котрі стосуються належного рівня розвитку локальних кластерів, що творять уможлядну картину міста у XXI столітті.

7. Окреслено практичну структуру імппульсного моделювання стратегій міфологізації міста за рахунок створення суспільно підтвердженого суб'єктивного переживання *виняткової присутності*. З огляду на інформаційну специфіку постіндустріального суспільства, можна припустити, що на зміну релігійних колективів сільськогосподарського періоду та національних спільнот індустріальної доби придуть об'єднання, створені на основі спільної інтерпретації знань. Такого роду групи, чи солідарні спільноти, можуть виникати за допомогою різних форм технологізованої взаємодії та інформаційного обміну, отож вони радше будуть гнучкими та нежорстко детермінованими (тобто будуть інклюзивними). Міфологізація з метою творення виняткової присутності має на меті створення умов для розвитку постекономічних видів діяльності, тобто таких, в основі яких традиційний пріоритет отримання економічного прибутку відсунутий на другий план. Визначено, що в містобудівельному контексті, міфологізація з метою стимулювання постекономічних відносин є важливою у контексті балансування наслідків так званої “креативної” економіки. Будучи базованою на прискореному створенні нових галузей та попитів, вона сприяє суворому розшаруванню соціуму та виникненню напруження як у середині “креативного класу” так і тих груп населення котрі опиняються за його межами. Саме міфологізація постекономічної діяльності дає можливість уникнути нового антагоністичного розподілу соціуму та, з одного боку, зберегти “креативний клас”, а з іншого позитивно концептуалізувати ті групи мешканців, які опинились за його межами. У цьому сенсі стратегія міфологізація виступає як трискладова система поглядів, що складається із *архаїчного* рівня – віднайдення та актуалізації історично-символічних, релігійних, провіденційно-поетичних змістів (Монмартр у Парижі), *модерного* – віднайдення та актуалізація націєтворчих, егалітаристських змістів (Майдан у Києві),

комунікативного – віднайдення та актуалізація цінностей унікальних знань, спільноти, досвіду (фрагментарний прообраз Христіанія у Копенгагені).

8. Визначено, що імпульсна стратегія, являючи різноступеневу комбінацію факторів, має своїм передбачуваним результатом творення житлового локального кластера (фундаментальної урбаністичної одиниці постіндустріального міста), в межах котрого *якомога ширша можливість вибору поєднується із якомога ближчою доступністю*. Ці одиниці творять безпосереднє середовище життя міського жителя та є оціночним матеріалом, за яким можна визначити рівень якості всього містобудівного утворення. Ідеалістична гіпотеза такої концепції передбачає безмежний вибір за відсутності будь-якої дистанції до його здійснення. Реалістича гіпотеза передбачає фіксовану дистанцію пішохідного руху в вигляді умовного кола діаметром 2 кілометри, рамках якого відбувається постійний процес насичення можливостями вибору. До розряду імпульсних факторів, котрі реалізуються на цьому рівні належать: техно-біосферний симбіоз, регіональне накопичення глобальної присутності та життєпростір широкого вибору.

9. У контексті практичних аспектів застосування постіндустріального стимулювання урбаністичного розвитку, було окреслено коло напрямків, за якими відбувалось конструювання містотворчих стратегій Львова впродовж 2000-х років. Визначено, що було напрацьовано низку документів програмного характеру, покликаних сформуванню візію ефективного розвитку міста в умовах постіндустріальної суспільно-політичної формації та враховуючи актуальну специфіку міста. Ці програми, традиційно, відзначалися великою увагою до туристичного потенціалу, розвинутого сектору освіти, перевагою прикордонного розташування (котрі, за винятком останнього, так чи інакше, розроблялись і у попередні десятиліття). Крім того, виросла актуальність транспортних проблем, котрі, хоч і стали очевидні ще у радянську добу, не отримали з того часу відносно ефективного вирішення. Нереалістичну спадщину генпланів періоду державної економіки було замінено протопостіндустріальною

концептуалістикою, спрямованою на точковий розвиток певних ділянок і економічних напрямків. Значна кількість важливих інфраструктурних трансформацій була проведена в рамках підготовки Львова до Чемпіонату Європу з футболу в 2012 році. Здійснені роботи із модернізації інженерних мереж, споруджено новий термінал міжнародного аеропорту Львів і новий стадіон “Арена Львів”, який відкрив місту значну територію для розширення. За моделями ряду міст Центрально-Східної Європи, було створено кілька експериментальних проєктів та ініціатив із реорганізації громадського транспорту, прокладання велосипедних доріжок, трансформація низки доріг у пішохідні зони.

10. Виявлено, що в залежності від способу розрахунку території, середня чисельність населення на один кілометр у Львові квадратний складає близько 9700 особи на квадратний кілометр, що релевантно найвищій межі оптимальної щільності (у 10 000), а згідно з такою усередненою картини, розрахункова кількість житлових локальних кластерів повинна становити близько 30 одиниць. Для ілюстрації засад імпульсного моделювання окремого кластера, було взято фрагмент міської тканини, що склався у пізньомодерний час, на осі вулиці Любінської і обмежений векторами магістралей вулиці Городоцької та Кульпарківської.

а) В контексті *техно-біосферного симбіозу* розвиток цього району може мати два сценарії: максималістичний та мінімалістичний. До першого, належить розроблення соціо-девелоперської програми підтримки ініціатив зі заміни радянських типових будинків на інтегровані у довкілля, високощільні житлові комплекси. Програми можуть базуватись на наданні частини прибутків від продажу нових додаткових квартир у такому комплексі, а також житло рівноцінної (або більшої площі) мешканцям старих будинків. Мінімалістичний, полягає у використанні близькості до міжнародного аеропорту, як фактору розвитку готельно-ділової інфраструктури, що поступово збільшить вартість навколишнього житла і дасть змогу провести реконструкцію його житлового

фонду. Наявність масиву парку Скнилівський, що розташований між житловою забудовою та міжнародним аеропортом, а також з крупними торговельно-розважальними комплексами (і у перспективі діловим кварталом), парк має дуже високий потенціал виразити зміст поняття техно-біосферного симбіозу.

б) В контексті *регіонального накопичення глобальної присутності* рекомендовано скористатись двома крупними перевагами. Перша із них це безпосередня близькість до міжнародного аеропорту Львова, який є важливим транспортним вузлом всього Західноукраїнського регіону як ареалу багатоманітної предметизації глобальної присутності, як внаслідок виникнення ділових та громадських об'єктів орієнтованих на міжнародну взаємодію, але також і поєднання із вже наявними крупними комплексами торгівлі та послуг, котрі вже існують (наприклад ТЦ “Південний” або “Вікторія Гарденс”). Друга наявність фермерського ринку, що тривалий час викликав довіру мешканців, що у поступовій реновації та функціональній реструктуризації може стати підставою для формування агоратрофної зони, спрямованої на взаємодію самих мешканців, в яких буде відображено у просторовому вимірі горизонтальну взаємодію. У цьому більш локальному контексті, зв'язки із глобальною присутністю, накопиченою у зоні аеропорту, можуть формуватися ініціативи та моделі ділової діяльності, економічно вигідні для самої місцевої громади, яка трансформує глобальні дані для своїх цілей.

в) В контексті *життєпростору широкого вибору*: потенціал різноландшафтизації ареалу закладено у двох напрямках. З одного боку, за максималістичного сценарію, як елемент рукотворної ландшафтизації в рамках проектів окремих будівель, чи житлових комплексів, а з іншого боку, як елемент вдосконалення та розбудови вже наявних великих об'єктів громадської присутності. Важливим елементом також є розвиток спортивних зон та інших територій навколо закладів середньої освіти, інфраструктура яких повинна зазнати модернізації в тому числі шляхом використання зон біоландшафтних гетеротопій. Поява орієнтованої на міжнародну комунікацію ділових центрів та

ріст сфери приватної освіти, зокрема, у межах торговельних комплексів (“Південний”), окреслюють контури розвитку сектору динамічної освіти. Вона, таким чином отримує вигляд навчальних програм, запроваджених або самими цими центрами, або за їх посередництвом, для підготовки власних спеціалістів. Найменш складним у порівнянні із окресленими вище завданням щодо постіндустріального перетворення локального кластера визначеного віссю вулиці Любінської, є насичення території житловими одиницями різної типології та адресованими для різних вікових груп. Таке завдання може бути виконаним як за максималістичного, так і за мінімалістичного сценарію, оскільки значна частина наявної забудови вже забезпечує різнорозселене проживання.

11. Окреслено риси перехідного ступеня між кластерним та загальноміським рівнями імпульсного моделювання містобудівельної структури Львова, яким служить організація тимчасових місць-гетеротопій, котрі мають характер регулярного або разового соціального ритуалу, названого тут стратегією змінної подієвості. Такого роду місця-гетеротопії не є обов’язковими для урбаністичного моделювання будь-якого локально-житлового кластера, однак мають подвійну дію, надаючи імпульсного розвитку як йому, так і всьому міському організму загалом. У львівському контексті, можна виділити низку феноменів, пов’язаних із стратегією змінної подієвості, котрі пов’язані із культурою щорічних атрактивних акцій, котрі переважно ґрунтовані на історично-романтичному та етно-національному наративах міста. Звернено увагу на потенціал периферійних районів, де такого роду подієві акції дали б можливість акумулювати кошти до бюджету окремої локальної одиниці, віддаленої від центру, та змогли служити розвитку її ефективної населеності.

12. Окреслено ті частини стратегії, котрі належать до загальноміського рівня моделювання. До нього можна зарахувати конструювання ініціатив, завданням яких є балансування контрасту між високосамодіяльними групами з відносно високим рівнем доходів та реалізацією різних форм вибору, з одного боку, і тими групами, життєзабезпечення яких базоване на іншому способі

економічних відносин. Таке балансування відбувається шляхом нобілізації постеконічних видів діяльності, завдяки стратегії міфологізації. Крім того, загальноміський рівень управління здійснює економічно спеціальний комплекс заходів із фаворитизації певних видів. Часто ці компоненти тісно взаємопов'язані один із одним. Наприклад мотиваційне тлумачення постеконічних відносин, пов'язане із теоретичною базою та практичними прикладами так званої “економіки щастя” і переосмислення дарування як способу досягнення психологічного комфорту (“місто щастя”). Такий образ Львова, як місця безконфліктного співжиття різних соціальних груп, є однією із питомих рис львівського фольклору, особливо пов'язаного із періодом на межі ХІХ – ХХ століть. Окреслено кілька фаворитизаційних напрямків економіки, що мають значні перспективи на наступному етапі постіндустріальної еволюції міста, зокрема медицини, видавничої справи та військової промисловості. Визначено низку міфологізаційних пластів, котрі впливають із розвитку міста у аграрну та модерну епохи, позначеною формуванням релігійних колективів та національних солідарностей.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

1. Визначено, що одним із базових сегментів знань, котрі впливають на творення сучасного містобудування, є аналіз еволюції соціосистеми (або соціально-економічної формації). Такого роду знання стали основою багатьох спроб їх інструменталізації на рівні містобудування та появи ряду урбаністичних програм. Такі джерела поділено на: *футуристичні* (розглядають формаційну трансформацію як гіпотезу, остаточне підтвердження якої належить майбутньому, проте її вірогідність впливає із абстрактно-логічної схеми, що запропонували автори), *маніфестаційні* (мають стверджувальний та популяризаторський характер, і часто поєднуються із пропагуванням тих чи тих технологічних та інженерних вирішень, найчастіше із сфери комунікаційних та енергетичних інновацій) та *рефлексивні* (базуються на критичному аналізі вже здійснених на практиці формаційних перетворень).

2. Виокремлено п'ять головних завдань, методичного опрацювання теми. *Першим* із них є виявлення та аналіз прикладів стрибкоподібного розвитку містобудівної структури в історичній ретроспективі та згідно з хронологічним порядком. *Другим*, є спеціальне дослідження прикладів стрибкоподібного розвитку урбаністичної тканини в межах сучасного (постіндустріального) містобудування. *Третім* є вироблення дослідницьких прийомів, котрі б дозволили сформулювати картину синтезу загальноісторичних закономірностей імпульсного розвитку міст та тих особливих приметних рис, котрі визначають містобудування постіндустріальної епохи. *Четвертим* – теоретичне узагальнення та понятійне впорядкування елементів практичного досвіду автора у сфері моделювання містобудівної структури на прикладі Львова і пов'язаного із ним набору функціональних аналогій. *П'ятим* - аналіз, систематизація і розмежування матеріалів, котрі дають можливість виокремити позитивні та негативні приклади стрибкоподібного розвитку постіндустріального містобудування.

3. Встановлено дві категорії еволюції міст: *еволюційних* та *імпульсних*. Під *еволюційними* розуміються міста, що розвинулись поступово, без помітних еволюційних стрибків від початкового ядра, шляхом тривалого накопичення ускладнень. Переважно це історичні центри (Рим, Стамбул, Нью-Йорк, Каїр, Лондон, Сан-Паулу, Пекін тощо), або такі, що пройшли більш швидку еволюцію, однак без стрибкоподібних змін (Сідней, Сіетл, Хошимін, Тяньдзін, Фейсалабад, Лос-Анджелес тощо). Під *імпульсними* маються на увазі міста, для яких характерним є етап різкого пришвидшення розвитку, після чого спостерігається або стабілізація, або відносне уповільнення його темпів. З огляду на завдання, що поставлено у поданому дослідженні, саме ця група міст вибрана як об'єкт подальшого розгляду. На основі проведеного аналізу джерельної бази окреслено чотири принципові фактори історичного містобудування, котрі можна розглядати як імпульсні, що мали форму чітко виражених змін: *інфраструктурні, демографічні, економічні, міфотворчі*.

4. Розглянуто характерні риси імпульсного розвитку міської структури в умовах сільськогосподарської (доіндустріальної) суспільно-економічної формації (рабовласницька та феодална епохи). Визначено фактори, котрі впливали із специфіки доіндустріальної економічної моделі (на прикладі Венеції), а саме: а) *залежність від географічного розташування*, б) *привілеювання ремесел*, в) *накопичувальна нобілізація*. Розглянуто характерні риси імпульсного розвитку містобудівної структури в рамках індустріальної суспільно-політичної формації. Було виділено чинники імпульсного розвитку індустріального міста (на прикладі Чикаго), якими стали: а) *елементарна грамотність*; б) *виробнича дешевизна*; в) *промислова податливість*. Визначено чинники імпульсного розвитку, характерні для постіндустріальної суспільно-економічної формації. З огляду на незавершеність постіндустріального континууму попередньо визначено (на прикладі Шанхая) такі характерні чинники: а) *життєпростір для інтелектуальної взаємодії*, б) *техносферно-біосферний симбіоз* (на відміну від попередніх епох відбувається не вкраплення

елементів природи у міську тканину, а як повноцінна конвергенція двох середовищ), в) *динамічна інакшість*, г) *регіональне накопичення глобальної інформації*.

5. Встановлено, основні параметри явища поліімпульсності в межах однієї містобудівної структури. Розглянуто творення поліімпульсної структури в рамках одного містобудівного ареалу. У зв'язку із цим було сформовано поняття урбаністичної *мікроойкумени*, в якій центр має радше меморіально-топонімічне, а не практичне значення. На прикладі Великого Сан-Франциско виділено шість самодостатніх центрів містобудівельної мікроойкумени, виникнення яких мало імпульсну природу, специфічну для кожного з них. Визначено низку факторів, які позначають розмивання модерністських управлінських установок, котрі виникли в адміністративній структурі під впливом постіндустріальних чинників та феномену урбаністичної мікроойкумени, зокрема: а) самостійність передмість, б) експерименти з різними видами самоуправління, в) експерименти із ресурсними ініціативами, г) розвиток різних методик приваблення населення, д) розвиток економічних моделей життєзабезпечення.

6. Простежено можливість розгортання поліімпульсної структури в умовах традиційної моноцентричної містобудівної системи. Виділено риси, які відображають специфіку поліімпульсного розвитку моноцентричної структури великого міста на прикладі Лос-Анджелесу, серед яких виокремлено: а) мультилокальність, б) низька щільність, в) відсутність єдиного домінуючого центру, г) багат шарова ідентичність, д) спільнотна організація районів, е) великий вибір життєвого досвіду. Проведено зв'язок цих рис із поняттям гетеротопії і її інструменталізації в умовах багатоімпульсної моноцентричної міської структури. Визначено універсальні фактори поліімпульсного досвіду, котрі можуть бути застосовані в контекстах інших гіперурбаністичних утворень, котрі виникли на базі історично-модерних міст. До таких факторів належить: а) *ексцентриситетне розташування історичного центру*, б) *різномасштабність масивів*

розселення, в) приватна ініціатива облаштування власного життєпростору, г) гетеротопічність.

7. Визначено перспективні засади моделювання гіперурбанізованих структур. До засад такого моделювання віднесено формування: а) життєпростору широкого вибору, б) стратегію змінної подієвості, в) техно-біосферного симбіозу, г) регіонального накопичення глобальної присутності. Для базової одиниці із цього комплексу – життєпростору широкого вибору виділено чотири формуючих детермінанти: а) різноландшафтизація ареалу; б) різнорозселеність проживання; в) різнодосвідність освіти; г) творчо (/різно)знаннєва зайнятість.

8. Виявлено, що для специфічних умов постіндустріального міста, конструкція імпульсної моделі повинна складатись із двох ступенів – загальноміського та кластерного. Проте, з огляду на небезпеки гіперурбанізму, для першого ступеня повинні бути залишені лише ті фактори, які мають перетворювальний характер і видалено ті, потенціал яких переважно населяючий. Його слід розглядати як предмет діяльності загальноміських інституцій із залученням таких імпульсних факторів: доступності, фаворитивності, самодостатності та нобілізації. Відтак, два останні створюють баланс зайнятості населення через урівноваження інновативної активності “креативного” класу групами, залученими у постеконімічні види діяльності. В цьому дослідженні утворення такого балансу слід розглядати як механізм уникнення контрастності та потенційного напруження між новими соціальними та професійними групами характерним для постіндустріального суспільства, і виникнення якого вважається однією із проблем урбаністики у ХХІ столітті.

9. Визначено, що стратегія імпульсного моделювання як різноступенева комбінація факторів повинна передбачати творення житлового локального кластера (фундаментальної урбаністичної одиниці постіндустріального міста), в межах котрого якомога ширша можливість вибору поєднується із якомога ближчою доступністю. Ці одиниці творять собою

безпосереднє середовище життя міського жителя та є оціночним матеріалом, за яких можна визначити рівень якості всього містобудівного утворення. Ідеалістична гіпотеза такої концепції передбачає безмежний вибір за відсутності будь-якої дистанції до його здійснення. Реалістична гіпотеза передбачає фіксовану дистанцію пішохідного руху у вигляді умовного кола діаметром 2 кілометри, рамках якого відбувається постійний процес насичення можливостями вибору.

10. Окреслено коло напрямків, за якими відбувалось конструювання містотворчих стратегій Львова впродовж 2000-х років. Виявлено, що залежно від способу розрахунку території, середня чисельність населення на один кілометр у Львові квадратний складає близько 9700 особи на квадратний кілометр, що релевантно найвищій межі оптимальної щільності (у 10 000), а згідно з такою усередненої картини, розрахункова кількість житлових локальних кластерів повинна становити близько 30 одиниць. Для ілюстрації засад імпульсного моделювання окремого кластера, було взято фрагмент міської тканини, що склався у пізньомодерний час на осі вулиці Любінської і обмежений векторами магістралей вулиці Городоцької та Кульпарківської. Розглянуто практичні аспекти моделювання факторів *техно-біосферного симбіозу, регіонального накопичення глобальної присутності, життєпростору широкого вибору*. Виділено риси перехідного ступеня між кластерним та загальноміським рівнями імпульсного моделювання містобудівельної структури Львова, а також ті частини стратегії, котрі належать до загальноміського рівня моделювання. До нього належить конструювання ініціатив, завданням яких є балансування контрасту між високосамодіяльними групами з відносно високим рівнем доходів та реалізацією різних форм вибору, з одного боку, і тими групами, життєзабезпечення яких базоване на іншому способі економічних відносин. Таке балансування відбувається шляхом нобілізації постеконічних видів діяльності завдяки стратегії міфлогізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абизов В.А. (2001). Методологічні основи розвитку архітектурно-будівельних систем (в умовах реформування житлової та містобудівної політики України): Дис. ... докт. арх.: НДІТІАМ.
2. Абизов В. А. (2009). Теорія розвитку архітектурно-будівельних систем. К.: КНУКіМ, с.240 .
3. Бевз. М. В. (2004) Методологічні основи збереження та регенерації заповідних архітектурних комплексів історичних міст (на прикладі Західної України): дис... д-ра архітектури, - Харків, Харківський держ. технічний ун-т будівництва та архітектури.
4. Білоконь Ю.М. (2001). Проблеми містобудівного розвитку територій.К.: Укрархбудінформ, с.70.
5. Білоус С. (2013) Результати Євро-2012 для розвитку туристичної інфраструктури львівської області, Сталий розвиток економіки №3(20), Львів: НУ ім. Франка.
6. Бодрийяр Ж. (2006) Общество потребления [пер. з фр.]. – М., Республіка
7. Бочаров Ю.П., Демин Н.М., Заец Р.В., Колчанов В.Л. (1981). Исследование развития многофункционального города методом системной динамики. *Города и системы расселения* (3) сс. 96-107.
8. Брук, Д (2016) *История городов будущего*, М.: Strelka Press.
9. Быстряков А.Э. (2012). Эстетическая парадигма управления урбанизированным пространством. Досвід та перспективи розвитку міст України. Теорія і практика прийняття містобудівних рішень: збірник наукових праць. (22), сс.122-135.
10. Бунин А.В., Саваренская Т.Ф. (1989). История градостроительного искусства. Поздний феодализм и капитализм. М.: Стройиздатю с. 391
11. Вадимов В.М. (2000). Город и река (планировочные аспекты). К.: Полтава: Археологія. с. 210.

12. Гибберд Ф. (1959). Градостроительство.- М.: Гос.изд.литературы по строительству, архитектуре и стр.материалам. С.348
13. Габрель М. (2004). Просторова організація містобудівельних систем.К.: Видавничий дім А.С.С., с.400.
14. Демин Н. М. (1991). Управление развитием градостроительных систем.К.:Будівельник, с. 184.
15. Дьомін М.М. (2000). Проблеми та основні напрямки розвитку транспортної інфраструктури міст України. Досвід та перспективи розвитку міст України. *Збірник наук. праць, спец. вип. Діпромісто*”, сс. 45 - 49.
16. Дьомін М. , Левітан Я. , Марков Ю. (2005). Київ. Комплексна схема транспорту. *Містобудування та терит. Планув.* (20), с. 4-10.
17. Иноземцев, В. Л. (1998) За пределами экономического общества : Постиндустриальные теории и постэкономические тенденции в современном мире – М. : Academia-Наука.
18. Ксеневич М.Я. (2001). Просторова організація і сталий розвиток міст-центрів (моделювання, нормування та методика на прикладі Донецька-Макіївки). К., Вінниця: НДП містобудування, “Тезис”, с.160.
19. Ключниченко Є.Є. (1998). Містобудівні основи формування житлового середовища: Дис...д-ра техн.наук, КДТБА.
20. Кушніренко М.М. (1996). Методи передпроектного аналізу в містобудуванні.К.: ІЗМН, с.164.
21. Кишик Ю.Н. (1991). Система организации высотных доминант. Реконструкция исторических зон городов. НИПИ *Градостроительства*, Госстрой України, сс.27- 40.
22. Куць С.В., Оситнянко А.П.(1998). Комплексный градостроительный анализ территории по комфортности проживания. *Містобудування та територіальне планування* (2).КДТУБА, с. 48-55.
23. Криворучко Ю. (2003). Генезис сакральних уявлень про місто. *Досвід та перспективи розвитку міст України.* (4), с.60-87.

24. Лаврик Г.И., Тимохин В.А. (1983). Проблемы моделирования и совершенствования нормативной базы при проектировании сложных градостроительных систем. Вопросы экономики и применения математических методов и ЭВМ в градостроительстве и районной планировке: *Сб. научн. Трудов Киев-НИИП градостроительства*, с. 11-20.
25. Лазарева И.В., Маевская В.Г. (1986). Охрана территориальных ресурсов градостроительства. У: И.Г.Иванова, ред.. К.: Будівельник, с. 127.
26. Линч К. (1982). Образ города.-М.: Стройиздат. С.328.
27. Любарский Р. Е. (1984). Проектирование городских транспортных систем. К.: Будівельник, с.96.
28. Макухін В.Ф. (1974). Планувальна композиція сучасного міста. К.: Будівельник. с. 66
29. Нестеренко О. С. (2004). Просторова організація міського планування на основі закономірностей ритмічного розвитку: дис... канд. Архітектури. КНУБА.
30. Ньюман П. (2007). Устойчивое развитие города. АСС (2), сс.102-107.
31. Осиченко Г.О. (2011). Аналіз еволюційних підходів до естетичної оцінки містобудівного середовища. *Проблеми розвитку міського середовища: Наук.-техн.збірник НАУ* (5). сс.185-195.
32. Осиченко Г.О. (2015). Методологічні основи формування естетики міського середовища: дис. ..докт.арх.КНУБА.
33. Осітнянко А.П. (2005). Планування розвитку міста. К.: КНУБА.
34. Осітнянко А.П. (2001). Методи аналізу соціально-демографічної структури населення міста. *Містобудування та територіальне планування : наук.-техн. зб. (9)*, с. 151—175.
35. Павлів А.П. (2016) Україно-польський проект ЄВРО-2012 – потужний містобудівельний чинник розвитку Львова. ред.: В.М.Бабає, Н.В. Бібик, Л.М. Жванко та ін. – Харків, «Золоті сторінки». 328 с.

36. Павлів А.П., Зінчук Н.Б (2002) Розвиток міст як комунікаційної структури. Вісник НУ «Львівська політехніка», «Архітектура», №439. Львів, -С.105-108
37. Павлів А.П. (2004) Європейське середовище –європейському місту. Вісник НУ «Львівська політехніка», «Архітектура», №505. Львів, - С. 383-393
38. Павлів А.П. (2005) Проблеми формування туристичної інфраструктури та збереження природнього середовища. Вісник НУ «Львівська політехніка», «Архітектура», №531. Львів, - С. 114-119
39. Павлів А.П. (2016) Особливості формування екстер'єрів готелів 2006-2015 рр. м. Львова; Збірник наукових праць «Проблемы теории и истории архитектуры Украины», №16. Одеса, -С. – 90-98
40. Павлів А.П. (2016) Особливості формування екстер'єрів житлових будинків середньої поверховості 2010-2015 р. м. Львова; Науково-технічний збірник «Сучасні проблеми архітектури та містобудування», №42. Київ, КНУБА.-С. 322-332 с.
41. Павлів А.П. (2016) Особливості формування екстер'єрів багатоповерхових житлових будинків та комплексів 2014-2015 рр. м. Львова; Вісник НУ «Львівська політехніка», «Архітектура», №836. Львів, 2015.- 53- 58с.
42. Павлів А.П. (2018) Елементи гетеротопічності та прото-постіндустріальності у еволюції містобудівельного розвитку Лос – Анджелеса; Сучасні проблеми архітектури та містобудування : науково-технічний збірник. Київ– Вип. № 51. – С. 250–259
43. Павлів А.П. (2018) Структуризація джерельної бази особливостей моделювання розвитку великого міст; Комунальне господарство міст. Серія «Технічні науки та архітектура» -С. 172-178
44. Павлів А. П. (2018) Імпульсне моделювання урбанізованих територій, як фактор переходу до етапу пост-індустріального містобудування; Multidisciplinary scientific edition RS Global “World Science”. №7(35) Vol.2, July 2018. –P.23-30

45. Павлів А. П. (2018) Сучасне моделювання локальних кластерів в урбанізованому середовищі; Містобудування та територіальне планування. Київський національний університет будівництва та архітектури №67/2018. 347-357
46. Павлів А. П. (2005) Дизайн як відображення ідеолого-економічних аспектів. Наукове видання. Матеріали III Міжнарод. Наук.-прак. Конф. «Реклама і дизайн в умовах глобалізації вищої освіти та інформаційних інтеграції». Випуск 3. Збірник наукових праць. 17-20 вересня 2002 р., м.Київ, -С. 191-196.
47. Павлів А. П. (2018) Елементи імпульсного розвитку ареалу великого Сан-Франциско у другій половині ХХ століття; Містобудування та територіальне планування. Науково-технічний збірник. Київ. КНУБА. Випуск №68, -С. 434-444.
48. Павлів А.П. (2018) Імпульсне моделювання локальних кластерів; “World Science”. №8(36) Vol. 1, August 2018. 27-33р.
49. Павлів А. П. (2018) Розвиток житлового будівництва у м. Львові_в контексті змін політичної та економічної ситуації в Україні; Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Архітектура. – № 893. – С. 167–175
50. Павлів А.П. (2003) Ідеолого-економічні аспекти розвитку сучасного дизайну. Вісник НУ «Львівська політехніка», «Архітектура», №486. Львів,- С. 250-259
51. Панченко О. А. (2013). Принципи симетризації архітектурно-планувальної композиції міста. дис..канд. арх. КНУБА.
52. Плешкановська А.М. (2000). Містобудівне регулювання функціонального використання і забудови міських територій. Дис. канд. арх.КНУБА.
53. Панченко Т. Ф. (2001).ред. Містобудування. Довідник проектувальника. К.: Укрархбудінформ, с. 192.
54. Посацький Б.С. (1993). Формування архітектурного образу міста. К.:ІСДО.

55. Рибчинський О. (2015) Ринкові площі в композиційно-планувальній структурі історичного міста; Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Архітектура. - № 816. - С. 204-212.
56. Сердюк О. (2014) Витоки суспільства споживання: соціально-філософський аналіз. Грані, Філософія №7 Грані – С. 26–31
57. Скотний В. (2004) Філософія освіти: екзистенція ірраціонального в раціональному. – Дрогобич : Вимір
58. Тимохин В. А. (1989). Территориальный рост и планировочное развитие города. К.: Будівельник. С.104
59. Тімохін В.(2008). Архітектура міського розвитку. 7 книг з теорії містобудування. К.: КНУБіА, с.629.
60. Тімохін В. (1996) Основи містобудування. К.: Ін-т змісту і методів навчання, с.216.
61. Тоффлер Е. (2000) Третя хвиля, — Київ : Видавничий дім «Всесвіт».
62. Тоффлер Е. (2003). Нова парадигма влади. Знання, багатство й сила. Харків: Акта.
63. Устінова І.І. (2004). Еколого-містобудівне обґрунтування сталого розвитку у контексті екосистемної саморегуляції. *Містобудування та територіальне планування* (17). – сс. 339-351.
64. Устінова І.І. (2016). Еколого-містобудівне обґрунтування сталого розвитку урбанізованих територій України. дис. канд. арх.КНУБА.
65. Фомін І. О. (1997). Основи теорії містобудування. К.: Наукова думка, с.192.
66. Черкес Б.С. (1992). Город и аграрная среда. Львів: Світ, с.150.
67. Черкес Б.С. (2008). Національна ідентичність в архітектурі міста. Львів: Львівська політехніка, с.268.
68. Чисельність наявного населення України на 1 січня 2017 року (2017) Державна служба статистики України, Київ: ТОВ "Август Трейд", -С.49
69. Шимко В. Т. (2006). Архітектурно-дизайнерське проектування міського середовища. – М.: Архитектура-С, с. 56-58.

70. Шебек Н.М. (2008). Гармонізація планувального розвитку міста. К.: Основа, с.216.
71. Шкодовский Ю.М. (2007). Методологічні основи екологічної реабілітації архітектурного середовища міста. дис. ..доктора арх. ХДУТБА
72. Шолух М. В. (2010). Системні принципи архітектурного удосконалення реабілітаційного середовища промислового міста. дис. .. д-ра арх. Харк. держ. техн. ун-т буд-ва та архіт.
73. Щурова В. А. (2005). Архітектурно-планувальна організація міської забудови у зоні впливу транспортно-пересадочних вузлів. дис. ..канд. арх.КНУБіА.
74. Adams, Robert McCormick (1966). *The Evolution of Urban Society*. Piscataway: Transaction Publishers. p. 13.
75. Alexander C. (1977). *A Pattern Language: Towns, Buildings, Construction*, Oxford: Oxford University Press.
76. Alexander C. (1987). *A New Theory of Urban Design*, Oxford: Oxford University Press.
77. Alexander C. (2005). *The Nature of Order: An Essay on the Art of Building and the Nature of the Universe*. 2nd ed. Berkeley: Center for Environmental Structure.
78. Alexander C., Neis H. and More M. (2012) *The Battle for the Life and Beauty of the Earth: A Struggle between Two World-Systems*, Oxford: Oxford University Press.
79. AlSayyad N. (2001) ed. *Hybrid Urbanism: On the Identity Discourse and the Built Environment*. Westport: Greenwood Publishing Group, p. 258.
80. Akers-Jones, David (2010) 'Foreword'. In: Edward N (ed) *Designing High-Density Cities*. Earthscan, London
81. Amero, Richard W. (2013). *Balboa Park and the 1915 Exposition* (1st ed.). Charleston, South Carolina: The History Press.
82. Appleyard D. (1974). *The Environment as a Social Symbol: Within a Theory of Environmental Action and Perception*. Berkeley: Institute of Urban & Regional Development, pp. 143-145.

83. Bairoch P. (1991) *Cities and Economic Development: From the Dawn of History to the Present*, Chicago: University of Chicago Press, p.136
84. Beatley T. (2012). *Green Urbanism: Learning From European Cities*. Washington: Island Press, p. 512.
85. Beatley T. (2014) 'Imagining Biophilic Cities'. In: Steffen L (ed) *Low Carbon Cities*. Routledge, London
86. Beauregard R. and Body-Gendrot S. (1999) *The Urban Moment: Cosmopolitan Essays on the Late 20th Century City* Volume 49 of *Urban Affairs Annual Reviews*. Thousand Oaks: SAGE Publications
87. Bell D.(1973). *The coming of post-industrial society: A venture of social forecasting*. N.Y.: Basic Books.
88. Bell D (1967) *Notes on the Post-Industrial Society* *The Public Interest*. (7) pp. 102-118.
89. Bonner Ph., Segal L. (1998). *Soweto — A History*, Maskew Miller Longman, p 26-29.
90. Bramley G, Power S (2009) *Urban form and social sustainability: The role of density and housing type*'. *Environ Plann B: Plann Design* 36(1):30–48
91. Breheny M (2001) 'Densities and Sustainable Cities: The UK Experience'. In: Echenique M, Saint A (eds) *Cities for the New Millennium*. E. and F.N. Spon Press, London
92. Burayidi M. (2000). *Urban Planning in a Multicultural Society*. Westport: Greenwood Publishing Group.
93. Buntin J.(2010) *L.A. Noir: The Struggle for the Soul of America's Most Seductive City*, New-York,Three Rivers Press, p.18
94. Butler T. (2012). *Social Capital and the Formation of Londons Middle Classes*. In: M. Savage, T. Blokland, ed., *Networked Urbanism: Social Capital in the City*, 1st ed. Farnham: Ashgate Publishing, pp. 217-218.
95. Carson R. (1962). *Silent Spring* . Boston: Houghton Mifflin.

96. Coupland A. (1997). *Reclaiming the City: Mixed Use Development*. London: Taylor & Francis, p. 296
97. Calthorpe P. (2010). *Urbanism in the Age of Climate Change*. Washington: Island Press.
98. Crouzet-Pavan, E (2005) *Venice Triumphant: The Horizons of a Myth*, Baltimore JHU Press, p. 94
99. Chicago Daily Tribune (1858) January 26.
100. Census Interactive Population Search: CA – Huntington Beach city". U.S. Census Bureau. 2010.
101. Crawford, M. B. (2015). "Introduction, Attention as a Cultural Problem". *The World Beyond Your Head: On Becoming an Individual in an Age of Distraction* (hardcover) (1st ed.). Farrar, Straus and Giroux, March 31.
102. Cuthbert A.R (2006) *The Form of Cities: Political Economy and Urban Design*. Blackwell, Oxford
103. Darwin P, Prince Danforth, P (2009). *Frommer's Vienna & the Danube Valley*. Hoboken: John Wiley & Sons. p. 16.
104. Deaton A. (2013). *The Great Escape: Health, Wealth, and the Origins of Inequality*. Princeton: Princeton University Press.
105. Deckker T. ed.(2005). *Modern City Revisited*. London: Taylor & Francis, p. 272
106. Dehaene M. and De Cauter L. (2008). *Heterotopia and the City: Public Space in a Postcivil Society*. New York: Routledge, p.148.
107. Dunham-Jones, E. (2000) "New Urbanism as a Counter-Project to Post-Industrialism [The Promise of New Urbanism]." *Places*. 13. (2), pp. 26-31.
108. Durkheim E. (1900) *La sociologia ed il suo dominio scientifico RivistaitalianadiSociologia*, IV, pp. 127-48.
109. Fallon S, Hart A. (2006). *Paris*. Footscray, Victori: Lonely Planet. p. 155.
110. Farr D. (2007) *Sustainable Urbanism*. McGraw-Hill, New York
111. Farr D. (2012). *Sustainable Urbanism: Urban Design With Nature*. Hoboken: John Wiley & Sons, p. 304

112. Fernández-Armesto, Felipe (2001). *Civilizations: Culture, Ambition, and the Transformation of Nature*. New York: Simon & Schuster.
113. Finkelstein, D M, Kivlehan, M (2015). *China's Leadership in the Twenty-First Century: The Rise of the Fourth Generation*. London: Routledge. p. 103.
114. Florida R. (2005) *Cities and the Creative Class*. — London, Routledge.
115. Florida R. (2002) *The Rise of the Creative Class. And How It's Transforming Work, Leisure and Everyday Life*. — New York, Basic Books.
116. Florida R. (2005) *The Flight of the Creative Class. The New Global Competition for Talent*. — New York HarperBusiness, HarperCollins.
117. Foucault M. (1971). *The Order of Things*. New York: Vintage Books.
118. Gandelsonas M (1999) *X-Urbanism: Architecture and the American City*. Princeton Architectural Press, New York
119. Glaeser, Edward L (2011) *The triumph of the city: How our greatest invention makes us richer, smarter, greener, healthier, and happier*. Penguin Press, New York
120. Graham, Stephen, Marvin, Simon (2001) *Splintering Urbanism: Networked Infrastructures, Technological Mobilities and the Urban Condition*. Routledge, London
121. "Greece". *Statesman's Year-Book* (1921). London: Macmillan and Co.
122. Grant J. (2006). *Planning the Good Community: New Urbanism in Theory and Practice*. London: Taylor & Francis, p. 269.
123. Gratz R. (2000). *Cities Back from the Edge: New Life for Downtown*. Hoboken: John Wiley & Sons.
124. Gehl J. (2013). *Cities for People*. Washington: Island Press. p. 288
125. Gehl J. (2011). *Life Between Buildings: Using Public Space*, Washington: Island Press, p.216 p.
126. Glaeser E. (2012) *Triumph of the City: How Our Greatest Invention Makes Us Richer, Smarter, Greener, Healthier, and Happier*, London: Penguin Books
127. Hall P (2002) *Urban and Regional Planning (4th edn)*. Routledge, London and New York

128. Hall P. (2002). *Cities of Tomorrow: An Intellectual History of Urban Planning and Design in the Twentieth Century*. Hoboken: Wiley.
129. Hamin E, Gurrán N (2009) *Urban Form and Climate Change: Balancing Adaptation and Mitigation in the US and Australia*. *Habitat Int* -P.238–24
130. Holladay J. S., Yahudiyya J. (2001) *The Oxford Encyclopedia of Ancient Egypt III*, Oxford, -P. 527–529
131. Hroch M. (1968) *Die Vorkämpfer der nationalen Bewegungen bei den kleinen Völkern Europas*, Praha.
132. Huitt, W. (1998). *The workplace and the transition to the information age: How it impacts and is impacted by women*. Paper presented at the Third Annual Women's Studies Conference, Valdosta, Georgia, March 5-7.
133. Hou J., Spencer B., Way T., Yocom K. (2014). *Now Urbanism: The Future City is Here*. New York: Routledge. P.328.
134. Jacobs, Jane (1961) *The Death and Life of Great American Cities*. Cape/Random House, London
135. Jenks M, Burton E, Williams K (eds) (1996) *The Compact City: A Sustainable Urban Form?* E. & F.N. Spon, London and New York
136. Johnson, P (1999) *History of the American People*, New York: Harper Perennial, p. 570.
137. Kenzie Judith (2007) *The Architecture of Alexandria and Egypt, C. 300 B.C. to A.D. 700*, New Haven: Yale University Press. p. 458
138. Kipen, David (2011). *Los Angeles in the 1930s: The WPA Guide to the City of Angels*. University of California Press. pp. 45–46.
139. Koolhaas R., Mau B. (1995) *S,M,L,XL*. Monacelli Press, New York
140. Kling, S (2013) *Wide Boulevards, Narrow Visions: Burnham's Street System and the Chicago Plan Commission, 1909–1930*. *Journal of Planning History*.
141. Kostof S (1999) *The City Shaped: Urban Patterns and Meaning through History* (2nd edn). Thames & Hudson, New York and London

142. Kriken J., Enquist P., Rapaport R. (2010). *City Building: Skidmore, Owings & Merrill's Critical Planning Principles for the 21 st*. Princeton: Princeton Architectural Press, p. 260.
143. Lambot I., Girard G. (1999) 'City of Darkness. Life in Kowloon Walled City', Watermark Publishin, Corby.
144. Lane F. C., Mueller R. C. (1985): *Money and Banking in Medieval and Renaissance Venice*, Baltimore/London: Johns Hopkins University Press, p. 476.
145. Landry C. (2000) *The Creative City A Toolkit for Urban Innovators*, Earthscan Publications Ltd
146. Lefebvre H. (1970). *La révolution urbaine*. Paris: Gallimard, p. 256.
147. Lefebvre H. (1974). *La production de l'espace*. Paris: Éditions Anthropos, p. 422.
148. Lerner J. (2014) *Urban Acupuncture*. Washington: Island Press, p. 160.
149. Levi B. (2008) *Conquistador: Hernán Cortés, King Montezuma, and the Last Stand of the Aztecs*. New York: Bantam Books, p. 106
150. Li S (2008) 'Hong Kong: City of Maximum Quantities'. In: William S, Lim W (eds) *Asian Alterity*. World Scientific, Singapore
151. Lin J. and Mele C. (2005). *The Urban Sociology Reader*. New York: Routledge, p.363.
152. Lutke E. and Zlonicky P. (2010). *Large Scale Projects in German cities*. Calbe: GCC, p.183.
153. Lynch K. (1984). 2nd ed. *A Theory of Good City Form*. Cambridge: MIT Press. p 514.
154. Lynch K. (1984). *The Immature Arts of City Design*. *Places*. (3): pp. 10–21
155. Lynch K (1990). Southworth, Michael, ed. *Wasting Away*. San Francisco: Sierra Club Books.
156. Magnay, D (2013) *Japan's 007 island still carries scars of wartime past CNN*. [online] available at: <http://edition.cnn.com/2013/06/11/world/asia/japan-hashima-island-magnay> (05. 07. 2017)
157. McLuhan M. (1968). *War and Peace in the Global Village*. N.Y.: Bantam.

158. McLuhan M. (1964). *Understanding Media: The Extensions of Man*. N.Y.: McGraw Hill.
159. McLuhan M. (1977). *City as Classroom: Understanding Language and Media*. Hamilton: The Book Society of Canada Limited.
160. Mehrot R., Vera F., Mayoral J. (2016). *Ephemeral urbanism cities in constant flux*. Los Navegantes: ARQ Ediciones, p. 320.
161. Michael D. (2008). *Mexico: From the Olmecs to the Aztecs*. New York: Thames & Hudson p. 193.
162. Mostafavi M. (2012). *In the Life of Cities*. Baden: Lars Müller, p. 375
163. Mostafavi M, and Doherty G. (2016) *Harvard University Graduate School of Design*. Baden: Lars Muller Publishers, p. 656.
164. Neuman M (2005) *The Compact City Fallacy*. *J Plan Educ Res* 25:11–26
165. Neill W. (2004). *Urban Planning and Cultural Identity*. London: Psychology Press
166. Ng E. (ed) (2009) *Designing High-Density Cities for Social and Environmental Sustainability*. Earthscan, London
167. Norcliffe, G. *The Ride to Modernity: The Bicycle in Canada, 1869-1900*, Toronto: University of Toronto Press, p.107.
168. OECD (2012) *Compact City Policies. A Comparative Assessment*. OECD Publishing, Paris
169. Oesterreicher J. M., Sinai A. (1974). *Jerusalem*. New York: John Day. p. 26.
170. Olascoaga J.F. (2003). *Development of a new approach for appraising the aesthetic quality of cities*. PhD, Texas Tech University.
171. Pavliv A. (2016) *Main Features of Housing Development in Lviv over the Period of 2008-2015; «Architectural Studies», Volume 2, Number 1, -P. 35-40*
172. Pavliv A. (2016) *Ecological challenges in urban development of Lviv nowadays; «Architectural Studies», Volume 2, Number 1, -P.35-40*
173. Pavliv A. (2017) *The factors of impulse modeling of the territory as a part of transitional nature of modern city planning; «Architectural Studies», Volume 3, Number 1, 2017, - P. 47-54*

174. Pavliv A. (2018) Post-industrial elements in urban development of Los Angeles (XX - early XXI century); Multidisciplinary scientific edition RS Global “World Science”. №11(39) Vol.-, November 2018. – P.20-27.
175. Pavliv A. (2018) The role of urban-planning impulses in the activity of city-wide institutions; «Architectural Studies», Volume4, № 2. P. 241–248
176. Pavliv A. (2018) Principles of impulsive modeling of local clusters in post-industrial urban fabric; GLL.Geomatics, Landmanagement and Landscape”. Krakow № 3. - P. 45–54.
177. Pavliv A. Kuzmych V., Petrovska J. (2018) Space & Form. – 2018. – № 35. – S. 107–112.
178. Pavliv A. (2018) Urban space in the 21st century. The issues of scale and choice; «Architectural Studies», Volume 4 , №1 , -P. 61-68.
179. Pavliv A. (2018) Influence of the city council towards model urban development “GLL.Geomatics, Landmanagement and Landscape”.№2., Krakow. –P.65-74
180. Pavliv A. (2018) Urban structure of the San-Francisco bay area in the context of formation of a new type of urban fabric; Multidisciplinary scientific edition RS Global “World Science”. №10(38) Vol.1, -P. 4-9.
181. Pont MY, Haupt P (2010) Spacematrix: Space, Density and Urban Form. 001NAi Publishers, Rotterdam
182. Passell A. (2013). Building the New Urbanism: Places, Professions, and Profits in the American Metropolitan Landscape. New York: Routledge. p.148.
183. Randall F.A., Randall J. D. (1999) *History of the Development of Building Construction in Chicago*, Champaign: University of Illinois Press, pp. 57, 88.
184. Register R (1987) Eco-City Berkeley: Building Cities for a Healthy Future. North Atlantic Books.
185. Reid B. (1985) The New Urbanism as a Way of Life. Winnipeg: University of Manitoba.

186. Richardson H, Gordon P (2001) Compactness or Sprawl: America's Future vs. the Present'. In: Echenique M, Saint A (eds) *Cities for the New Millennium*. E. and F.N. Spon Press, London
187. Richards, R. (1992). *Historic San Francisco: A Concise History and Guide*. Heritage House.
188. Ritchie A., Randall Thomas R. ed. (2009) *Sustainable Urban Design: An Environmental Approach*. London: Taylor & Francis, p. 241.
189. Rossi A. (1982). *The Architecture of the City*. Cambridge: The MIT Press.
190. Rowe C, Koetter F (1978) *Collage City*. MIT Press, Cambridge, MA
191. Sachs A (2008) Arcosanti: A 'City' Grows Green in the Arizona Desert, *Washington Post*, April 20, -P. P01
192. Sailor DJ, Lu L and Fan H. (2003) 'Estimating Urban Anthropogenic Heating Profiles and their Implications for Heat Island Development' in *Proceedings: 5th International Conference on Urban Climate*, Lodz. Polish Architects Institute, Poland
193. Santamouris, Mat (2006) *Environmental Design of Urban Buildings: An Integrated Approach*. Earthscan, London
194. Sinclair, R. K. (1988). *Democracy and Participation in Athens*. Cambridge University Press. pp. 114–9
195. Sha Y, Wu J, Ji Y, Li Ting Chan S, Qi Lim W (2014) *Shanghai Urbanism at the Medium Scale*, Berlin: Springer, pp.13 -16.
196. Smith, C (2006). *The Plan of Chicago: Daniel Burnham and the Remaking of the American City*. Chicago: University of Chicago Press
197. Soja E. and Harvey D. (1989). *Postmodern Geographies: The Reassertion of Space in Critical Social Theory*. London: Verso Press.
198. South Africa:*Toby Street Blues Time, 21 February 1955*, pp. 24, 27
199. Stevens M. (1996). Late, great De Chirico. *New York Magazine*, (29), pp. 67
200. Stockholms Stads Utrednings- och Statistikkontor AB *Befolkningen i Stockholm 1252–2005*, p. 55

201. Taylor N. (1998). *Urban Planning Theory since 1945*. New York: SAGE.
202. Tessler, M. A. (1994) "A History of the Israeli-Palestinian Conflict". Bloomington: Indiana University Press
203. Thomas F. Madden T.F (2013) *Venice: A New History*, London: Penguin
204. Turner T. (1996). *City as landscape/ A post-postmodern view of design and planning*. London:E&FN Spon, p. 257.
205. van der Hoeven F.D. (2010). *Urbanism*: PhD. Technische Hogeschool Delft. Dept. of Urbanism.
206. Vaught P. M. (1983) *Arcosanti: an alternative lifestyle*, School of Theology at Claremont, Claremont 116 p.
207. Washburn A. (2013). *The Nature of Urban Design: A New York Perspective on Resilience*. Washington: Island Press, p. 264.
208. Westlund H. (2014). *Social Capital in the Age of Megacities and the Knowledge Economy, Emergent Urbanism*. *Urban Planning & Design in Times of Structural and Systemic*. Farnham: Ashgate Publishing.
209. Wirth L. (1991). *Urbanism As a Way of Life*. NY: Ardent Media Incorporated
210. Wirth L. (1956). *Community Life and Social Policy*. Chicago: University of Chicago Press..
211. Wirth L. (1964). *On Cities and Social Life*. Chicago: University of Chicago Press.
212. White, Dan (2009-01-09). "In San Francisco, Where Flower Power Still Blooms". *The New York Times*
213. Wohlgelernter E. (1998) *Haredi population in Jerusalem not likely to take over*, *Jerusalem Post*.
214. Wong NH, Chen Y (2005) *Study of Green Areas and Urban Heat Island in a Tropical City*'. *Habitat Int* 29:547–558
215. Yaprak G. (2008). *The effects of the population exchange on the greek and turkish political regimes in the 1930S*. *East European Quarterly*. pp. 95–122.

216. Yiftachel O., Little J., D. Hedgcock, Alexander I. ed. (2002). *The Power of Planning: Spaces of Control and Transformation*. Berlin: Springer Science & Business Media, p. 226.

Інтернет джерела

217. Бондаренко А. (2017) "Креативний клас" вже не врятує світ? [online] Доступно: <https://varianty.lviv.ua/45713-kreatyvnyi-klas-vzhe-ne-vriatuie-svit>, Відвідано: 15.01.2018
218. В аеропорту "Бориспіль" зіграли перше весілля [online] УНІАН available at: <https://www.unian.ua/society/2300321-v-aeroportu-borispil-zigrali-pershe-vesillya-video.html> (16.12.2017)
219. Гальчинський А. (2015). Логіка саморозвитку економіки завжди розумна *Forbes Україна* [online:] available at: <http://forbes.net.ua/ua/nation/1407771-anatolij-galchinskij-logika-samorozvitku-ekonomiki-zavzhdi-rozumna> (2.02. 2017)
220. Гальчинський А. (2016). Світ розвертається ліворуч - у бік людини Дзеркало тижня [online:] available at: <http://gazeta.dt.ua/macrolevel/anatolij-galchinskiy-svit-rozvertayetsya-livoruch-u-bik-lyudini-.html>. (2.02. 2017)
221. Довіра соціальним інституціям (2017) Київський міжнародний інститут соціології Прес-Релізи та звіти [online] available at: <http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=678&page=1> (03.02.2018)
222. Малець Г. (2017) У 2017 році Львів відвідало 2,7 млн туристів, які залишили у місті понад 20 млрд грн [online] Доступно: <http://leopolis.news/u-2017-rotsi-lviv-vidvidalo-2-7-mln-turystiv-yaki-zalyshyly-u-misti-bilshe-20-mlrd-gryven/> Відвідано: 30.01.2018
223. Про Торгово-виробничий комплекс «Південний» [online] available at: http://www.pivdennij.com/pro_torhovo_vyrobnychyy_kompleks_pivdennyu (16.12.2017)
224. Ринок "Південний" у Львові [online] available at: <http://vorobus.com/2010/07/rynok-pivdennyj-u-lvovi.html> (16.12.2017)

225. Свєрдлин Л. (2004) Пешеходная доступность остановок общественного транспорта. Методический аспект [online] available at: http://waksman.ru/Russian/Economics/Sverdl_04.htm (16.12.2017)
226. Трутнев О. (2016) *Стратег для "36,6"*, Коммерсантъ (62) [online] available at: <https://www.kommersant.ru/doc/2961671> (22.07.2017)
227. Франків Р. (2015) Новий термінал Львівського аеропорту: архітектура і процес, Західно-Український архітектурний портал available at: <http://nsau.lviv.ua/exclusive/novyuy-terminal-lvivskogo-aeroportu-arhitektura-i-proces>] (12.10.2016)
228. Baker B. (2010) *Nonstate Policing: Expanding the Scope for Tackling Africa's Urban Violence* [online] available at: <http://africacenter.org/wp-content/uploads/2016/06/ASB07EN-Nonstate-Policing-Expanding-the-Scope-for-Tackling-Africa%E2%80%99s-Urban-Violence.pdf> (14.08.2017)
229. Burns R.I.(2015) Piracy as an Islamic-Christian Interface in the Thirteenth Century p. 86. [online] available at: <http://www.brepolonline.net/doi/abs/10.1484/J.VIATOR.2.301504?journalCode=viator&> (18.07.2017)
230. Census Estimates (2016) US Census Bureau [online] available at: <https://factfinder.census.gov/faces/tableservices/jsf/pages/productview.xhtml?src=bkmk> (10.11.2017)
231. CIA World Factbook, 2009: GDP (official exchange rate)" (2008). Central Intelligence Agency. available at: <https://web.archive.org/web/20081004071135/https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook//fields/2195.html> (10.11.2017)
232. Cooke, L (2017) Singapore's giant vertical farm grows 80 tons of vegetables every year [online] available at: <http://inhabitat.com/singapores-giant-vertical-farm-grows-80-tons-of-vegetables-every-year/> (08.07.2017)
233. "DemographiaWorld Urban Areas – 13th Annual Edition". (2017) Demographia. [online] available at: <http://www.demographia.com/db-worldua.pdf> (14. 08. 2017)

234. Don McCormack (1995) San Jose: Reality, not reputation [online] available at: <http://www.sfgate.com/realestate/article/San-Jose-Reality-not-reputation-3138794.php> (28.09.2017)
235. Ellin N. (1999). Postmodern Urbanism. Princeton: Princeton Architectural Press.
236. ectp-ceu.eu (2003) The New Athens Charter 2003 [online] available at: http://www.ectp-ceu.eu/index.php/en/?option=com_content&view=article&id=85 (10. 01. 2017).
237. Film History of the 1920s [online] Доступно: <http://www.filmsite.org/20sintro.html> Відвідано: 10.11.2017
238. Freeman G (2001) The 60 Mile Circle: Reconnecting our Neighborhoods to the Region [online] available at: https://www.laedc.org/sclc/documents/Center_60MileCircle.pdf available at: 27.10.2017
239. Graham A. H. (2013) Green Acres by Singapore's Skyscrapers, New York Times, [online] available at: <http://www.nytimes.com/2013/07/14/travel/green-acres-by-singapores-skyscrapers.html> (15.02. 2017)
240. gondwana-collection.com (2012) Unverwüstliche Felsenkirche zwischen Wüste und Meer [online] available at: http://www.gondwana-collection.com/gondwana-history-de/gondwana-history-de-einzelansicht/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=357&cHash=9f29b91173cca788305617858905492b (07.07.2017)
241. Gaffney, B. (2003) «Hashima: The Ghost Island» [online] available at: http://www.uwosh.edu/home_pages/faculty_staff/earns/hashima.html (05. 07. 2017)
242. Gehl J. (2011). Cities for people: A lecture by Jan Gehl. Melbourn Town Hall, [online] available at: https://www.youtube.com/watch?v=KL_RYm8zs28 (2.03. 2017).
243. "Growth rate of major national economic indicators over preceding year (1978-2010)". [online] available at:

- <https://web.archive.org/web/20120111042716/http://www.stats-sh.gov.cn/tjnj/nje11.htm?d1=2011tjnj%2FE0109.htm> (03.08.2017)
244. Hispanic Population and Origin in Select U.S. Metropolitan Areas, 2014, [online] available at: <http://www.pewhispanic.org/interactives/hispanic-population-in-select-u-s-metropolitan-areas/> (30. 10. 2017)
245. History of Hollywood, California [online] available at: <http://www.u-s-history.com/pages/h3871.html> (28.10.2017)
246. hktcd.com (2010) Shanghai Municipality. [online] available at: <http://china-trade-research.hktcd.com/business-news/article/Fast-Facts/SHANGHAI-MUNICIPALITY/ff/en/1/1X000000/1X06BVOR.htm> (03.08.2017)
247. <http://forbes.net.ua> (2015). Половина світового багатства перебуває в руках 1% населення [online] available at: <http://forbes.net.ua/ua/news/1403797-polovina-svitovogo-bagatstva-perebuvaе-v-rukah-1-naselennya> (12.01. 2017)
248. <https://www.stadt-zuerich.ch> (2017). Zürich-West. [online] available at: <https://www.stadt-zuerich.ch/zuerich-west> (30.05.2017).
249. <http://www.zimbabwesituation.com> (2013) The Zimbabwe Situation [online] available at: http://www.zimbabwesituation.com/old/may19_2006.html#Z13 (01.07.2017)
250. <http://www.visionofbritain.org.uk> (2017) "London through time: Population Statistics: Total Population". A vision of Britain through time. Great Britain Historical GIS. [online] available at: http://www.visionofbritain.org.uk/unit/10097836/cube/TOT_POP (28.08.2017).
251. <http://www.neaionia.gr> (2011) Ιστορία της Πόλης [online] available at: <http://www.neaionia.gr/Inner.aspx?LangID=1&FolderID=dfcc0295-c298-41ce-8181-1756426fc939> (3.07.2017)
252. <http://www.neafiladelfeia.gr> (2014) Γενικά στοιχεία [online] available at: <http://www.neafiladelfeia.gr/Default.aspx?pid=38&la=1> (04.07.2017)
253. <http://whc.unesco.org> Humberstone and Santa Laura Saltpeter Works [online] available at: <http://whc.unesco.org/en/list/1178> (06.07.2017)

254. <http://data.worldbank.org> (2017) World Bank [online] available at: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=SG> (08.07.2017)
255. <http://www.worldometers.info> (2017) Singapore Population [online] available at: <http://www.worldometers.info/world-population/singapore-population/> (08.07.2017)
256. <http://www.expatsfocus.com> (2015) These Five Countries Have The Highest Percentage Of Expats: Find Out Why [online] available at: <http://www.expatsfocus.com/c/aid=2514/articles/general/these-five-countries-have-the-highest-percentage-of-expats-find-out-why/> (08.07.2017)
257. <http://www.tongji.edu.cn> (2014) *Tongji University contributes intensively to the new Shanghai Master Plan.* [online] available at: <http://www.tongji.edu.cn/english/index.php?classid=66&newsid=134001&t=show> (07.08.2017)
258. <http://pqa.gov.pk> (2012) Thar Express escapes blast near Karachi". GEO.tv [online] available at: http://pqa.gov.pk/about_karachi.php (12.08.2017)
259. <http://www.turkstat.gov.tr> Turkish Statistical Institute [online] available at: <http://www.tuik.gov.tr/jsp/hata/body/hata.jsp> (31.01.2017)
260. <https://esa.un.org> United Nations Department of Economic and Social Affairs/Population Division. 2015. p. [online] available at: https://esa.un.org/unpd/wpp/Publications/Files/Key_Findings_WPP_2015.pdf (20.09.2017).
261. <http://www.censusdata.abs.gov.au> Australian bureau of Statistic [online] available at: http://www.censusdata.abs.gov.au/census_services/getproduct/census/2016/quic_kstat/036 (20.09.2017)
262. <https://www.versobooks.com> Space and Power: Celebrating the life of Edward Soja (1940-2015) [online] available at: <https://www.versobooks.com/blogs/2326-space-and-power-celebrating-the-life-of-edward-soja-1940-2015> (26.10.2017)

263. <http://www.sfmuseum.org> Jack London and the Great Earthquake and Fire [online] available at: <http://www.sfmuseum.org/hist5/jlondon.html> (12.10.2017)
264. Jian, Y (2016) City set for global excellence by 2040 [online] available at: <http://www.shanghaidaily.com/metro/society/City-set-for-global-excellence-by-2040/shdaily.shtml> (05.08.2017)
265. Johnson C. (2013) Housing Sydney's Diverse Communities, Urban Taskforce Australia, [online] available at: <http://www.ecodencity.com.au/building-types/>, (21.12.2017)
266. Krishnamurthy, R (2014) Vertical farming: singapore's solution to feed the local urban population [online] available at: <https://permaculturenews.org/2014/07/25/vertical-farming-singapores-solution-feed-local-urban-population/> (05.06.2017)
267. Lehmann S (2016) Sustainable urbanism: towards a framework for quality and optimal density? [online] available at: <https://futurecitiesenviro.springeropen.com/articles/10.1186/s40984-016-0021-3> (21.12.2017)
268. "List of localities, in Alphabetical order" (2015). Israel Central Bureau of Statistics. [online] available at: <http://www.cbs.gov.il/ishuvim/reshimalefishem.pdf> (11.07.2017)
269. Leitch Lepoer, B. ed (1989) Singapore. Road to Independence, Washington: GPO for the Library of Congress [online] available at: <http://countrystudies.us/singapore/10.htm> (07.07.2017)
270. Merrion, P (2001) "It's official: Boeing picks Windy City." Crain's Chicago Business. Thursday May 10, [online] available at: <http://www.chicagobusiness.com/article/20010510/NEWS05/20002313/its-official-boeing-picks-windy-city> (22.07.17)
271. Miklós Györffi Gai Oren (2006) Relocation of EU Industry, EU Parliament? Policy Department, Economic and Scientific Policy [online] available at:

- <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201109/20110906ATT26029/20110906ATT26029EN.pdf> (16.06.2017)
272. mmda.gov.ph (2016) Metro Manila Glance [online] available at: <http://web.archive.org/web/20100404071224/http://www.mmda.gov.ph/metromla.html> (08.07.2017)
273. namibiatravelcompanion.com (2013) *Kolmanskop". Namibia Travel Companion Namibia Travel Companion.* [online] Доступно: <http://www.namibiatravelcompanion.com/index.php/kolmanskop/> [Відвідано: 06.07.2017]
274. Nelson S. (1988), Water For Los Angeles <http://texts.cdlib.org> [online] Доступно: http://texts.cdlib.org/view?docId=ft0v19n64m&doc.view=entire_text Відвідано: 27.10.2017
275. Ni, W (2014) Shanghai's permanent population exceeds 24 million [online] available at: http://www.chinadaily.com.cn/china/2014-02/27/content_17311272.htm (03.08.2017)
276. O'Day, E. F.(1926). "The Founding of San Francisco". San Francisco Water. Spring Valley Water Authority. [online] available at: <http://www.sfmuseum.org/hist6/founding.html> (11.10 2017)
277. Pilling D. (2011) Megacities: redefining “urban” [online] available at: <https://www.chinadialogue.net/article/show/single/en/4627-Megacities-redefining-urban-> (11. 01. 2017).
278. Pollution adversely affects 98% of metro manila residents (2005) [online] available at: <https://web.archive.org/web/20060427214119/http://www.cleanairnet.org/caiasia/1412/article-59870.html> (01.05.2017)
279. Pres constitución.(2010) <http://www.elementalchile.cl> Plan for sustainable reconstruction available at: <http://www.elementalchile.cl/en/projects/pres-constitucion/> (23.11.2016)

280. Pretranzo M. (2014) 54% of the World's Population Now Lives in Cities [online] available at: <https://mashable.com/2014/07/18/urbanization-city-growth/#9zMJSETa9Gqk> (11.01. 2017).
281. Razin E. (2016) From The Industrial Age To The Information Age: Where Have All The Factories Gone? Forbs Business, May 4, [online] available at: <https://www.forbes.com/sites/elyrazin/2016/05/04/from-the-industrial-age-to-the-information-age-where-have-all-the-factories-gone/#530bf71a2df9> (15.06.2017)
282. Roth, F (9 August 2010). "Nine years after the Sbarro massacre". *Jerusalem Post*. [online] Доступно: <http://www.jpost.com/Israel/Nine-years-after-the-Sbarro-massacre> [Відвідано: 11. 07. 2017]
283. Sam J., Khoo Ph., Seng Ch., Fazil A., Pestana R; Lee G.(1965). "Terror Bomb kills 2 Girls at Bank" (reprint). The Straits Times. [online] available at: <http://eresources.nlb.gov.sg/newspapers/Digitised/Article/straitstimes19650311.2.3> (07.07.17.)
284. Sinosky, K. (2009) "Vancouver world's easiest city to live in, Harare worst: Poll" [online] available at: <http://archive.li/ue30F> (28.08.2017)
285. "Shanghai free-trade zone launched". BBC News. 29 September 2013. [online] available at: <http://www.bbc.com/news/business-24322313> (04.08.2017)
286. Tippet R (2015) Urbanization Trends UNC Carolina Population Center [online] available at: <https://demography.cpc.unc.edu/2015/01/05/urbanization-trends/> (10.01. 2017).
287. The world's largest cities and urban areas in 2020 [online] available at: http://www.citymayors.com/statistics/urban_2020_1.html (14.06.2017)
288. 276 UNCTAD Handbook of Statistics 2017 – Population [online] available at: http://unctad.org/en/PublicationChapters/tdstat42_FS11_en.pdf (11.07.2017)
289. United Nation General Assembly, Resolution 2253, 4 July 1967 [online] available at: <https://unispal.un.org/DPA/DPR/unispal.nsf/0/3E28F2C76EBEA214852560DF00575C0E> (11.07.2017)

290. unstats.un.org (2011) United Nations Statistics Division "Population of capital cities and cities of 100,000 or more inhabitants" Demographic Yearbook (2012) [online] (11.07.2017)
<https://unstats.un.org/unsd/demographic/products/dyb/dybsets/2012.pdf>
 (28.08.2017)
291. Wagner C, Makovski L, Taylor Z, Tang A, Lowits C (2012) You are Shanghai. Vision for the future Shanghai 2040 [online] available at:
https://issuu.com/christianwwagner/docs/final_presentation/18 (07.08.2017)
292. Wetherell S (2017) Richard Florida Is Sorry [online] available at:
<https://jacobinmag.com/2017/08/new-urban-crisis-review-richard-florida>,
 (15.01.2018)
293. Williams J (2007) Here It Is... Your Ugliest Building Winner, Curbed Los Angeles [online] available at: <https://la.curbed.com/2007/4/17/10594746/here-it-is-your>
 (10.11.2017)
294. www.architecturalrecord.com (2016) High-Intensity Architecture Now on Display at the Skyscraper Museum [online] available at:
<http://www.architecturalrecord.com/articles/11568-woha-skyscraper-museum>
 (08.07.17)
295. www.chicagoparkdistrict.com (2001) *History Urbs in horto* [online] available at:
<http://www.chicagoparkdistrict.com/about-us/history/> (25.07.2017)
296. www.china.org.cn One Country, Two Systems [online] available at:
<http://www.china.org.cn/english/features/china/203730.htm> (18.09.2017)
297. www.dawn.com (2004) Dawn Group of Newspapers. *Sindh share in GDP falls by 1pc* [online] available at: <https://www.dawn.com/news/375743/sindh-share-in-gdp-falls-by-1pc> (12.08.2017)
298. www.demographia.com (2017) Demographia World Urban Areas 13th Annual Edition: 2017/04 [online] available at: <http://www.demographia.com/db-worldua.pdf> (08.07.2017)

299. www.numbeo.com (2009-2017) Crime in Johannesburg, South Africa [online] available at: <https://www.numbeo.com/crime/in/Johannesburg> (01.07.2017)
300. Zaiman, A (1933) "Census of Palestine, 1931", Journal of the Royal Statistical Society, Vol. 96, No. 4, pp. 660-662 [online] available at: http://www.jstor.org/stable/2341903?seq=1#page_scan_tab_contents (11.07.2017)
301. "平成27年 毎月1日現在の推計". Tokyo Metropolitan Government [online] Доступно:<http://www.toukei.metro.tokyo.jp> Відвідано: 20.09.2017
302. 2014 Event Archive (2014) [online] available at: <https://burningman.org/culture/history/brc-history/event-archives/2014-event-archive/> (21.10.2017)

ДОДАТОК А

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Павлів А. П. Закордонний досвід в контексті проблем і перспектив розвитку дизайнерської освіти в Україні. *Вісник НУ "Львівська політехніка". Серія: Архітектура*. 1999. № 375. С. 128–135.
2. Павлів А. П., Мазур Т. М., Скопюк А. Ю. Сучасні тенденції використання комп'ютерних технологій в містобудуванні. *Вісник НУ "Львівська політехніка". Серія: Архітектура*. 2001. № 429. С. 129–134.
3. Павлів А. П., Зінчук Н. Б. Розвиток міст як комунікаційної структури. *Вісник НУ "Львівська політехніка". Серія: Архітектура*. 2002. № 439. С. 105–108.
4. Павлів А. П. Ідеолого-економічні аспекти розвитку сучасного дизайну. *Вісник НУ "Львівська політехніка". Серія: Архітектура*. 2003. № 486. С. 250–259.
5. Павлів А. П. Європейське середовище – європейському місту. *Вісник НУ "Львівська політехніка". Серія: Архітектура*. 2004. № 505. С. 383–393.
6. Павлів А. П. Проблеми формування туристичної інфраструктури та збереження природного середовища. *Вісник НУ "Львівська політехніка". Серія: Архітектура*. 2005. № 531. С. 114–119.
7. Павлів А. П. Особливості формування екстер'єрів багатоповерхових житлових будинків та комплексів 2014–2015 рр. м. Львова. *Вісник НУ "Львівська політехніка". Серія: Архітектура*. 2016. № 836. С. 53–58.
8. Павлів А. П. Особливості формування екстер'єрів готелів 2006–2015 рр. м. Львова. *Проблеми теорії и історії архітектури України* : сб. науч. тр. Одесса, 2016. № 16. С. 90–98.
9. Павлів А. П. Особливості формування екстер'єрів житлових будинків середньої поверховості 2010–2015 р. м. Львова. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування* : наук.-техн. збірник. К., 2016. Вип. 42. С. 322–332.
10. Pavliv A. Main features of housing development in Lviv over the period of 2008–2015. *Architectural Studies*. 2016. Vol. 2, No 1. P. 35–40.

11. Pavliv A. Ecological challenges in urban development of Lviv nowadays. *Architectural Studies*. 2016. Vol. 2, No 2. P. 155–160.
12. Pavliv A. The factors of impulse modeling of the territory as a part of transitional nature of modern city planning. *Architectural Studies*. 2017. Vol. 3, No 1. P. 47–54.
13. Павлів А. П. Розвиток житлового будівництва у м. Львові в контексті змін політичної та економічної ситуації в Україні. *Вісник НУ “Львівська політехніка”*. Серія: Архітектура. 2018. № 893. С. 167–175.
14. Павлів А. П. Елементи гетеротопічності та прото-постіндустріальності у еволюції містобудівельного розвитку Лос-Анджелеса. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування* : наук.-техн. збірник. К., 2018. Вип. 51. С. 250–259.
15. Павлів А. П. Структуризація джерельної бази особливостей моделювання розвитку великого міст. *Комунальне господарство міст* : наук.-техн. збірник. Серія: Технічні науки та архітектура. Харків, 2018. Вип. 142. С. 172–178.
16. Павлів А. П. Сучасне моделювання локальних кластерів в урбанізованому середовищі. *Містобудування та територіальне планування* : наук.-техн. збірник. К., 2018. Вип. 67. С. 347–356.
17. Павлів А. П. Елементи імпульсного розвитку ареалу великого Сан-Франциско у другій половині ХХ століття. *Містобудування та територіальне планування* : наук.-техн. збірник. К., 2018. Вип. 68. С. 434–444.
18. Pavliv A. Urban space in the 21st century. The issues of scale and choice. *Architectural Studies*. 2018. Vol. 4, N 1. P. 61–68.
19. Pavliv A. The role of urban-planning impulses in the activity of city-wide institutions. *Architectural Studies*. 2018. Vol. 4, N 2. P. 241–248.

Статті в наукових періодичних виданнях інших держав

20. Павлів А. П. Імпульсне моделювання урбанізованих територій, як фактор переходу до етапу пост-індустріального містобудування. *World Science. Multidisciplinary Scientific Edition*. 2018. No. 7 (35), Vol. 2, July 2018. P. 23–30. DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/12072018/6008

21. Павлів А. П. Імпульсне моделювання локальних кластерів. *World Science. Multidisciplinary Scientific Edition*. 2018. No. 8 (36), Vol. 1, August 2018. P. 27–33. DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/30082018/6050
22. Pavliv A. Urban structure of the San-Francisco bay area in the context of formation of a new type of urban fabric. *World Science. Multidisciplinary Scientific Edition*. 2018. No. 10 (38), Vol. 1. P. 4–9. DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/31102018/6170
23. Pavliv A. Post-industrial elements in urban development of Los Angeles (XX–early XXI century). *World Science. Multidisciplinary Scientific Edition*. 2018. No. 11 (39), November 2018. P. 20–27. DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/30112018/6229
24. Pavliv A. Influence of the city council towards model urban development. *Geomatics, Landmanagement and Landscape*. 2018. No. 2. P. 65–74. DOI: <http://dx.doi.org/10.15576/GLL/2018.2.65>
25. Pavliv A. Principles of impulsive modeling of local clusters in post-industrial urban fabric. *Geomatics, Landmanagement and Landscape*. 2018. No. 3. P. 45–54. DOI: <http://dx.doi.org/10.15576/GLL/2018.3.45>
26. Pavliv A., Kuzmych V., Petrovska J. Angular harmony in architectural design of city sketch. *Space & Form*. 2018. No. 35. P. 107–112. DOI: <https://doi.org/10.21005/pif.2018.35.C-01>

Розділ у колективній монографії

27. Павлів А. П. Україно-польський проект ЄВРО-2012 – потужний містобудівельний чинник розвитку Львова. *Українсько-польські архітектурні візії: погляд крізь часи та епохи* = Ukrainian-Polish Architectural Visions: A Look Through the Times and Epochs : монографія / редкол.: В. М. Бабаєв, Н. В. Бібік, Л. М. Жванко та ін. Харків : Золоті сторінки, 2016. 328 с. С. 282–290.

Тези і матеріали наукових конференцій

28. Павлів А.П. Проблеми дизайнерської освіти в Україні: перспективи зарубіжний досвід. «Реклама і дизайн ХХІ сторіччя: освіта, культура,

- економіка». Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 18-20 вересня, Київ – 2001. Вип. 2. Збірник наукових праць. С. 166-167.
29. Павлів А.П. Дизайн як відображення ідеолого-економічних аспектів. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Реклама і дизайн в умовах глобалізації вищої освіти та інформаційної інтеграції». 17-20 вересня 2002р., м. Київ. Вип. 3., Збірник наукових праць. С. 191-195.
30. Pavliv A. Lviv – 2025, Master plan. CUPA (co-operative urban planning approaches) CapaCity Workshop, 4th Quadrant Bratislava Report Implementation Lab, 20-22 september, 2010, p. 67-69.
31. Pavliv A. Modern factor of Lviv city development (2006-2016). Theory and practice of academic education: Architecture and Urban design. Symposium. Vienna Lviv – 20 years academic cooperation. Lviv 18th-21th of November 2015. Vienna 1th-4th of December 2015.
32. Павлів А.П. Містобудівельні імпульси Львова у період 2006 - 2016 рр. – показники сталого розвитку міста. Матеріали науково-технічної конференції «Архітектурна: Естетика + Екологія + Економіка». Полтава, 3-5 жовтня, 2016р. – 44 с.
33. Павлів А.П. Україно-польський проект ЄВРО-2012 – потужний містобудівельний чинник розвитку Львова. Програма і матеріали Міжнародного симпозіуму «Україно-польські архітектурні візії: погляд крізь часи та епохи» 15-16 квітня 2016р. ХНУМГ ім. О.М.Бекетова., м.Харків. (Certificate).
34. Павлів А.П. Сучасні екологічні виклики просторового розвитку Львова. Програма і матеріали Міжнародного науково-практичного симпозіуму «Арнольд Рерінг – мистецтво і природа в урбаністичному розвитку Львова». Львів, 19-21 травня, 2016. – 61-62 с.
35. Pavliv A. Ukrainian-Polish project EURO-2012 - Modern factor of Lviv city development (2006-2016). CapaCity Workshop, Wroclaw, Poland, CUPA Implementation Lab, June 29th – July 1st, 2016. P. 76-79.

36. Павлів А.П. Виклики сучасної урбаністики в контексті формування простору міста. Міжнародна науково-практична конференція «Простір міста – напрямки розвитку», приурочена до 75-річчя з дня народження професора Богдана Посацького. 23 червня, 2017р. С. 85-86.
37. Павлів А.П. Особливості формування багатоповерхової житлової забудови (будинки та комплекси) у м. Львові. Центр наукових досліджень «Solution» (Київ, Україна), Видавництво Premier Publishing s.r.o. (Відень, Австрія), Accent Graphics Communications & Publishing, Hamilton, Canada. V Міжнародна наукова конференція «Science and Society», м. Гамільтон, Канада, 15 червня 2018 р. С. 948-963.
38. Павлів А.П. Імпульсне моделювання урбанізованих територій як фактор переходу до етапу пост-індустріального містобудування III International Scientific and Practical Conference “International Trends in Science and Technology” June 30, 2018, Warsaw, Poland. (Certificate).
39. Павлів А.П. Аспекти імпульсної трансформації міської тканини на прикладі Львова. IV міжнародна науково-практична конференція. 23-24 листопада 2018 р. Київ. Присвячується 100 – річчю Мілецького А.М. Архітектура історичного Києва. Феномен урбанізованих ландшафтів. С. 95-96.
40. Павлів А.П. Аналіз трансформації світових міст внаслідок дії імпульсних факторів. X наукова конференція. 22 листопада Київ – 2018. Сучасна архітектурна освіта. Містобудування: естетика хаосу та порядку. (Certificate).
41. Павлів А., Кузьмич В., Петровська Ю. Кутова гармонія в архітектурному проектуванні абрису міста=Angular harmony in architectural design of city sketch. Архітектурне середовище міста: вчора, сьогодні, завтра (до 90-ліття професора Андрія Рудницького) : матеріали міжнародної наукової конференції, Львів, 6 грудня 2018 р./відп. за вип. Б. С. Черкес ; за ред.: І. Диди, О. Диди, Ю. Ідак/– 2018. С. 87–88.
42. Павлів А.П. Практичні аспекти реалізації імпульсної стратегії моделювання міської тканини на прикладі Львова = The study of practical aspects of

- implementation of the impulse strategy in modelling of urban fabric at the example of Lviv. Архітектурне середовище міста: вчора, сьогодні, завтра (до 90-ліття професора Андрія Рудницького) : матеріали міжнародної наукової конференції, Львів, 6 грудня 2018 р. / відп. за вип. Б. С. Черкес ; за ред.: І. Диди, О. Диди, Ю. Ідак/ – 2018. С. 99–102.
43. Павлів А.П. Просторовий розвиток українських міст в постіндустріальному періоді. XII Форум Європа-Україна. «Україна після 2019 року. Що варто змінити, що варто продовжити?». 24-25 січня 2019, Виставково Конгресовий Центр Підкарпатського Воєводства – G2A Arena, Жешув, Польща.
44. Pavliv A. Influence of a city council towards an urban model development Dream Silesia. Design-Reseach-Education in Architecture/ Multiconference 2019. 5th-6th April 2019, Glivice-Zabze. (Certificate).
45. Павлів А.П. Історичні передумови та практичні аспекти реалізації імпульсної стратегії моделювання міської тканини на прикладі Львова. Всеукраїнська наукова конференція «Історія архітектури та художні дисципліни у підготовці фахівця-архітектора: значення і перспективи. Присвячується світлій пам'яті доцента Романа Липки». 30 травня 2019 р. - С. 64-65.

ДОДАТОК Б

20 years Academic Cooperation between TU Vienna and Polytechnic University: Faculties of Architecture

International Symposium: "Urban Dynamics within global changes" Vienna, December 4th, 2015

Pavliv A. Modern factor of Lviv city development (2006-2016)

Dr. Andriy Pavliv
Vice Mayor
of the City of Lviv

Invitation

Dear Mr. Pavliv :

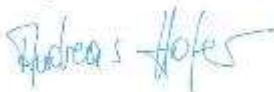
We would like to express our invitation to the Symposium:
"Urban Dynamics within global changes" at Vienna University of Technology
on Friday December 4th in the frame of „20 Years of Academic Cooperation“
between the Lviv Polytechnic University and Vienna University of Technology.

Please see the attached preliminary program to have an impression about the
content of the symposium.

In terms of financial issues we can offer to cover the costs of your hotel in Vien
for up to 3 days; unfortunately we cannot afford the cost for the travel.

We would be very pleased to get a positive answer.

Kind regards

Andreas Hofer Ass.Prof. Dipl.-Ing. Dr.techn. Dr.h.c.
Coordinator of the Academic Cooperation TU Vienna - L'vivska Polytechnika
andreas.hofer@tuwien.ac.at

Vienna, November 25, 2015

Technische Universität Wien
Karlsplatz 13, 1040 Wien
Stiege 3, 4. Stock
A-1040 Wien

T: +43-1-588 01-260 03
F: +43-1-588 01-260 99
stb@tuwien.ac.at
stb.tuwien.ac.at

Städtebau TU Wien

Institut für Städtebau,
Landschaftsarchitektur und Entwerfen
Fachbereich Städtebau

16:30 „Working cross border“: Speed date lectures (3)

Architects, entrepreneurs and academics reports on their recent experience...
... on everyday business / cooperation projects / bilateral relationships / ...
between Europe and Ukraine and the perspective within the conflict situation.
The speakers will come from different professions!
Each speed date lecture: 10 min

Speed date lecture 1:
Julian Chaplinsky: Chief Architect of Lviv
topic: TBD

Speed date lecture 2:
Christian Gijler, Gijler and Denis Bolenko Interior Design;
topic: TBD

Speed date lecture 3:
Rainer Staltnér: Representative of the Ukrainian Chamber of Commerce in Austria
topic: TBD

17:00 Round Table Discussion (special topic to be defined)

participants:
• Iris Gleichmann, Viktor Zolov, Rainer Staltnér, Christian Gijler, Julian Chaplinsky
Moderation: Elisabeth Leitner / Andreas Hofer

18:00 Break

18:30 Evening event „20 Years of Cooperation“

Moderation: Barbara Trausinger and David Grosse

Andriy Pavliv

Welcome words by the Representative of the City of Lviv

1 Cooperation's Website launch www.vienna-lviv.info // 20 min

• Presentation of the aims of cooperation, its history, methods, projects, results and
involved actors by presenting their projects:

2 Cooperation's Logo competition // 10 min

Award Ceremony, announcement of 1st, 2nd and 3rd Prize of the Logo-competition
Marking of 7 further logos; the best 10 logos will be presented on the website.
[Presentation: El. / Also some Halyna Petryshyn]

3 Cooperation's Research Report // 15 min

• Presentation of the book: „Identität, Architektur und Rekonstruktion der Stadt“; LIT Verlag 2014
[Presentation: The author Gordon Tschernes]
• Current ongoing research projects
[Natalya Myzak: ... TBD]
Barbara Trausinger: Thesis „The Socialist Linear City Model of Cheboksai: An upcoming ship“

4 Faces of the Cooperation // 15 min

Participants / graduates report briefly on their career within / after participating at the cooperation.
[Format: 1 person; 2 minutes; 3 slides ??]
Main actors / people involved in the cooperation give a statement ...

Get together, Buffet

Contact:

Elisabeth Leitner Dipl.-Ing. Dr.techn. MScA

Andreas Hofer Dipl.-Ing. Dr.techn. Dr.h.c.,

Consultant:

Christian Gijler Dipl.-Ing.

Overall Organization:

Barbara Maschat

elisabeth.leitner@tuwien.ac.at

andreas.hofer@tuwien.ac.at

gijler@designmanufactures.com

barbara.maschat@tuwien.ac.at

Städtebau TU Wien

III International Scientific and Practical Conference “International Trends in Science and Technology” June 30, 2018, Warsaw, Poland

Павлів А.П. Імпульсне моделювання урбанізованих територій як фактор переходу до етапу пост-індустріального містобудування

**X всеукраїнська наукова конференція. Сучасна архітектурна освіта.
Містобудування: естетика хаосу та порядку. 22 листопада, Київ – 2018**

Павлів А.П. Аналіз трансформації світових міст внаслідок дії імпульсних факторів

Europe-Ukraine Forum. Rzeszow, Poland. 24-25 January, 2019

Павлів А.П. Просторовий розвиток українських міст в постіндустріальному періоді.

382

383

12th Europe-Ukraine Forum

Rzeszów, Poland
24-25 JANUARY, 2019

List of Participants

Dream Silesia. Design-Research-Education in Architecture. Multiconference 2019.
5th-6th April 2019, Gliwice-Zabze.

Pavliv A. Influence of a city council towards an urban model development

DREAMSilesia ■
 Design • Research • Education
 in Architecture
Multiconference 2019

5th-6th April 2019, Gliwice - Zabrze

This is to certify that:

Andriy Pavliv

has presented the paper entitled:

Influence of a city council towards an urban model development

at the Multiconference DREAM Silesia
 held in Gliwice - Zabrze, Poland, 5th-6th of April 2019.

Organizing Committee DREAM Silesia

Dr hab. inż. arch. Klaudiusz Fross, prof. PŚ
 Dean of the Faculty of Architecture

ДОДАТОК В

Львівська міська рада
Департамент містобудування

79 006, Львів, пл.Ринок, 1, тел/факс (032) 297 59 16, e-mail: dm.lmr@ukr.net

27.06.2019р № 24-Вих-398

На № _____ від _____

В спеціалізовану вчену раду Д 35.052.11

Впровадження докторської дисертації

Павлів Андрій Петрович з 2006 року як заступник міського голови з містобудування та землеустрою Львівської міської ради, а з 2007 до 2016 років, як директор департаменту містобудування Львівської міської ради, очолював розроблення містобудівної документації. Був активним учасником у визначенні земельних ділянок для будівництва спортивних об'єктів до фінальних матчів Євро-2012 та інфраструктури аеродромного комплексу, включаючи новий термінал. У 2007 році Павлів А.П., був співавтором першої містобудівної концепції просторового розвитку території навколо стадіону - площею понад 300 га, що стала основою для реалізації забудови території.

Під безпосереднім керівництвом Павліва А.П. - успішно завершена робота з коригування Генерального плану Львова, що була відзначена Шевченківською премією в галузі архітектури та містобудування, як найкраща містобудівна документація України за 2010 рік.

У 2015 році Павлів А.П., успішно завершив роботу над міжнародним грантом (IPBU.02.01.00 - 76 - 742/11) для будівництва єдиного в Україні заводу з переробки електричної та електронної продукції, в контексті екологічних містобудівельних змін з поводженням твердих побутових відходів.

Застосування практичного досвіду містобудівельної діяльності Павліва А.П., знайшла теоретичне відображення в методиці дослідженні на здобуття наукового ступеня доктора архітектури на тему: «Теорія імпульсів в урбаністичному розвитку великого міста».

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у можливості їх використання для адаптації управління міським розвитком в умовах сучасної економічної моделі, характерної значними змінами у соціальній структурі та культурному світогляді. Теорія імпульсного розвитку, викладена у цій роботі, покликана надати бачення такої урбаністичної моделі, яка з, одного боку дасть можливість уникнути кризових явищ, характерних для будь-якого перехідного періоду між історичними економічними формаціями, а з іншого - окреслить принципові засади ефективного розвитку міста в умовах вже сформованої нової системи економічної та соціальної взаємодії XXI століття та для проведення передпроектного аналізу міських середовищ, пропозицій з корегування та розробки генеральних планів міст, детальних планів територій, елементів функціонального зонування і районного планування.

Директор
 департаменту містобудування

Коровайник Сергій Степанович

ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

ул. Вишниченка, 18, м. Львів, 79008, тел. (032) 299-91-00, факс (032) 261-23-99

www.loda.gov.ua, e-mail: kancel@loda.gov.ua, Код ЄДРПОУ 00022562 -

№ _____

На № _____

від _____

Довідка про впровадження

В рамках наукового дослідження, що відображені в докторській дисертації А. Павліва «Теорія імпульсів в урбаністичному розвитку великого міста» розкрито глибокі формаційним змінами, що поєднані із втратою індустріальним виробництвом статусу головного фактору економічного і соціокультурного життя сучасного суспільства.

Важливою частиною в дослідженнях А. Павліва є позиціонування опрацьованого матеріалу відносно значних соціальних змін, що відбулись на межі XX - XXI століть, у зв'язку із сукупним ростом сфери послуг, комунікативних технологій і різних форм самоорганізації малих та великих груп населення. Дисертаційне дослідження А. Павліва на цю тему та власний досвід роботи із різними групами мешканців великого населеного пункту, дають можливість ствердно оцінити тенденції відходу від парадигми економічного детермінізму. Економіка вже не може розглядатись як єдиний і виключний базис на якому розвиваються похідні соціальні та культурні процеси. Комунікативні технології привели до творення самоорганізованих громадянських структур, котрі маючи різні цілі та сфери діяльності, впливають на рішення традиційних містобудівельних структур адміністрування.

Посилення ролі комунікативно згуртованих громадянських спільнот змінюють категорії та критерії вибору, уявлення про цінність, а також способи їх передачі. Ріст сфери послуг змінив транспортні пріоритети, місця скупчення мас людей, вимоги до життєвого простору тощо. Обслуговування та непромислова діяльність, що переважно концентрується у центральній частині міст Львівської області, створили нові інфраструктурні виклики, які неможливо вирішити в рамках модерністської парадигми. У даній роботі, розглянуто лише ті аспекти цієї тематики, котрі перегукуються із вже існуючими прикладами архітектурної та містобудівельної практики, а також ті неемпіричні концепти, які стосуються різних видів самоорганізації "соціоекономіки", і можуть мати значення для містобудування у майбутньому.

5/18-4311/0/2-19/3-1 від

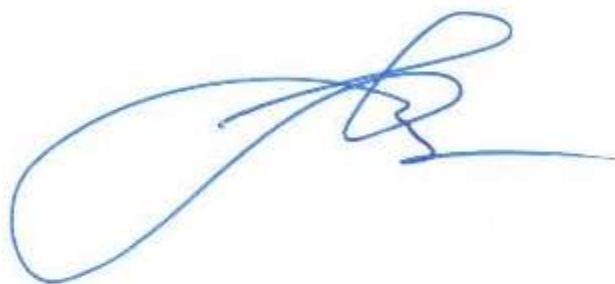
01.07.2019

Перераховані фактори в дослідженні А.Павліва обґрунтовують проектні та управлінські рішення, що торкаються містобудування. Розроблена методика, на основі аналізу окреслених вище, формаційних змін та практичного досвіду управління містом, формулює стратегічні засади ефективного містобудівного розвитку сучасної перспективи.

Більшість з цих та інших питань знайшли відображення в докторській дисертації А.Павліва, що робить її важливою методологічною базою цілеспрямованого реформування архітектурної галузі.

Заступник голови

Ірина ГРИМАК

Асоціація міст України

Всеукраїнська Асоціація органів
місцевого самоврядування

Львівське регіональне відділення

**Association of Ukrainian
Cities**

All Ukrainian association of local
governments

Lviv regional office

№51

від 24 червня 2019 року

В спеціалізовану вчену раду Д 35.052.11

ДОВІДКА ПРО ПРОВАДЖЕННЯ

Дисертаційне дослідження докторанта Павліва Андрія Петровича «Теорія імпульсів в урбаністичному розвитку великого міста», зі спеціальності 18.00.01 «Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури» присвячена еволюції розвитку міст, котрі проходять фази стрибкоподібних перетворень.

Врахування цих факторів знаходить відображення в обґрунтуванні проєктних та управлінських рішеннях, що торкаються містобудування.

Павлів Андрій Петрович, опираючись на власні дослідження, розробив практикум посадовим особам органів місцевого самоврядування за темою: «Новації в містобудуванні та архітектурі. Практичні застосування в умовах децентралізації» спільно з Львівським регіональним відділенням Асоціації міст України (Договір № 01 від 26.02.19 року).

Розроблена програма практикуму спільно з пакетом навчальних матеріалів, аналізує сучасні формаційні зміни, та формує нові стратегічні засади, управлінням містом і ефективним містобудівним розвитком на перспективу, що було реалізовано в проєкті «Розробка курсу на зміцнення місцевого самоврядування в Україні» (ПУЛЬС), який реалізує Асоціація міст України за підтримки USAID.

З повагою,

Виконавчий директор
Львівського РВ АМУ

Василь Абаїмов